

ZBORNÍK

Z

VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

SEKCIA TRESTNÉHO PRÁVA

„Aktuálne výzvy trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie“

SEKCIA STAVEBNÉHO PRÁVA

„Právno-aplikačné výzvy reformy stavebného práva“

SEKCIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

*„Reshaping International and European law: sovereignty, human rights and governance
in a changing world“*

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Právnická fakulta

ZBORNÍK

Z

VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

13. – 14. november 2025, zámocký hotel The Grand Vígľaš

SEKCIA TRESTNÉHO PRÁVA

„Aktuálne výzvy trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie“

SEKCIA STAVEBNÉHO PRÁVA

„Právno-aplikačné výzvy reformy stavebného práva“

SEKCIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

*„Reshaping International and European law: sovereignty, human rights and governance
in a changing world“*

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

prof. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

Predseda edičnej komisie:

JUDr. Jozef Michalko, PhD.

Zostavovateľ:

JUDr. Ing. Andrea Bilas Ševčíková, PhD., JUDr. Ing. Zuzana Maruškinová,
Mgr. Dalibor Vnenčák

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela

Všetky príspevky vo vedeckom zborníku prešli nezávislým dvojitém recenzným konaním.

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.

Za obsahovú a jazykovú stránku textu sú zodpovední autori publikovaných príspevkov.

© Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-2349-5

EAN 9788055723495

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723495>

Recenzovaný vedecký zborník ZBORNÍK z VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA je publikovaný a šírený ako open access publikácia na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (uviedenie autora).

OBSAH

RIADNY ŽIVOT – PREDPOKLADY A ASPEKTY JEHO DODRŽIAVANIA V TRESTNOM PRÁVE

PROPER LIFE – PREREQUISITES AND ASPECTS OF ITS OBSERVANCE IN CRIMINAL
LAW

RICHARD VARGA, BORIS SUMKA 7

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ MLADISTVÝCH PÁCHATELOV S AKCENTOM NA ZÁNIK TRESTNOSTI

CRIMINAL LIABILITY OF JUVENILE OFFENDERS FOCUSING ON THE EXPIRATION
OF PROSECUTION

PATRIK KOCÚR 17

PRÁVNÁ OCHRANA MLADISTVÝCH PÁCHATELOV V KANADE, SPOJENÝCH ŠTÁTOCH AMERICKÝCH A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

LEGAL PROTECTION OF JUVENILE OFFENDERS IN CANADA, THE UNITED STATES
OF AMERICA AND THE SLOVAK REPUBLIC

TOMMASO BADA 27

SENIORI V DIGITÁLNEJ DOBE A TRESTNOPRÁVNE VÝZVY ICH OCHRANY

SENIORS IN THE DIGITAL AGE AND THE CRIMINAL LAW CHALLENGES OF THEIR
PROTECTION

NATÁLIA DUJKOVÁ 38

VYBRANÉ OTÁZKY DOKAZOVANIA V KONTEXTE UMELEJ INTELIGENCIE

SELECTED ISSUES OF EVIDENCE IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

JAROSLAV KLÁTIK, DALIBOR VNENČÁK 49

KOMPETENČNÉ ASPEKTY VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV PRÁVNICKÝCH OSÔB

COMPETENCE ASPECTS OF INVESTIGATING CRIMES OF LEGAL ENTITIES

ZUZANA MEDELSKÁ TKÁČOVÁ 61

SPRAVODLIVOSŤ A PROCESNE ZÁRUKY V PRÍPRAVNOM KONANÍ

JUSTICE AND PROCEDURAL SAFEGUARDS IN PRE-TRIAL PROCEEDINGS

NATAŠA BRABCOVÁ 72

**PRÍTOMNOSŤ VYBRANÝCH SUBJEKTOV TRESTNÉHO KONANIA
NA VEREJNOM ZASADNUTÍ**

PRESENCE OF SELECTED SUBJECTS OF CRIMINAL PROCEEDINGS AT PUBLIC
HEARING

PETER HUNÁK, MARTIN ĽUPTÁK 84

**JE PENĚŽITÝ TREST ÚČINNOU ALTERNATIVOU K VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ
SVOBODY?**

IS A MONETARY PENALTY AN EFFECTIVE ALTERNATIVE TO IMPRISONMENT?

INGRID GALOVCOVÁ 92

ALTERNATÍVNE TRESTY AKO CESTA K EFEKTÍVNEJŠEJ RESOCIALIZÁCII

ALTERNATIVE SANCTION AS AN INSTRUMENT FOR MORE EFFECTIVE OFFENDER
RESOCIALIZATION

NINA UHROVIČOVÁ, LAURA HLAVÁČIKOVÁ, MIROSLAV MANĎÁK 103

**ZAVEDENIE DOŽIVOTNÉHO DOHLADU PO VÝKONE TRESTU AKO NÁSTROJ
PREVENČIE RECIDÍVY**

IMPLEMENTATION OF LIFETIME SUPERVISION AFTER THE EXECUTION
OF A SENTENCE AS TOOL FOR RECIDIVISM PREVENTION

PAULÍNA SÁDECKÁ 111

ELEKTRONICKÝ SYSTÉM MONITORINGU OSÔB

ELECTRONIC MONITORING SYSTEM OF PERSON

REBEKA PUCHALLA 124

MEDZINÁRODNÉ ÚNOSY DETÍ V TRESTNOPRÁVNÝCH REÁLIÁCH

INTERNATIONAL CHILD ABDUCTIONS FROM A CRIMINAL LAW PERSPECTIVE

MARTINA ILKOVÁ, MARTIN MIHÓK 132

VYBRANÉ FINANČNOPRÁVNE ASPEKTY VÝKONU VÄZBY

THE CHOSEN DETENTION FINANCIAL AND LEGAL ASPECTS

JÚLIA ONDROVÁ, MICHAL ÚRADNÍK 142

**OCHRANA FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE OPTIKOU EURÓPSKEJ
A NÁRODNEJ LEGISLATÍVY**

PROTECTION OF THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION
THROUGH THE LENS OF EUROPEAN AND NATIONAL LEGISLATION

MARTIN MIHÓK 155

**STAVEBNÝ DENNÍK AKO ZÁKLADNÝ PILIER ZHOTOVOVANIA STAVEBNÝCH
PRÁC V KONTEXTE REFORMY STAVEBNÉHO ZÁKONA**

THE CONSTRUCTION LOGBOOK AS A FUNDAMENTAL PILLAR OF CONSTRUCTION
WORKS IN THE CONTEXT OF THE BUILDING ACT REFORM

PETRA HALADEJOVÁ PREINEROVÁ 168

**RECEPT NA ROVNOVÁHU – SUVERENITA ČLENSKÝCH ŠTÁTOV
A FARMACEUTICKÁ REFORMA EURÓPSKEJ ÚNIE**

THE RECIPE FOR BALANCE – MEMBER STATE SOVEREIGNTY AND THE EU
PHARMACEUTICAL REFORM

DOMINIKA KRIŠTOFIČOVÁ 181

**PRÁVNÁ POMOC V STYKU S CUDZINOU PO ZMENÁCH VNÚTROŠTÁTNYCH
NORIE MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO**

LEGAL ASSISTANCE IN DEALINGS WITH FOREIGN COUNTRIES (CROSS-BORDER
LEGAL ASSISTANCE) FOLLOWING CHANGES TO SLOVAK DOMESTIC PRIVATE
INTERNATIONAL LAW STANDARDS

MILOŠ LEVRINC 194

**SEKCIA
TRESTNÉHO PRÁVA**

RIADNY ŽIVOT – PREDPOKLADY A ASPEKTY JEHO DODRŽIAVANIA V TRESTNOM PRÁVE

PROPER LIFE – PREREQUISITES AND ASPECTS OF ITS OBSERVANCE IN CRIMINAL LAW

Richard Varga¹, Boris Sumka¹

Abstrakt

Vedenie riadneho života je esenciálnym predpokladom zdravej fungujúcej spoločnosti, ale na účely trestného práva je obligatórnou podmienkou pre preukázanie polepšenia odsúdeného na účely jeho osvedčenia v uloženej skúšobnej dobe. Trestný zákon výslovne nedefinuje podmienky na jeho splnenie a ani žiadnym spôsobom neutvára zákonný rámec a limity jeho posudzovania, ktorý je preto na subjektívnom a individuálnom zvážení súdu, prípadne prokurátora. Príspevok vychádza z praktických skúsenosti a ustálenej rozhodovacej praxe súdov v otázke posudzovania vedenia riadneho života s poukazom na judikatúru najvyšších súdnych autorít v špecifických prípadoch hodných osobitného zreteľa. Cieľom je poskytnúť náhľad na rozdielnu mieru posudzovania individuálnych okolností konania odsúdeného v skúšobnej dobe a rozdielnosti vnímania súdu v totožných otázkach správania sa odsúdeného v bežnom živote.

Kľúčové slová

riadny život, osvedčenie sa odsúdeného, skúšobná doba, nariadenie trestu

Abstract

Leading a proper life is an essential prerequisite for a healthy functioning society, but for the purposes of criminal law it is a mandatory condition for proving the improvement of the convicted person for the purposes of his certification during the imposed probation period. The Criminal Code does not explicitly define the conditions for its fulfillment and in no way creates a legal framework and limits for its assessment, which is therefore at the subjective and individual discretion of the court or prosecutor. The contribution is based on practical experience and established decision-making practice of courts in the issue of assessing leading a decent life, with reference to the case law of the highest judicial authorities in specific cases worthy of special attention. The aim is to provide insight into the different degree of assessment of the individual circumstances of the conduct of the convicted person during the probation period and the differences in the perception of the court in identical issues of the behavior of the convicted person in ordinary life

¹ JUDr. Richard Varga – externý doktorand Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín a prokurátor Okresnej prokuratúry Bratislava V.

JUDr. Boris Sumka - externý doktorand Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín a vyšší súdny úradník Krajského súdu v Banskej Bystrici

Keywords

proper life, successful completion of the probation period, probation, execution of the sentence

Úvod

Vedenie riadneho života ako právny inštitút vyplývajúci z ustanovení Trestného zákona, v tomto právnom predpise neobsahuje svoju legálnu definíciu a existuje ako vopred neurčitý a nekonkretizovaný pojem, ktorý pripúšťa rozdielnú mieru a rozsah výklad. Zisťovanie naplnenia podmienok a dodržovanie základných predpokladov a zásad tohto inštitútu je nosným predpokladom, ktorý sa predovšetkým viaže na vykonávacie konanie, čím je toto štádium trestného konanie príznačné. Tento proces je predovšetkým upravený v hmotnoprávných ustanoveniach § 50 ods. 4 a nasledujúcich Trestného zákona.²

Význam tohto inštitútu však nemožno zužovať výhradne na vykonávacie konanie, predovšetkým je kategorickým aspektom pri ukladaní druhu a výmere trestu. Predovšetkým nepriamo zasahuje do aplikácie ustanovenia § 49 ods. 1 písm. a) Trestného zákona³. V tomto štádiu súd posudzuje konanie obvineného a pri nemožnosti uloženia alternatívneho trestu zvažuje, či pri ukladaní trestu odňatia slobody pristúpi k jeho podmiennečnému odkladu s určením skúšobnej doby (prípadne s probačným dohľadom), alebo či dospeje k záveru, že na zabezpečenie účelu trestu je nevyhnutný jeho nepodmienený výkon.

Súd teda obligatórne prihliada na doterajší život páchatel'a pri ukladaní trestu, čím hodnotí jeho minulosť, mieru integrity vo vzťahu k spoločenským a zákonným normám a jeho rešpekt k právnemu poriadku. Z uvedeného dôvodu možno konštatovať, že inštitút vedenia riadneho života je organicky previazaný s celým trestným konaním. Jeho vplyv je zásadný aj v prípravnom konaní, najmä pri posudzovaní možnosti aplikácie odklonov (napr. podmiennečné zastavenie trestného stíhania) alebo pri formulovaní návrhu trestu zo strany prokurátora pri podaní obžaloby.

1. Dualistické chápanie inštitútu vedenia riadneho života

Absencia legálnej definície inštitútu riadneho života vytvára priestor pre uplatnenie širokých diskrečných právomocí (voľnej úvahy) tak prokurátora v prípravnom konaní, ako aj

² ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol.: *Trestný poriadok. Komentár: Zväzok II*, 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2023, 803 s.

³ § 49 ods. 2 písm. a) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon ak tento zákon neustanovuje inak, súd môže podmiennečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho tri roky, ak vzhľadom na osobu páchatel'a, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje, a na okolnosti prípadu, má dôvodne za to, že na zabezpečenie ochrany spoločnosti a nápravu páchatel'a výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný.

sudcu v štádiu súdneho konania pri vyhodnocovaní individuálnych okolností prípadu, a to najmä osoby páchatel'a a jeho minulosti.⁴ Táto voľná úvaha orgánov činných v trestnom konaní a súdu je nevyhnutným predpokladom pre individualizáciu ukladania trestu s prihliadnutím na individuálnu prevenciu, no zároveň generuje podmienky pre vznik vnútorne diferencovanej rozhodovacej praxe súdov, ktorá reaguje na nevyspytateľnosť ľudského správania a dynamický vývoj spoločenských vzťahov. Detailnejšou analýzou ustálenej rozhodovacej praxe s prihliadnutím na systematiku trestného procesu a špecifiká jednotlivých štádií konania, môžeme rozlíšiť dve kvalitatívne odlišné roviny chápania tohto právneho inštitútu, a to v jeho negatívnom vymedzení (formálnej stránke) a pozitívnom vymedzení (materiálnej stránke).

1.1 Negatívne vymedzenie, ako dominantu prípravného konania

Formálna stránka pretavená v negatívnom vymedzení je vyjadrená, ako absenciu protiprávneho konania páchatel'a v minulosti, ktorá predchádza spáchanému skutku.⁵ Táto forma vymedzenia zachováva najvyššiu možnú mieru objektivity pri individuálnom posudzovaní osoby páchatel'a, keďže ju možno verifikovať konkrétnymi, merateľnými kritériami a preukázať dôkazmi z úradných evidencií, ktoré minimalizujú riziko skreslenia subjektívnym vnímaním hodnotiteľ'a. Tieto skutočnosti sa v prípravnom konaní obligatórne preukazujú vykonaním lustrácií v dostupných štátnych registroch.

Odpisom z registra trestov je možné zistiť všetky predchádzajúce právoplatné rozhodnutia o vine páchatel'a, bez ohľadu na to, či došlo plynutím času k ich zahladeniu. Otázka prihliadania na zahladené odsúdenia je v odborných kruhoch predmetom diskusií. Podľa ustálenej doktríny je prihliadnutie na zahladené odsúdenie vylúčené pri ukladaní trestu ako priťažujúca okolnosť, avšak je plne akceptovateľné a žiadúce pri komplexnom kriminologickom hodnotení osoby páchatel'a. Tento aspekt nadobudol na význame aj v kontexte legislatívnych zmien, ktoré odstránili možnosť modifikácie trestnej sadzby v prípade pomeru prevažujúcich poľahčujúcich alebo priťažujúcich okolností, čím sa posilnil dôraz na materiálne posudzovanie osobnosti páchatel'a.

Priznanie alebo nepriznanie poľahčujúcej okolnosti v podobe vedenia riadneho života nemá obligatórny následok pri ukladaní trestu páchatel'ovi ako tomu bolo v minulosti. K uloženiu primeraného a spravodlivého trestu dochádza bez ohľadu na túto skutočnosť, teda

⁴ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár: I. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, 308 s.

⁵ SZABOVÁ, E. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 5. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2025, 222 s.

nemá nevyhnutný priamy vplyv na ukladanie výšky trestu.⁶ Samotná existencia evidovaného právoplatného odsúdenia v minulosti nie je automatickým diskvalifikačným znakom pre konštatovanie riadneho života v súčasnosti. Súd zohľadňuje pomer druhu stíhanej trestnej činnosti k predchádzajúcej trestnej činnosti, dĺžku bezúhonného obdobia (časový odstup) a individuálne okolnosti prípadu, vrátane motivácie páchatel'a. V konkrétnosti ide o okolnosti, ktoré viedli páchatel'a k tomu, že sa uchýlil k páchaniu protiprávneho konania a zároveň tieto okolnosti nemajú liberačný charakter smerom k prípadnému uloženiu trestu.⁷

Ďalším objektívnym ukazovateľom je výpis z centrálnej evidencie priestupkov a iných správnych deliktov vedených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky. Dominantným diferenciačným faktorom je v tomto prípade závažnosť spáchaných priestupkov. Hoci sa tento dôkaz radí subsidiárne za odpis register trestov, jeho význam je nezanedbateľný. Špecifikom priestupkového postihu je často len peňažná sankcia, ktorá – najmä v zanedbateľnej výške – nemusí plniť dostatočnú odstrašujúcu funkciu. Opakovaná administratívna recidíva (najmä na úseku dopravy) indikuje, že rešpekt páchatel'a k právnemu poriadku je len formálny a účelový, čo narúša integritu potrebnú pre konštatovanie vedenia riadneho života. S prihliadnutím na často sa vyskytujúcu recidívu porušovania právnych predpisov je táto alarmujúcim znakom toho, že pre páchatel'a je rešpekt k dodržiavaniu poriadku a zákonnosti len striktne formálny a účelový, čo narúša integritu potrebnú pre konštatovanie vedenia riadneho života.⁸

V prípadoch hodných osobitného zreteľa dochádza v prípravnom konaní aj k extenzívnemu výkladu inštitútu vedenia riadneho života, ktorý presahuje formálnu bezúhonnosť a skúma sociálnu integráciu (materiálnu stránku). Vedenie riadneho života totiž inkorporuje schopnosť páchatel'a byť aktívnym, nielen pasívnym participantom spoločnosti. Zvolenie si záhaľčivého spôsobu života (napr. dobrovoľné asociálne bezdomovectvo spojené s odmietaním sociálnej pomoci) nemožno stotožňovať s riadnym vedením života. Osobitnú kategóriu tvoria trestné činy ohrozujúce mravnú výchovu mládeže, kde je absencia riadneho života priamo znakom skutkovej podstaty, čo vyžaduje skúmanie správania páchatel'a aj v období pred spáchaním skutku na účely preukázania zavinenia.⁹

⁶ STRÉMY, T., REMETA, R., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Praktický komentár*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2025, 173 s.

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júna 2020 sp. zn. 1Urtos/2/2020

⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 6. novembra 2024, sp. zn. 2Tdo/66/2024

⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. októbra 2024, sp. zn. 4Tdo/63/2024

1.2 Pozitívne vymedzenie, ako dominantu vykonávacieho konania

Kým prípravnému a súdnemu konaniu dominuje formálna stránka vedenia riadneho života v podobe jeho negatívneho vymedzenia a absencii protiprávneho konania v minulosti, prevažujúcim faktorom vo vykonávanom konaní v štádiu po právoplatnosti odsudzujúceho rozhodnutia prevažuje materiálna stránka vo forme pozitívneho vyjadrenia. Tá spočíva v preukázaní sociálnej integrácie odsúdeného ako hmatateľného výsledku nápravy dosiahnutej trestnoprávnou represiou. Formálna bezúhonnosť (nepáchanie nových trestných činov) je v tejto fáze len nevyhnutným minimom, nie cieľovým stavom. Vyššie opísaná a extenzívne vyložená formálna stránka a jej naplnenie, by malo byť obligatórnou podmienkou pre naplnenie predpokladov vedenia riadneho života s odôvodnenými prípadnými odklonmi, v prípadoch hodných osobitého zreteľa. V danej fáze konania je nevyhnutné klásť dôraz predovšetkým na materiálnu stránku vedenia riadneho života.¹⁰ Typickým príkladom je posudzovanie správania odsúdeného v skúšobnej dobe podmiennečného odsúdenia, ktorému bol určený probačný dohľad a uložené povinnosti a obmedzenia.

Aplikačná prax však naráža na limity justičného systému. Vzhľadom na zaťaženosť súdov sa vykonávacie konanie často redukuje na formálnu kontrolu registrov (lustrácie). Ak odsúdený nespáchal nový trestný čin, súdy často mechanicky konštatujú osvedčenie sa, hoci materiálna stránka (napr. plnenie povinností, zamestnanie) môže absentovať. Tento stav je často dôsledkom tzv. socio-morálneho paradoxu. Súdy rezignujú na dôsledné skúmanie materiálnej stránky z obavy pred neprimeranou tvrdosťou následku – premenou podmiennečného trestu na nepodmiennečný trest odňatia slobody (často v trvaní niekoľkých rokov). Logicky tak dochádza k akceptovateľnému racionálnemu nepomeru, keď za protiprávneho konanie bol odsúdený sankcionovaný hrozbou určitého trestu, ktorý mu bol podmiennečne odložený a z pohľadu súdu za neplnenie si občianskych povinností alebo záhalčivému spôsobu života by mal takémuto človeku daný trest premeniť. Z pohľadu súdu tak dochádza k vnímaniu takéhoto postupu ako neprimeraného potrestania za nezodpovedný prístup k súkromnému životu trestom odňatia slobody, aj keď uvedená sankcia je trestom za protiprávne konanie v minulosti a uvedený následný nezodpovedný prístup k úspešnej náprave a integrácii do society. Prizma domnelého opakované trestania s prvkami neprimeraného trestu ku konaniu odsúdeného, tak súdy vedie k mechanickému a automatickému zľahčovaniu absencie materiálnej stránky vedenia riadneho života, pričom toto vnímanie zasahuje aj do posudzovania uložených povinností a obmedzení v zmysle § 51 ods. 3, ods. 4 Trestného zákona.

¹⁰ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. októbra 2019, sp. zn. I. ÚS 407/2019, zverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 53/2019

Najpertraktovanejšími a štatisticky najčastejšie prikázanými povinnosťami odsúdenému sú:

- nahradenie spôsobenej škody v skúšobnej dobe,
- zaplatenie dlhu alebo zameškaného výživného v skúšobnej dobe a
- zamestnať sa alebo sa preukázateľne uchádzať o pracovné miesto v skúšobnej dobe.¹¹

S prihliadnutím na dlhoročné skúsenosti sudcov trestných oddelení a pri pochopení správania odsúdeného a jeho predchádzajúceho konania sa vyhýbajú uloženiu príslušných obmedzení a povinností s vedomím, že tieto konkrétny odsúdený nesplní. Nesplnenie niektorej z povinností alebo nedodržanie príslušného obmedzenia logicky vyústi v neskoršiu premenu trestu odňatia slobody s podmieneným odkladom na trest nepodmienečný, čo je subjektívne skreslene vnímané ako opakovaná forma potrestania. Vzhľadom na to, že prokurátor ako strana v konaní má rovnaký záujem na uložení zákonného a spravodlivého trestu odsúdenému, dochádza k návrhom trestu aj zo strany prokurátora a trvaniu na uložení určitých povinností odsúdenému. V takom prípade súdy využívajú skutočnosť, že zákonodarca zvolil demonštratívny výpočet možných obmedzení a povinností použitím príslovky „najmä“. Táto skutočnosť umožňuje súdom k existujúcim obmedzeniam a príkazom pridať slovné spojenie „podľa svojich možností“ alebo inú jazykovú variantu vhodnú pre dané obmedzenie, či príkaz a tým naplniť literu zákona a návrhy zo strany prokurátora. Takáto formulácia príkazu pripúšťa, aby odsúdený vynaložil minimálne úsilie, prípadne aj žiadne úsilie s dostatočne vyargumentovaným odôvodnením objektívnych prekážok, ktoré by vyústilo k formálnej konštatácii, že odsúdený v skúšobnej dobe viedol riadny život a jeho následnému osvedčeniu sa.

Často prehliadaným, ale nemenej dôležitým aspektom je dodržiavanie probačného dohľadu zo strany odsúdeného, ako jeden zo znakov materiálnej stránky vedenia riadneho života. Absencia protiprávneho konania, dodržiavanie uložených obmedzení a povinností musí byť kumulatívne naplnené spoločne s dodržiavaním probačného dohľadu pod dozorom príslušného úradníka. Konzistentnosť pri dodržiavaní dohodnutých plánovaných termínov, komunikácia a prístup k probačnému úradníkovi, ako aj ochota reportovať priebežne správanie v skúšobnej dobe je taktiež hodnotiacim podkladom pri vydaní rozhodnutia o ustálení vedenia riadneho života, keďže podkladom pre takéto rozhodnutia je správa probačného úradníka po skončení probácie odsúdeného.¹²

¹¹ IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 3. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2025, 400 s.

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júna 2015, sp. zn. 5Tdo/30/2015 (R 58/2016)

2. Rozhodovacia prax súdov pri posudzovaní vedenia riadneho života

V rozhodovacej praxi súdov sa vyskytujú opakované situácie, kedy pri ich vyhodnocovaní dochádza k rozdielnemu výkladu tej istej skutočnosti v rámci sudcovskej úvahy. Príkladom sú dopravné priestupky v prípade odsúdených, ktorí vykonávajú prácu profesionálneho vodiča. Túto skutočnosť je možné pričítať odsúdenému s negatívnym následkom alebo ich vnímať ako poľahčujúcu okolnosť. Práca profesionálneho vodiča si vyžaduje vysokú mieru odbornosti a zodpovednosti pri vedení motorového vozidla, vzhľadom na charakter tejto činnosti a mieru nebezpečenstva, ktorú môže predstavovať pri neovládnutí tejto činnosti. Od profesionálneho vodiča sa preto vyžadujú schopnosti presahujúce bežné vodičské zdatnosti, ako aj zvýšená miera opatrnosti a potreby dodržiavania právnych predpisov.

Aplikovaním prísneho výkladu bude zvýšený počet priestupkov na úseku cestnej dopravy a bezpečnosti vykladaný, ako negatívny jav v neprospech odsúdeného s následkom možného nepreukázania vedenia riadneho života.¹³ Vyššia miera a počet protiprávných konaní priestupkového charakteru na úseku cestnej dopravy aj napriek nízkej závažnosti jednotlivých konaní evokuje neochotu rešpektovať pravidlá a právny poriadok Slovenskej republiky a preukazuje určitý dešpekt voči zaužívaným pravidlám spoločnosti. Použitím tolerantného výkladu pri posúdení tejto skutočnosti je možný protikladný pohľad vnímajúci tieto priestupkové konania nízkej závažnosti, hoc aj vo väčšom počte, chápať v určitej miere ako poľahčujúcu okolnosť pre odsúdeného, ktorý vykonáva pracovnú činnosť profesionálneho vodiča. Toto povolanie so sebou nesie riziká, vyžaduje si zvýšenú mieru zodpovednosti, ale rovnako tak zvyšuje pravdepodobnosť dopustenia sa priestupku na úseku cestnej dopravy v súvislosti s tým, že voči štandardnému vodičovi, ktorý motorové vozidlo využíva bežnú prepravu, vykoná profesionálny vodič denne niekoľkonásobne dlhšiu trasu. S touto profesiou sa preto spája aj zvýšená miera rizika a pravdepodobnosti chybovosti v konaní. Táto skutočnosť nemôže byť chápaná ako liberačný argument pre dekriminalizáciu takéhoto konania, ale môže pripustiť zvýšenú mieru tolerance pri väčšom počte priestupkov nízkej závažnosti. Riešenie problematiky profesionálnych vodičov a zvýšeného počtu priestupkov na úseku cestnej dopravy a ich vyhodnotenie v súvislosti s vedením riadneho života doposiaľ nebola upravená a ani rozhodnutá najvyššími súdnymi autoritami. Rozhodovacím kritériom je preto dĺžka sledovaného obdobia u odsúdeného, závažnosť protiprávneho konania priestupkového charakteru, ako aj výška uloženej pokuty za dané skutky.

¹³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. októbra 2024, sp. zn. 4Tdo/63/2024

Spornou problematikou vyvstáva aj posudzovanie vedenia riadneho života v skúšobnej dobe u odsúdeného pre trestný čin zanedbania povinnej výživy podľa § 207 Trestného zákona, kde sa odsúdený zaväzuje na povinnosť zaplatiť v skúšobnej dobe zameškané výživné. Z pohľadu súdu dochádza výlučne k zohľadneniu uhradenia dlžnej sumy uvedenej v odsudzujúcom rozhodnutí, označené ako zameškané výživné, pričom splnenie tejto povinnosti kvalifikujú ako dostatočné pre naplnenie podmienok vedenia riadneho života. Pri hodnotení osvedčenia sa odsúdeného v skúšobnej dobe podmiennečného odsúdenia tak neprihliadajú na skutočnosť, či ide v prípade vykonaných úhrad o plnenie bežného výživného na blízku osobu alebo úhrada nad rámec bežného výživného, teda zameškané výživné. Priznať autonómnou vôľu odsúdenému zvoliť si možnosť plnenia, či ide o bežné výživné alebo zameškané výživné je v kontradikcii s ustanovením zákona o rodine ponímajúcim o tom, že bežné výživné je prednostná pohľadávka, ktorá sa má uspokojovať prioritne. Ak by sme akceptovali aj tento procesný postup súdu a odsúdenému túto slobodnú voľbu výberu priznali, nepostačuje na účely osvedčenia sa preukázať len splnenie povinnosti zaplatiť zameškané výživné, ale v rámci vyhodnocovania materiálnej stránky posúdiť, či sa odsúdený zo svojho predchádzajúceho správania poučil a vyvaroval sa rovnakého konania. Nevyhnutnosťou je v danom prípade následne skúmať aj skutočnosť, či popri zameškanom výživnom bolo uhradené aj bežné výživné, v opačnom prípade nie je možné konštatovať vedenie riadneho života u odsúdeného. Z postupov zvolených súdom vyplýva, že v danom prípade nie je potrebné skúmať plnenie bežného výživného, keďže takéto konanie je protiprávnym konaním a recidívou páchatel'a, za ktorú môže byť opätovne trestne stíhaný. Tento postup je rovnako tak v kontradikcii so základnou zásadou účelnosti trestného konania a zásady pri ukladaní trestu postupovať pri postihovaní páchatel'a v jeho prospech. Neosvedčenie sa odsúdeného v skúšobnej dobe podmiennečného odsúdenia, ktorého následkom je premena a nariadenie výkonu trestu odňatia slobody je pre odsúdeného prospešnejšie, ako jeho opätovné trestné stíhanie s použitím kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 207 ods. 1, ods. 3 písm. c) Trestného zákona, navyše spáchaným v skúšobnej dobe podmiennečného odsúdenia.¹⁴

Záver

Inštitút vedenia riadneho života je dynamickým a komplexným právnym pojmom, ktorý v sebe zrkadlí základné ciele trestného práva, a to ochranu spoločnosti a nápravu páchatel'a.

¹⁴ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár: II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, 392 s.

Súčasná aplikačná prax trpí určitou dichotómiou. Zatiaľ čo v prípravnom konaní a pri ukladaní trestu súdy a prokuratúra efektívne využívajú formálne (negatívne) vymedzenie založené na objektívnych výstupoch z úradných registrov, vo vykonávacom konaní súdy rezignujú na dôsledné skúmanie materiálnej (pozitívnej) stránky.

Táto rezignácia, motivovaná často snahou vyhnúť sa ukladaniu nepodmienečných trestov za „sociálne zlyhania“ odsúdených, vedie k oslabeniu výchovného účinku uloženého trestu. Paradoxne, prílišná zhovievavosť pri posudzovaní materiálnej stránky (napr. pri neplatení bežného výživného alebo formálnom plnení povinností „podľa možností“) môže viesť k recidíve a ďalšiemu poškodzovaniu spoločnosti.

Pre správnu aplikáciu tohto inštitútu je nevyhnutný odklon od formalizmu. Pri rozhodovaní o osvedčení sa v skúšobnej dobe nesmie byť jediným kritériom čistý odpis z registra trestov. Súdy musia aktívne skúmať správu probačného úradníka, sociálnu situáciu a reálnu snahu odsúdeného plniť si uložené povinnosti. Len dôsledným a materiálnym výkladom pojmu „riadny život“, s reflexiou na inštitúty restoratívnej justície obsiahnuté v Trestnom zákone, môže trestné právo plniť svoju celospoločenskú funkciu a prispievať k skutočnej resocializácii páchatel'ov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 3. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2025, ISBN 978-80-571-0775-0, 572 s.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár: I. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, ISBN 978-80-7676-429-3, 904 s.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár: II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, ISBN 978-80-7676-534-4, 1536 s.

STRÉMY, T., REMETA, R., KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Praktický komentár*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2025, ISBN 978-80-286-0378-6, 1480 s.

SZABOVÁ, E. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 5. vydanie. Plzeň: Aleš Čenek, 2025, ISBN 978-80-7380-974-4, 714 s.

ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol.: *Trestný poriadok. Komentár: Zväzok II*, 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2023, ISBN 978-80-7676-271-8, 1184 s.

Právne predpisy:

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Judikatúra:

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júna 2015, sp. zn. 5Tdo/30/2015 (vydané v zbierke stanovísk Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. R 58/2016)

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. júna 2020 sp. zn. 1Urtos/2/2020

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 6. novembra 2024, sp. zn. 2Tdo/66/2024

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 9. októbra 2024, sp. zn. 4Tdo/63/2024

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. októbra 2019, sp. zn. I. ÚS 407/2019, zverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 53/2019

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ MLADISTVÝCH PÁCHATEĽOV S AKCENTOM NA ZÁNÍK TRESTNOSTI

CRIMINAL LIABILITY OF JUVENILE OFFENDERS FOCUSING ON THE EXPIRATION OF PROSECUTION

Patrik Kocúr¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá analýzou dôvodov a podmienok zániku trestnosti mladistvých páchatel'ov. Obsahom predkladaného príspevku je aj analyzovanie všeobecných podmienok trestnej zodpovednosti mladistvých páchatel'ov a ich komparácia s právnou úpravou Českej republiky. Súčasne jeho obsahom je aj komparácia jednotlivých inštitútov so všeobecnou právnou úpravou premlčania trestného stíhania, ako aj podmienok, za ktorých sa aplikujú s navrhovanou úpravou z pohľadu de lege ferenda.

Kľúčové slová:

premlčanie trestného stíhania, mladistvý páchatel', zánik trestnosti, Trestný zákon

Abstract

*This **article** analyzes the reasons and conditions for the expiration of criminal liability of juvenile offenders. It examines the general conditions of criminal liability for juveniles and compares them with the legal regulations of the Czech Republic. At the same time, it compares specific legal instruments with the general rules on the statute of limitations for criminal prosecution. It also looks at the conditions under which these rules apply, including proposed changes from a de lege ferenda perspective.*

Keywords:

statutory limitation period for criminal prosecution, juvenile offender, lapse of criminal liability, Criminal Code

Úvod

Mladiství páchatelia predstavujú zákonom vymedzenú skupinu osôb vo vzťahu, ku ktorým zákonodarca vyžaduje osobitný postup, a to nie len zo strany orgánov činných v trestnom konaní ale aj samotných súdov. Pre posudzovanie jednotlivých vekových kategórií, vychádzajúcich z ustanovení Trestného zákona, je potrebné mať na zreteli to, že tieto vekové

¹ Mgr. Patrik Kocúr, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, študent druhého ročníka doktorandského štúdia v externej forme.

kategórie majú právny charakter, z ktorých OČTK a sudy nie len vychádzajú ale aj následne jednotlivé ustanovenia týkajúce sa mladistvých páchatel'ov v konkrétnych veciach aplikujú. Pri pohľade na iné vedné odbory akými sú exempli causa psychológia, biológia, sociológia, etc., pre tieto, takéto právne ohraňenie vekovej hranice vo vzťahu k osobám nemá opodstatnenie, nakoľko vychádzajú z iných kritérií. Je možné konštatovať, že iné vedné odbory vychádzajú a ohraňujú proces puberty, mladosti a dospievania vekom od 13. rokov, pričom koniec dospievania jednotlivcov ohraňujú intervalom v rozmedzí medzi 20. až 30. rokom veku života, čo je podmienené a súčasne závisí od množstva iných faktorov.²

Trestný zákon tento osobitný postup vo vzťahu k mladistvým páchatel'om bližšie precizuje v jeho štvrtej hlave pod názvom Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých, ktorá upravuje hmotnoprávne špecifiká trestného konania, ktoré je vedené v kontexte s trestnými činmi, ktoré spáchajú mladiství. Právna úprava trestnej zodpovednosti mladistvých páchatel'ov je postavená na dvoch súčasne na seba nadväzujúcich princípoch. V prvom prípade je možné hovoriť o princípe, ktorý je možné označovať ako princíp absolútnej trestnej zodpovednosti a následne, v druhom prípade je to princíp podmienenej trestnej zodpovednosti, pri ktorom sa je možné stretnúť aj s označením ako podmienená príčetnosť. Vo všeobecnosti je teda možné uviesť, že v tejto vyššie uvedenej časti Trestného zákona nájdeme ustanovenia upravujúce nie len trestnú zodpovednosť mladistvých páchatel'ov ale aj zánik trestnosti, ukladanie sankcií a výchovných opatrení mladistvým páchatel'om, ochrannú výchovu, výchovné opatrenia a v neposlednom rade sú to aj tresty, ktoré je možné mladistvým páchatel'om uložiť.³ Vzhľadom na uvedené v predmetnom článku zameriame svoju pozornosť práve na zánik trestnosti mladistvých páchatel'ov.

1. Zánik trestnosti mladistvých páchatel'ov

Z pohľadu vymedzenia osoby, ktorá sa označuje za mladistvú, je potrebné vychádzať zo samotného ustanovenia § 94 Trestného zákona, z ktorého obsahu vyplýva, že za mladistvú osobu sa považuje tá, ktorá dovŕšila štrnásť rok svojho veku a neprekročila osemnásť rok svojho veku. V danom prípade pre okamih dovŕšenia štrnásteho roku veku života osoby je potrebné vychádzať zo samotnej dikcie ustanovenia § 136 Trestného zákona. Pre priblíženie

² MIFEK, J.: Psychologické a kriminologické zkoumání mladistvých pachatelů mravnostní kriminality a jeho přínos pro trestněprávní instituty. In: Iurium Scriptum [online]. iurium.cz, [2024-02-18]. Dostupné na internete: <https://www.iurium.cz/denik/denik-odborne-clanky/mladistvi-pachatele-mravnostni-kriminality> [cit. 2026-01-15]

³ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. I. vydanie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 595.

vyššie uvedené ustanovenie upravuje počítanie času. Predmetné interpretačné pravidlo týkajúce sa počítania času určuje, že deň, kedy nastala udalosť určujúca jej začiatok sa nepočíta, avšak začína plynúť až od začiatku nasledujúceho dňa. In concreto pri zohľadnení uvedeného ustanovenia je možné dospieť k záveru, že za mladistvého sa bude považovať osoba až nasledujúci deň po dovŕšení štrnásteho roku života, pričom pri pohľade na dovŕšenie hornej hranice veku mladistvého sa takéto počítanie času nebude aplikovať.⁴ Tak, ako bolo načrtnuté už v samotnom úvode, pri pohľade na trestnú zodpovednosť mladistvých páchatel'ov je potrebné vychádzať z absolútnej trestnej zodpovednosti, ktorú bližšie precizujú ustanovenia § 22 a § 23 Trestného zákona. Tieto ustanovenia sú nevyhnutne potrebné aplikovať aj práve na osoby, ktoré sú označované ako mladistvé, nakoľko všeobecne pri nesplnení podmienok vyplývajúcich z príslušných ustanovení je možné konštatovať, že ide o okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť. Pre úplnosť medzi tieto kritéria trestnej zodpovednosti zaradíme vek a príčetnosť. Pre trestnú zodpovednosť fyzických osôb sa vyžaduje dovŕšenie 14. roku veku života osoby s výnimkou zákonom stanovených trestných činov⁵, kedy sa vyžaduje dovŕšenie 15. roku života. Druhou podmienkou všeobecného posudzovania trestnej zodpovednosti je podmienka, ktorá je v Trestnom zákone vymedzená negatívne a je ňou nepríčetnosť. Okrem toho pri samotnom posudzovaní trestnej zodpovednosti mladistvých páchatel'ov je potrebné vychádzať už z vyššie spomenutej podmienenej príčetnosti. In concreto najprv dochádza k posudzovaniu kritérií absolútnej trestnej zodpovednosti osôb, to je veku a príčetnosti a ak sú tieto splnené, pri mladistvých páchatel'och sa pristupuje k posudzovaniu kritéria podmienenej trestnej zodpovednosti. Spoločným znakom oboch posudzovaných kritérií či už absolútnej alebo relatívnej príčetnosti, je ovládacia alebo rozpoznávacía schopnosť, prípadne oboch týchto zložiek súčasne. V prípade nepríčetnosti v zmysle ustanovenia § 23 Trestného zákona, dochádza k strate príčetnosti v dôsledku vyskytnutia duševnej poruchy. Takáto duševná porucha má za následok to, že osoba, ktorá naplnila znaky niektorej skutkovej podstaty trestného činu, nie je schopná buď rozpoznať protiprávnosť svojho činu, prípadne ovládať svoje konanie.⁶ V danom prípade je však potrebné poukázať aj na to, že samotné zníženie schopnosti rozpoznať protiprávnosť svojho činu prípadne ovládať svoje konanie, ktoré je zapríčinené a má

⁴ ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný zákon - Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o., 2020, s. 282 – 283.

⁵ Medzi trestné činy, kedy sa vyžaduje dovŕšenie 15 roku života osoby v zmysle ustanovenia § 22 ods. 2 Trestného zákona zaradíme skutkovú podstatu trestného činu sexuálneho zneužívania v zmysle ustanovenia § 201 zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁶ Za nepríčetnú osobou sa považuje ten, kto v čase činu inak trestného nemohol pre duševnú poruchu: a) rozpoznať protiprávnosť svojho činu, b) ovládať svoje konanie alebo c) rozpoznať protiprávnosť svojho činu a súčasne ovládať svoje konanie.

svoju podstatu v duševnej poruche⁷, nemá za následok vznik stavu nepríčetnosti páchatel'a. Takýto stav môže vo svojej podstate odôvodňovať exempli causa upustenie od potrestania, uloženie ochranného liečenia, etc.. Posudzovanie rozumovej a mravnej vyspelosti pri mladistvých páchatel'och musí byť o niečo dôslednejšie, pričom k zániku trestnej zodpovednosti dochádza v dôsledku absencie určitého požadovaného stupňa rozumovej a mravnej vyspelosti, ktorá bezprostredne súvisí s procesom dospievania. V danom prípade nemožno opomenúť, že posudzovanie týchto kritérií nastáva vo vzťahu k samotnému času spáchania činu.⁸

Pri pohľade na právnu úpravu Českej republiky a s tým súvisiacu problematiku páchania trestnej činnosti mladistvých páchatel'ov, tá je osobitne upravená zákonom č. 218/2003 Sb. o zodpovednosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Vzhľadom na vyššie uvedený zákon je možné na prvý pohľad konštatovať, že právna úprava Českej republiky je koncipovaná rozsiahlejšie a podrobnejšie. Vo všeobecnosti právna úprava Českej republiky okrem premlčania trestného stíhania upravuje vo vzťahu k mladistvým páchatel'om aj inštitút účinnej ľútosti, ktorý v našej právnej úprave, vo vzťahu k mladistvým páchatel'om absentuje.⁹ V ustanovení § 33 zák. č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník sú vymedzené trestné činy, pri ktorých po splnení zákonných podmienok je možné aplikovať inštitút účinnej ľútosti. Okrem toho zákon č. 218/2003 Sb. v tomto kontexte vo vzťahu k mladistvým páchatel'om je o čosi menej striktný a rozširuje okruh trestných činov, na ktoré je možné aplikovať inštitút účinnej ľútosti, a to v zmysle, že po splnení zákonných podmienok¹⁰, samotný zákon pripúšťa možnosť aplikácie účinnej ľútosti vo vzťahu k mladistvým páchatel'om vo vzťahu ku všetkým trestným činom, za ktoré Trestní zákoník stanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov.¹¹ Je potrebné mať na zreteli, že všetky tieto body musia byť splnené kumulatívne, inak inštitút účinnej ľútosti vo vzťahu k mladistvým páchatel'om v danom prípade nemožno aplikovať. Z pohľadu de lege ferenda by do Trestného zákona mohlo byť zakomponované, a to v rámci štvrtej hlavy Trestného zákona, v časti upravujúcej zánik trestnosti mladistvých páchatel'ov inštitút účinnej ľútosti, ktorý by upravoval

⁷ Stav označovaný aj ako stav zmenšenej príčetnosti.

⁸ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 596 – 597.

⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha : Leges, 2013, s. 1140.

¹⁰ Sú tie podmienky, ktorými sú dobrovoľné odstránenie alebo napravenie spôsobených následkov, alebo sa o to pokúsil, najmä nahradenie spôsobenej škody, urobenie opatrenia potrebného na jej náhradu alebo sa inak pokúsil odčiniť spôsobené následky; svojim správaním prejavil účinnú snahu o nápravu a čin nemal trvale nepriaznivé následky pre poškodeného alebo pre spoločnosť.

¹¹ ŠÁMAL, P a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1250.

možnosti zániku trestnosti činu účinnou ľútosťou vo vzťahu k prečinom, a to za splnenia bližšie zákonom precizovaných podmienok. Takýmito podmienkami by po vzore Českej republiky mohlo byť dobrovoľné odstránenie alebo napravenie následkov, ktoré boli spôsobené, prípadne by sa páchatel pokúsil o nápravu takýchto následkov exempli causa prejavil vôľu smerujúcu k nahradeniu spôsobenej škody alebo ju reálne aj nahradil. Ďalšou podmienkou, ktorá by musela byť kumulatívne splnená, že svojím správaním prejavil účinnú snahu o nápravu a čin nemal trvale nepriaznivé následky pre poškodeného alebo pre spoločnosť.

2. Premlčanie trestného stíhania

Vo všeobecnosti, nie len vo vzťahu k mladistvým páchatelom platí, že pri pohľade na inštitút premlčania trestného stíhania je potrebné si uvedomiť, že vychádza z jednoduchej premisy. Za túto premisu považujeme fakt, že uplynutím zákonom vymedzenej doby dochádza k samotnému zániku represívnej reakcie zo strany štátu, ktorou štát disponuje vo vzťahu ku konaniu páchatel'a, ktoré by bolo inak trestné. Z uvedeného vyplýva, že premlčanie trestného stíhania, ako dôvod zániku trestnej zodpovednosti, nastáva až po tom čo trestný čin bol spáchaný, avšak ešte pred tým ako o predmetnom trestnom čine bolo právoplatne rozhodnuté, či už zo strany samotného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Tieto okolnosti, ktoré sú dôvodmi zániku trestnosti majú za následok zánik práva štátu na potrestanie páchatel'a trestného činu, čo sa vzťahuje rovnako aj na mladistvých páchatel'ov. Na základe uvedeného je možné dospieť k záveru, že dochádza k zániku trestnoprávneho vzťahu medzi páchatelom a štátom, ku ktorého vzniku dochádza už okamihom spáchania trestného činu.¹² Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že premlčanie trestného stíhania predstavuje akúsi formu obligatórnej milosti. V danom prípade nejde o milosť, ktorú udeľuje prezident Slovenskej republiky, ktorému je toto právo zverené Ústavou Slovenskej republiky¹³, ale ide o „*milosť*“, ktorá vyplýva z jednotlivých ustanovení Trestného zákona. Uvedené tvrdenie je možné vyvodzovať z postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ktoré sú na predmetný inštitút ex offio povinné prihliadať a aplikovať ho. Aby orgány činné v trestnom konaní prípadne súdy mohli konštatovať, že nastalo premlčanie konkrétneho trestného činu mladistvého páchatel'a je nevyhnutné kumulatívne splnenie troch základných podmienok. Týmito podmienkami je splnenie resp. uplynutie zákonom bližšie precizovanej premlčacej doby. V danom prípade vo vzťahu k mladistvým páchatelom je odlišná a vyplýva z ustanovenia § 96

¹² STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 574.

¹³ Čl. 102 ods. 1 písm. j) Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

Trestného zákona.¹⁴ Ďalšou podmienkou, ktorá sa aplikuje vo vzťahu k vybraným trestným činom¹⁵ je vek osoby poškodenej trestným činom, avšak len ak ide o vymedzené trestné činy. Zákonodarca v tejto súvislosti poskytuje určitú formu ochrany pre osoby, ktoré nedovŕšili vek 18 rokov a to tým spôsobom, že ak by bola naplnená podmienka kvalifikovaného uplynutia času, tak v takom prípade sa nenaplní, nakoľko premlčacia doba začne plynúť až po tom čo osoba dovŕši osemnásť rok svojho veku. V neposlednom rade treťou podmienkou pre uplatnenie inštitútu premlčania trestného stíhania je, že nesmie ísť o spáchanie trestného činu, na ktoré sa vzťahuje ustanovenie § 88 Trestného zákona, ktoré bližšie upravuje a taxatívne vymedzuje tie trestné činy, ktoré sa nepremlčujú, čo rovnako platí aj v prípadoch mladistvých páchatel'ov. Z ustálenej judikatúry o. i. teda vyplýva, že inštitút premlčania trestného stíhania má za následok zánik trestnej zodpovednosti páchatel'a a zaraďuje sa medzi tzv. negatívne znaky trestnosti.¹⁶

Vo vzťahu k mladistvým páchatel'om osobitne Trestný zákon upravuje premlčanie trestného stíhania, ktorým dochádza k samotnému zániku trestnej zodpovednosti týchto páchatel'ov. Vo svojej podstate premlčanie trestného stíhania je de facto rovnaké a porovnateľné s inštitútom premlčania trestného stíhania, ktoré sa aplikuje na osoby, ktoré v zmysle Trestného zákona nemožno považovať za osoby mladistvé. Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že zánik trestnosti činu predstavuje procesnú prekážku, ktorá bráni vyvodu trestnoprávnej zodpovednosti, hoci samotný skutok ako prejav ľudskej vôle v realite naďalej existuje.¹⁷ V danom prípade pri zohľadnení zákonných ustanovení, ak v zákonom stanovenej lehote nedôjde k vzneseniu obvinenia voči tejto osobe, uplynutím premlčacej doby sa trestné stíhanie stáva neprípustným.¹⁸ V krátkosti k neprípustnosti trestného stíhania je možné uviesť, že predstavuje jeden z kľúčových inštitútov, ktorého primárnou funkciou je zabezpečenie zákonného postupu v tom zmysle, že ak nastane niektorá z taxatívne stanovených zákonných podmienok, in concreto v našom prípade ak je trestné stíhanie premlčané, tak takáto skutočnosť vytvára neprekonateľnú procesnú prekážku, ktorá sa týka samotného postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Z uvedeného teda vyplýva, že existencia takejto prekážky ex lege vylučuje možnosť iniciovania trestného stíhania voči konkrétnej osobe. Pričom v situácii, kedy

¹⁴ Premlčacia doba u mladistvých páchatel'ov je desať rokov, ak ide o trestný čin, za ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody na doživotie; päť rokov, ak je horná hranica sadzby trestu odňatia slobody najmenej desať rokov; tri roky pri ostatných trestných činoch.

¹⁵ Pozri bližšie § 87 ods. 5 zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 23. októbra 2008, sp. zn. 5Tdo4/2008.

¹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 24. júna 2015, sp. zn. 1 Tdo 24/2015.

¹⁸ § 9 ods. 1 písm. a) zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

už k jeho začatiu došlo, zakladá povinnosť príslušného orgánu konanie bezodkladne zastaviť.¹⁹ Takýto postup sa uplatňuje v rámci prípravného konania ale uplatňuje sa aj v rámci jednotlivých štádií súdneho konania. Ak by sa tieto skutočnosti zistili, ešte pred samotným začatím trestného stíhania, v danom prípade by sa trestné stíhanie ani nezačalo a orgán činný v trestnom konaní vydá uznesenie o odložení veci v zmysle ustanovenia § 197 ods. 1 písm. c) zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.²⁰

Trestný zákon v osobitných ustanoveniach o stíhaní mladistvých v krátkosti upravuje aj to, že uplynutím premlčacej doby nezaniká trestnosť tých trestných činov, pri ktorých to ustanovuje Trestný zákon. V danom prípade nakoľko Trestný zákon v ustanovení § 88 Trestného zákona bližšie precizuje prípady nepremlčateľnosti taxatívne vymedzených trestných činov, je možné takéto ustanovenie považovať za duplicitné, nakoľko neobsahuje žiadne iné odchýlky od vyššie uvedeného ustanovenia. Vo všeobecnosti teda platí, že na mladistvých páchateľov sa budú, vo vzťahu k premlčaniu trestného stíhania mladistvých, aplikovať všeobecné ustanovenia, ktoré komplexne upravujú pravidlá týkajúce sa spočívania premlčacej doby, prerušenie premlčacej doby ako aj už spomenutý výpočet trestných činov, ktorých trestnosť nezaniká uplynutím premlčacej doby.²¹

Istou zaujímavosťou v danom prípade, vo vzťahu k mladistvým páchateľom, je ustanovenie § 87 ods. 5 Trestného zákona. Toto ustanovenie upravuje prípady, kedy sa trestné stíhanie premlčí najskôr 15 rokov po tom, ako osoba, na ktorej bol spáchaný niektorý z taxatívne vymedzených trestných činov,²² dovŕšila osemnásť rokov. Vo všeobecnosti je možné uviesť, že zákonodarca vo vzťahu k právnej úprave mladistvých páchateľov je menej striktný, čo vyplýva aj z jednotlivých ustanovení Trestného zákona.²³ Avšak v danom prípade, ak sa má analogicky predmetné ustanovenie aplikovať aj na mladistvých páchateľov, tak to tak nie a je to práve opačné. In concreto pri premlčaní trestného stíhania týkajúcich sa mladistvých páchateľov, vo vzťahu k tým trestným činom, za ktoré je možné uložiť trest odňatia slobody na

¹⁹ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok – Veľký komentár. 6. aktualizované vydanie*. Žilina : Eurokódex, 2025, s. 91.

²⁰ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Osobitná časť. 2. vydanie*. Šamorín : Heuréka, 2022, s. 56.

²¹ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 581 – 582.

²² Medzi taxatívne vymedzené trestné činy v zmysle § 85 ods. 5 zák. č. 300/2005 Trestný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov zaraďujeme trestný čin neoprávneného odoberania orgánov, tkanív a buniek a nezákonnej sterilizácie podľa [§ 159 ods. 2](#), trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa [§ 179](#), trestný čin znásilnenia podľa [§ 199](#), trestný čin sexuálneho násillia podľa [§ 200](#), trestný čin sexuálneho zneužívania podľa [§ 201 až 202](#), trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa [§ 208](#) a trestný čin výroby detskej pornografie podľa [§ 368](#).

²³ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: *Trestný zákon. Komentár. I. zväzok*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 580.

doživotie Trestný zákon stanovuje premlčaciu dobu 10 rokov, čo predstavuje 1/3 premlčacej doby ako pri dospelých páchatel'och. V prípade ustanovenia § 87 ods. 5 Trestného zákona, však zákonodarca nezohľadňuje mladistvé osoby, nakoľko v danom prípade začiatok plynutia premlčacej doby neskracuje ani iným spôsobom premlčacie doby neupravuje a „*sporná*“ premlčacia doba respektíve jej začiatok plynutia je rovnaký tak ako pre mladistvých páchatel'ov tak aj pre dospelé osoby. Je možné konštatovať, že v danom prípade je zákonodarca prísnejší k mladistvým páchatel'om ako k dospelým osobám. Z pohľadu de lege ferenda by v rámci osobitných ustanovení týkajúcich sa trestného stíhania mladistvých páchatel'ov mohol zákonodarca zakotviť ustanovenie, ktoré by upravovalo primeraným spôsobom najskoršie premlčanie trestného stíhania, vo vzťahu k mladistvým páchatel'om. In concreto je možné sa inšpirovať spôsobmi ukladania trestov mladistvým páchatel'om, a to konkrétne ukladaním trestu odňatia slobody, kedy zákon stanovuje, že pri mladistvom páchatel'ovi sa trestné sadzby odňatia slobody, ktoré ustanovuje Trestný zákon v osobitnej časti znižujú na polovicu. Aj keď ide o diametrálne odlišné inštitúty, uvedené by mohlo predstavovať akúsi formu inšpirácie, ktorá by formovala spôsob najskoršieho premlčania trestného stíhania. Vzhľadom na uvedené by zákonodarca mohol osobitne, do ustanovenia § 96 Trestného zákona upraviť a zakomponovať polovičný rozsah rokov, kedy sa trestné stíhanie pre taxatívne vymedzené trestné činy v ustanovení § 87 ods. 5 Trestného zákona, po dovŕšení osemnásteho roku života osoby, na ktorej bol trestný čin spáchaný najskôr premlčí.

Záver

Cieľom nášho príspevku bolo predovšetkým analyzovať dôvody a podmienky trestnej zodpovednosti mladistvých páchatel'ov ako aj podmienky zániku ich trestnosti v zmysle ustanovení Trestného zákona, za súčasnej komparácie predmetných inštitútov s právnou úpravou Českej republiky. Komplexne je možné dospieť k záveru, že právna úprava týkajúca sa trestného stíhania mladistvých páchatel'ov je v porovnaní s právnou úpravou Českej republiky o niečo skromnejšia, najmä pokiaľ ide o inštitúty zániku trestnosti. Samotná právna úprava by z pohľadu de lege ferenda mohla byť pozmenená a doplnená, a to najmä v kontexte zakomponovania inštitút účinnej ľútosti, ktorý by upravoval možnosti zániku trestnosti činu účinnou ľútosťou vo vzťahu k mladistvým páchatel'om, a to za splnenia bližšie zákonom precizovaných podmienok, tak ako to upravuje právna úprava Českej republiky.

Taktiež z pohľadu de lege ferenda, by mohol zákonodarca zakotviť do ustanovenia § 96 Trestného zákona polovičný rozsah rokov, kedy sa trestné stíhanie pre taxatívne vymedzené

trestné činy uvedené v ustanovení § 87 ods. 5 Trestného zákona, po dovŕšení osemnásteho roku života osoby, na ktorej bol trestný čin spáchaný najskôr premlčí a ktoré by de facto upravovalo primeraným spôsobom najskôršie premlčanie trestného stíhania, vo vzťahu k mladistvým páchatelom. Vzhľadom na uvedené je možné konštatovať, že súčasná právna úprava vo vzťahu k mladistvým páchatelom k predmetnému ustanoveniu je o čosi prísnejšia ako vo vzťahu k dospelým osobám.

Pri komparácii všeobecných ustanovení týkajúcich sa zániku trestnosti, a to konkrétne premlčania trestného stíhania s právnou úpravou týkajúcou sa osobitných ustanovení o stíhaní mladistvých, sme dospeli k záveru, že ustanovenie § 96 ods. 2 Trestného zákona je ustanovením duplicitným, a to vo vzťahu k ustanoveniu § 88 Trestného zákona, nakoľko neobsahuje, žiadnu osobitnú výnimku z aplikačného pravidla uvedeného v ustanovení § 88 Trestného zákona.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2022, 547 s. ISBN 978-80-8173-142-6

ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok – Veľký komentár. 6. aktualizované vydanie.* Žilina : Eurokódex, 2025, 1315 s. ISBN 978-80-8186-244-1

ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný zákon - Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie.* Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o., 2020, 998 s. ISBN 978-80-8155-096-6

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 4. vydání. Praha : Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4

STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol.: Trestný zákon. Komentár. I. zväzok. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3

ŠÁMAL, P a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5

Internetové zdroje

MIFEK, J.: Psychologické a kriminologické zkoumání mladistvých pachatelů mravnostní kriminality a jeho přínos pro trestněprávní instituty. In: Iurium Scriptum [online]. iurium.cz, [2024-02-18]. Dostupné na internete: <https://www.iurium.cz/denik/denik-odborne-clanky/mladistvi-pachatele-mravnostni-kriminality> [cit. 2026-01-15]

Právne predpisy:

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znení pozdějších předpisu

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných predpisov

Judikatura:

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 24. júna 2015, sp. zn. 1 Tdo 24/2015

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 23. októbra 2008, sp. zn. 5Tdo4/2008

PRÁVNÁ OCHRANA MLADISTVÝCH PÁCHATEĽOV V KANADE, SPOJENÝCH ŠTÁTOCH AMERICKÝCH A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

LEGAL PROTECTION OF JUVENILE OFFENDERS IN CANADA, THE UNITED STATES OF AMERICA AND THE SLOVAK REPUBLIC

Tommaso Bada¹

Abstrakt

Príspevok sa venuje analýze právnej ochrany mladistvých páchatel'ov v podmienkach Kanady, Spojených štátov amerických a Slovenskej republiky, najmä pokiaľ ide o uchovávanie záznamov o ich trestnej činnosti v registri trestov a ďalšie súvisiace aspekty. Autor sa v rámci príspevku zároveň snaží poukázať na prípadné kladné aj záporné aspekty predmetných právnych úprav.

Kľúčové slová

Mladistvý páchatel', recidíva, register trestov, právny štát

Abstract

The article analyzes the legal protection of juvenile offenders in Canada, the United States of America and the Slovak Republic, especially with regard to the retention of records of their criminal offences in the criminal record and other related aspects. In the article, the author also tries to point out possible positive and negative aspects of the aforementioned legal regulations.

Keywords

Juvenile offender, recidivism, criminal record, rule of law

Úvod

Je všeobecne známe, že nielen dospelé osoby, ale aj mladiství sa veľakrát dopúšťajú trestných činov. Nakoľko však ide o osoby mladistvé, ich rozumová vyspelosť a miera zdržanlivosti väčšinou nedosahuje takej úrovne ako v prípade dospelých páchatel'ov. To má za následok, že konkrétna mladistvá osoba sa dopustí trestného činu, pričom si nemusí byť plne vedomá následkov protiprávneho konania.

¹ Mgr. Tommaso Bada, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Interný doktorand.

Ak štátne orgány evidujú spáchaný trestný čin v registri trestov, môže byť pre mladistvého páchatel'a náročné sa neskôr uplatniť na trhu práce, obzvlášť, ak by sa neskôr uchádzal o miesto v štátnej službe. Podľa nášho názoru môže každá osoba niekedy počas svojho života (najmä v období adolescencie) urobiť nesprávne rozhodnutie, a ak daná osoba ašpirovala na prácu v štátnej službe (napr. v radoch polície), toto jedno rozhodnutie jej môže realizáciu daných plánov znemožniť. Uvedené môže neskôr vyústiť aj do recidívy (v niektorých prípadoch až do páchania závažnejších trestných činov), nakoľko páchatel' môže zanevrieť na „*pocitivý*“ spôsob života. Samozrejme, uvedená argumentácia neplatí v prípade závažných trestných činov, kedy pravdepodobnosť skutočnej nápravy (mladistvého) páchatel'a je veľmi nízka.

V rámci tohto článku sa preto autor bude venovať analýze právnej úpravy danej problematiky v podmienkach Kanady, Spojených štátov amerických (ďalej len „USA“) a Slovenskej republiky, kedy bude skúmať, ako sa s danou problematikou vyššie spomenuté štáty vysporiadajú. Taktiež autor poukáže na prípadné kladné aj záporné aspekty spomenutých právnych úprav.

Právna ochrana mladistvých páchatel'ov v Kanade

Právnu úpravu nakladania s údajmi v trestnom registri mladistvých páchatel'ov v Kanade upravuje zákon o trestnom súdnictve pre mládež (*Youth Criminal Justice Act*, ďalej len „YCJA“).

V zmysle YCJA nikto nesmie zverejniť akékoľvek údaje o mladistvom páchatel'ovi, ak by takéto údaje mohli mať za následok identifikáciu danej osoby.²

Uvedené neplatí v prípade, ak (i) sa údaj týka mladistvej osoby, ktorá bola súdená ako dospelá osoba, alebo (ii) v prípade, ak sa majú údaje zabezpečiť na účely súdneho konania a tieto údaje sa nebudú ďalej rozširovať, resp. zverejňovať.³

Okrem výnimiek zo zákazu zverejňovať údaje o mladistvom páchatel'ovi má súd, naopak, povinnosť zverejniť záznam z registra trestov mladistvého, ak má za to, že (i) je dôvodná obava, že mladistvá osoba predstavuje nebezpečenstvo pre ostatných, a (ii) zverejnenie údajov je nevyhnutné na zadržanie mladistvého (ide o kumulatívne podmienky).⁴

Pokiaľ ide o orgány, ktoré sú oprávnené ponechať si daný záznam, resp. údaj, takýto záznam, vrátane originálu alebo kópie odtlačkov prstov a fotografií mladistvého, môžu zostať

² LAWS-LOIS.JUSTICE.gc.ca. 2025. *Youth Criminal Justice Act* (S.C. 2002, c. 10). Art. 110 (1). [online]. Dostupné na internete: <<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/page-13.html#h-471612>>

³ Tamtiež. Art. 110 (2). [online].

⁴ Tamtiež. Art. 110 (4)(a)(b). [online].

v dispozícii príslušníkov polície zodpovedných za vyšetrovanie daného trestného činu.⁵ Kanadský štátny orgán si smie ponechať záznam z registra trestov **(i)** za účelom vyšetrovania trestného činu mladistvého, **(ii)** za účelom použitia tohto záznamu v súdnom konaní proti mladistvej osobe, **(iii)** za účelom výkonu trestu mladistvého alebo výkonu iného rozhodnutia súdu pre mladistvých, **(iv)** za účelom posúdenia, či je potrebné použiť mimosúdne prostriedky na vysporiadanie sa s mladistvým páchatelom, alebo **(v)** ako následok použitia týchto mimosúdnych prostriedkov proti mladistvému.⁶

Medzi osoby, ktoré majú právo prístupu k záznamom, resp. údajom mladistvého páchatel'a, patria: **(i)** mladistvý páchatel', **(ii)** právny zástupca mladistvého páchatel'a, **(iii)** generálny prokurátor (*the Attorney General*), **(iv)** obeť trestného činu spáchaného mladistvým páchatelom, **(v)** rodičia mladistvého páchatel'a, **(vi)** probačný a mediačný úradník, a **(vii)** osoba, ktorej úlohou je vykonávať kontrolu registra trestov za účelom zamestnávania mladistvých páchatel'ov.⁷

Pokiaľ ide o dobu uchovávanía údajov o mladistvom, tieto (vrátane záznamu registra trestov) nesmú byť poskytované vyššie uvedeným oprávneným osobám (subjektom) po uplynutí stanovenej doby,⁸ ktorá sa pohybuje v rozmedzí od 2 mesiacov až 5 rokov,⁹ v závislosti od konkrétnych okolností uvedených v predmetnom ustanovení.

Právna ochrana mladistvých páchatel'ov v Spojených štátoch amerických

Na federálnej úrovni upravujú trestanie Pokyny Spojených štátov amerických vo veciach odsúdenia (*The United States Sentencing Guidelines*), ktoré sú založené na predpoklade, že obžalovaný s predchádzajúcim záznamom v registri trestov je vo väčšej miere vinný než prvopáchatel', a preto si zaslúži prísnejší trest. Uvedené sa vzťahuje nielen na dospelých recidivistov, ale aj na mladistvých, čo má za následok, že len za rok 2022 bol vyše 3 000 mladistvým páchatelom uložený sprísnený trest.¹⁰

S tým súvisí skutočnosť, že na federálnej úrovni môže byť aj mladistvý páchatel' súdený (resp. stíhaný) ako dospelá osoba, najmä, ak takúto možnosť pripúšťajú zákony štátu, v ktorom je mladistvý páchatel' vyšetrovaný. Niektoré štáty ustanovujú minimálny vek, dovŕšením

⁵ Tamtiež. Art. 115 (1). [online].

⁶ Tamtiež. Art. 116 (1) (a) to (e). [online].

⁷ Tamtiež. Art. 119 (1) (a) to (e), (g)(h)(o). [online].

⁸ Tamtiež. Art. 125 (8). [online].

⁹ Tamtiež. Art. 119 (2). [online].

¹⁰ AMELKIN, M. I. - PUGLIESE, N. 2024. *The Delinquent Guidelines: Calling on the U.S. Sentencing Commission to Stop Counting Defendants' Prior Offenses Committed Before Age 18*. In *Harvard Law & Policy Review, Volume 19, Number 1*. s. 3. [online]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2024/10/19.1-DelinquentGuidelines.pdf>>

ktorého môže byť mladistvá osoba postavená pred súd pre dospelých, zatiaľ čo ďalšie štáty USA minimálny vek neustanovujú.¹¹

Takýto právny stav nemá dlhú históriu, naopak, v rokoch 1950 až 1984 bol v USA účinný federálny zákon na ochranu mládeže (*Youth Corrections Act*), ktorý umožňoval sudcom ukladať mladistvým páchatelom podmienené tresty namiesto nepodmienečných trestov, uložiť týmto páchatelom nižšie tresty odňatia slobody v porovnaní s dospelými osobami, ako aj vymazať záznamy v registri trestov mladistvých. Tento zákon bol v roku 1984 zrušený, v dôsledku čoho sú mladiství páchatelia na federálnej úrovni trestaní rovnako ako dospelí páchatelia.¹² Okrem toho, nový federálny trestný zákon neupravuje, na rozdiel od *Youth Corrections Act*, ani proces výmazu záznamu z registra trestov mladistvých páchatelov. Právoplatné odsúdenia mladistvých tak ostávajú v registri trestov natrvalo.¹³

Hoci na federálnej úrovni je zavedená možnosť požiadať o výmaz záznamu z registra trestov, národná štúdia odhaduje, že menej ako 10 % osôb, oprávnených žiadať výmaz z registra trestov, tento výmaz skutočne dosiahne.¹⁴

Viacerí odborníci z USA volajú po zmene danej situácie, pričom argumentujú tým, že na rozdiel od dospelých osôb, dospievajúce osoby do veku 20 rokov majú nižšiu mieru ovládania impulzov, väčšiu túžbu po pozornosti a nižšiu mieru schopnosti oddialiť uspokojenie svojich potrieb (*delay gratification*). Takisto je podľa nich dokázané, že mladiství sa správajú inak, keď sú medzi rovesníkmi, a inak, keď sú osamote. To súvisí s dokázaným faktom, že trestná činnosť mladistvých sa väčšinou odohráva v skupinách. Niektorí odborníci preto vnímajú možné riešenie problematiky v oddelení mladistvého páchatel'a od zvyšku skupiny.¹⁵

Takisto považujeme za dôležité poukázať na to, že približne polovica mladistvých páchatel'ov v USA sa v dôsledku väčšej náchylnosti páchať trestnú činnosť opätovne ocitne vo výkone trestu odňatia slobody v období do troch rokov po ich predchádzajúcom prepustení na slobodu. Zástancovia zahľadzovania odsúdenia mladistvých páchatel'ov v USA preto volajú po

¹¹ Tamtiež. s. 15. [online].

¹² GRAHAM, E. 2017. *Emerging Adults in the Federal System: A Case for Implementing the Federal Youth Corrections Act*. In *Harvard Law & Policy Review*. Volume 11, Number 2. s. 619. [online]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2017/07/Graham.pdf>>

¹³ Tamtiež. s. 632. [online].

¹⁴ LAGESON, E. S. - CORDA, A. 2024. *Chasing a Clean Slate: The Shifting Roles of Privacy and Technology in Criminal Record Expungement Law and Policy*. In *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 38, Number 1. s. 34. [online]. Dostupné na internete: <<https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v38/1-Corda-Lageson.pdf>>

¹⁵ AMELKIN, M. I. - PUGLIESE, N. 2024. *The Delinquent Guidelines: Calling on the U.S. Sentencing Commission to Stop Counting Defendants' Prior Offenses Committed Before Age 18*. In *Harvard Law & Policy Review*, Volume 19, Number 1. s. 22. [online]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2024/10/19.1-DelinquentGuidelines.pdf>>

zavedení systému, ktorý by sa namiesto trestania mladistvých páchatel'ov zameriaval skôr na ich rehabilitáciu a opätovné začlenenie do spoločnosti.¹⁶ Rovnako prevládajú výroky, že trest odňatia slobody nielenže nezabraňuje následnej recidíve, ale dokonca môže prehĺbiť problémy u mladistvých osôb, existujúce v čase nástupu výkonu trestu odňatia slobody.¹⁷

Uvedené argumenty reflektovali viaceré štáty USA, pričom do roku 2024 viac ako dve tretiny z nich prijali zákony, ustanovujúce tzv. uvoľňujúce mechanizmy (*relief mechanisms*), medzi ktoré patrí najmä doplnenie, utajenie alebo výmaz záznamov z registra trestov.¹⁸

Automatický výmaz záznamov z registra trestov mladistvých páchatel'ov je uzákonený v štátoch Pennsylvánia, Utah, New Jersey, Michigan, Connecticut, Delaware, Virgínia, Oklahoma, Colorado, Kalifornia, Minnesota a New York,¹⁹ pričom podmienky pre automatický výmaz sa v každom zo štátov líšia.

Napríklad v štáte Michigan je možné mladistvého páchatel'a zaradiť do probačného programu mladistvých (*youthful trainee program*) za predpokladu, že sa mladistvý prizná k spáchaniu skutku. Na základe toho mladistvá osoba nebude ani len odsúdená za daný trestný čin nebude mať ani záznam v registri trestov.²⁰

V štáte New York je predmetná problematika upravená zákonom o rodinnom súde (*Family Court Act*), v rámci ktorého zákonodarca umožňuje uskutočniť výmaz záznamov z registra trestov mladistvých páchatel'ov. Ak súd vyhovie návrhu o výmaz týchto údajov (záznamov), upovedomí bezodkladne právneho zástupcu mladistvého (*the counsel for the child*), riaditeľ a probačného orgánu, príslušné policajné oddelenie (*police department*) a orgán činný v trestnom konaní (*law enforcement agency*) o tom, že vyhovel návrhu mladistvého, a že záznam v registri trestov bude zapečatený (utajený). Následne súd zabezpečí, aby všetky záznamy a písomnosti, súvisiace s ukončeným trestným konaním, boli zneprístupnené všetkým

¹⁶ SCHIRALDI, V. - WESTERN, B. - BRADNER, K. 2015. *Community-Based Responses to Justice-Involved Young Adults*. In *New Thinking in Community Corrections*, No. 1, September 2015. s. 1. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/wiener/programs/pcj/files/ESCC-CommunityBasedResponsesJusticeInvolvedYA.pdf>>

¹⁷ GRAHAM, E. 2017. *Emerging Adults in the Federal System: A Case for Implementing the Federal Youth Corrections Act*. In *Harvard Law & Policy Review*. Volume 11, Number 2. s. 631. [online]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2017/07/Graham.pdf>>

¹⁸ LAGESON, E. S. - CORDA, A. 2024. *Chasing a Clean Slate: The Shifting Roles of Privacy and Technology in Criminal Record Expungement Law and Policy*. In *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 38, Number 1. s. 3. [online]. Dostupné na internete: <<https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v38/1-Corda-Lageson.pdf>>

¹⁹ Tamtiež. s. 36. [online].

²⁰ AMELKIN, M. I. - PUGLIESE, N. 2024. *The Delinquent Guidelines: Calling on the U.S. Sentencing Commission to Stop Counting Defendants' Prior Offenses Committed Before Age 18*. In *Harvard Law & Policy Review*, Volume 19, Number 1. s. 19. [online]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2024/10/19.1-DelinquentGuidelines.pdf>>

súkromnoprávnym a verejnoprávnym inštitúciám. Výnimku tvorí mladistvý a jeho právny zástupca, ako aj probačný úradník, ktorým na ich žiadosť budú utajené údaje sprístupnené.²¹

Významným predpisom v štáte New York je aj schválený *Assembly Bill A2441*, ktorý potvrdzuje *Family Court Act* a rozširuje výpočet údajov, ktoré podliehajú tajomstvu, a to najmä o rodný list mladistvého, lekárske správy, záznamy o probačných úradníkoch, ktorí boli vo veci mladistvého činní, a psychiatrické a psychologické záznamy, ďalej záznamy o zatknutí a vzorky DNA a informácie, ktorými možno identifikovať mladistvého a jeho rodinných príslušníkov. Osoby, ktoré majú prístup k zneprístupneným záznamom trestného registra mladistvého, nesmú tieto údaje sprístupniť iným osobám, vrátane verejnoprávnym inštitúciám.²²

Na záver nemožno opomenúť ani štát Colorado, v ktorom je problematika upravená coloradskými revidovanými stanovmi (*Colorado Revised Statutes*), v zmysle ktorých po vykonaní výmazu sú všetky údaje o mladistvom páchatelovi zneprístupnené verejnosti, s výnimkou prokurátorov okresných prokuratúr (*district attorneys*), príslušníkov miestnych policajných orgánov, štátneho súdu a obete trestného činu. Takisto majú byť tieto údaje k dispozícii ktorémukoľvek sudcovi a probačnému úradníkovi za účelom stanovenia výšky trestu v prípadnom ďalšom trestnom konaní proti mladistvému.²³

Právna ochrana mladistvých páchatel'ov v Slovenskej republike

Na rozdiel od právnej úpravy Kanady a USA, v podmienkach Slovenskej republiky rozlišujeme výpis a odpis registra trestov, pričom uvedené upravuje zákon č. 192/2023 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „*Zákon o registri trestov*“).

Vo výpise z registra trestov sú uvedené nezahladené odsúdenia páchatel'a, vrátane údajov o priebehu výkonu uložených trestov, ochranných opatrení a primeraných obmedzení alebo povinností, ak sa podľa súdneho rozhodnutia alebo na základe zákona nehl'adí na páchatel'a, ako keby nebol odsúdený.²⁴ Výpis z registra trestov vydá generálna prokuratúra

²¹ NYSENATE.gov. 2014. *Family Court Act (FCT). Chapter 686, Article 3, Part 7, Section 375.1 - Order Upon Termination of a Delinquency Action in Favor of the Respondent*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.nysenate.gov/legislation/laws/FCT/375.1>>

²² NYSENATE.gov. 2025. *Assembly Bill A2441*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.nysenate.gov/legislation/bills/2025/A2441>>

²³ LAW.JUSTIA.com. 2024. *2024 Colorado Revised Statutes. Title 19 - Children's Code (§§ 19-1-101 - 19-7-315). Article 1 - General Provisions (§§ 19-1-101 - 19-1-401), Part 3 - Records and Information (§§ 19-1-301 - 19-1-312), Section 19-1-306 - Expungement of Juvenile Delinquent Records - Definition*. [online]. Dostupné na internete: <<https://law.justia.com/codes/colorado/title-19/article-1/part-3/section-19-1-306/>>

²⁴ § 12 ods. 1 zákona č. 192/2023 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

osobe, ktorej sa výpis týka, pričom totožnosť tejto osoby musí byť overená.²⁵ Tento výpis sa vydá aj na žiadosť súdu, prokuratúry alebo orgánu verejnej moci, služobného úradu alebo zamestnávateľa pri výkone práce vo verejnom záujme pre potrebu iného ako trestného konania.²⁶

Výpis z registra trestov teda obsahuje iba nezahladené odsúdenia, pričom podľa platnej právnej úpravy sa na mladistvého páchatel'a, ktorému bol uložený alebo (rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky) zmiernený alebo odpustený trest odňatia slobody v dĺžke neprevyšujúcej 1 rok, hľadá, ako keby nebol odsúdený, dňom výkonu uloženého trestu alebo dňom, keď bolo právoplatne od tohto trestu alebo jeho zvyšku upustené.²⁷ Ak nejde o spomenutý prípad, o zahladení odsúdenia mladistvého rozhoduje súd, prihliadajúc na správanie mladistvého vo výkone trestu odňatia slobody, po výkone tohto trestu.²⁸

Pokiaľ ide o odpis registra trestov, ten, na rozdiel od výpisu, obsahuje aj informácie o odsúdeniach, ktoré boli na základe zákona alebo podľa rozhodnutia súdu zahladené.²⁹

Takisto sú súčasťou odpisu registra trestov aj informácie o **(i)** právoplatnom rozhodnutí súdu alebo prokurátora o podmienечnom zastavení trestného stíhania, **(ii)** právoplatnom rozhodnutí súdu alebo prokurátora o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania, a **(iii)** o právoplatnom odsúdení občana Slovenskej republiky alebo osoby, ktorá má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, súdom iného štátu, ktoré nebolo uznané súdom Slovenskej republiky, s uvedením, že pre oprávnené orgány toto rozhodnutie nemá na území Slovenskej republiky právne účinky a má len informatívny charakter.³⁰

Uvedené skutočnosti majú za následok, že aj keď bude (hoci aj mladistvému) páchatel'ovi uskutočnený výmaz záznamu z výpisu z registra trestov, jeho predchádzajúce právoplatné odsúdenie bude naďalej zapísané v odpise registra trestov, pričom ak ide o úmyselný trestný čin, predstavuje takáto skutočnosť prekážku prijatia napr. do služobného pomeru policajta³¹ alebo funkcie prokurátora.³²

²⁵ Tamtiež. § 12 ods. 2.

²⁶ Tamtiež. § 13 ods. 1.

²⁷ § 121 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

²⁸ Tamtiež. § 121 ods. 2.

²⁹ § 20 ods. 1 písm. c) zákona č. 192/2023 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³⁰ Tamtiež. § 20 ods. 3 písm. a) až c).

³¹ § 14 ods. 2 s poukazom na § 14 ods. 1 písm. a) zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

³² § 6 ods. 5 s poukazom na § 6 ods. 2 písm. d) zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakatel'och prokuratúry v znení neskorších predpisov.

Záver

Ako vyplýva z tohto príspevku, právna úprava zahladzovania odsúdenia a výmazu záznamov z registra trestov (v Kanade a USA tzv. *expungement*) je v každom štáte upravená odlišne. Kým v podmienkach Slovenskej republiky rozlišujeme výpis z registra trestov a odpis registra trestov, v USA a v Kanade takéto delenie neexistuje, a všetko tak spadá pod jeden register trestov, z ktorého dané údaje môžu, ale nemusia byť odstránené.

V Kanade platí vo všeobecnosti zákaz zverejňovať a poskytovať údaje o mladistvých páchatel'och, z ktorého však *Youth Corrections Act* ustanovuje niekoľko výnimiek. Takisto zákon upravuje dve kumulatívne podmienky, kedy, naopak, má súd povinnosť tieto údaje poskytnúť tretím osobám. Zákon taktiež ustanovuje, ktoré osoby sú oprávnené ponechať si dané údaje (napr. generálny prokurátor a mladistvý páchatel'), ako aj dobu, po ktorú je možné tieto záznamy prechovávať. Zákon však neupravuje, v prípade akých druhov trestných činov (menej závažných alebo závažných) sa povinnosť nezverejňovania údajov uplatňuje. To malo aj v minulosti v niekoľkých prípadoch za následok, že mladistvý páchatel' trestného činu vraždy po predčasnom prepustení na slobodu nemal žiadny záznam v registri trestov. Uvedené však nie je pravidlom, nakoľko príslušné orgány majú povinnosť tieto údaje uchovať a zverejniť, ak majú za to, že mladistvá osoba je nebezpečná (a je potrebné nad ňou vykonávať sprísnený dohľad), a ak je potrebné túto osobu opätovne zadržať. Vo všeobecnosti platí, že pokiaľ sú tieto údaje znepřístupnené, prípadne je uskutočnený úplný výmaz údajov z registra trestov, mladistvému páchatel'ovi nič nebráni vo vstupe do služobného pomeru, ak sa tak sám rozhodne. Hoci príslušné orgány majú prístup k znepřístupneným údajom, predchádzajúce zahladené odsúdenie netvorí automaticky prekážku vstupu do tohto pomeru, hoci uvedené je posudzované individuálne. V konečnom dôsledku to znamená, že páchatel' trestného činu vraždy bude vo výberovom konaní zrejme odmietnutý, zatiaľ čo páchatel' trestného činu krádeže (najmä ak ju spáchal iba raz a medzičasom sa napravil) môže byť úspešnejší.

V podmienkach USA je situácia odlišná. Na federálnej úrovni možnosť výmazu záznamu z registra trestov nie je od roku 1984 legislatívne zakotvená a výmaz môže uskutočniť sudca iba na základe vlastného uváženia, čiže nejde o jeho povinnosť. Jednotlivé štáty USA danú problematiku upravujú individuálne, pričom možnosť výmazu údajov z registra trestov mladistvých páchatel'ov je zakotvená napríklad v štátoch New York, New Jersey, Delaware, Utah, Oklahoma a Colorado. Zároveň viacerí odborníci volajú po legislatívnom zakotvení tejto možnosti aj na federálnej úrovni, s odôvodnením, že mladistvé osoby sú náchylnejšie na páchanie trestnej činnosti (najmä v skupinách osôb) a nevedia posúdiť následky svojho konania v takej miere ako dospelé osoby (niektoré štúdie hovoria o veku do 24 rokov). Pokiaľ ide o

jednotlivé štáty, možnosti uplatnenia mladistvých páchatel'ov v štátnej službe sú veľmi podobné tým v Kanade, t. j., predchádzajúce (zahladené) odsúdenie netvorí automaticky prekážku vo vstupe do služobného pomeru. Iná situácia nastáva v prípade, ak by chcel páchatel' pôsobiť v štátnej službe na federálnej úrovni, kedy sa spravidla vykonávajú hĺbkové previerky kandidáta zo strany tajných služieb, predovšetkým FBI (*Federal Bureau of Investigation*), ktoré majú prístup aj k vymazaným údajom trestného registra mladistvého.

Na Slovensku rozlišujeme výpis z registra trestov a odpis registra trestov. Kým vo výpise sa nachádzajú iba údaje o nezahladených odsúdeniach, v odpise nájdeme aj zahladené odsúdenia, ktoré v tomto odpise zostávajú natrvalo. To vytvára prekážku vzniku služobného pomeru policajta, funkcie prokurátora a ďalších obdobných pomerov, pri ktorých sa vyžaduje bezúhonnosť v podobe absencie predchádzajúceho právoplatného odsúdenia za úmyselný trestný čin.

Na záver si dovoľíme vyjadriť názor, že hoci považujeme slovenskú právnu úpravu za postačujúcu a reflektujúcu myšlienku, že v štátnej službe by mali byť iba osoby, ktoré sami predtým nepáchali trestnú činnosť, nepovažujeme za vhodné, predpovedať budúce správanie mladistvého páchatel'a a vývoj jeho vnútornej integrity len na základe jeho predchádzajúceho odsúdenia za trestný čin, najmä ak ide o trestný čin menšej závažnosti (napr. krádež kabelky v čase, keď mal páchatel' 14-15 rokov veku). Ako sme spomenuli v rámci tohto príspevku, mladistvé osoby majú nižšiu schopnosť posúdiť následky svojho konania, a pokiaľ by neskôr zmenili svoj život a ašpirovali na činnosť v štátnej službe, bolo by im to znemožnené, hoci by mohli mať rovnakú vnútornú integritu, inteligenciu aj pracovnú morálku ako osoby, ktoré sú bezúhonné. Preto vidíme potenciál v individuálnom posudzovaní každého, kto sa ako mladistvý dopustil trestného činu, po vzore Kanady.

Na druhej strane však nepovažujeme za vhodnú právnu úpravu Kanady a niektorých štátov USA, pokiaľ ide o úplné zahľadanie odsúdenia a výmaz údajov z registra trestov osôb, ktoré sa dopustili závažných trestných činov, ako je napr. lúpež, znásilnenie, (úkladná) vražda a ďalšie. Páchatelia týchto trestných činov, hoci sa ich dopustili ako mladiství, majú aj podľa viacerých výskumov oveľa nižšiu pravdepodobnosť nápravy a ich prijatie do služobného pomeru by bolo v rozpore s vyššie spomenutou hlavnou myšlienkou pôsobenia v štátnej službe.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Odborné články:

AMELKIN, M. I. - PUGLIESE, N.: *The Delinquent Guidelines: Calling on the U.S. Sentencing Commission to Stop Counting Defendants' Prior Offenses Committed Before Age 18*. In *Harvard Law & Policy Review*, Volume 19, Number 1. 41 s. [online]. 2024. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2024/10/19.1-DelinquentGuidelines.pdf>>

GRAHAM, E.: *Emerging Adults in the Federal System: A Case for Implementing the Federal Youth Corrections Act*. In *Harvard Law & Policy Review*. Volume 11, Number 2. s. 619-634. [online]. 2017. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://journals.law.harvard.edu/lpr/wp-content/uploads/sites/89/2017/07/Graham.pdf>>

LAGESON, E. S. - CORDA, A.: *Chasing a Clean Slate: The Shifting Roles of Privacy and Technology in Criminal Record Expungement Law and Policy*. In *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 38, Number 1. 47 s. [online]. 2024. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v38/1-Corda-Lageson.pdf>>

SCHIRALDI, V. - WESTERN, B. - BRADNER, K.: *Community-Based Responses to Justice-Involved Young Adults*. In *New Thinking in Community Corrections*, No. 1, September 2015. 24 s. [online]. 2015. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/wiener/programs/pcj/files/ESCC-CommunityBasedResponsesJusticeInvolvedYA.pdf>>

Internetové zdroje a zákony Kanady a Spojených štátov amerických:

LAW.JUSTIA.com. 2024. *2024 Colorado Revised Statutes. Title 19 - Children's Code (§§ 19-1-101 - 19-7-315). Article 1 - General Provisions (§§ 19-1-101 - 19-1-401), Part 3 - Records and Information (§§ 19-1-301 - 19-1-312), Section 19-1-306 - Expungement of Juvenile Delinquent Records - Definition*. [online]. 2024. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://law.justia.com/codes/colorado/title-19/article-1/part-3/section-19-1-306/>>

LAWS-LOIS.JUSTICE.gc.ca. 2025. *Youth Criminal Justice Act (S.C. 2002, c. 1)*. [online]. 2025. [cit. 2025-08-04]. Dostupné na internete: <<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/>>

NYSENATE.gov. 2025. *Assembly Bill A2441*. [online]. 2024. [cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete: <<https://www.nysenate.gov/legislation/bills/2025/A2441>>

NYSENATE.gov. 2014. *Family Court Act (FCT). Chapter 686, Article 3, Part 7, Section 375.1 - Order Upon Termination of a Delinquency Action in Favor of the Respondent*. [online]. 2014.

[cit. 2025-08-05]. Dostupné na internete:

<<https://www.nysenate.gov/legislation/laws/FCT/375.1>>

Právne predpisy Slovenskej republiky:

Zákon č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakatel'och prokuratúry v znení neskorších predpisov

Zákon č. 192/2023 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

SENIORI V DIGITÁLNEJ DOBE A TRESTNOPRÁVNE VÝZVY ICH OCHRANY

SENIORS IN THE DIGITAL AGE AND THE CRIMINAL LAW CHALLENGES OF THEIR PROTECTION

Natália Dujková¹

Abstrakt

Digitalizácia spoločnosti zásadne mení spôsob života všetkých generácií, no pre seniorov prináša aj nové riziká a potrebu zvýšenej ochrany. Príspevok sa zameriava na postavenie seniorov v digitálnej dobe z pohľadu trestného práva a analyzuje najčastejšie formy ohrozenia, ktorým sú vystavení. Zároveň upozorňuje na rastúcu potrebu systematických preventívnych opatrení a osvedčujú sa v oblasti digitálnych technológií. Cieľom príspevku je identifikovať aktuálne výzvy a predstaviť možné prístupy k efektívnejšej trestnoprávnej ochrane seniorov v digitálnej dobe.

Kľúčové slová

seniori, digitálna doba, online bezpečnosť, trestnoprávna ochrana

Abstract

The digitalization of society is fundamentally changing the way of life of all generations, but for seniors it also brings new risks and the need for increased protection. The article focuses on the position of seniors in the digital age from the perspective of criminal law and analyzes the most common forms of threat to which they are exposed. At the same time, it draws attention to the growing need for systematic preventive measures and awareness in the field of digital technologies. The article aims to identify current challenges and present possible approaches to more effective criminal law protection of seniors in the digital age.

Keywords

seniors, digital age, online safety, criminal protection

Úvod

Digitálna doba zásadne zmenila spôsob, akým ľudia komunikujú, získavajú informácie či vykonávajú každodenné činnosti. Moderné technológie priniesli spoločnosti množstvo výhod, avšak zároveň odhalili aj nové riziká, ktoré majú špecifické dopady na zraniteľné skupiny obyvateľstva. V tejto skupine sa osobitne nachádzajú seniori, ktorí často čelia

¹ Mgr. Natália Dujková - externý doktorand, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

obmedzenej digitálnej gramotnosti, nižšej schopnosti kriticky vyhodnocovať online obsah a zvýšenej náchylnosti stať sa obeťou rôznych foriem kyberkriminality.

S rastúcim počtom seniorov využívajúcich internet a digitálne technológie narastá aj počet prípadov podvodov, zneužitia osobných údajov, neoprávnených zásahov do súkromia či manipulácii prostredníctvom sociálnych sietí. Tieto nové formy kriminality si vyžadujú nielen preventívne opatrenia v oblasti vzdelávania, ale aj adekvátnu trestnoprávnu reakciu.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať špecifiká postavenia seniorov v digitálnej dobe, identifikovať najčastejšie hrozby, ktorým čelia a poukázať na existujúce trestnoprávne mechanizmy ich ochrany.

Zlé zaobchádzanie so seniormi – vymedzenie a formy

Literatúra a články uvádzajú, že zlé zaobchádzanie so staršími ľuďmi bolo prvýkrát popísané v roku 1975 v britských vedeckých časopisoch pod pojmom „granny battering” (dobitá babička). Odvtedy sa terminológia v tejto oblasti rozvíjala a diferencovala, pričom okrem všeobecných pojmov ako násilie, či zlé zaobchádzanie so staršími osobami sa postupne udomácnili aj špecifické termíny, ako telesné, psychické týranie, zanedbávanie, či zneužívanie.²

Aktérmi takéhoto poškodzujúceho správania môžu byť jednotlivci, či skupiny. Následky tohto správania sú taktiež rôznorodé – môžu viesť k fyzickej ujme, psychickému či emocionálnemu „strádaniu”, oslabeniu ekonomickej nezávilosti, ale aj k strate sebaúcty či sebadôvery. Dôležité je povedať, že takéto správanie sa môže vyskytovať v rozličných prostrediach – v domácom prostredí, na verejných priestranstvách, ale aj v rámci rôznych služieb verejnej či súkromnej povahy, vrátane rezidenčnej starostlivosti - starostlivosť o občanov v pobytových zariadeniach.³ Torontská deklarácia o globálnej prevencii zneužívania starších ľudí uvádza, že *„Zneužívanie starších osôb je jednorazový alebo opakovaný čin alebo nedostatok vhodného konania, ku ktorému dochádza v akejkoľvek vzťahu, kde existuje očakávanie dôvery, ktoré spôsobuje staršej osobe ujmu alebo stres.“ Môže mať rôzne formy: fyzickú, psychologickú/emocionálnu, sexuálnu, finančnú alebo jednoducho odrážať úmyselné alebo neúmyselné zanedbávanie.*⁴ Ak by sme to chceli zhrnúť, tak najčastejšie uvádzanými formami sú:

² REPKOVÁ, K. - BALOGOVÁ, B.: Prevencia zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi ako verejná politika. Bratislava: Kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, 2013. s. 19

³ REPKOVÁ, K. - BALOGOVÁ, B.: Prevencia zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi ako verejná politika. Bratislava: Kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, 2013. s. 27

⁴ The Toronto Declaration on the Global Prevention of Elder Abuse. [online]. Geneva: WHO, 2002. [cit. 2025-10-30], Dostupné na internete: https://eapon.ca/wp-content/uploads/2021/09/toronto_declaration_en.pdf

- telesné týranie aktívnej a pasívnej povahy = fyzické násilie
 - aktívna povaha – bitie, strhanie, trasenie, „pochybenie“ pri liekoch...
 - pasívna povaha – neposkytnutie alebo neprivolanie pomoci, resp. úmyselné nezabránenie hroziacemu poraneniu ...
- psychické a emocionálne týranie – zastráňovanie, vyhrožovanie, manipulovanie so seniorom
- sexuálne obťažovanie a zneužívanie
- finančno-materiálne zneužívanie = ekonomické násilie
- zanedbávanie starostlivosti
- sociálna izolácia = sociálne násilie
- nerešpektovanie ľudskej dôstojnosti predovšetkým v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou, dennou starostlivosťou a domácou starostlivosťou

Každá forma násilia má svoje typické znaky. Toto rozdelenie zodpovedá aj formám násilia či už voči ženám alebo deťom.

V prípade starších ľudí sa však objavujú aj špecifické prejavy týkajúce sa manipulácie s liekmi – napríklad vynechanie liekov, nesprávne podávanie, nadbytočné podávanie liekov na uľahčenie alebo odoberanie liekov s cieľom zhoršiť zdravotný stav. Takéto konanie môže viesť k hospitalizácii seniora a predstavuje špecifickú formu zneužívania, ktorú nemožno prehliadať.⁵

V kontexte násilia páchaného na senioroch možno hovoriť o analógii so syndrómom CAN (Child Abuse and Neglect), ktorý označuje syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa. Na základe týchto poznatkov sa neskôr začal objavovať syndróm EAN (Elder Abuse and Neglect), ktorý označuje súbeh násilia, agresie, či aktívnej nedostatočnej starostlivosti o starého človeka.⁶

Z uvedeného vyplýva, že problematika zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi je komplexná a rôznorodá. Neexistuje jednotná definícia alebo správanie, ktoré seniorov poškodzuje a môže sa prejavovať mnohými formami – fyzickými, psychickými, ekonomickými či sociálnymi. Zavedenie syndrómu EAN umožnilo lepšie uchopiť tento jav a poukazuje na súbeh násilia, agresie a nedostatočnej starostlivosti, ktorému starší ľudia môžu byť vystavení.

⁵ POLÁK, P. a kolektív.: Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Praha: Wolters Kluwers ČR, 2018. s. 85

⁶ POLÁK, P. a kolektív.: Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Praha: Wolters Kluwers ČR, 2018. s. 85

K spomínaným „tradičným“ formám zlého zaobchádzania však v posledných rokoch pribúdajú aj nové podoby, ktoré sú úzko spojené s rozvojom digitálnych technológií. Moderné komunikačné prostriedky, sociálne siete či anonymita online priestoru vytvárajú priestor pre špecifické formy, ktoré sú pre seniorov často ťažko rozpoznateľné.

Preto je dôležité poznať typické prejavy týchto situácií, vrátane tých, ktoré sa odohrávajú v online prostredí, aby sme dokázali včas rozpoznať riziko a zasiahnuť ešte skôr, než dôjde k vážnym následkom.

Typické prípady manipulácie so seniormi

Zraniteľnosť a dôverčivosť seniorov často zneužívajú podvodníci, preto je potrebné byť obozretný. Častokrát žijú v osamelosti a sú menej oboznámení s modernými technológiami a postupmi podvodníkov.

Podvodníci cielene využívajú ľudské slabosti a zraniteľné situácie svojich obetí, aby dosiahli svoje ciele. Typické prejavy ich správania zahŕňajú snahu zneistiť a manipulovať obeť, izolovať ju a vynútiť unáhlené rozhodnutia pod časovým tlakom. Často apelujú na strach o zdravie, bezpečnosť alebo strach o blízkych, čím vyvolávajú znepokojenie a podmieňujú poslušnosť obeť.

Medzi rizikové vlastnosti obetí, ktoré podvodníci zneužívajú patria nevedomosť, naivita, tvrdohladosť, nepozornosť alebo silný strach o zdravie a bezpečnosť blízkych. Tieto vlastnosti zvyšujú pravdepodobnosť, že sa človek stane obeťou manipulácie, či finančného podvodu. Okrem toho páchatelia cielene hľadajú obeť, ktoré práve prežívajú zraniteľné životné situácie, ako sú rôzne životné krízy, stres, časový tlak, eufória alebo smútok, alebo keď sa nachádzajú v nedostatku financií. V týchto obdobiach sú ľahšie manipulovateľní a náchylnejší urobiť unáhlené rozhodnutia.⁷ Preto je dôležité overiť všetky nečakané žiadosti o peniaze či osobné údaje.

Medzi prípady, ktoré sa dejú aj v praxi patria nasledovné situácie:⁸

- Váš vnuk alebo vnučka mal(a) nehodu a potrebuje peniaze na pokutu či operáciu.

⁷ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Podvod a niektoré nové spôsoby podvodného konania. [online]. [cit. 2025-11-20], Dostupné na internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/miestna_statna_sprava/okres_nitra/organizacne_prevenicia_krimi/letaky/P_K_Podvod_a_podvodne_konania.pdf

⁸ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. SENIORI, zbystrite pozornosť! [online]. [cit.2025-11-20], Dostupné na internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsa_eu/fabianova/policia/Letak%20seniori%20ochrana%20pred%20podvodmi.pdf

- Osoba tvrdí, že je policajt a ponúka, že ochráni vaše peniaze alebo cennosti pred „hrozbou“ okradnutia.
- Falošný americký vojak vás miluje a potrebuje peniaze na cestu, aby ste mohli byť spolu.
- Sľuby výhry peňazí alebo dedičstva, pričom musíte zaplatiť poplatok na jeho získanie.
- Ponuky výhodného investovania cez internet alebo telefón.
- Osoba sa predstaví ako poštár, plynár či elektrikár a žiada peniaze v hotovosti.
- Bankár, ktorý chce, aby ste vybrali peniaze z účtu.
- Lekár, ktorý žiada zaplatenie operácie blízkeho vopred

Z uvedených prípadov môžeme pozorovať, že páchatel' pri páchaní vedome vystupuje z pozície „všeobecne dôveryhodnej alebo autoritatívnej osoby.“ Táto stratégia má za cieľ znížiť obozretnosť obete a vyvolať pocit, že situácia je naliehavá, legitímna a nevyžaduje si overovanie. Páchatel' sa často vydáva za lekára, policajta, bankára, vojaka a podobne, teda za profesie, ktoré sú v spoločnosti tradične spájané s odbornou znalosťou, mocou alebo ochranou, čím majú obete prirodzenú tendenciu týmto osobám dôverovať a rešpektovať ich pokyny, pretože sú zvyknuté, že ich konanie je v súlade so zákonom a verejným záujmom.

Digitálne technológie a seniori

Asi najväčšiu výzvu pre seniorov dnes predstavujú spomínané digitálne technológie, pretože rýchly rozvoj umelej inteligencie a sociálnych sietí vytvára nové formy podvodov a manipulácií, ktoré sú často ťažko rozpoznateľné. Seniori, ktorí nie sú dostatočne oboznámení s online prostredím, sa môžu stať obeťami falošných správ, podvodných ponúk alebo kybernetických útokov.

V praxi existuje množstvo prípadov, v ktorých si podvodníci vďaka digitálnym technológiám dokážu rýchlo získať dôveru seniorov. Nástroje ako umelá inteligencia umožňujú efektívnu manipuláciu, pričom seniori sú často zraniteľní kvôli nedostatku vzdelania, nedostatočnej digitálnej gramotnosti alebo obmedzeným skúsenostiam s modernými technológiami. Rozvoj digitálnych technológií priniesol seniorom množstvo nových možností, no zároveň otvoril priestor aj pre nové formy ohrozovania.

Preto sa v posledných rokoch popri spomínaných formách zlého zaobchádzania, akými boli a aj stále sú napríklad fyzické násilie, nátlak či manipulatívne predajné praktiky takzvaných „šmejdvov,“ objavujú aj nové podoby zneužívania. Kým kedysi seniorov ohrozovali

predovšetkým obchodníci v teréne, ktorí využívali strach, nátlak a klamlivé informácie, tak dnes sa tieto praktiky v podstate presunuli do online prostredia a nadobudli sofistikovanejšiu podobu.

Tieto „moderné“ formy nadväzujú aj na staršie formy agresívneho nátlaku, akým boli napríklad už spomínaný tzv. „šmejdi,“ ktorí seniorom predávali predražené výrobky a používali manipulatívne až násilné praktiky. Hoci osobné predajné akcie postupne ustupujú, ich metódy sa presúvajú do online sveta. K najvýraznejším novým formám patria rôzne formy digitálneho finančného zneužívania, ako sú podvodné telefonáty, či falošné investičné ponuky. Zaujímavou problematikou je oblasť nelegálnych online služieb, ktoré seniorom ponúkajú „zazračné“ lieky, výživové doplnky, či dokonca neschválené zdravotnícke pomôcky bez overeného účinku. Tieto produkty sú často propagované agresívne – cez falošné recenzie alebo vymyslené odporúčania údajne známych lekárov.

Prostredníctvom sociálnych sietí páchatelia využívajú dôverčivosť a emocionálne potreby ľudí vystupujúc aj ako fiktívny „americký vojak,“ s cieľom získať finančný prospech. Využitím online komunikácie začne so seniorom dlhodobu komunikovať, vytvára dojem dôvery a blízkosti, pričom postupne buduje falošný vzťah. Väčšina prípadov sa zameriava na seniorky, kedy americký vojak hovorí ako ich miluje a potrebuje peniaze na cestu, aby mohli byť spolu. Podvodníci (v roli amerického vojaka) si často vybudujú s obeťou emocionálne puto a digitálne technológie použijú na získanie finančných prostriedkov. Podvodník (americký vojak) predstiera lásku a vytvára neustále nové scenáre, ktoré si vyžadujú finančnú podporu – od leteniek a súkromných letov po poplatky „na uvoľnenie z armády.“ Celkovo sú obeť ochotné poslať podvodníkovi okolo desiatok tisíc eur. Dôležité je povedať to, že keď prídu peniaze skončí aj láska. Americký vojak preruší komunikáciu, vymaže účet, čím znemožní ďalší kontakt.

Jednou z nevýhod v tejto oblasti vnímame aj existenciu online telefónnych zoznamov, kde sú verejne dostupné informácie a umožňujú vyhľadať osoby. Jedným z takýchto zoznamov je <https://telefonny.zoznam.sk/>. Prostredníctvom takýchto databáz si páchatelia dokážu jednoducho zistiť telefónne číslo a v niektorých prípadoch aj adresu potencionálnej obeť, pričom dostupnosť týchto údajov výrazne uľahčuje páchateľom identifikáciu a výber obeť. Dôležité je povedať, že nadväzovanie kontaktu potom pôsobí dôveryhodnejšie, keďže páchateľ disponuje konkrétnymi osobnými údajmi.

Nezriedka ide napríklad o falošné e-maily alebo SMS správy, ktoré sa tvária, akoby pochádzali od dôveryhodnej inštitúcie – Sociálnej poisťovne, banky či dokonca poskytovateľa energií. Celý podvod býva premyslene nenápadný: adresát dostane krátku, naliehavú výzvu,

aby „urýchlene potvrdil svoje osobné údaje“ alebo „doplnil informácie k účtu“, pričom správa často obsahuje varovanie pred pokutou, zablokovaním účtu alebo stratou nároku na dávky. Práve vytváranie pocitu strachu a časového tlaku má obeť prinútiť konať bez dôkladného overenia pravosti správy.

Ďalší nedostatok spočíva v tom, že rodiny často ani len netušia, že seniori sú obeťami podvodov. Existujú dokonca prípady, kedy senior preruší kontakt so svojou rodinou, potom ako rodina začne tušiť, že sa niečo deje. Seniori si pritom často myslia, že rodina im chce ublížiť alebo ich obmedziť, a v niektorých prípadoch to môže vyústiť až do návrhu na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.

Preto je kľúčové zameriavať sa na edukáciu seniorov, otvorenú komunikáciu s rodinou a preventívne opatrenia, ktoré im pomôžu chrániť sa.

Trestnoprávne aspekty násilia na senioroch

Seniori patria ako sme už vyššie zdôraznili medzi zraniteľné skupiny, ktoré sú častejšie vystavené nielen rôznym formám násilia a podvodom, ale aj iným trestným činom. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov nám poskytujú zákonný rámec pre uvedenú problematiku.

Trestný zákon síce nepozná pojem „senior“ ani „staršia osoba,“ ale obsahuje definíciu pojmu **osoba vyššieho veku**. Tento pojem upravuje § 127 ods. 3 Trestného zákona, ktorý stanovuje, že sa *osobou vyššieho veku sa na účely zákona rozumie osoba staršia ako šesťdesiat rokov*. Ďalším dôležitým ustanovením je § 139 ods. 1 Trestného zákona, ktorý definuje **chránenú osobu**. Pre účely ochrany seniorov je najvýznamnejšie písmeno e), podľa ktorého sa chránenou osobou rozumie osoba vyššieho veku. Tieto definície majú priamy vplyv na právnu kvalifikáciu trestných činov páchaných na senioroch. Trestný zákon poskytuje osobám vyššieho veku resp. chráneným osobám zvýšenú právnu ochranu pri niektorých trestných činoch, ako sú krádež (§ 212), sprenevera (§ 213), podvod (§ 221), poškodzovanie spotrebiteľa (§ 269) a nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi (§ 296a). Práve tieto trestné činy sú medzi seniormi najčastejším cieľom páchatel'ov.

Významnú úlohu v tomto kontexte zohráva tiež zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov. Tento zákon tiež významnou mierou prispel k uceleniu a zvýšeniu ochrany v tejto problematike. Upravuje v § 3 Základné zásady ochrany a podpory obetí a zakotvuje tiež významné definície. Jednou z významných definícií je aj obzvlášť zraniteľná obeť, ktorou sa rozumie podľa § 2 ods. 1 písm. c) **osoba staršia ako 75 rokov**.

Môžeme konštatovať, že súčasná legislatíva Slovenskej republiky neuvádza jednotný pojem pre označenie staršej osoby, staršieho človeka alebo seniora. Právne predpisy pracujú s rôznymi pojmami a vekovými hranicami v závislosti od účelu konkrétnej právnej úpravy.

Je nevyhnutné povedať, že seniori sa často stávajú obeťami podvodov, pretože sú dôverčiví, osamelí alebo jednoducho menej obozretní voči moderným praktikám. Ich životné skúsenosti a prirodzená ochota pomáhať druhým môžu byť zneužitú páchatel'mi, čo robí túto skupinu obzvlášť zraniteľnou. Preto je dôležité nielen trestnoprávne postihovať páchatel'ov, ale aj aktívne vzdelávať a chrániť seniorov pred nebezpečnými situáciami.

Trestnoprávna ochrana seniorov predstavuje na Slovensku aj v širšom kontexte výzvu aj vzhľadom nato, že ide o latentnú trestnú činnosť. Hoci právny poriadok obsahuje ustanovenia zamerané na ochranu zraniteľných skupín, prax ukazuje viacero nedostatkov, ktoré výrazne obmedzujú efektívne odhaľovanie a postihovanie násilia či podvodného konania páchaného na osobách vyššieho veku. Medzi tieto nedostatky možno zaradiť to, že často kontaktujú orgány činné v trestnom konaní až po odoslaní finančných prostriedkov. Táto časová priepasť výrazne sťažuje identifikáciu páchatel'ov, zabezpečenie dôkazov a vymáhanie spôsobenej škody, najmä pri trestnej činnosti páchanej prostredníctvom digitálnych technológií. Dôležité je tiež povedať, že na druhej strane pri odhaľovaní trestných činov spáchaných na senioroch polícií napomáha skutočnosť, že viaceré spôsoby páchania tejto trestnej činnosti už boli odhalené v predchádzajúcich prípadoch. V dôsledku opakovaného výskytu rovnakých alebo podobných modus operandi sú známe typické praktiky využívané páchatel'mi.

Preventívna činnosť

Preventívne opatrenia zohrávajú dôležitú úlohu pri znižovaní kriminality páchanej na senioroch. Aj Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v roku 2025 spustilo preventívnu kampaň zameranú na ochranu seniorov poberajúcich dôchodok v hotovosti. Cieľom je zvýšiť ich ostražitosť a predchádzať podvodom, ktorých počet na Slovensku, žiaľ, rastie. Ministerstvo vnútra uvádza, že na Slovensku žije približne 930 000 seniorov nad 65 rokov a štatistiky ukazujú, že práve oni sa často stávajú obeťami podvodníkov. V roku 2024 evidovala polícia 125 prípadov so škodou 1,5 milióna eur, v roku 2025 už 350 prípadov so škodou 1,6 milióna eur. Uvedená kampaň zahŕňa spoluprácu so Slovenskou poštou, ktorá doručí preventívne letáky takmer 320 000 seniorom.⁹

⁹ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Novou kampaňou bojuje ministerstvo vnútra proti podvodom na senioroch v každom kúte Slovenska. [online]. [cit. 2025-11-18], Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy->

Pri prijatí podozrivej správy je vhodné venovať pozornosť jej grafickému spracovaniu. Neštandardné medzery, nelogicky rozdelené riadky alebo nekvalitné zobrazenie loga môžu naznačovať, že nejde o oficiálnu komunikáciu. Rovnako varovným signálom sú jazykové nedostatky, ako sú pravopisné chyby, nesprávna diakritika, neplynulá formulácia viet či používanie netypických výrazov. Dôležitým prvkom je aj kontrola adresy odosielateľa, najmä ak obsahuje neobvyklé znaky alebo zahraničné domény, ktoré nepôsobia dôveryhodne. Hoci podvodníci dokážu v niektorých prípadoch skryť skutočnú identitu odosielateľa, základná kontrola môže pomôcť odhaliť podvodné konanie.

Aby bolo možné efektívne chrániť seniorov pred novodobými formami digitálneho zneužívania je potrebné kombinovať viacero typov opatrení. Základom je systematické digitálne vzdelávanie, napríklad prostredníctvom pravidelných školení na obecných úradoch, univerzitách tretieho veku či v zariadeniach sociálnych služieb, kde by seniori získali praktické zručnosti v oblasti bezpečného používania internetu, rozpoznávania podvodov a základov kyberšikany. Dôležitým nástrojom sú aj rôzne kampane, ktoré jednoducho a zrozumiteľne upozorňujú na aktuálne podvodné techniky.

V tejto oblasti existujú rezervy aj v činnosti obecnej (mestskej) polície, ako aj Policajného zboru. Sme presvedčení, že tzv. klasické pešie hliadkovanie príslušníkov obecných polícií a policajtov obvodných oddelení Policajného zboru má veľmi pozitívny vplyv na priamy kontakt s občanmi, najmä s vyššie uvedenými skupinami osôb. V súčasnosti sa však s policajtmí častejšie stretávame najmä v rámci motorizovaných hliadok, teda pri výkone služby zo služobných motorových vozidiel. Takýto spôsob výkonu služby do značnej miery obmedzuje bezprostredný kontakt s verejnosťou. Dôležité je však povedať, že aj v rámci preventívnych aktivít sa Policajný zbor snaží posilňovať osobný a bezprostredný kontakt s občanmi a to v rámci preventívneho programu „Seniori, zbystrite pozornosť!“ V jeho rámci preventista v spolupráci s doručovateľom Slovenskej pošty navštevuje seniorov, pričom doručovateľ ako dôverne známa osoba seniora oboznámi s prítomnosťou policajta – preventistu a zároveň vysvetlí dôvod jeho návštevy, aby sa predišlo prípadným obavám zo strany seniora. Súčasťou stretnutia je aj odovzdanie preventívneho letáka s užitočnými informáciami a praktickými odporúčaniami zameranými na ochranu seniorov pred podvodným konaním.

Záver

Problematika ochrany seniorov v digitálnej dobe nadobúda z roka na rok väčší význam. Technologický pokrok síce otvára nové možnosti komunikácie a umožňuje starším ľuďom zostať v spojení so svetom, zároveň však vytvára priestor pre nové formy kriminality, ktoré sú často sofistikované, rýchlo a ťažko odhaliteľné. Seniori sa tak ocitajú v prostredí, ktoré je pre nich prirodzene menej známe a v ktorom sa podvodníci vedia veľmi rýchlo zorientovať a využiť ich zraniteľnosť, dôveru, či túžbu po blízkosti.

Trestnoprávna ochrana sa síce postupne rozvíja a reaguje na nové hrozby, no bez informovanosti, prevencie a podpory rodiny zostáva často nedostatočná. Práve komunikácia medzi generáciami zohráva kľúčovú úlohu – v mnohých prípadoch by stačilo, aby senior mal pri sebe niekoho, komu verí a s kým by situáciu včas prebral. Žiaľ, realita ukazuje, že mnohé obete zostávajú na podvodníkov úplne samy, neraz manipulované do izolácie alebo presvedčené, že ich vlastná rodina im nerozumie.

Preto je dôležité, aby rodiny svojim starším členom pravidelne pripomínala riziká, vytvárali prostredie dôvery. Rovnako kľúčová je systematická prevencia zo strany štátu, samosprávy, polície a verejných inštitúcií, ktoré môžu svojimi aktivitami výrazne prispieť k ochrane seniorov a k zníženiu počtu obetí digitálnych podvodov.

Tento článok vznikol v období októbra – mesiaca úcty k starším, čo zdôrazňuje, aké dôležité je zaoberať sa touto témou nielen z odborného, ale aj z ľudského hľadiska.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

POLÁK, P. a kolektív.: Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Praha: Wolters Kluwers ČR, 2018. 256 s. ISBN: 978-80-7598-237-7

REPKOVÁ, K. - BALOGOVÁ, B.: Prevencia zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi ako verejná politika. Bratislava: Kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, 2013. 160 s. ISBN: 978-80-971420-7-0

Internetové zdroje:

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Novou kampaňou bojuje ministerstvo vnútra proti podvodom na senioroch v každom kúte Slovenska. [online]. [cit. 2025-11-18], Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-2&sprava=novou-kampanou-bojuje-ministerstvo-vnutra-proti-podvodom-na-senioroch-v-kazdom-kute-slovenska>

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Podvod a niektoré nové spôsoby podvodného konania. [online]. [cit. 2025-11-20], Dostupné na internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/miestna_statna_sprava/okres_nitra/organizacne/prevenicia_krimi/letaky/PK_Podvod_a_podvodne_konania.pdf

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. SENIORI, zbystrite pozornosť! [online]. [cit.2025-11-20], Dostupné na internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsvr_a_eu/fabianova/policia/Letak%20seniori%20oc hrana%20pred%20podvodmi.pdf

The Toronto Declaration on the Global Prevention of Elder Abuse. [online]. Geneva: WHO, 2002. [cit. 2025-10-30], Dostupné na internete: https://eapon.ca/wp-content/uploads/2021/09/toronto_declaration_en.pdf

VYBRANÉ OTÁZKY DOKAZOVANIA V KONTEXTE UMELEJ INTELIGENCIE

SELECTED ISSUES OF EVIDENCE IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Jaroslav Klátik¹

Dalibor Vnenčák²

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vybranými otázkami dokazovania v kontexte narastajúceho využívania umelej inteligencie v trestnom konaní. Autor analyzuje prípustnosť výstupov systémov umelej inteligencie ako dôkazu podľa platnej právnej úpravy, postavenie znaleckého dokazovania vo vzťahu k umelej inteligencii a požiadavky, ktoré na hodnotenie spoľahlivosti dôkazov kladie nariadenie (EÚ) 2024/1689 (AI Akt) ako na vysokorizikový systém umelej inteligencie. Autor uzatvára, že súčasná právna úprava neumožňuje nahradiť znalca ani orgán rozhodujúci vo veci výstupom umelej inteligencie bez ľudskej kontroly.

Kľúčové slová

umelá inteligencia, dokazovanie, znalecký posudok, AI Akt, trestné konanie

Abstract

The paper addresses selected issues of evidence in the context of the growing use of artificial intelligence in criminal proceedings. The author analyses the admissibility of AI system outputs as evidence under the current legal framework, the position of expert evidence in relation to artificial intelligence, and the requirements imposed by Regulation (EU) 2024/1689 (the AI Act) on the assessment of the reliability of evidence as a high-risk AI system. The author concludes that the current legal framework does not allow AI output without human control to replace either an expert or the deciding authority.

Keywords

artificial intelligence, evidence, expert opinion, AI Act, criminal proceedings

Úvod

Umelá inteligencia (ďalej len „AI“) v priebehu ostatných rokov prestala byť výlučne predmetom teoretických úvah a stala sa integrálnou súčasťou aplikačnej praxe orgánov činných v trestnom konaní, súdov, ako aj strán trestného konania.³ Obhajcovia v trestnom konaní už v

¹ prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD., vedúci Katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

² Mgr. Dalibor Vnenčák, 1. ročník, denná forma 3. stupeň štúdia, dalibor.vnencak@umb.sk, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín PrF UMB, denný doktorand

³PINTÉROVÁ, D. Právna regulácia umelej inteligencie (perspektívy a výzvy). Právny obzor. 2024, roč. 107, č. 4, s. 361–362. ISSN 0032-6984. Dostupné na: <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.4.02>.

aplikačnej praxi predkladajú odborné vyjadrenia spracované výhradne AI, bez dohľadu ľudskej bytosti, ktorými sa snažia nahradiť tradičné znalecké dokazovanie, a orgány presadzovania práva a justičné orgány zvažujú využitie AI pri hodnotení spoľahlivosti dôkazov, analýze digitálnych stôp či predikcii recidívy páchatel'a.

Predmetom tohto príspevku je analýza vybraných otázok dokazovania v kontexte AI, a to najmä otázky prípustnosti výstupov AI ako dôkazu v trestnom konaní, postavenia znaleckého dokazovania vo vzťahu k AI a požiadaviek, ktoré na túto oblasť kladie nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá týkajúce sa umelej inteligencie.⁴ Cieľom príspevku je zodpovedať dve výskumné otázky: po prvé, je možné výstup vytvorený výhradne systémom AI, bez dohľadu ľudskej bytosti, považovať za dôkaz v zmysle § 119 ods. 3 Trestného poriadku, a po druhé, je možné, aby AI v budúcnosti nahradila znalca pri vypracúvaní znaleckých posudkov, prípadne aspoň časť jeho činnosti. Príspevok využíva metódu analýzy platnej právnej úpravy, komparácie odborných stanovísk a syntézy záverov relevantnej judikatúry.

1. Pojem dokazovania a miesto umelej inteligencie v jeho systematike

Dokazovanie v trestnom konaní predstavuje zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ktorého cieľom je zistiť skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie; dokazovanie sa pritom odvíja od zásad dokazovania, ktoré patria medzi základné zásady trestného konania a majú nadväznosť aj na ďalšie základné zásady trestného konania.⁵ Podľa § 119 ods. 3 Tr. por. za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa Trestného poriadku alebo podľa osobitného predpisu.⁶ Zákonodarca teda spája pojem dôkazu s podmienkou zákonnosti jeho získania pojem „všetko“ použitý v citovanom ustanovení sa viaže výhradne na také dôkazné prostriedky, ktoré boli získané postupom predpokladaným Trestným poriadkom alebo iným osobitným predpisom.⁷

⁴Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá týkajúce sa umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii). Úradný vestník EÚ, L 2024/1689, 12. 7. 2024 (ďalej len „AI Akt“).

⁵DESET, M. Dokazovanie v trestnom konaní – Znalec. Judikatúra. Žilina: Eurokódex, 2021. 478 s. ISBN 978-80-8155-106-2.

⁶§ 119 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

⁷ŠAMKO, P. Niektoré aspekty využívania umelej inteligencie v trestnom práve alebo môže AI nahradiť znalcov? Právne listy [online]. 20. 6. 2025 [cit. 15. 7. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1591-niektore-aspekty-vyuzivania-umelej-inteligencie-v-trestnom-prave-alebo-moze-ai-nahradiť-znalcov>

AI môže do procesu dokazovania vstupovať v zásade v dvoch odlišných podobách. Po prvé, ako nástroj, ktorý slúži orgánu činnému v trestnom konaní, súdu, znalcovi alebo strane konania pri vyhľadávaní, spracovaní, analýze alebo sumarizácii už existujúcich informácií, napríklad pri analýze digitálnych stôp, veľkých súborov dát, obrazových, zvukových alebo video záznamov. Po druhé, ako subjekt, ktorý sám osebe generuje nový obsah majúci povahu odborného posúdenia napríklad grafologické či antropologické porovnanie, ktorý má byť následne predložený ako dôkaz.⁸ Práve toto rozlíšenie je kľúčové pre posúdenie, či a za akých podmienok môže výstup AI naplniť znaky dôkazu podľa platnej právnej úpravy, keďže z hľadiska základnej zásady trestného konania platí, že orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia iba dôkazy získané zákonným spôsobom.⁹

2. Prípustnosť výstupov umelej inteligencie ako dôkazu de lege lata

Vzhľadom na to, že Trestný poriadok ani iný vnútroštátny zákon zatiaľ neupravuje využívanie AI na samostatné získavanie dôkazov bez kontroly ľudskej bytosti, je namieste záver, že odborný posudok vypracovaný výhradne AI nie je možné vykonať v trestnom konaní ako dôkaz, nakoľko nespĺňa kritériá vymedzené ustanovením § 119 ods. 3 Tr. por.¹⁰ Od tohto záveru je potrebné odlíšiť situáciu, keď znalec vypracováva znalecký posudok sám, len za pomoci AI, napríklad pri rôznych simuláciách vykonávaných v rámci znaleckého skúmania z odboru cestnej premávky ide o prípustný odborný postup, ku ktorému môže byť znalec v trestnom konaní vypočutý. Odborná literatúra pritom zdôrazňuje, že znalecké dokazovanie nemožno redukovať len na samotný výsluch znalca alebo prečítanie znaleckého posudku na hlavnom pojednávaní, ale je potrebné ho vnímať v širších hmotnoprávných aj trestno-procesných súvislostiach, keďže neraz ide o zložité odborné otázky, ktoré orgány činné v trestnom konaní a súdy nemôžu posúdiť samy a ktoré si vyžadujú odbornú, resp. vedeckú analýzu alebo expertízu.¹¹

Proti samostatnému produkovaniu dôkazov zo strany AI svedčí aj skutočnosť, že v súčasnosti nie je možné overiť ani zaručiť jej nestrannosť, pretože ide o softvérovo-algoritmický systém, pri ktorom nie je jasné, kto nesie zodpovednosť za jeho výstupy, a nie je bežne možné preniknúť do vnútornej logiky jeho fungovania ani overiť, či mal systém k

⁸Tamtiež.

⁹§ 2 ods. 12 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹⁰ŠAMKO, P. Niektoré aspekty využívania umelej inteligencie v trestnom práve alebo môže AI nahradiť znalcov? Právne listy [online]. 20. 6. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1591-niektore-aspekty-vyuzivania-umelej-inteligencie-v-trestnom-prave-alebo-moze-ai-nahradiť-znalcov>

¹¹FRYŠTÁK, M. Znalecké dokazování v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 124 s. ISBN 978-80-7598-385-5.

dispozícii všetky relevantné vstupné dáta. Rovnako tak nie je možné v prípade AI vypočítať konkrétnu osobu ohľadne pochybností o obsahu výstupu, tak ako je to bežné pri vadnosti alebo neúplnosti znaleckých posudkov podľa § 146 Tr. por., resp. pri prekročení kompetencií znalca nad rámec zadanej odbornej otázky.¹²

3. AI Akt a hodnotenie spoľahlivosti dôkazov ako vysokorizikový systém umelej inteligencie

Právo Európskej únie, konkrétne AI Akt, sa problematiky dokazovania dotýka prostredníctvom kategorizácie systémov AI podľa miery rizika. Podľa bodu 59 recitálu AI Aktu konanie orgánov presadzovania práva zahŕňajúce určité použitia systémov AI sa vzhľadom na ich úlohu a zodpovednosť vyznačuje značným stupňom nerovnováhy moci a môže viesť k zásahom do základných práv chránených Chartou základných práv Európskej únie; z tohto dôvodu je vhodné klasifikovať systémy AI určené na hodnotenie spoľahlivosti dôkazov v priebehu vyšetrovania alebo stíhania trestných činov ako vysokorizikové systémy AI.¹³ Obdobne podľa bodu 61 recitálu je vhodné kvalifikovať ako vysokorizikové aj systémy AI určené na použitie zo strany justičného orgánu alebo v jeho mene na pomoc pri skúmaní a výklade skutkových okolností a práva, pričom platí zásada, že konečné rozhodovanie musí zostať ľudskou činnosťou.¹⁴

Za vysokorizikové systémy AI sa v zmysle čl. 6 ods. 2 v spojení s prílohou III bodom 6 AI Aktu považujú systémy AI používané v oblasti presadzovania práva, ktorých použitie je povolené podľa práva Európskej únie alebo vnútroštátneho práva, okrem iného na hodnotenie spoľahlivosti dôkazov v priebehu vyšetrovania alebo stíhania trestných činov, na posudzovanie rizika, že fyzická osoba spácha alebo opätovne spácha trestný čin, alebo ako polygrafy a podobné nástroje. Používanie takéhoto vysokorizikového systému AI je podmienené kumulatívnym splnením viacerých objektívnych, technických podmienok systém musí spĺňať určené požiadavky s prihliadnutím na jeho zamýšľaný účel, musí byť testovaný, musí disponovať technickou dokumentáciou, musí umožňovať automatické zaznamenávanie udalostí a musí byť dizajnovaný tak, aby nad ním mohli fyzické osoby vykonávať účinný ľudský dohľad. Subjekt nasadzujúci vysokorizikový systém AI v trestnom konaní musí okrem toho prijať vhodné technické a organizačné opatrenia, pridelit' ľudský dohľad odborne

¹²ŠAMKO, P. Znalec v trestnom konaní – vybrané problémy. Právne listy [online]. 1. 10. 2017 [cit. 15. 1. 2026].

¹³ŠUFLIARSKY, P. Umelá inteligencia. Právne listy [online]. 17. 9. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1631-umela-inteligencia>.

¹⁴Tamtiež.

spôsobilým fyzickým osobám a systém musí byť registrovaný v príslušnej databáze Európskej únie.¹⁵

Z uvedeného vyplýva, že hoci AI Akt výslovne nezakazuje použitie systémov AI na hodnotenie spoľahlivosti dôkazov, podmieňuje ho splnením súboru prísnych legislatívnych a technických predpokladov, ktoré v podmienkach Slovenskej republiky aktuálne nie sú naplnené – vnútroštátna právna úprava (§ 2 ods. 12 a § 119 ods. 3 Tr. por.) neupravuje postup pri používaní AI na účely získania alebo hodnotenia dôkazu, orgány činné v trestnom konaní nemajú vytvorené interné legislatívne podmienky na nasadenie takýchto systémov a chýbajú aj registrované vysokorizikové systémy AI určené na tento účel.¹⁶

4. Znalecké dokazovanie a umelá inteligencia – môže AI nahradiť znalca?

Súčasný generatívny systém AI sú už dnes technicky spôsobilé produkovať výstupy, ktoré svojím obsahom pripomínajú znalecké posudky z viacerých odvetví ide napríklad o základný posudok z grafológie (analýza rukopisných znakov, porovnávanie podpisov, identifikácia možného falšovania), základný posudok z antropológie (odhad veku, pohlavia, výšky, zranení na základe analýzy kostrových pozostatkov), obrazové posudky (analýza fotografií, RTG snímok, zlomenín), zvukové, video a hlasové posudky (identifikácia hovoriaceho, analýza emócií, analýza chôdze), ako aj analýzu daktyloskopických stôp a DNA profilov.¹⁷ Podmienkou vypracovania takéhoto výstupu je pritom výlučne dostupnosť kvalitných vstupných dát v digitálnej podobe.

Napriek uvedenému technickému potenciálu treba zdôrazniť, že znalecké dokazovanie je procesným inštitútom, ktorého integrita stojí na možnosti orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu vypočítať znalca k spôsobu vypracovania posudku, k použitej metodike, ako aj k prípadnej vadnosti alebo neúplnosti posudku.¹⁸ Rozsiahla judikatúra k znaleckému dokazovaniu, ktorú vo svojej publikácii systematicky spracoval Deset, potvrdzuje, že tak z hmotnoprávneho, ako aj z trestno-procesného hľadiska musí byť znalecký posudok vždy prístupný súdnej kontrole a prieskumu jeho vnútornej logiky, čo je požiadavka, ktorú aktuálne dostupné systémy AI nie sú schopné plnohodnotne naplniť. Tento mechanizmus procesnej

¹⁵ ŠUFLIARSKY, P. Umelá inteligencia. Právne listy [online]. 17. 9. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1631-umela-inteligencia>.

¹⁶ Tamtiež.

¹⁷ ŠAMKO, P. Niektoré aspekty využívania umelej inteligencie v trestnom práve alebo môže AI nahradiť znalcov? Právne listy [online]. 20. 6. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1591-niektore-aspekty-vyuzivania-umelej-inteligencie-v-trestnom-prave-alebo-moze-ai-nahradiť-znalcov>

¹⁸ ŠAMKO, P. Niektoré aspekty využívania umelej inteligencie v trestnom práve alebo môže AI nahradiť znalcov? Právne listy [online]. 20. 6. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1591-niektore-aspekty-vyuzivania-umelej-inteligencie-v-trestnom-prave-alebo-moze-ai-nahradiť-znalcov>

kontroly pri výstupe generovanom výhradne AI absentuje nie je možné vypočítať „algoritmus“ a systém AI nemôže byť nositeľom procesnej zodpovednosti za nesprávny alebo neúplný záver. Osobitný problém v aplikačnej praxi predstavuje aj skutočnosť, že v zozname znalcov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky aktuálne absentujú znalci špecializovaní na AI a jej používanie, napríklad v odvetví počítačové programy alebo kriminalistická informatika, čo komplikuje aj posúdenie vierohodnosti a prípustnosti dôkazného prostriedku, ktorého súčasťou je výstup vytvorený alebo spracovaný AI.¹⁹

Zaujímavú, hoci opatrnú perspektívu do tejto diskusie prináša aj znalecká obec samotná. Popredný český znalec v odbore lekárskej genetiky v tejto súvislosti uviedol, že doterajšie skúsenosti s možnosťami AI naznačujú, že v súčasnosti nejde o nástroj dostatočne presný a spoľahlivý na to, aby mohol samostatne slúžiť na znalecké účely, pripúšťa však, že AI by mohla byť nápomocná pri tvorbe tzv. bayesovských sietí, teda pravdepodobnostných modelov spájajúcich Bayesovu vetu s teóriou grafov, ktoré umožňujú znalcovi vystúpiť pri hodnotení dôkazu z úrovne substancie alebo zdroja na úroveň konania (napríklad zodpovedať nielen otázku, či určitá stopa pochádza od konkrétnej osoby, ale aj to, či táto osoba vykonala konkrétne konanie); AI by tak mohla znalcom aj súdom pomôcť naplniť pravdepodobnostné tabuľky pre jednotlivé uzly takejto siete a metódu hodnotenia dôkazu zásadne zjednodušiť a sprístupniť. Táto úvaha potvrdzuje závery predchádzajúcej kapitoly aj v tomto najprogresívnejšom scenári zostáva AI výlučne pomocným nástrojom podporujúcim, nie nahrádzajúcim, odborné a právne hodnotenie dôkazu človekom.²⁰

Z uvedeného vyplýva, že de lege lata môže AI plniť pri znaleckom dokazovaní iba pomocnú, podpornú funkciu, a to vždy pod dohľadom znalca alebo inej odborne spôsobilej fyzickej osoby, ktorá nesie procesnú a odbornú zodpovednosť za konečný záver. Úplné nahradenie znalca systémom AI nie je za súčasného stavu právnej úpravy možné, a to ani vo vzťahu k jednoduchším odborným otázkam.

5. Problém tzv. čiernej skrinky a dôkazné bremeno

Osobitnou prekážkou využívania AI v procese dokazovania je tzv. problém čiernej skrinky (black box problem) vnútorné rozhodovacie procesy hlbokých neurónových sietí nie sú transparentné ani pre ich tvorcov, čo zásadne komplikuje ex post preukazovanie správnosti, spoľahlivosti a nestrannosti výstupu AI. Kretschmer a kolektív autorov v tejto súvislosti

¹⁹ŠUFLIARSKY, P. Umelá inteligencia. Právne listy [online]. 17. 9. 2025 [cit. 15. 1. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1631-umela-inteligencia>.

²⁰ Rozhovor s prof. Jiřím Drábkem, Ph.D. In: Bulletin znaleckého práva a znalectví. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2023, č. 3, s. 7–8. Dostupné na: <https://znalci.law.muni.cz/dokumenty/60565>.

upozorňujú, že čisto rizikový, ex ante orientovaný prístup regulácie AI nie je sám osebe dostatočný, pokiaľ nie je doplnený robustným mechanizmom zodpovednosti, keďže aj systém spĺňajúci všetky požiadavky zhody môže v konkrétnom nasadení viesť k nepredvídateľnému a nesprávnemu výstupu.²¹

Netransparentnosť rozhodovacieho procesu AI sa premieta aj do otázky dôkazného bremena. Zámer riešiť túto otázku prostredníctvom osobitnej právnej úpravy sledoval návrh smernice o zodpovednosti v oblasti AI z roku 2022, ktorý bol napokon v roku 2025 stiahnutý z legislatívneho procesu Európskej únie, čím zostala zodpovednostnoprávna, a nepriamo aj dôkazná stránka problematiky AI v neistote. Noto La Diega a Bezerra v tejto súvislosti navrhovali zavedenie prezumpcie kauzality v prípadoch, keď poškodená strana preukáže, že systém AI nesplnil relevantné povinnosti podľa AI Aktu, pričom by bolo na strane prevádzkovateľa systému, aby takúto prezumpciu vyvrátila.²² Hoci uvedená úvaha smeruje predovšetkým k civilnoprávnej zodpovednosti za škodu, jej racionalita presunutie časti dôkazného bremena na subjekt, ktorý má (na rozdiel od poškodeného alebo obvineného) reálny prístup k technickej dokumentácii systému AI je analogicky uplatniteľná aj v kontexte hodnotenia spoľahlivosti dôkazov získaných alebo spracovaných pomocou AI v trestnom konaní.

6. Judikatúrne východiská ochrany základných práv pri automatizovanom spracovaní údajov

Otázky súvisiace s využívaním moderných technológií pri získavaní a spracovaní dôkazných prostriedkov už opakovane riešila judikatúra európskych i vnútroštátnych súdnych autorít, ktorá poskytuje interpretačný rámec aj pre využívanie AI, a to napriek tomu, že dokazovanie v trestnom konaní má, ako zdôrazňuje aj česká trestnoprávna náuka nielen právne, ale aj kriminologické a kriminalistické aspekty, ktoré je potrebné pri hodnotení nových technológií zohľadňovať komplexne.²³ Európsky súd pre ľudské práva vo veci S. a Marper proti Spojenému kráľovstvu konštatoval, že použitie moderných vedeckých techník (v danom prípade uchovávanie daktyloskopických odtlačkov a profilov DNA) nemožno povoliť bez dôkladného vyváženia potenciálnych prínosov takéhoto použitia vo vzťahu k záujmom na

²¹KRETSCHMER, M. et al. The Risks of Risk-Based AI Regulation: Taking Liability Seriously. CEPR Discussion Paper No. 18517. Paris: CEPR Press, 2023. Dostupné na: <https://cepr.org/publications/dp18517>.

²²NOTO LA DIEGA, G. – BEZERRA, L. C. T. Can there be responsible AI without AI liability? Incentivizing generative AI safety through ex-post tort liability under the EU AI liability directive. International Journal of Law and Information Technology. 2024, vol. 32. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaee021>.

²³KALVODOVÁ, V. – HRUŠÁKOVÁ, M. Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 503 s. ISBN 978-80-210-8072-0.

ochrane súkromného života.²⁴ Obdobne vo veci Gaughran proti Spojenému kráľovstvu súd zdôraznil, že rýchly rozvoj čoraz sofistikovanejších technológií rozpoznávania a mapovania tváre robí uchovávanie a možné šírenie takto získaných údajov problematickým a vnútroštátne súdy musia pri posudzovaní nevyhnutnosti zásahu do súkromia dotknutej osoby tieto faktory dôsledne zohľadniť.²⁵ V najnovšej veci Podchasov proti Ruskej federácii súd potvrdil, že každý štát presadzujúci rozvoj nových technológií má osobitnú zodpovednosť za dosiahnutie správnej rovnováhy medzi ich prínosmi a ochranou súkromia.²⁶

Ústavný súd Slovenskej republiky sa vo svojom náleze sp. zn. PL. ÚS 25/2019 zaoberal obsahom ústavného práva na informačné sebaurčenie v súvislosti s automatizovaným posúdením jednotlivca s využitím informácií z rôznych databáz, pričom konštatoval, že vzhľadom na to, že každé takéto posudzovanie môže mať dosah na základné práva a slobody, orgány verejnej moci musia v tomto procese dodržiavať osobitné záruky transparentnosti, individuálnej ochrany a kolektívneho dozoru.²⁷ Súdny dvor Európskej únie vo veci C-80/23 zasa vyložil povinnosť príslušného orgánu overiť a preukázať úplnú nevyhnutnosť systematického získavania biometrických a genetických údajov na účely trestného konania.²⁸ Uvedené rozhodnutia spoločne naznačujú, že aj do budúcnosti bude použitie AI pri získavaní alebo hodnotení dôkazov podliehať prísnemu testu nevyhnutnosti a proporcionality, ktorý bude musieť rešpektovať princíp efektívnej ľudskej kontroly.

7. Absencia jednotnej definície AI a jej dôsledky pre dokazovanie

Aplikáciu vyššie uvedených záverov komplikuje aj skutočnosť, že v súčasnosti neexistuje všeobecne akceptovaná právna definícia AI, a to ani na úrovni medzinárodného práva, ani v rámci jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkov.²⁹ Nejednotnosť definičného vymedzenia má priamy dosah na dokazovanie, keďže bez jasného vymedzenia toho, čo možno považovať za systém AI, je sťažené aj posúdenie, či konkrétny nástroj použitý pri získavaní alebo spracovaní dôkazu podlieha osobitnému režimu vysokorizikových systémov AI podľa AI Aktu. Túto legislatívnu medzeru v súčasnosti čiastočne vyplňajú pravidlá soft law

²⁴Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 4. decembra 2008, S. a Marper proti Spojenému kráľovstvu, č. 30562/04 a 30566/04, bod 112

²⁵Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2020, Gaughran proti Spojenému kráľovstvu, č. 45245/15, bod 70

²⁶Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2024, Podchasov proti Ruskej federácii, č. 33696/19, bod 62

²⁷Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 10. novembra 2021, sp. zn. PL. ÚS 25/2019, body 131 až 139

²⁸Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 28. novembra 2024, C-80/23

²⁹KLUČKA, J. Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. Časopis pro právní vědu a praxi. 2021, roč. XXIX, č. 3, s. 553–555. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-3-4>.

a technické štandardy, ktoré však nemajú záväzný charakter a ich rešpektovanie nie je vynútitel'né.³⁰ Absencia jednotnej definície tak zostáva jedným z kľúčových deficitov, ktoré je potrebné riešiť pri budúcej právnej úprave dokazovania s využitím AI.

8. Úvahy de lege ferenda

Z vykonanej analýzy vyplýva niekoľko záverov relevantných pre budúcu právnu úpravu. Po prvé, je namieste doplnenie § 119 Tr. por. o výslovnú úpravu podmienok, za ktorých možno výstup AI použiť ako podklad pre dôkazný prostriedok, vrátane požiadavky na zachovanie efektívnej ľudskej kontroly a možnosti procesného preskúmania spôsobu jeho vzniku. Po druhé, je potrebné vytvoriť inštitucionálne predpoklady pre špecializáciu znalcov v odbore AI, keďže absencia takejto špecializácie aktuálne bráni riadnemu posúdeniu vierohodnosti a prípustnosti dôkazov, na ktorých vzniku sa AI podieľala.³¹ Po tretie, aplikácia vysokorizikových systémov AI v trestnom konaní si vyžaduje prijatie vykonávacích vnútroštátnych predpisov, ktoré ustanovia konkrétny postup orgánov verejnej moci pri ich používaní, ako to napokon predpokladá aj samotné uznesenie Európskeho parlamentu z roku 2021 o umelej inteligencii v trestnom práve, ktoré zdôrazňuje potrebu konkrétneho, jasného a presného právneho rámca upravujúceho podmienky, spôsoby a dôsledky používania nástrojov AI orgánmi presadzovania práva a súdnictva.³² Po štvrté, otvorenou zostáva otázka zodpovednosti za nesprávny výstup AI použitý v procese dokazovania, ktorú nemožno uspokojivo vyriešiť bez toho, aby zákonodarca zaujal stanovisko k širšej otázke právnej subjektivity AI.

Záver

Príspevok potvrdil, že súčasná právna úprava Slovenskej republiky neumožňuje, aby výstup vytvorený výhradne systémom AI, bez dohľadu ľudskej bytosti, bol vykonaný v trestnom konaní ako dôkaz, keďže nespĺňa kritérium zákonnosti jeho získania podľa § 119 ods. 3 Tr. por. AI Akt síce takéto použitie AI výslovne nezakazuje, avšak zaraďuje systémy AI určené na hodnotenie spoľahlivosti dôkazov medzi vysokorizikové systémy AI a podmieňuje

³⁰Tamtiež.

³¹VOJTUŠ, F. – KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Umelá inteligencia, jej využívanie a trestnoprávna zodpovednosť – výzvy, problémy a možné riešenia. Právnik. 2023, roč. 162, č. 6, s. 555–558. Dostupné na: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2023/6/5_DISKUSE_Vojtus%20et%20al_549-570_6_2023.pdf

³²Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. októbra 2021 o umelej inteligencii v trestnom práve a jej využívaní policajnými a justičnými orgánmi v trestných veciach. Ú. v. EÚ C 132, 24. 3. 2022, s. 17

ich použitie splnením prísnych technických a inštitucionálnych predpokladov, ktoré v podmienkach Slovenskej republiky v súčasnosti nie sú naplnené.

Pokiaľ ide o druhú výskumnú otázku, teda možnosť nahradenia znalca systémom AI, autor dospel k záveru, že AI môže znalcovi slúžiť výlučne ako podporný nástroj, avšak nemôže prevziať jeho procesnú a odbornú zodpovednosť, a to najmä vzhľadom na problém tzv. čiernej skrinky, nemožnosť vypočítať systém AI k spôsobu vypracovania posudku a absenciu znalcov špecializovaných na AI v príslušných znaleckých odvetviach. Budúce používanie AI v procese dokazovania musí byť determinované zásadou, podľa ktorej môže táto technológia slúžiť len ako podporný nástroj orgánov verejnej moci a znalcov, pričom akékoľvek rozhodnutie so vzťahom k dôkaznej stránke trestného konania musí zostať výsledkom ľudskej činnosti a prejavom ľudskej autonómie a zodpovednosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Literatúra

DESET, M. Dokazovanie v trestnom konaní – Znalec. Judikatúra. Žilina: Eurokódex, 2021. 478 s. ISBN 978-80-8155-106-2.

DRACHOVSKÁ, K. Umělá inteligence jako nositelka základních práv? Právník. 2021, roč. 160, č. 4, s. 273–284.

FRYŠTÁK, M. Znalecké dokazování v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 124 s. ISBN 978-80-7598-385-5.

FUNTA, R. Umělá inteligencia a trestná zodpovednosť? Justičná revue. 2019, roč. 71, č. 1, s. 73–83.

HALLEVY, G. The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities – from Science Fiction to Legal Social Control. Akron Intellectual Property Journal. 2010, vol. 4, iss. 2, s. 171–201. Dostupné na: <https://ideaexchange.uakron.edu/akronintellectualproperty/vol4/iss2/1>.

HASÍKOVÁ, J. Dokazovanie v trestnom konaní – I. časť – Znalecké dokazovanie. Bulletin slovenskej advokácie. 2022, roč. XXVIII, č. 1-2.

KALVODOVÁ, V. – HRUŠÁKOVÁ, M. Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 503 s. ISBN 978-80-210-8072-0.

KLUČKA, J. Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. Časopis pro právní vědu a praxi. 2021, roč. XXIX, č. 3, s. 551–572. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-3-4>.

KRETSCHMER, M. et al. The Risks of Risk-Based AI Regulation: Taking Liability Seriously. CEPR Discussion Paper No. 18517. Paris: CEPR Press, 2023. Dostupné na: <https://cepr.org/publications/dp18517>.

NOTO LA DIEGA, G. – BEZERRA, L. C. T. Can there be responsible AI without AI liability? Incentivizing generative AI safety through ex-post tort liability under the EU AI liability directive. International Journal of Law and Information Technology. 2024, vol. 32. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaee021>.

PINTÉROVÁ, D. Právna regulácia umelej inteligencie (perspektívy a výzvy). Právny obzor. 2024, roč. 107, č. 4, s. 361–383. ISSN 0032-6984. Dostupné na: <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.4.02>.

ŠAMKO, P. Znalec v trestnom konaní – vybrané problémy. Právne listy [online]. 1. 10. 2017 [cit. 15. 7. 2026].

ŠAMKO, P. Niektoré aspekty využívania umelej inteligencie v trestnom práve alebo môže AI nahradiť znalcov? Právne listy [online]. 20. 6. 2025 [cit. 15. 7. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1591-niektore-aspekty-vyuzivania-umelej-inteligencie-v-trestnom-prave-alebo-moze-ai-nahradit-znalcov>.

ŠUFLIARSKY, P. Umelá inteligencia. Právne listy [online]. 17. 9. 2025 [cit. 15. 7. 2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1631-umela-inteligencia>.

VOJTUŠ, F. – KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Umelá inteligencia, jej využívanie a trestnoprávna zodpovednosť – výzvy, problémy a možné riešenia. Právnik. 2023, roč. 162, č. 6, s. 549 – 570. Dostupná na: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2023/6/5_DISKUSE_Vojtus%20et%20al_549-570_6_2023.pdf.

VON WESTPHALEN, G. F. Otázky odpovědnosti při použití umělé inteligence. Justičná revue. 2019, roč. 71, č. 10, s. 1042–1051.

Rozhovor s prof. Jiřím Drábkem, Ph.D. In: Bulletin znaleckého práva a znaleství. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2023, č. 3, s. 7–8. Dostupné na: <https://znalci.law.muni.cz/dokumenty/60565>.

ZIBNER, J. Akceptace právní osobnosti v případě umělé inteligence. *Revue pro právo a technologie*. 2018, roč. 9, č. 17, s. 19–49. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/RPT2018-1-2>.

ŽUĽOVÁ, J. Používanie umelej inteligencie pri výbere zamestnancov z perspektívy GDPR. *Justičná revue*. 2021, roč. 73, č. 1, s. 30–39.

Právne predpisy

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá týkajúce sa umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii). Úradný vestník EÚ, L 2024/1689, 12. 7. 2024.

Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. októbra 2021 o umelej inteligencii v trestnom práve a jej využívaní policajnými a justičnými orgánmi v trestných veciach. Úradný vestník EÚ, C 132, 24. 3. 2022, s. 17.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Judikatúra

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 10. novembra 2021, sp. zn. PL. ÚS 25/2019.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 4. decembra 2008, S. a Marper proti Spojenému kráľovstvu, č. 30562/04 a 30566/04.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2020, Gaughran proti Spojenému kráľovstvu, č. 45245/15.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. februára 2024, Podchasov proti Ruskej federácii, č. 33696/19.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 28. novembra 2024, C-80/23.

KOMPETENČNÉ ASPEKTY VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV PRÁVNICKÝCH OSÔB

COMPETENCE ASPECTS OF INVESTIGATING CRIMES OF LEGAL ENTITIES

Zuzana Medelská Tkáčová¹

Abstrakt

V rámci príspevku autorka analyzuje zámer zákonodarcu pri vymedzovaní kompetencie na vyšetrovanie trestných činov právnických osôb. Ustanovenie §200 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku stanovuje, že vo veciach trestných činov právnických osôb sa má vykonávať vyšetrovanie, aj keby išlo o prečin s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 3 roky. Napriek jednoznačnému legislatívnemu zakotveniu v zákone prax orgánov činných v trestnom konaní prináša aplikačné nejasnosti a nejednotný pohľad na to, kto je v rámci Policajného zboru oprávnený vykonávať jednotlivé úkony trestného konania, ak je za podozrivú označená právnická osoba. Práve táto problematická kompetenčná deliaca línia v trestnom stíhaní právnických osôb je v článku analyzovaná.

Kľúčové slová

Trestná zodpovednosť právnických osôb, vyšetrovanie, vecná príslušnosť, vyšetrovateľ, poverený príslušník, kvalifikačné predpoklady

Abstract

In this paper, the author analyses the legislator's intent when defining the competence for the investigation of criminal offences committed by legal entities. Specifically, Section 200, Paragraph 2, Letter (c) of the Criminal Procedure Code stipulates that the investigation of criminal offences committed by legal entities must be conducted, even if the act constitutes a misdemeanour. Despite this unequivocal legislative enactment, the practice of law enforcement authorities' reveals implementation inconsistencies and a lack of uniform interpretation regarding which body is entitled to perform specific procedural actions when a legal entity is designated as a suspect. This article provides an analysis of this problematic competence in the criminal prosecution of legal entities.

Keywords

Criminal liability of legal entities, investigation, Substantive jurisdiction, investigator, authorised police officer, Qualification requirements

¹ JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, odborný asistent

Úvod

Trestná zodpovednosť právnických osôb (ďalej len „TZPO“) predstavuje v podmienkach slovenského právneho poriadku relatívne nový, no z hľadiska páchania a následkov kriminality zásadný inštitút. Historický posun od rímskoprávnej zásady *societas delinquere non potest* k akceptácii kolektívnej zodpovednosti nebol priamočiary. Zatiaľ čo kontinentálna Európa dlho váhala priznať trestnoprávnu zodpovednosť právnej fikcii, akou právnická osoba je, angloamerický právny systém preukázal v tomto smere výrazne vyššiu flexibilitu a schopnosť adaptovať sa na dynamické spoločenské zmeny.² Slovenská republika od svojho vzniku prioritne riešila transformáciu ekonomiky a budovanie základných demokratických inštitúcií, pričom zavedenie TZPO nebolo v prvých dekádach existencie štátu legislatívnou prioritou. V kontraste s týmto vývojom však západné jurisdikcie reflektovali potrebu postihovania korporácií už od počiatku 19. storočia³. Absencia tohto inštitútu v našom právnom poriadku sa stala neudržateľnou v kontexte medzinárodných záväzkov, ku ktorým Slovenská republika pristúpila⁴, a z ktorých viaceré explicitne vyžadovali efektívnu implementáciu trestnej zodpovednosti právnických osôb. Najvýraznejší vplyv na legálne začlenenie TZPO do slovenského právneho poriadku mal Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných transakciách z dielne OECD a hodnotiaca správa OECD z roku 2014⁵, ktorá hodnotila splnenie tohto dohovoru negatívne. Aj na základe toho bol prijatý zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb (ďalej len „ZoTZPO“), čím sa zaviedol model pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, čo však prinieslo nové výzvy pre orgány činné v trestnom konaní.

Kriminalita právnických osôb, často spadajúca pod fenomén tzv. kriminality bielych golierov, sa vyznačuje vysokou mierou sofistikovanosti a latencie. Na rozdiel od bežnej násilnej trestnej činnosti, páchanie trestných činov prostredníctvom korporátnych štruktúr kladie mimoriadne nároky na dokazovanie. Páchateľ sa dokáže efektívne ukryť v neprehľadnej spleti

² ARDEN, M.: Common Law and Modern Society: Keeping Pace with Chang. In: Oxford Academic [Online]. 01.12.2025, [cit. 15.1.2026]. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/book/5614?>

³ WELLS, C.: Corporations and Criminal Responsibility. Oxford: Oxford University Press, 2005. s. 87-89.

⁴ Napr.: Dohovor Rady Európy o praní špinavých peňazí, vyhľadávani, zhabani a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti právnických osôb prijatý v roku 1990; Dohovor Rady Európy o praní špinavých peňazí, vyhľadávani, zaisti a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti a o financovaní terorizmu prijatý v roku 2005; Rámcové rozhodnutie Rady 2005/214/SVV z 24. februára 2005 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na peňažné sankcie; Rámcové rozhodnutie Rady 2006/783/SVV zo 6. októbra 2006 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na príkazy na konfiškáciu;

⁵ OECD: SLOVAK REPUBLIC: FOLLOW-UP TO THE PHASE 3 REPORT & RECOMMENDATIONS. In: oecd.org [online], November 2014 [cit. 10.12.2025]. Dostupné na internete: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2014/11/follow-up-report-on-the-implementation-of-the-phase-3-recommendations-slovak-republic_c3333167/ae2b2a3a-en.pdf

účtovných operácií, fiktívnych prevodov a zložitých vlastníckych štruktúr. Efektívne vyšetrovanie preto vyžaduje nielen znalosť trestného práva, ale aj hlbokú orientáciu v daňovej, obchodnej a ekonomickej problematike. Zákonnodarca si túto aplikačnú náročnosť plne uvedomoval, a preto pri zavádzaní TZPO zvolil prísnejší procesný režim, ktorý má garantovať, že tieto skutky budú riešiť odborne kvalifikované orgány.

Kompetenčné aspekty vyšetrovanie trestných činov právnických osôb

Prijatím zákona č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb zákonodarca okrem iného v čl. IV pozmenil aj ustanovenia zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (ďalej len „TP“). V zmysle § 200 ods. 2 písm. c) zaviedol povinnosť vykonávať vyšetrovanie o trestných činoch právnických osôb, a to aj v prípade prečinov s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou tri roky, kde by za bežných okolností postačovalo skrátené vyšetrovanie. Toto ustanovenie odôvodnil v dôvodovej správe k zákonu nasledovne: „S ohľadom na očakávanú zvýšenú náročnosť vedenia trestného konania zo strany orgánov činných v trestnom konaní sa ustanovuje, že v trestnom konaní proti právnickej osobe sa vykoná vždy vyšetrovanie, ktoré vykoná vyšetrovateľ Policajného zboru, resp. vyšetrovateľ colnej správy (policajt podľa § 10 ods. 8 písm. a) a b).“⁶ Týmto krokom zdôraznil potrebu vysokej odbornej kvalifikácie orgánov zodpovedných za objasňovanie a dokazovanie tohto druhu trestnej činnosti. Identifikácia účelu a úmyslu zákonodarcu v tomto prípade nevyžaduje extenzívny teleologický výklad. Legislatívny zámer bol explicitne deklarovaný v dôvodovej správe, ktorá reflektuje špecifickú povahu a náročnosť vyvodzovania trestnej zodpovednosti voči právnickým osobám. Z logiky veci vyplýva, že procesné úkony v prípravnom konaní má vykonávať:

- vyšetrovateľ Policajného zboru – kvalifikačné predpoklady na výkon funkcie vyšetrovateľa Policajného zboru sú normatívne ukotvené v § 34 zákona č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície. Zákonnodarca kladie dôraz na vysokú mieru odbornej erudície vyšetrovateľov, pričom od príslušníkov Policajného zboru takto zaradených vyžaduje vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v špecifických odboroch (právo, bezpečnostné služby, bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku) a úspešné absolvovanie záverečnej vyšetrovateľskej skúšky. Od tejto skúšky je možné upustiť len v prípade, ak policajt už počas vysokoškolského štúdia

⁶ NRSR: Dôvodová správa k zákonu č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb. judikaty.sk[online], 2016 [cit. 12.01.2026]. Dostupné na internete: <https://zakony.judikaty.info/document/dsnr/4334>

vykonával štátnu záverečnú skúšku priamo z predmetu teórie vyšetrovania. Hoci zákon preferuje vyššie uvedené študijné odbory, pripúšťa aj určitú flexibilitu. Minister vnútra je oprávnený udeliť výnimku a ustanoviť za vyšetrovateľa aj absolventa iného vysokoškolského zamerania, avšak za striktných podmienok následného zloženia vyšetrovateľskej skúšky.

Nevyhnutnou súčasťou profesionalizácie je aj inštitút čakateľskej praxe, ktorej všeobecná dĺžka je stanovená na jeden rok. Rigiditu tohto časového kritéria však zákonodarcovia zmierňujú možnosťou ministerskej výnimky. Táto je cielená na osoby, u ktorých sa predpokladá, že absentujúcu dĺžku praxe plnohodnotne nahrádza ich odborné zázemie – konkrétne ide o absolventov práva a bezpečnostných služieb, alebo o policajtov, ktorí už disponujú minimálne trojročnou procesnou skúsenosťou získanou výkonom skráteného vyšetrovania.

- vyšetrovateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby v prípadoch explicitne vymenovaných v § 10 ods. 7 písm. b) TP. Keďže aj v tomto prípade ide o status vyšetrovateľa Policajného zboru, vzťahujú sa na takéhoto vyšetrovateľa v plnom rozsahu identické kvalifikačné predpoklady podľa vyššie spomenutého ustanovenia zákona o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.
- vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní. Osobitné postavenie vyšetrovateľa finančnej správy je normatívne ukotvené v § 106 zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe. Zákonodarcovia v tomto prípade reflektujú špecifickú povahu daňovej a colnej trestnej činnosti, čo sa odráža v širšom vymedzení kvalifikačných predpokladov. Za vyšetrovateľa možno určiť ozbrojeného príslušníka, ktorý disponuje vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa nielen v odboroch právo, bezpečnostné služby alebo v študijnom programe bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku, ale aj v študijných programoch zameraných na ekonómiu a manažment, čo je pre tento typ kriminality kľúčové. Podmienkou výkonu funkcie je úspešné absolvovanie ročnej čakateľskej praxe záverečnou vyšetrovateľskou skúškou pred komisiou. Od povinnosti vykonať túto skúšku sú oslobodení len tí príslušníci, ktorí už v rámci vysokoškolského štúdia zložili štátnu záverečnú skúšku z teórie vyšetrovania. Zákon pamätá aj na situácie personálneho deficitu. V prípade preukázateľného nedostatku kvalifikovaných vyšetrovateľov umožňuje inštitút výnimky, kedy možno touto funkciou poveriť aj

ozbrojeného príslušníka s iným vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa, za predpokladu, že si odbornú spôsobilosť doplní úspešným vykonaním vyšetrovateľskej skúšky po absolvovaní čakateľskej praxe.

Rozsah kriminalizácie trestných činov právnických osôb podľa § 3 ZoTZPO zahŕňa 121 trestných činov. Z tohto počtu až 73 skutkových podstát napĺňa znaky prečinu s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou tri roky⁷. V § 23 ZoTZPO ods. 1 prvej vete sa uvádza: „O začatí trestného stíhania proti právnickej osobe upovedomí policajt toho, kto vedie obchodný register alebo iný zákonom určený register, zápisom v ktorom právnická osoba vzniká.“ Hoci z dikcie zákona vyplýva, že aj v týchto prípadoch by sa malo viesť vyšetrovanie, ak ide o trestné činy spáchané právnickou osobou, aplikačná prax ani odborná verejnosť nie sú v interpretácii tohto ustanovenia jednotné. „Podľa § 23 ZoTZPO sa trestné konanie proti právnickej osobe začína vznesením obvinenia podľa § 206 ods. 1 TP voči právnickej osobe. Jazykovým výkladom dospejeme k záveru, že v prípade, ak pôjde o skutok kvalifikovaný ako prečin, bude sa vo veci vykonávať skrátené vyšetrovanie až do momentu, kým nedôjde k vzneseniu obvinenia právnickej osobe.“⁸ Tento interpretačný prístup, podľa ktorého sa v štádiu začatia trestného stíhania koná len „vo veci“ pre určitý trestnoprávne relevantný skutok, bez formálneho zamerania sa na konkrétnu osobu ako jeho páchatel'a, a preto by sa malo vykonávať skrátené vyšetrovanie, kým nebude dostatočne odôvodnené podozrenie zo spáchania trestného činu právnickou osobou, spôsobil v praxi značnú divergenciu. Časť orgánov aplikácie práva sa totiž prikláňala k odlišnému výkladu, a to, že pri podozrení zo spáchania trestného činu právnickou osobou je vecne príslušný konať vyšetrovateľ už od momentu začatia trestného stíhania.

Nejednotná aplikačná prax mala za následok vydanie Usmernenia Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky zo dňa 30.08.2023, v ktorom zjednotila postup policajtov v tom zmysle, že rozhodujúcim momentom o tom, či sa bude o prečine s hornou hranicou zákonom ustanovenej trestnej sadzby neprevyšujúcou tri roky viesť vyšetrovanie a nie skrátené vyšetrovanie, nie je začatie trestného stíhania ale „...objektivizovaná existencia dostatočne odôvodneného záveru, že predmetný trestný čin spáchala právnická osoba, čiže podozrenie zo spáchania trestného činu právnickou osobou nadobudne intenzitu v Trestnom poriadkom

⁷ Z celkového výpočtu 121 trestných činov je pri 50 trestných činoch stanovená horná hranica trestnej sadzby prevyšujúca tri roky. Uvedený počet je navýšený v dôsledku špecifickej konštrukcie ustanovení § 300 a § 348 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona. V týchto prípadoch totiž základná skutková podstata uvedená v odseku 2 nespadá do rovnakej kategórie ako skutková podstata uvedená v odseku 1.

⁸ MEZEI, M.: Policajt. In KORDÍK, M.-KURILOVSKÁ, L.- LORKO, J. – MEZEI, M. a kol.: Trestná zodpovednosť právnickej osoby a jej trestné stíhanie. Bratislava: C.H. Beck., 2018, s. 295.

požadovanej kvalite pre vznesenie obvinenia, a teda sú splnené zákonom ustanovené podmienky pre postup podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku vo vzťahu ku konkrétnej právnickej osobe.“ Práve s názorom, že trestné konanie "vo veci" nikdy nie je naviazané na osobu konkrétneho páchatel'a trestného činu sa Generálna prokuratúra Slovenskej republiky stotožnila, čo malo za následok, že aplikácia § 200 ods. 2 písm. c) TP nastala až po vznesení obvinenia právnickej osobe. Ďalším z dôvodov stotožnenia sa s takouto aplikáciou bolo, že: „Vyššie konštatované závery je nutné vyvodit' okrem iného aj zo skutočnosti, že Trestný poriadok v platnom znení doposiaľ vo formalizovanej rovine nedefinuje procesné postavenie podozrivého.“⁹ Tento záver je však už od účinnosti zákona č. 40/2024 Z. z. irelevantný. TP v súčasnom znení explicitne definuje podozrivého v ustanovení § 10 ods. 25 ako osobu, „ktorá nie je obvineným, je však pristihnutá pri trestnom čine, zadržaná pri páchaní trestného činu alebo bezprostredne po ňom alebo zastihnutá na úteku alebo je podľa trestného oznámenia, iného podnetu alebo zistených skutočností podozrivá z trestného činu.“¹⁰ Novela zároveň v § 33b posilnila procesné postavenie takto definovanej osoby, ktorej priznáva práva a povinnosti v rozsahu obdobnom obvinenému, vrátane práva na obhajobu. „Právnickej osobe je dané aj právo na obhajobu, s výnimkou ustanovení Trestného poriadku o povinnej obhajobe.“¹¹ Tieto procesné záruky sa aktivujú už momentom prvého výsluchu alebo iného úkonu orgánov činných v trestnom konaní vykonaného voči podozrivému, prípadne v súvislosti s podozreniami, ktoré sa ho týkajú. Policajná prax však stále, aj po takmer dvoch rokoch od účinnosti novely pokračuje v danej praxi a poverený príslušník policajného zboru je vecne príslušný bez ohľadu na to, či osobou podozrivou zo spáchania trestného činu je fyzická osoba, právnická osoba, prípadne fyzická i právnická osoba.

Rozdiel v tom, kto robí prvotné úkony trestného stíhania je zásadný pre odhaľovanie trestnej činnosti, nakoľko kvalifikačné požiadavky na policajta vykonávajúceho skrátené vyšetrovanie sú diametrálne odlišné od požiadaviek na vyšetrovateľa:

- poverený príslušník Policajného zboru - na výkon tejto pracovnej činnosti zákon explicitne nevyžaduje osobitné kvalifikačné predpoklady ani vedomostné požiadavky, ktoré musí príslušník Policajného zboru spĺňať. V nariadení Ministra vnútra Slovenskej republiky č. 56/2025 z roku 2025 je stanovené, že pod pojmom poverený príslušník sa rozumie policajt, ktorý má v popise služobnej činnosti určenú náplň činnosti skrátené vyšetrovanie alebo príslušník Policajného zboru, ktorý je písomným rozkazom

⁹ Usmernenie Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky Spr 241/23/1000 zo dňa 30.08.2023.

¹⁰ Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 10 ods.25.

¹¹ MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 158.

nadriadeného s personálnou právomocou poverený vykonávaním služobných činností v skrátrenom vyšetrovaní. To však nie je jeho jediná funkcia. V zmysle Nariadenia prezidenta Policajného zboru č. 85/2024 vykonáva popri skrátrenom vyšetrovaní aj úlohy stálej služby, hliadkovej služby a administratívne činnosti. Tieto úlohy zahŕňajú najmä prijímanie, evidovanie a vybavovanie oznámení o priestupkoch a trestných činoch, vybavovanie dožiadaní orgánov štátnej správy, obcí, právnických a fyzických osôb, ako aj plnenie povinností na úseku správnych služieb.

- poverený príslušník Vojenskej polície - neexistuje zákonná definícia, kto je povereným príslušníkom Vojenskej polície a aké kvalifikačné predpoklady má spĺňať. Vojenským policajtom môže byť podľa zákona č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii profesionálny vojak vyčlenený na plnenie úloh Vojenskej polície podľa osobitného predpisu, vojak operačných záloh a vojak pohotovostných záloh, ktorý je zaradený vo Vojenskej polícii v dobe výkonu pravidelného cvičenia alebo plnenia úloh ozbrojených síl Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu, alebo vojak mimoriadnej služby,^{2dd)} ktorý je zaradený vo Vojenskej polícii v dobe výkonu mimoriadnej služby. V zákone je spomenuté v § 35a, že vojenský policajt v skrátrenom vyšetrovaní vo veciach, ktoré vyšetruje, vykonáva všetky úkony samostatne a zodpovedá za ich včasné vykonanie. Bližšie špecifiká na kvalifikáciu sa môžu nachádzať v interných predpisoch, ktoré však nie sú verejne prístupné.
- poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže v konaní o trestných činoch osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe. Primárna legislatíva nestanovuje špecifické vedomostné ani kvalifikačné predpoklady, ktoré musí tento poverený príslušník spĺňať. Vyžaduje sa však, aby poverený príslušník zboru úspešne absolvoval základné odborné vzdelanie a následne špecializované odborné vzdelanie, ktoré sa spravidla realizuje v Inštitúte vzdelávania ZVJS v Nitre.¹² Povereného príslušníka určuje riaditeľ ústavu v súlade s Organizačným poriadkom danej inštitúcie (napríklad Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Bratislava na to výslovne odkazuje v § 14 svojho organizačného poriadku, ktorý upravuje úlohy skupiny preventívno-bezpečnostnej služby¹³).

¹² KNÍŽAT, M.: Podmienky vzdelania pre povereného príslušníka ZVJS. Osobný rozhovor zo dňa 19.11.2025.

¹³ ÚVVaÚVTOS. Organizačný poriadok Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Bratislava. In: Zbor väzenskej a justičnej stráže [Online]. Bratislava, 05.2021, [cit. 10.11.2025]. Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/api/file/file-preview/0a0ee832-ae7f-42e1-a2d3-d03f1c6bf81c.pdf>.

- poverený pracovník finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní. Primárna legislatíva nedefinuje špecifické kvalifikačné alebo vedomostné predpoklady pre tohto povereného príslušníka. Uchádzač o pozíciu ozbrojeného príslušníka finančnej správy však musí spĺňať „požiadavku na stupeň všeobecného vzdelania ustanovenú pre funkciu, do ktorej má byť ustanovený“ (§ 84 ods. 1 písm. c) zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe). Presná špecifikácia tejto kvalifikačnej požiadavky je pravdepodobne upravená v interných predpisoch, ktoré nie sú verejne prístupné.
- veliteľ námornej lode v konaní o trestných činoch spáchaných na tejto lodi. Na získanie potrebného osvedčenia na vedenie rekreačného námorného plavidla musí osoba úspešne absolvovať akreditovaný kapitánsky kurz. Obsahová náplň kurzu sa primárne orientuje na oblasť námorného práva, pričom abstrahuje od trestnoprávných aspektov. Hoci vyvodenie trestnej zodpovednosti právnických osôb v kontexte námornej plavby nie je vylúčené, v praxi ide o jav s nízkou pravdepodobnosťou výskytu.

Poverení príslušníci Policajného zboru disponujú v porovnaní s vyšetrovateľmi obmedzeným priestorom na špecializáciu a hĺbkové zameranie sa na špecifické druhy kriminality. V tomto kontexte sa javí ako nevyhnutná revízia usmernenia Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, a to najmä v nadväznosti na novelu TP z roku 2024.

Súčasná aplikačná prax, vychádzajúca z predmetného usmernenia, nariaďuje vykonávať skrátené vyšetrovanie aj v prípadoch, kde ako jediná podozrivá osoba vystupuje právnická osoba. Takýto postup však prináša značné riziká. Fáza medzi začatím trestného stíhania a vznesením obvinenia je z hľadiska kriminalistickej taktiky kľúčová. Prvotné úkony sú často neopakovateľné a majú najvyššiu dôkaznú relevanciu. Obzvlášť pri ekonomickej trestnej činnosti je nevyhnutná znalosť vnútorných štruktúr korporácií, aby boli relevantné informácie zaistené včas. Ako zdôrazňuje Laca, včasnosť je kritickým faktorom: „Preto sa má obhliadka vykonať ihneď po získaní informácií o tom, že došlo k spáchaniu kriminalisticky relevantnej udalosti.“¹⁴ Oneskorenie môže viesť k zániku pamäťových stôp, vplyvom času či sugescie, a k nenávratnej strate alebo modifikácii materiálnych a digitálnych dôkazov. Rovnako dôležitý je moment prekvapenia, ktorý má zabrániť mareniu účelu prehliadok pri akejkolvek, aj korporátnej kriminalite.¹⁵

¹⁴ LACA, M. : Kriminalistická taktika. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2024, s. 55-56.

¹⁵ Tamtiež. s. 72.

Poverení príslušníci, zaťaženie hliadkovou činnosťou a personálnym podstavom¹⁶, často nemajú priestor na dôkladnú prípravu, ktorú si tieto zložité prípady vyžadujú. Situáciu zhoršuje aj presun časti agendy z vyšetrovania na skrátené vyšetrovanie v dôsledku legislatívnych zmien v roku 2024. Absencia časového priestoru na adekvátnu taktickú prípravu, rovnako ako nedostatočná špecializácia a absencia cieleného vzdelávania v oblasti korporátnej a ekonomickej kriminality u poverených príslušníkov môže viesť k zmareniu účelu vyšetrovania a k predčasnému vyzradeniu informácie o tom, že prebieha trestné stíhanie v danej veci. Takéto predčasné odhalenie priamo ohrozuje integritu dôkazov a vedie k zmareniu účelu trestného konania, nakoľko právnická osoba získava časový priestor na prijatie protiopatrení, napríklad účelový presun majetku, označenie fyzickej osoby, ktorá prevezme vinu alebo likvidácia relevantných nosičov informácií.

Záver

Pri páchatelovi trestnej činnosti, ktorým je právnická osoba, je nevyhnutné uplatňovať vyššiu mieru ostrážitosti aj odbornej pripravenosti. V korporátnych štruktúrach sú nezriedka zamestnaní experti, ktorých úlohou je sofistikovane zakrývať protiprávnu činnosť. Kriminalita právnických osôb sa preto vyznačuje vysokým stupňom organizovanosti, systematickým odstraňovaním dôkazov a snahou o ich účelovú modifikáciu.

Súčasná aplikačná prax naráža na zásadný kompetenčný problém. Hoci zákonná úprava predpokladá pri TZPO účasť vyšetrovateľa, prvotné štádiá získavania informácií a zaistovania dôkazných prostriedkov často realizujú poverení príslušníci v skrátenom vyšetrovaní. V kritickom čase medzi začatím trestného stíhania a vznesením obvinenia dochádza k najväčším stratám relevantných informácií. Ak dôkazy nie sú zaistené včas a odborne, subjektívna aj objektívna stránka trestného činu sa následne prispôsobí verzii, že k pochybeniu došlo výlučne na úrovni individuálneho zlyhania fyzickej osoby, čím sa právnická osoba zbavuje zodpovednosti.

Aby sa zamedzilo takémuto vyhnutiu sa trestnej zodpovednosti a zároveň nedošlo ku kolapsu systému, je nevyhnutná zmena v koncepcii vzdelávania príslušníkov Policajného zboru, ktorá musí prebiehať diferencovane. U poverených príslušníkov, pôsobiacich v prvej línii, nemôže byť cieľom ich transformácia na expertov v oblasti ekonomickej kriminality, ale

¹⁶ MIHALKOVÁ, H.: Liek na podvýživu polície? Kaliňákových žandárov kritizujú odborári aj Žilinka. Takto sa problém nehasí, odkazujú. Pravda [Online]. 03.02.2025, [cit.10.12.2025]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/739484-podvyziva-v-policaenom-zbore-kalinak-chce-hasit-problem-sutaja-estoka-zandarovkritizuju-odborari-aj-zilinka/>.

skôr osvojenie si schopnosti kvalifikovaného prvotného skrínngu. Mali by byť vycvičení na identifikáciu špecifických indikátorov, ktoré signalizujú, že skutok presahuje rámec individuálneho zlyhania a vykazuje znaky pričítateľnosti právnickej osobe. Ich primárnou úlohou by malo byť včas rozpoznať moment, kedy vec vecne a kompetenčne presahuje ich pôsobnosť. Na tento prvotný záchyt by mala následne nadväzovať činnosť špecializovaných vyšetrovateľov, u ktorých už nestačí len formálne oboznámenie sa s problematikou, ale vyžaduje sa hĺbková špecializácia zameraná na reálnu schopnosť orientovať sa v ekonomických súvislostiach a identifikovať relevantné dôkazy v sieti účtovných dát.

Ako bolo naznačené v úvode, zatiaľ čo angloamerické systémy dokážu na výzvy korporátnej kriminality reagovať flexibilne, náš kontinentálny systém často naráža na bariéry formalizmu a kompetenčných sporov. Súčasná prax, kedy kľúčové dôkazy zabezpečujú orgány bez adekvátnej odbornej prípravy, vytvára v kombinácii s terajšou právnou úpravou nebezpečnú dichotómiu. Na jednej strane stojí zákonná požiadavka na stíhanie sofistikovanej korporátnej kriminality, na strane druhej vidíme poddimenzované personálne a odborné kapacity v prvotných štádiách konania. Riešením *de lege ferenda* by preto malo byť striktné zverenie vyšetrovania trestnej činnosti právnických osôb výlučne do kompetencie špecializovaných útvarov s vyšetrovateľmi, ktorí disponujú ekonomickým a IT vzdelaním a preškolenie poverených príslušníkov na prvotný skrínng. Iba tak možno dosiahnuť stav, kedy bude štát schopný garantovať nielen formálnu, ale aj materiálnu spravodlivosť, a kedy sa inštitút TZPO stane reálnym nástrojom ochrany trhového prostredia, nie len teoretickou hrozbou v zbierke zákonov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ARDEN, M.: Common Law and Modern Society: Keeping Pace with Chang. In: Oxford Academic [Online]. 01.12.2025, [cit. 15.1.2026]. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/book/5614?>.

KNÍŽAT, M.: Podmienky vzdelania pre povereného príslušníka ZVJS. Osobný rozhovor zo dňa 19.11.2025.

LACA, M.: Kriminalistická taktika. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2024, 228 s. ISBN 978-80-286-0046-4.

MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 202 s. ISBN 978-80-7380-608-8.

MEZEI, M.: Policajt. In KORDÍK, M.-KURILOVSKÁ, L.- L'ORKO, J. – MEZEI, M. a kol.: Trestná zodpovednosť právnickej osoby a jej trestné stíhanie. Bratislava: C.H. Beck., 2018, s. 294-295. ISBN 978-80-89603-61-9.

MIHALKOVÁ, H.: Liek na podvýchivu polície? Kaliňákových žandárov kritizujú odborári aj Žilinka. Takto sa problém nehasí, odkazujú. Pravda [Online]. 03.02.2025, [cit.10.12.2025]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/739484-podvyziva-v-policajnom-zbore-kalinak-chce-hasit-problem-sutaja-estoka-zandarovkritizuju-odborari-aj-zilinka/>.

NRSR: Dôvodová správa k zákonu č. 91/2016 Z.z.. o trestnej zodpovednosti právnických osôb. judikaty.sk [online], 2016 [cit. 12.01.2026]. Dostupné na internete: <https://zakony.judikaty.info/document/dsnr/4334> .

OECD: Slovak republic: follow-up to the phase 3 report & recommendations. In: oecd.org [online], November 2014 [cit. 10.12.2025]. Dostupné na internete: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2014/11/follow-up-report-on-the-implementation-of-the-phase-3-recommendations-slovak-republic_c3333167/ae2b2a3a-en.pdf .

Usmernenie Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky Spr 241/23/1000 zo dňa 30.08.2023. ÚVVaÚVTOS. Organizačný poriadok Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Bratislava. In: Zbor väzenskej a justičnej stráže [Online]. Bratislava,05.2021, [cit.10.11.2025]. Dostupné na internete:<https://www.zvjs.sk/api/file/file-preview/0a0ee832-ae7f-42e1-a2d3-d03f1c6bf81c.pdf>.

WELLS, C.: Corporations and Criminal Responsibility. Oxford: Oxford University Press, 2005. 198 s. ISBN 0-19-924619-X.

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok.

Zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 40/2024 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii.

Zákona č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.

SPRAVODLIVOSŤ A PROCESNE ZÁRUKY V PRÍPRAVNOM KONANÍ

JUSTICE AND PROCEDURAL SAFEGUARDS IN PRE-TRIAL PROCEEDINGS

Nataša Brabcová¹

Abstrakt

Právo na spravodlivý proces a právo na jeho realizáciu patria bezpochyby k jedným z prejavov fungujúceho právneho štátu. Rovnako právo na spravodlivý proces v trestnom konaní predstavuje jednu zo základných zásad trestného konania. Cieľom je poukázať na niektoré často pertraktované problémy súvisiace s uplatňovaním práva na spravodlivý proces so zameraním predovšetkým na prípravné štádium trestného konania. Každé súdne konanie by malo byť spravodlivé, na čom sa zhodnú nielen všetci právnici, ale aj celé laické obyvateľstvo.

Kľúčové slová

právo, spravodlivý proces, trestné konanie, prezumpcia, obhajoba

Abstract

The right to a fair trial and the right to its implementation undoubtedly belong to one of the manifestations of a functioning legal state. Likewise, the right to a fair trial in criminal proceedings is one of the basic principles of criminal proceedings. The aim is to draw attention to certain frequently debated problems related to the application of the right to a fair trial, with particular focus on the preparatory stage of criminal proceedings. Every judicial proceeding should be fair, which is agreed upon not only by all lawyers, but also by the entire lay population.

Keywords

law, due process, criminal proceedings, presumption, defence

Úvod

„Spravodlivosť predstavuje základný pilier práva.“

Spravodlivosť v práve má z právno-teoretického hľadiska nejednoznačný význam predovšetkým z dôvodu, že je to pojem s vysokým stupňom abstraktnosti. V judikatúre ÚS SR sa pojem spravodlivosť vyskytuje takmer výlučne v kontexte práva na spravodlivý proces. Právo na spravodlivý proces a právo na jeho realizáciu patria bezpochyby k jedným z prejavov

¹ JUDr. Nataša Brabcová, PhD., MSc., LL.M., MBA (Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katedra verejnoprávných vied, natasabrabcova@akademiapz.sk)

fungujúceho právneho štátu. Rovnako právo na spravodlivý proces v trestnom konaní predstavuje jednu zo základných zásad trestného konania. Každé súdne konanie by malo byť spravodlivé, na čom sa zhodnú nielen všetci právnici, ale aj celé laické obyvateľstvo. Bežná prax je však odlišná a charakteristické sú pre ňu mnohé problémy, s ktorými sa stretáva v súvislosti s aplikáciou práva na spravodlivý proces.

Súdne orgány konajú pomaly a vo všeobecnosti je veľmi obtiažne dovolávať sa základných práv a spravodlivosti prostredníctvom súdneho konania, keďže aj pomalá spravodlivosť sa koniec koncov rovná stavu denegatio iustitiae. V článku sme sa snažili poukázať na niektoré často pertraktované problémy súvisiace s uplatňovaním práva na spravodlivý proces so zameraním predovšetkým na prípravné štádium trestného konania. V závere sme načrtli možnosti ako niektoré problémy minimalizovať prípadne odstrániť úplne.

Právo na spravodlivý proces

Zakotvenie práva na spravodlivý proces bol stáročia vedený snahou chrániť práva jednotlivcov pred zneužitím zo strany štátnej moci a snahou zaistiť, aby súdny proces bol nestranný, spravodlivý a založený na zákone. Tieto zásady sú aj v dnešnej dobe kľúčovými piliermi právnych systémov po celom svete. Právo na spravodlivý proces má hlboké korene, pričom ho možno datovať už od čias staroveku. V priebehu mnohých rokov prešiel viacerými zmenami, ktoré odrážali meniace sa spoločenské, politické a právne kontexty. Za kolísku konceptu spravodlivého procesu sa považuje staroveký Rím a grécka antika. Významní grécki filozofovia ako Aristoteles, diskutovali o spravodlivosti a základných právach občanov. V rímskom práve bolo uznané právo na obhajobu a zásada „nemo tenetur“, ktorá znamenala, že človek nemusel svedčať sám proti sebe. Tieto zásady mali vplyv na neskoršie právne systémy. Právo na spravodlivý proces bolo jedným z prvých práv vôbec zakotvených v pozitívnom práve. Veľká listina slobôd (Magna Charta Libertatum), vydaná v roku 1215 v Anglicku, bola jedna z prvých dokumentov, ktorá obmedzovala kráľovskú moc a uprednostňovala práva občanov. V čl. 39 bolo zaručené, že : „*žiadny slobodný nesmie byť zadržaný, či uväznený alebo zbavený svojich práv a drzieb, či urobený vyhnancom alebo poslaný do vyhnanstva alebo inak zbavený svojho postavenia, ani proti nemu nebude použitá sila alebo iní poslaní, aby tak urobili, iba na základe právoplatného rozsudku jemu rovných alebo na základe práva tejto zeme*“.² Okrem tohto článku bolo možné zásadu práva na spravodlivý proces vyčítať aj v ďalších ustanoveniach tejto Charty. O niečo neskôr bolo

² Molek P. 2012. *Právo na spravodlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 18..

toto právo na spravodlivý proces zaručene oveľa podrobnejšie v Habeas Corpus Act vydanom v roku 1679. Bol to kľúčový dokument histórie ľudských práv, ktorý spojil právo na spravodlivý proces s hmotným právom na osobnú slobodu. Revolučné zmeny v oblasti práva na spravodlivý proces priniesla neskôr Francúzska revolúcia v 18. storočí, ktorá medzi základné práva uznala právo na spravodlivý proces, prezumpciu neviny, či právo na obhajobu, ktoré boli zakotvené v Deklarácii práv človeka a občana z roku 1789. 19. storočie a preň príznačné obdobie kodifikácie práva prinieslo so sebou vytvorenie jasných pravidiel pre spravodlivý proces, čoho dôkazom bol napr. Napoleonov občiansky zákonník z roku 1804 (Code Napoleon), ktorý upravoval procesné právo v oblasti trestného práva. Po druhej svetovej vojne, boli stanovené medzinárodné normy pre ľudské práva a právo na spravodlivý proces. Išlo predovšetkým o Európsky dohovor o ľudských právach z roku 1950, ktorý v čl. 6 zaručuje právo na spravodlivý proces a Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966, ktorý toto právo zakotvil v čl. 14.³

Právo na spravodlivý proces predstavuje **jedno zo základných ľudských práv, ktoré je garantované každému jednotlivcovi v demokratickom právnom štáte.** Toto právo je v podmienkach slovenskej legislatívy garantované jednak Ústavou SR, ktorá v čl. 46 zakotvuje: *„Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky“*.⁴, ďalej Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Listinou základných práv a slobôd a tiež Chartou základných práv Európskej únie. Ide o právo, ktoré pozostáva zo súboru iných práv, a ktorého podstatou je rovnako a nezaujato pristupovať k stranám sporu zo strany súdov či štátnych orgánov. Inými slovami ide o právo, ktoré zaručuje spravodlivú ochranu iných práv. Pojem právo na spravodlivý proces nie je v žiadnej norme expressis verbis definovaný, nakoľko ho vzhľadom na jeho rozsah nie je možné presne ohraničiť a formulovať. Pod toto právo však možno subsumovať mnohé práva, ktoré už v jednotlivých právnych normách definované sú ako napr. právo na prístup k súdu, právo na spravodlivú súdnu ochranu, rešpektovanie prezumpcie neviny, dôkazné bremeno spočívajúce v trestnom konaní na prokuratúre a akékoľvek pochybnosti sú v prospech podozrivej alebo obvinenej osoby, právo odoprieť výpoveď a nepoužiť takéto právo proti podozrivým osobám na účely usvedčenia, právo byť prítomný na súdnom konaní, zásada *ne bis in idem* a mnohé iné.

³ Tamtiež s 19 – 24.

⁴ Zákon č. 460/1992 Ústava Slovenskej republiky

Kľúčovou fázou v procese zaistenia práva na spravodlivý proces je prípravné štádium trestného stíhania. Ide o počiatočnú fázu trestného konania, v rámci ktorej sa uskutočňujú prvotné úkony, vedie sa vyšetrovanie, zhromažďujú sa dôkazy, zisťujú sa jednotlivé okolnosti spáchaného trestného činu. Jeho základnou úlohou je zabezpečiť podklady pre rozhodnutie, či má byť podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste a vecou sa má zaoberať súd, alebo zabezpečiť podklady pre iné rozhodnutie vo veci samej, teda či sa má od ďalšieho trestného stíhania dočasne alebo natrvalo upustiť. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že pomer úkonov realizovaných v prípravnom konaní, z hľadiska naplnenia zásad spravodlivého procesu nesmie rozhodujúcou mierou predznamenávať výsledok hlavného pojednávania. Dodržanie tejto požiadavky je však v praxi častokrát zložitá. Mnoho dôkazov sa vykonáva a zabezpečuje práve v prípravnom štádiu trestného konania, a to vzhľadom na neopakovateľnosť a neodkladnosť niektorých úkonov bezprostredne po spáchaní trestného činu.

Účel prípravného konania

Účelom prípravného konania pritom nie je podanie definitívneho dôkazného stavu a konečnej právnej kvalifikácie, ale zabezpečenie a zadokumentovanie dočasného, respektíve aktuálneho stavu.⁵ Prípravné štádium trestného konania nadväzuje na výsledky, ktoré orgán činný v trestnom konaní získal v rámci postupu pred začatím trestného stíhania. Môže byť vykonávané dvomi formami, a to formou „vyšetrovania“ alebo formou „skráteneho vyšetrovania“. Rozdiel medzi týmito dvomi formami spočíva predovšetkým v tom, že vyšetrovanie sa vykonáva o zločinoch, ako aj o prečinoch, ak je zároveň splnená niektorá z podmienok uvedená v § 200 ods. 2. Skrátené vyšetrovanie sa vykonáva o prečinoch. Vyšetrovanie vykonávajú len vyšetrovatelia [§ 10 ods. 8 písm. a) a b)]. Skrátené vyšetrovanie vykonávajú vyšetrovatelia, ak ide o prečiny, za ktoré možno uložiť trest odňatia slobody od troch do päť rokov. Skrátené vyšetrovanie o prečinoch do troch rokov trestu odňatia slobody vykonávajú ostatní policajti [§ 10 ods. 8 písm. c) až g), ods. 9 a 10]. Podstatný rozdiel spočíva v tom, že pri vyšetrovaní môžu policajti vykonávať dokazovanie v potrebnom rozsahu bez obmedzenia dôkazných prostriedkov. Pri skrátrenom vyšetrovaní je dokazovanie objektívne

⁵ Mulák, J. 2020. *Prípravné řízení – jeho účel, zásady a jeho vztah k řízení před soudem*. In: Efektivnost' přípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Bratislava. Univerzita Komenského Právnická Fakulta, 2020. s. 108

menej rozsiahle, napríklad v prípade výsluchu svedkov možno tento dôkazný prostriedok použiť len v prípadoch ustanovených v § 203 ods. 1 písm. a).⁶

Dôležitosť práva na spravodlivý proces v štádiu prípravného konania trestného sa preukazuje vzhľadom na procesný význam prípravného konania, ktorý treba odvodiť od objektívneho vymedzenia jeho miesta v celkovej štruktúre reformovaného kontinentálneho modelu trestného konania. V teórii sa stretávame s dvoma nazeraniami na túto problematiku. Prvá koncepcia vychádza z myšlienky tzv. „silného prípravného konania“, ktoré je chápané ako podstatná časť trestného konania, usilujúca sa o čo najúplnejšie objasnenie veci, pričom takto poňaté prípravné konanie je akousi „generálnou skúškou“ na hlavné pojednávanie, na ktorom sa dôkazy vykonané už v prípravnom konaní spravidla len opakujú, dokonca často len prečítaním protokolov napísaných v priebehu vyšetrovania. Druhá koncepcia tzv. „slabého prípravného konania“ s malým prejudikačným vplyvom a „silným hlavným pojednávaním na súde“ zdôrazňuje výslovne pomocnú rolu prípravného konania, ktorého účelom je len žalobcovi umožniť rozhodnutie, či podozrením proti obvinenému možno odôvodniť obžalobu a hlavné pojednávanie proti nemu alebo či treba od trestného stíhania upustiť. Určujúce je pritom to, kde sa tvorí základ pre meritórne rozhodnutie veci.⁷ Aj najširší a najvýznamnejší právny rámec Slovenskej republiky, teda Ústava SR, v konaní o trestných činoch jednoznačne favorizuje konanie pred súdom. Ústava SR v čl. 50 ustanovuje, že „o vine a treste za trestné činy rozhoduje len súd“.

Právo na spravodlivý proces je založené na viacerých právach. Subsumuje v sebe teda viacero čiastkových práv, ako je právo byť oboznámený s obvinením, právo mať primeraný čas na prípravu obhajoby, právo obhajovať sa osobne alebo prostredníctvom obhajcu, právo rovnosti účastníkov v trestnom konaní, právo na prezumpciu nevinu, právo byť prítomný na konaní a pri vypočúvaní svedkov, právo neobviňovať seba samého, právo na kontradiktórne konanie, právo na bezplatnú pomoc tlmočníka, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia. Ide pritom o demonštratívny nie taxatívny výpočet práv spojených s právom na spravodlivý proces, nakoľko niektoré z týchto práv v sebe zahŕňajú ďalšie práva. V nasledujúcom texte sa pokúsime rozobrať niektoré z týchto práv, ktoré sa spájajú a sú obzvlášť dôležité pre prípravné štádium trestného konania.

⁶ Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

⁷ Onačilla J. 2022. Význam práva na spravodlivý proces. [online]. October 9, 2023 [cit. 9. 10. 2023]. Dostupné z: < <https://www.pravnenoviny.sk/vyznam-prava-na-spravodlivy-proces> >.

Prezumpcia neviný a právo na obhajobu

Právo na prezumpciu neviný v prípravnom konaní znamená, že štátne orgány, t.j. v tomto prípade OČTK, majú povinnosť zhromaždiť dostatočné dôkazy, ktoré preukazujú vinu obvinenej osoby. Naopak obvinená osoba pritom nie je povinná dokazovať svoju nevinu. Táto zásada teda chráni obvineného pred nadmerným stíhaním a nespravodlivým postupom zo strany štátnych orgánov. Táto zásada zároveň ovplyvňuje samotné postupy prípravného konania. Obvinená osoba má právo na obhajobu, právo mlčanlivosti, právo na nezávislý a nestranný súdny proces v tomto štádiu trestného konania. Od 1. apríla 2018 sa uplatňujú nové pravidlá, ktoré zaručujú, že každá podozrivá alebo obvinená osoba v trestnom konaní je až do dokázania viny nevinná v súlade so smernicou EÚ 2016/343. Smernicou sa okrem iného tiež zabezpečuje, aby každý mohol využiť právo byť prítomný na konaní pred súdom vo vlastnej veci. Účelom tejto smernice je posilniť právo na spravodlivý proces v trestnom konaní, a to stanovením spoločných minimálnych pravidiel týkajúcich sa určitých aspektov prezumpcie neviný a práva byť prítomný na súdnom konaní. Podľa článku 16 smernice: „ *Prezumpcia neviný by bola porušená, keby sa vo verejných vyhláseniach orgánov verejnej moci alebo v súdnych rozhodnutiach, ktoré nie sú rozhodnutiami o vine, označovala podozrivá alebo obvinená osoba za vinnú, ak tejto osobe ešte nebola preukázaná vina zákonným spôsobom. Takéto vyhlásenia a súdne rozhodnutia by nemali vzbudzovať dojem, že táto osoba je vinná. Tým by nemali byť dotknuté úkony v rámci trestného stíhania, ktorých cieľom je preukázať vinu podozrivej alebo obvinenej osoby, ako napríklad obžaloba, a nemali by byť ani dotknuté súdne rozhodnutia, v dôsledku ktorých sa stane vykonateľným podmienený trest, a to pod podmienkou, že je dodržané právo na obhajobu. Nemali by tým byť dotknuté ani predbežné rozhodnutia procesnej povahy, ktoré prijímajú justičné alebo iné príslušné orgány a ktoré sú založené na podozrení alebo usvedčujúcich dôkazoch, ako sú napríklad rozhodnutia o vyšetrovacej väzbe, pod podmienkou, že takéto rozhodnutia neoznačujú podozrivú ani obvinenú osobu za vinnú. Pred prijatím predbežného rozhodnutia procesnej povahy môže mať príslušný orgán najprv povinnosť overiť, či existujú dostatočné usvedčujúce dôkazné prvky v neprospech podozrivej alebo obvinenej osoby na odôvodnenie príslušného rozhodnutia, a rozhodnutie by mohlo obsahovať odkaz na tieto prvky*“.⁸ Ďalej podľa čl. 20 tejto smernice: „*Príslušné orgány by sa mali zdržať prezentovania podozrivých alebo obvinených osôb na súde*

⁸ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviný a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. 2016. [online]. September 23 2023 [cit. 23. 09. 2023]. Dostupné z: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32016L0343>>.

*alebo na verejnosti ako vinných tým, že sa v ich prípade použijú fyzické obmedzujúce opatrenia, ako sú putá, sklené ochranné kabíny, klietky či okovy na nohách, pokiaľ sa používanie takýchto opatrení v danom prípade nevyžaduje z osobitných dôvodov, napr. v záujme bezpečnosti“.*⁹

Práve posledná spomínaná povinnosť, v prípade prípravného konania zo strany OČTK, sa nám javí ako problémová. V súčasnej dobe sme svedkami, a to nielen pri politicky exponovaných osobách, ako podozrivé alebo obvinené osoby predvádzajú na rôzne úkony v rámci prípravného konania trestného v putách. Častokrát je to aj za prítomnosti rôznych médií, čo v konečnom dôsledku vzbudzuje v spoločnosti dojem o danej osobe ako o osobe nebezpečného páchatel'a trestného činu. Ide pritom o veľmi nebezpečne zaužívanú prax, ktorá má v mnohých prípadoch nedorozumenie negatívne dôsledky pre konkrétnu osobu. Takáto osoba častokrát prichádza o zamestnanie, stráca sociálny kontakt s blízkymi a priateľmi, ktorý ju odvrhnú, hoci sa v ďalšom konaní preukáže jej nevina, ostáva jej, aj vzhľadom na spôsoby akými s ňou bolo konané v prípravnom štádiu trestného konania, nálepka zločincinca.

Častokrát sa už v prípravnom konaní stiera rozdiel medzi procesným postavením obvineného a odsúdeného. Verejnosti je predkladaná predstava, že osoba, ktorá bola obvinená, prípadne aj vzatá do väzby, je osobou odsúdenou pre spáchanie trestného činu. Akoby sa stieral rozdiel medzi väzbou a výkonom trestu, čo je tiež porušením princípu prezumpcie nevinoty.

Ďalší z problémov, ktorí vnímame v súvislosti s právom na spravodlivý proces vo všeobecnosti, je problém nedostatočného odôvodnenie rozhodnutí. V prípade prípravného konania sú to predovšetkým rozhodnutia ako je uznesenie o vznesení obvinenia a uznesenie o vzatí do väzby. S právom na spravodlivý proces je nevyhnutne spojené aj samotné **odôvodnenie rozhodnutia**. Právo na odôvodnenie rozhodnutia a zákaz svojvôle sú pritom odvoditeľné zo samotných princípov právneho štátu, v ktorom je neprípustné, aby štát svojvoľne zasahoval do práv jednotlivca bez toho, aby vedel logickým a spravodlivosťou zodpovedajúcim základom zdôvodniť takýto zásah. Ústavný súd vo svojej judikatúre za svojvôľu označil situácie, kedy dôjde ku extrémnemu **nesúladu medzi právnymi závermi s vykonanými skutkovými zisteniami**, ďalej vtedy, keď rozhodujúci orgán nerešpektuje kogentnú normu alebo pokiaľ rozhodnutie založí na právnej interpretácii, ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti (**prílišný formalizmus**), alebo na interpretácii a aplikácii pojmov v inom ako zákonom stanovenom a právnomu myslení

⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. 2016. [online]. September 23 2023 [cit. 23. 09. 2023]. Dostupné z: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32016L0343>>.

konsenzuálne akceptovanom význame, a nakoniec, keď ide o rozhodnutie existujúce bez bližších zásad odvodených z právnej normy. Štátny orgán si nemôže bez riadneho odôvodnenia vyberať dôkazy a podľa toho cielene smerovať konanie. Rozhodnutie, ktoré obsahuje odôvodnenie zanedbateľného rozsahu a kvality, porušuje základné práva účastníka. Legitímne úsilie štátu potierať závažnú, spoločensky nebezpečnú a nežiaducu kriminalitu nemôže byť realizované tak, že orgány činné v trestnom konaní urobia k dosiahnutiu tohto cieľa čokoľvek, čo považujú v danej chvíli z hľadiska chceného a predsavzatého cieľa za vhodné. Rovnako je porušením práva na spravodlivý proces, ak by OČTK či sudy pričítali dôkaznú núdzu na ťarchu obvineného, pretože by nešlo o nestranné rozhodnutie. Nedošlo by k riadnemu preukázaniu spáchania trestnej činnosti, ale išlo by o účelové konanie s cieľom usvedčiť dopredu určeného páchatel'a.

V praxi sa v odôvodnení rozhodnutí policajtov aj v súčasnosti možno stretnúť s nedostatkami v tom smere, že iba popíšu skutkovú genézu, odcitujú ustanovenia právneho predpisu a následne stroho skonštatujú záver, že na základe toho bolo potrebné rozhodnúť tak, ako je uvedené vo výrokovej časti rozhodnutia. Takéto rozhodnutie je nepreskúmateľné, nakoľko podstatu odôvodnenia rozhodnutia majú tvoriť argumenty, o ktoré rozhodujúci orgán opiera svoj právny názor vyjadrený vo výrokovej časti rozhodnutia.¹⁰

Ustálená judikatúra EŠLP uvádza, že sudy musia v rozsudkoch jasne a zrozumiteľne uviesť dôvody, na ktorých založili svoje rozhodnutia, musia sa zaoberať najdôležitejšími argumentmi vznesenými stranami sporu a uviesť dôvody na prijatie alebo odmietnutie týchto argumentov. Nedodržanie týchto požiadaviek je nezlučiteľné s ideou práva na spravodlivý proces.¹¹ Riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia ako súčasť základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy vyžaduje, aby sa súd jasným, právne korektným a zrozumiteľným spôsobom vyrovnal so všetkými skutkovými a právnymi skutočnosťami, ktoré sú pre jeho rozhodnutie vo veci podstatné a právne významné.¹² Je dôležité na tomto mieste zdôrazniť ustanovenie § 2 ods. 10 Trestného poriadku, ktorý uvádza: „*Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie*“.¹³ Dochádza tak častokrát

¹⁰ Hatalas, N. , Kollárová, B. , Poliaková, V. 2021. Dokazovanie v prípravnom konaní- trestnoprávne aspekty. Praha: Leges, 2021, s. 57.

¹¹ Rozsudok vo veci Garcia Ruiz proti Španielsku z 21. januára 1999, sťažnosť č. 30544/96.

¹² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky IV. ÚS 14/07

¹³ Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

k situácií, kedy sa nedostatočné, resp. slabé dôkazy nehodnotia ako zoslabujúce dôvodnosť obvinenia, ale naopak, že obvinený skutok spáchal sofistikovaným spôsobom. K porušeniu práva na spravodlivý proces dochádza ak OČTK alebo súd hodnotí dôkazy bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho logického základu, a tiež pokiaľ sú hodnotené dôkazy bez logickej nadväznosti, a napokon ak je dôkaz vysvetlený v odôvodnení chybne alebo účelovo. Súd musí hodnotiť dôkazy objektívne. Nemôže cielene vyvodzovať závery, ktorými by opodstatnil svoj zámer. Prípadne nemôže nelogicky vyvodzovať závery bez opory v dôkazoch. Súd nesmie dôkazy deformovať ani žiadny opomenúť. Pokiaľ dôkaz nevyužije k záverom vedúcim k rozhodnutiu, musí to riadne odôvodniť. Nemôže sa usilovať o preukázanie viny aj za situácie, že tomu dôkazy nezodpovedajú. Takéto konanie by malo byť hodnotené ako účelové a nezhodujúce sa s princípom práva na spravodlivý proces. Jedným z kľúčových práv obvineného v kontexte spravodlivého procesu je právo byť oboznámený s povahou a dôvodmi obvinenia.

Často krát je toto právo práve s prípravnou štádiu trestného konania realizované iba formálne, pričom v zmysle legislatívy musí toto oboznámenie spĺňať nielen formálne, ale aj materiálne požiadavky nevyhnutné k zabezpečeniu efektívneho výkonu práv obvineného, ako je napr. právo na obhajobu. V súvislosti s tým sa v § 6 ods. 3 písm b) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uvádza, že je potrebné formu oboznámenia sa s obvinením pomerovať s právom obvineného na efektívnu prípravu obhajoby. Tu máme na mysli oboznámiť obvineného s obvinením v dostatočnom časovom predstihu, aby mal možnosť na prípravu kvalitnej obhajoby, umožniť mu nahliadať do spisu, právo na výsluch, právo na predkladanie dôkazov a ďalšie. Ako poznamenal ESLP vo svojej judikatúre: „neoddeliteľným predpokladom k náležitému uplatneniu práva na prípravu obhajoby je možnosť nahliadať do spisu. V situácií keď obvinený nemá prístup k spisu až do veľmi neskorej fázy trestného konania, môže byť označené ako porušenie práva na spravodlivý proces, pokiaľ je tým znemožnené jeho právo mať primeraný čas a možnosť na prípravu obhajoby“.

Právo na prejednanie veci v primeranej lehote, respektíve bez zbytočných prieťahov je imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces, a zároveň je najčastejšie namietaným porušením ustanovenia čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Právo na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov je garantované aj ustanovením čl. 48 ods.2 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Obsah práva na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov môžeme charakterizovať ako stav právnej neistoty u osoby, voči ktorej sa vedie trestné stíhanie, a to až do momentu nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa trestné konanie

skončí. Garantovanie tohto práva reaguje na skutočnosť, že pomalá spravodlivosť nemusí byť už spravodlivosťou. Spravodlivosť, ktorá je vykonávaná oneskorene, ohrozuje právo na súdnu ochranu vo svojej podstate, čím zároveň ohrozuje účinnosť a dôveryhodnosť justície ako takej.

¹⁴ V rámci prípravného konania je OČTK možné pričítať napr. prieťahy pri začatí vyšetrovania, neobvyklá dĺžka vyšetrovania, prieťahy pri vypočúvaní svedkov, pomalosť pri vypočúvaní svedkov, prieťahy pri poverovaní znalca vypracovaním znaleckých posudkov a mnohé ďalšie.

Problémom v tomto prípade je, že **primeranosť dĺžky konania nie je možné vyjadriť numericky**, nakoľko je potrebné posúdiť ju vždy vzhľadom na konkrétny prípad, charakter a zložitosť veci, správanie sa účastníkov, ako aj príslušných orgánov verejnej moci a korektnosť ich postupu. Na posúdenie prieťahov v konaní totiž nie je rozhodujúce, či ide o prieťahy spôsobené subjektívnym alebo objektívnym faktorom na strane orgánu verejnej moci, ktorý má prieťahy spôsobovať ale či prieťahy spočívajú výlučne na orgáne verejnej moci alebo sa o nich pričínili aj samotní účastníci konania. V každom prípade všetky tieto negatívne aspekty predĺženého súdneho konania sú porušením práva na spravodlivý proces.

Záver

Právo na spravodlivý proces je upravené nielen na vnútroštátnej úrovni, ale ako sme naznačili aj na medzinárodnej úrovni, čo len podčiarkuje význam jeho dodržiavania. Uvedené platí obzvlášť v prípadoch vedeného trestného konania, ktorým sa zásadným spôsobom zasahuje do práv a povinností jednotlivcov. Je preto mimoriadne dôležité dodržiavať všetky práva a zásady, ktoré s týmto právom súvisia. To, že na Slovensku toto právo je zásadným spôsobom porušované naznačuje aj nízka dôvera verejnosti v súdnictvo a súdne konania. *Pri skúmaní problematiky práva na spravodlivý proces v prípravnom štádiu trestného konania sme aj my narazili na problémy, ktoré sa s uplatňovaním tohto práva v praxi ukazujú. Za najzásadnejšie sme považovali časté nedodržiavanie zásady „in dubio pro reo“, ktoré okrem iného súvisí aj s účelovým odôvodnením rozhodnutí, účelovým vyhľadávaním dôkazov len v neprospech podozrivého, respektíve obvineného. Ďalším veľkým problémom je zdĺhavé súdne konanie vrátane prípravného konania. Aj vzhľadom na uvedené je nevyhnutné, aby zákonodarca precízovo upravil právnu úpravu týkajúcu sa niektorých procesných aspektov trestného konania. V rámci zrýchlenia a zefektívnenia*

¹⁴ Záhora, J.2014. Prejednanie vecí v primeranej lehote. In: Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. apríla 2014. Praha: Leges, 2014, s. 243.

trestného konania ako takého by zákonodarca napríklad mohol rozšíriť rozsah trestných činov, ktoré je možné meritórne ukončiť schválením zmieru a následným zastavením trestného stíhania počas prípravného konania.

Myslíme si, že je nevyhnutné aj precízovanie postupu policajtov najmä pri zabezpečovacích a zaistovacích úkonoch. Zákonodarca by sa mal v tomto prípade zamerať na zúženie manérovacej možnosti pri voľbe policajnej taktiky. V každom prípade možno konštatovať, že právo na spravodlivý proces nie je na dostačujúcej úrovni a aj z tohto dôvodu by mu mala byť venovaná väčšia pozornosť.

Zoznam použitej literatúry:

Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR. 2023. *Ročný prehľad o priemernej dĺžke konaní a mediáne vo vybraných agendách*. [online]. October 15, 2023 [cit. 15. 09. 2023]. Dostupné z: < <https://web.ac-mssr.sk/rocny-prehľad-dlžky/>>.

Hatalas, N. , Kollárová, B. , Poliaková, V. 2021. *Dokazovanie v prípravnom konaní-trestnoprávne aspekty*. Praha: Leges, 2021, s. 239. ISBN 978-80-7502-504-3.

Ministerstvo financií SR. *Rozpočet verejnej správy na roky 2021 – 2023*. October 16, 2023 [cit. 65. 09. 2023]. Dostupné z: < <https://web.ac-mssr.sk/rocny-prehľad-dlžky/>>.

Molek, P. 2012. *Právo na spravodlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 576. ISBN 978-80-7357-748-3.

Mulák, J. 2020. *Přípravné řízení – jeho účel, zásady a jeho vztah k řízení před soudem*. In: *Efektivnost přípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Bratislava. Univerzita Komenského Právnicka Fakulta, 2020. S. 163. ISBN 978-80-7160-577-5.

Onáčilla J. 2022. *Význam práva na spravodlivý proces*. [online]. October 9, 2023 [cit. 9. 10. 2023]. Dostupné z: < <https://www.pravnenoviny.sk/vyznam-prava-na-spravodlivy-proces> >.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. 2016. [online]. September 23 , 2023 [cit. 23. 09. 2023]. Dostupné z: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32016L0343>>.

Vojtuš, F. 2022. *Efektivnost' trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania*. Bratislava: Wolters Kluwer SR. 2022. s. 288 ISBN 978-80-571-0508-4.

Záhora, J. 2014. *Prejednanie veci v primeranej lehote*. In: Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. apríla 2014. Praha: Leges, 2014, s. 243. ISBN 978-80-. 8054-926-8.

Vybrané právne predpisy:

Zákon č. 460/1992 Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky IV. ÚS 14/07

Rozsudok vo veci Garcia Ruiz proti Španielsku z 21. januára 1999, sťažnosť č. 30544/96

PRÍTOMNOSŤ VYBRANÝCH SUBJEKTOV TRESTNÉHO KONANIA NA VEREJNOM ZASADNUTÍ

PRESENCE OF SELECTED SUBJECTS OF CRIMINAL PROCEEDINGS AT PUBLIC HEARING

Peter Hunák

Martin Ľupták¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vybranými subjektmi trestného konania (najmä stranami a ich zástupcami, či obhajcami) a ich povinnosťou, resp. možnosťou účasti na verejnom zasadnutí súdu, v nadväznosti na práva a povinnosti im priznané nielen trestnými kódexmi, ako aj poučenia im prezentované a doručované súdmi.

Kľúčové slová

verejné zasadnutie, obvinený, obžalovaný, upovedomenie, predvolanie

Abstract

The paper deals with selected subjects of criminal proceedings (especially parties and their representatives or defense attorneys) and their obligation, or rather the possibility, of participating in a public hearing, in connection with the rights and obligations granted to them not only by criminal codes, but also by the instructions presented to them and delivered by the courts.

Keywords

public hearing, accused, defendant, notification, summons

Úvod

Trestné konanie predstavuje zákonom upravený proces, ktorého hlavným cieľom je reagovať na trestnú činnosť. Základným právnym predpisom, ktorý upravuje trestné konanie na území Slovenskej republiky, je zákon č. 301/ 2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Trestný poriadok“). Ten stanovuje pravidlá, podľa ktorých musia postupovať orgány činné v trestnom konaní² a súdy. Ide o postup, ktorý sleduje náležité zistenie

¹ JUDr. Peter Hunák, PhD., zastupujúci predseda trestnoprávneho kolégia, Krajský súd v Banskej Bystrici, Skuteckého 7, 974 87 Banská Bystrica; JUDr. Martin Ľupták, PhD., MBA, predseda trestnoprávneho kolégia, Krajský súd v Banskej Bystrici, Skuteckého 7, 974 87 Banská Bystrica, dočasne pridelený na Najvyšší súd Slovenskej republiky, Župné námestie 13, 814 90 Bratislava.

² V zmysle ustanovenia § 10 ods. 1 Trestného poriadku, orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt. Ak ide o veci patriace do pôsobnosti Európskej prokuratúry, prokurátorom sa rozumie aj hlavný európsky prokurátor, európsky prokurátor, európsky delegovaný prokurátor a stála komora, a pôsobnosť generálneho

trestných činov, spravodlivé potrestanie ich páchatelia podľa zákona a odňatie výnosov z trestnej činnosti, za súčasného rešpektovania základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb.³

Medzi hlavné ciele trestného konania patrí najmä odhaľovanie trestnej činnosti, spravodlivé potrestanie páchatel'ov, ochrana spoločnosti pred páchatel'mi, ale aj prevencia, teda snaha predchádzať ďalšej trestnej činnosti. Zároveň je veľmi dôležité, aby v trestnom konaní boli rešpektované základné ľudské práva, napríklad právo na spravodlivý proces, prezumpcia nevinu alebo právo na obhajobu.

Jedným zo základných princípov trestného konania je právo obvineného byť prítomný na konaní, v ktorom sa rozhoduje o jeho právach a povinnostiach⁴. Toto právo je súčasťou vyššie spomínaného práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu. Významnou časťou trestného konania je konanie pred súdom. Obvinený (a teda aj obžalovaný) má mať v konaní pred súdom možnosť zúčastniť sa verejného zasadnutia alebo hlavného pojednávania. Jeho prítomnosť je dôležitá, pretože sa môže vyjadrovať k dôkazom, reagovať na výpovede svedkov (či znalcov atp.), spolupracovať s obhajcom a v neposlednom rade sa môže priamo brániť proti obvineniu (či obžalobe). V mnohých prípadoch by bola bez jeho prítomnosti obhajoba značne obmedzená. Základnými, „dobrovoľnými“, nástrojmi na zabezpečenie prítomnosti obvineného v konaní pred súdom, a teda aj na verejnom zasadnutí, je predvolanie a upovedomenie. V prípade, že zákon, či sudca, vyžaduje prítomnosť obvineného na verejnom zasadnutí, musí byť predvolaný. Predvolanie v zásade znamená, že jeho účasť je nevyhnutná a musí sa dostaviť. Ak sa bez ospravedlnenia nedostaví, môže byť predvedený políciou. V niektorých prípadoch Trestný poriadok účasť obvineného nevyžaduje. Vtedy sa obvinený o konaní len upovedomí. Upovedomenie znamená, že sa môže zúčastniť, ale jeho prítomnosť nie je nevyhnutná. Ak sa obvinený napriek upovedomeniu nedostaví, konanie môže prebehnúť aj bez neho.

Príprava na verejné zasadnutie teda pozná dva spôsoby informovania osôb o uskutočnení verejného zasadnutia, ktoré je potrebné z hľadiska dôsledkov rozlišovať. Konajúci súd je povinný pri príprave na verejné zasadnutie hodnotiť, či je potrebné určitú osobu na verejné zasadnutie predvolať, alebo ju postačí o konaní verejného zasadnutia upovedomiť.

prokurátora vykonáva orgán Európskej prokuratúry ustanovený osobitným predpisom, inak hlavný európsky prokurátor.

³ Ustanovenie § 1 Trestného poriadku.

⁴ O. i. v zmysle ustanovenia § 2 ods. 7 Trestného poriadku, má každý právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak.

Z dôvodu predpísaného rozsahu, ako aj prehľadnosti problematiky, sa tento príspevok zaoberá výlučne týmito dvomi formami zabezpečenia prítomnosti obvineného pri plánovaní verejného zasadnutia predsedom senátu, a to teda predvolaním obvineného na verejné zasadnutie a upovedomením obvineného o verejnom zasadnutí. Jadrom príspevku tak sú najmä praktické rozdiely, ktoré v jednotlivých situáciách vznikajú s ohľadom na možnosť konania verejného zasadnutia v neprítomnosti obvineného, resp. naopak nevyhnutnosťou prítomnosti obvineného na verejnom zasadnutí.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. 05. 2025, sp. zn. 3Tdo/26/2025

A) Vzniknutá situácia a argumentácia dovolateľa

Najvyšší súd rozsudkom rozhodol o tom, že bolo porušený zákon v neprospech obvineného. V predmetnom prípade bolo na súde prvého stupňa nariadené verejné zasadnutie.

⁵ Na toto verejné zasadnutie bol obvinený predvolaný. Predvolanie bolo doručované na adresu, ktorú pre tieto účely v zmysle ustanovenia § 65 ods. 1 Trestného poriadku⁶ uviedol. Predvolanie na verejné zasadnutie si však obvinený ani po opakovanom doručovaní neprevzal, a tak došlo k uloženiu zásielky u doručovateľa. Zásielku si obvinený neprevzal ani v odbernej lehote a súdu sa v zmysle ustanovenia § 66 ods. 3 Trestného poriadku⁷ vrátila s poznámkou „neprevzatá v odbernej lehote“. Na verejné zasadnutie sa obvinený nedostavil a nedostavil sa ani je obhajca.

⁵ Verejné zasadnutie ako forma rozhodovania je zákonne upravené v štvrtej hlave Trestného poriadku. Vzt'ah ustanovení o verejnom zasadnutí a hlavnom pojednávaní je vymedzený tak, že na verejnosť, konanie, začiatok a odročenie verejného zasadnutia sa použijú primerane ustanovenia o hlavnom pojednávaní (§ 298 Trestného poriadku). V týchto zákonom vymedzených okruhoch je ustanovená subsidiarita ustanovení o hlavnom pojednávaní vo vzt'ahu k ustanoveniam o verejnom zasadnutí. *A contrario* v súvislosti s ustanoveniami o príprave verejného zasadnutia (§ 292 Trestného poriadku) a o prítomnosti na verejnom zasadnutí (§ 293 Trestného poriadku) platí, že na tieto sa ustanovenia o hlavnom pojednávaní nevzťahujú, a teda ich nie je možné primerane použiť. Ustanovenia o príprave verejného zasadnutia a o prítomnosti na verejnom zasadnutí tvoria plne samostatnú právnu úpravu. Súdny sú preto povinné aplikovať pri príprave verejného zasadnutia a pri posudzovaní dôsledkov prítomnosti alebo neprítomnosti osôb predvolaných alebo upovedomených o verejnom zasadnutí výlučne tieto ustanovenia.

⁶ V zmysle ustanovenia § 65 ods. 1 Trestného poriadku, ak nebola písomnosť doručená pri úkone trestného konania, doručí sa spravidla poštou. Ak je adresátom obvinený alebo poškodený, doručuje sa mu na adresu, ktorú uviedol na tento účel. Ak je potrebné opakovať úkon alebo odročiť hlavné pojednávanie alebo verejné zasadnutie, stačí prítomným osobám, ktoré sa majú na ňom znova zúčastniť, oznámiť nový termín. Obsah oznámenia, ako aj skutočnosť, že tieto osoby nový termín vzali na vedomie, sa poznačí v zápisnici.

⁷ V zmysle ustanovenia § 66 ods. 3 Trestného poriadku, ak nebol adresát zásielky, ktorú treba doručiť do vlastných rúk, zastihnutý na adrese, ktorú na tieto účely uviedol, zásielka sa uloží u orgánu, ktorý zásielku doručuje, a adresát sa vhodným spôsobom upovedomí, že mu zásielku príde doručiť znovu v určitý deň a hodinu. Ak zostane i nový pokus o doručenie bezvýsledný, uloží sa písomnosť na pošte alebo orgáne obce a adresát sa vhodným spôsobom upovedomí, kde a kedy si môže zásielku vyzdvihnúť. Ak si adresát zásielku nevyzdvihne do troch pracovných dní od uloženia, považuje sa posledný deň tejto lehoty za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení nedozvedel; toto neplatí, ak ide o doručenie obžaloby, uznesenia o podmienenečnom zastavení trestného stíhania a trestného rozkazu.

Súd následne rozhodol tak, že v zmysle ustanovenia § 293 ods. 5 Trestného poriadku⁸ vykonal vereiné zasadnutie v neprítomnosti obvineného.

Ako bolo uvedené aj vyššie v texte, Trestný poriadok rozlišuje spôsoby, akými sa zúčastnené osoby informujú o konaní verejného zasadnutia. Robí tak aj podľa toho, či majú právo sa zasadnutia zúčastniť, alebo či je ich účasť povinná. Na tomto základe odlišuje predvolanie na verejné zasadnutie a upovedomenie o jeho konaní. Podľa ustanovenia § 292 ods. 1 Trestného poriadku⁹ môže predseda senátu pri príprave verejného zasadnutia individuálne posúdiť, či je účasť obvineného nevyhnutná, alebo nie (s ohľadom na obmedzenia uvedené v § 293 ods. 6 Trestného poriadku¹⁰). Je tak prakticky na rozhodnutí predsedu senátu, či obvineného o termíne verejného zasadnutia upovedomí (ak jeho účasť za nevyhnutnú nepovažuje), alebo ho na verejné zasadnutie predvolá (ak jeho účasť za nevyhnutnú považuje). Spôsob, ktorý zvolí však významne ovplyvňuje ďalší postup predsedu senátu najmä pri posudzovaní splnenia podmienok vykonania verejného zasadnutia v neprítomnosti obvineného.

Keďže je pri predvolaní obvineného jeho účasť nevyhnutná, je nutné z tohto vyvodíť, že konanie verejného zasadnutia v jeho neprítomnosti je v zásade vylúčené (až na výnimky, viď napríklad ustanovenie § 293 ods. 4 Trestného poriadku¹¹). Predseda senátu tak musí pri príprave verejného zasadnutia zvážiť, ktoré osoby na verejné zasadnutie predvolá, tzn.. účasť ktorých osôb považuje za nevyhnutnú za účelom prejednávania veci výlučne v ich prítomnosti, a naopak, účasť ktorých na verejnom zasadnutí nevyžaduje, pričom tieto osoby o konaní verejného zasadnutia upovedomí (v prípade ich nedostavenia a splnenia ďalších zákonných podmienok bude v zásade možné vykonať verejné zasadnutie aj v ich neprítomnosti). Avšak, ak sa predseda senátu rozhodne obvineného predvolať, ale obvinenému sa nepodarí predvolanie doručiť a tento sa na verejné zasadnutie nedostaví, prichádza do úvahy konanie v neprítomnosti podľa

⁸ V zmysle ustanovenia § 293 ods. 5 Trestného poriadku, verejné zasadnutie sa vykoná v neprítomnosti obvineného aj vtedy, ak mu upovedomenie o verejnom zasadnutí bolo riadne a včas doručené a bol poučený o možnosti konania verejného zasadnutia bez jeho prítomnosti alebo za podmienok uvedených v § 292 ods. 5.

⁹ V zmysle ustanovenia § 292 ods. 1 Trestného poriadku, predseda senátu predvolá na verejné zasadnutie osoby, ktorých osobná účasť na ňom je nevyhnutná. O verejnom zasadnutí upovedomí prokurátora, ako aj osobu, ktorá svojím návrhom dala na verejné zasadnutie podnet, a osobu, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím. Ak mladistvý obvinený v čase konania verejného zasadnutia nedovърší devätnásť rok svojho veku, upovedomí sa aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Predseda senátu o verejnom zasadnutí upovedomí aj obhajcu, splnomocnenca a zákonného zástupcu. K predvolaniu alebo upovedomeniu pripojí rovnopis návrhu, ktorým bol na verejné zasadnutie daný podnet. Ak sa má rozhodovať vo veciach spojených s výkonom kontroly technickými prostriedkami, predseda senátu o verejnom zasadnutí upovedomí aj príslušného probačného a mediačného úradníka.

¹⁰ V zmysle ustanovenia § 293 ods. 6 Trestného poriadku, verejné zasadnutie v neprítomnosti obvineného nemožno konať, ak je obvinený vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody alebo ak ide o trestný čin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica prevyšuje desať rokov.

¹¹ V zmysle ustanovenia § 293 ods. 4 Trestného poriadku, verejné zasadnutie sa môže vykonať v neprítomnosti obvineného, ak nie je možné doručiť mu predvolanie na verejné zasadnutie a z toho dôvodu ustanovený obhajca bol o verejnom zasadnutí riadne upovedomený.

ustanovenia § 293 ods. 4 Trestného poriadku a nie podľa ustanovenia § 293 ods. 5 Trestného poriadku (ako to vykonal súd prvého stupňa v posudzovanom prípade).

V prípade, že teda súd prvého stupňa vykonal verejné zasadnutie v neprítomnosti predvolávaného obvineného (ako aj v neprítomnosti obhajcu), hoci na to neboli splnené podmienky, jedná sa o nezákonný a nesprávny postup. Podporne je možné poukázať na ustálenú rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (napríklad aj uznesenie zo dňa 23. 01. 2018, sp. zn. 2Tdo/40/2017), prípadne aj na tú skutočnosť, že ustanovenie § 293 ods. 5 Trestného poriadku bolo s účinnosťou odo dňa 01. 09. 2011 novelizované zákonom č. 262/2011 Z. z., v dôvodovej správe ktorého sa uvádza: „*Precizuje sa nie celkom jasná právna úprava týkajúca sa možnosti vykonať verejné zasadnutie v neprítomnosti osoby, ktorá je na verejné zasadnutie predvolaná alebo o ňom upovedomená. Trestný poriadok v § 292 ods. 1 stanovuje, že predseda senátu predvolá na verejné zasadnutie osoby, ktorých osobná účasť na ňom je nevyhnutná. Uvedené ustanovenie ale nekorešponduje s § 293 ods. 5, z ktorého vyplýva, že verejné zasadnutie sa vykoná v neprítomnosti obvineného aj vtedy, ak mu predvolanie na verejné zasadnutie bolo riadne a včas doručené a bol poučený o možnosti konania verejného zasadnutia bez jeho prítomnosti. Nakoľko v prípade predvolania je osobná účasť nevyhnutná, je výkladom tohto zákonného znenia potrebné dospieť k záveru, že je vylúčené vykonať verejné zasadnutie v neprítomnosti predvolanej osoby. Bude teda na predsedovi senátu, aby pri príprave verejného zasadnutia vopred zvážil, ktoré osoby postačuje o verejnom zasadnutí iba upovedomiť (čo bude umožňovať v prípade ich nedostavenia sa a splnenia ďalších zákonných podmienok vykonať verejné zasadnutie v ich neprítomnosti) a ktoré osoby bude nutné na verejné zasadnutie predvolať a prejednať vec výlučne v ich prítomnosti*“.¹²

B) Posúdenie veci Najvyšším súdom Slovenskej republiky

Z relevantných ustanovení Trestného poriadku¹³ *eo ipso* vyplýva, že tento samotný právny predpis rozlišuje formy oznámenia konania verejného zasadnutia jednotlivým subjektom najmä podľa toho, či ich účasť považuje za nevyhnutnosť (predvolanie) alebo možnosť (upovedomenie).

¹² Dôvodová správa k zákonu č. 262/2011 Z. z. In: Národná rada Slovenskej republiky [online]. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky, 2026 [cit.2026-01-27], s. 19-20, bod 101. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=354960>.

¹³ Okrem vyššie citovaných ustanovení § 292 ods. 1, § 293 ods. 4, ods. 5 a ods. 6 Trestného poriadku sú relevantnými aj ustanovenia § 293 ods. 3 Trestného poriadku, v zmysle ktorého verejné zasadnutie sa koná za prítomnosti obvineného a § 293 ods. 7 Trestného poriadku, v zmysle ktorého sa ustanovenie odseku 6 nepoužije, ak sa obvinený odmietol zúčastniť verejného zasadnutia alebo výslovne požiadal, aby sa verejné zasadnutie konalo v jeho neprítomnosti.

Predseda senátu v zmysle ustanovenia § 292 ods. 1 Trestného poriadku pri príprave verejného zasadnutia môže (má) individuálne posudzovať, či je účasť obvineného nevyhnutná (pokiaľ tomu nebránia obmedzenia uvedené v ustanovení § 293 ods. 6 Trestného poriadku). V prípade, že predseda senátu usúdi, že osobnú prítomnosť obvineného za potrebnú považuje, najmä ak ho chce vypočuť alebo mu umožniť vyjadriť sa k vykonávaným dôkazom a podobne, tak ho na verejné zasadnutie predvolá. Naopak, ak predseda senátu usúdi, že osobná účasť obvineného na verejnom zasadnutí nevyhnutná nie je, súd ho o konaní verejného zasadnutia iba upovedomí ako osobu, ktorej sa rozhodnutie môže priamo týkať (porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. 02. 2013, sp. zn. 1TdoV/8/2012). Už z tohto samotného vyplýva, že nevyhnutnosť účasti obvineného na verejnom zasadnutí treba vždy posudzovať individuálne podľa toho, či ho predseda senátu podľa ustanovenia § 292 ods. 1 Trestného poriadku predvolal, alebo ho o konaní verejného zasadnutia iba upovedomil. Samotné predvolanie obvineného na verejné zasadnutie tak vyjadruje záver predsedu senátu, že jeho účasť je nevyhnutná. S takýmto procesným postupom je potom v rozpore, ak súd následne rozhodne, že verejné zasadnutie možno vykonať v neprítomnosti obvineného, ktorý sa naň nedostavil.

Preto, ak obvinený nebol prítomný na verejnom zasadnutí, na ktoré bol predsedom senátu v danej veci predvolaný, neboli splnené podmienky na konanie v jeho neprítomnosti. Ak aj napriek tomu vydal predseda senátu uznesenie o vykonaní tohto verejného zasadnutia v neprítomnosti obvineného, následne toto verejné zasadnutie vykonal a rozhodol aj v merite veci, je nutné uzatvoriť, že postupom súdu došlo k porušeniu zákona v neprospech obvineného. Na tejto skutočnosti nič nemení ani fakt, že v momente prípravy verejného zasadnutia nebolo nevyhnutné obvineného predvolávať a úplne postačovalo obvineného o konaní verejného zasadnutia len upovedomiť.

Situácia v praxi

K hlbšiemu pochopeniu problematiky je okrem teoretických východísk, ktorým sa venuje predošlý text potrebné nahliadnuť aj na situáciu v praxi. Dovoľme si tvrdiť, že väčšina súdov funguje v mnohých prípadoch na zaužívaných „vzorových formulároch“, ku obmenám ktorých dochádza zriedka. Uvedené nepochybne platí aj pre dokumenty, ktorých obsahom je predvolanie na verejné zasadnutie, či upovedomenie o verejnom zasadnutí. Preto pri „volaní“ obvineného na verejné zasadnutie môže nepochybne dochádzať k jeho predvolaniu už automaticky, bez posúdenia, aký formulár je obvinenému zasielaný. Inými slovami, aj ak nepovažuje predseda senátu prítomnosť obvineného na verejnom zasadnutí za nevyhnutnú

(a jeho neprítomnosti nebráni žiadne zákonné ustanovenie), aj tak je obvinenému zasielaný dokument, ktorého obsahom je predvolanie na verejné zasadnutie. V takomto prípade je nepochybné, že verejné zasadnutie sa (okrem prípadov predpokladaných Trestným poriadkom) v neprítomnosti tohto obvineného konať nesmie.

Inou situáciou, ktorá v praxi nastáva je, že vo „vzorovom formulári“, ktorý obsahuje nadpis „Predvolanie“ a následne text tohto predvolania, ktorým sú zväčša povinnosti (práva) obvineného sa tento nadpis zmení na „Upovedomenie“, avšak bez zmeny ďalšieho textu (prípadne naopak). Vznikne tak zmätočný dokument, ktorý prakticky nie je ani predvolaním, ani upovedomením. Posúdenie účinkov doručenie takéhoto dokumentu by s určitosťou bolo na dlhšiu debatu, presahujúcu rámec tohto príspevku.

Záver

Trestné konanie predstavuje základný nástroj štátu na ochranu spoločnosti pred trestnou činnosťou, pričom jeho priebeh je presne upravený zákonom a viazaný na rešpektovanie základných práv a slobôd jednotlivca. Jedným z kľúčových práv obvineného je právo byť prítomný na konaní pred súdom, ktoré tvorí neoddeliteľnú súčasť práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu. Práve osobná účasť obvineného na verejnom zasadnutí umožňuje plnohodnotné uplatnenie jeho procesných práv, aktívnu obranu a kontrolu zákonnosti konania.

Z hľadiska zabezpečenia prítomnosti obvineného na verejnom zasadnutí zohrávajú zásadnú úlohu dva základné procesné inštitúty, a to predvolanie a upovedomenie. Rozdiel medzi nimi nespočíva len vo formálnom označení procesného úkonu, ale najmä v jeho právnych následkoch.

Predvolanie na verejné zasadnutie sa doručuje osobe, ktorej účasť je na verejnom zasadnutí nevyhnutná. Predvolaný je po doručení predvolania povinný zúčastniť sa verejného zasadnutia pod hrozbou poriadkovej pokuty (§ 70 ods. 1, ods. 2 Trestného poriadku) alebo predvedenia (§ 120 Trestného poriadku *per analogiam*). Predvolanie preto vyjadruje nevyhnutnosť osobnej účasti obvineného a jeho nedostavenie sa môže viesť k predvedeniu. Naopak upovedomenie predstavuje len oznámenie o konaní, pri ktorom zákon účasť obvineného nevyžaduje a verejné zasadnutie môže prebehnúť aj bez jeho prítomnosti.

Osobu, ktorá dala svojím návrhom podnet na konanie verejného zasadnutia a osobu, ktorá môže byť rozhodnutím priamo dotknutá, je potrebné o konaní verejného zasadnutia vždy minimálne upovedomiť (§ 292 ods. 1 Trestného poriadku). Predmetné ustanovenie však nevylučuje možnosť tieto osoby predvolať, ak je ich účasť na verejnom zasadnutí vyhodnotená ako nevyhnutná. Zákonodarca ponecháva na voľnú úvahu súdu zhodnotenie, či je potrebné

doručiť predvolanie alebo upovedomenie o konaní verejného zasadnutia. Úvaha a následná realizácia tejto otázky počas prípravy súdu na verejné zasadnutie má však svoje procesnoprávne dôsledky, ktoré je súd následne počas verejného zasadnutia povinný rešpektovať.

Správne rozlíšenie medzi týmito dvoma formami zabezpečenia prítomnosti obvineného má preto zásadný význam pre zákonnosť konania pred súdom. Nesprávny postup môže viesť k porušeniu práva obvineného na obhajobu a v konečnom dôsledku aj k zrušeniu rozhodnutia súdu v riadnom alebo mimoriadnom opravnom konaní¹⁴. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby predseda senátu pri plánovaní verejného zasadnutia dôsledne zvažoval, či povaha rozhodovanej veci vyžaduje osobnú účasť obvineného, alebo postačuje jeho upovedomenie.

Pokiaľ ide teda o možnú aplikáciu ustanovenia § 293 ods. 5 Trestného poriadku, táto výnimka sa nevzťahuje na konanie v neprítomnosti predvolanej osoby, ktorá môže byť rozhodnutím súdu priamo dotknutá. Trestný poriadok umožňuje rozhodnúť podľa tohto ustanovenia výlučne v prípade, keď súd doručí upovedomenie o konaní verejného zasadnutia, čím vo svojej podstate deklaruje, že účasť osoby, ktorej je upovedomenie doručované, nepovažuje za nevyhnutnú.¹⁵

Možno preto konštatovať, že otázka predvolania a upovedomenia obvineného na verejné zasadnutie nie je len formálnou procesnou otázkou, ale významným prostriedkom zabezpečenia spravodlivého a zákonného priebehu trestného konania. Správna aplikácia týchto inštitútov prispieva k ochrane práv obvineného, k právnej istote strán konania a v konečnom dôsledku aj k dôveryhodnosti súdneho rozhodovania.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Dôvodová správa k zákonu č. 262/2011 Z. z. In: Národná rada Slovenskej republiky [online]. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky, 2026 [cit.2026-01-27], s. 19-20, bod 101. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=354960>.

Zákon č. 301/ 2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. 05. 2025, sp. zn. 3Tdo/26/2025.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 21. 02. 2024, sp. zn. 1Tdo/62/2023.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 23. 01. 2018, sp. zn. 2Tdo/40/2017.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. 02. 2013, sp. zn. 1TdoV/8/2012.

¹⁴ Podľa § 371 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku dovolanie možno podať, ak hlavné pojednávanie alebo verejné zasadnutie bolo vykonané v neprítomnosti obvineného, hoci na to neboli splnené zákonné podmienky,

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 21. 02. 2024, sp. zn. 1Tdo/62/2023.

JE PENĚŽITÝ TREST ÚČINNOU ALTERNATIVOU K VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY?

IS A MONETARY PENALTY AN EFFECTIVE ALTERNATIVE TO IMPRISONMENT?

Ingrid Galovcová¹

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na analýzu účinnosti peněžitého trestu jako alternativy k výkonu trestu odnětí svobody v kontextu legislativních změn přijatých zákonem č. 270/2025 Sb. Tato novela trestního zákoníku a dalších souvisejících předpisů představuje významný krok směrem k reformě trestní politiky České republiky, jejímž cílem je mimo jiné i řešení dlouhodobého problému přeplněnosti věznic.

Klíčová slova

Peněžitý trest; trest odnětí svobody; alternativní tresty; přeplněnost věznic

Abstract

The article focuses on analyzing the effectiveness of monetary penalties as an alternative to imprisonment in the context of legislative changes adopted by Act No. 270/2025 Coll. This amendment to the Criminal Code and other related regulations represents a significant step towards reforming the Czech Republic's criminal policy, which aims, among other things, to address the long-standing problem of prison overcrowding.

Keywords

Monetary penalty; imprisonment; community sentences; prison overcrowding

Úvod

Novela trestního zákoníku přijatá zákonem č. 270/2025 Sb. představuje jednu z nejzásadnějších legislativních změn českého trestního práva posledních let. Kromě jiného si klade za cíl reagovat na dlouhodobou přeplněnost vězeňských zařízení v České republice, ale zároveň systematicky posílit využívání alternativních sankcí. Kromě rozsáhlé úpravy peněžitého trestu, jíž se tento příspěvek věnuje přednostně, přinesla novela také zavedení nových druhů trestů, precizaci podmínek pro ukládání alternativních sankcí a rozhodování o podmíněném propuštění, stejně jako změny v oblasti tzv. bagatelní kriminality. Konceptní proměna peněžitého trestu, který se v českém právu postupně přiblížil podobě univerzální

¹ doc. JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D., Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostně právní, Katedra trestního práva

sankce, spočívá především v jeho novém pojetí jako plnohodnotné alternativy k trestu odnětí svobody, nikoli pouze doplňkové sankce vyhrazené úzkému okruhu případů. Novela tak výrazně rozšiřuje možnosti jeho uložení bez ohledu na povahu chráněného zájmu a posiluje jeho roli v systému trestních sankcí.

Přeplněnost věznic

Vězeňská populace v České republice patří dlouhodobě k nejvyšším v Evropské unii. Při srovnání indexu vězeňské populace zemí západní a střední Evropy obsazuje přední příčky statistik.² Na tento trend je nutné nahlížet v kontextu struktury ukládaných trestů, která se v České republice vyznačuje vysokým podílem nepodmíněných trestů odnětí svobody, a to i u skutků, u nichž by v jiných evropských jurisdikcích byly preferovány alternativní sankce, zejména peněžitě tresty, tresty domácího vězení či obecně prospěšné práce.³ Nedostatečné využívání alternativních trestů, jež by mohly významně přispět ke snížení přeplněnosti věznic a současně podpořit resocializační funkci trestání, se zákonodárce snažil řešit změnami právní úpravy sankcionování. V praxi totiž soudy při ukládání trestů mají tendenci upřednostnit trest odnětí svobody jako administrativně méně náročnou variantu. Nezanedbatelným faktorem je i nedostatečné personální a materiální zajištění výkonu Probační a mediační služby. Její podfinancování oslabuje funkčnost alternativního trestání, protože vede k přetížení probačních úředníků, omezuje kvalitu diagnostiky rizik a potřeb pachatele a snižuje intenzitu dohledu. V konečném důsledku to může vést k nedůvěře soudů, že alternativní sankce budou řádně vykonány a soud se proto spíše přikloní k uložení trestu odnětí svobody.

Značný podíl vězněných osob představují i odsouzení, kterým původně byl sice uložen alternativní trest nespojený s nepodmíněným trestem odnětí svobody, avšak v důsledku jeho nevykonání, porušení povinností nebo nedodržení omezení spojených s jeho výkonem bylo rozhodnuto o přeměně podmíněného trestu nebo bylo rozhodnuto o proměně nevykonaného alternativního trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody. Významnou část vězeňské populace tedy představují odsouzení, u nichž uložený alternativní trest nenaplnil svůj účel, přičemž v důsledku praxe opakovaného ukládání alternativních trestů i v situacích, kdy dříve uložený alternativní trest nebyl řádně vykonán, dochází k jejich řetězení, což při opakování byť méně závažné trestné činnosti vede k tomu, že při přeměně alternativních trestů a nařízení

² Viz data zveřejňovaná na webu *World Prison Brief* [online]. © Institute for Crime & Justice Policy Research Faculty of Humanities and Social Sciences Birkbeck, University of London [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>.

³ Srov. např. *Sankční politika uplatňovaná soudy v letech 2014–2024. Ukládání trestních sankcí: Trendy v sankční politice* [online]. © Institut pro kriminologii a sociální prevenci [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://iksp.gov.cz/ukladani-trestnich-sankci-2014-2024-trendy>.

výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody dochází k jejich kumulaci a osoba, která nikdy nebyla ve výkonu trestu odnětí svobody, se dostává do vězení na delší dobu, a to i za méně závažné přečiny. Tato praxe se dostává do rozporu s požadavkem spravedlivosti, na což v minulosti poukázal i Ústavní soud.⁴

Současná vysoká úroveň vězeňské populace v České republice tak představuje nejen výzvu pro materiální a personální zajištění vězeňské služby, ale také podnět k hlubší diskusi o podobě trestní politiky, zejména o potřebě posílení alternativních trestů, zefektivnění podmíněného propuštění a modernizace vězeňské infrastruktury, která by umožnila naplnění resocializační funkce trestu v souladu s evropskými standardy.

Dlouhodobě kritizovaná přeplněnost věznic byla v minulosti nekonceptně řešená hromadnými amnestiemi i dílčími změnami v oblasti sankcionování, avšak bez výrazného efektu. Při amnestii vyhlášené Václavem Kalusem bylo propuštěno téměř šest a půl tisíce vězňů, ale do čtyř let se stav vězeňské populace přiblížil stavu před amnestií, přičemž již dva roky po amnestii byla stíhána více než polovina amnestovaných osob.⁵ Změny právní úpravy přijaté novelou trestního zákoníku č. 270/2025 Sb. v oblasti sankcionování mají kýženého efektu dosáhnout v krátkodobém horizontu.

Peněžitý trest jako alternativa k trestu odnětí svobody

Peněžitý trest představuje jednu z nejstarších forem sankcí. S peněžitou sankcí ve formě pokuty se setkáváme už i v nejstarší písemné kodifikaci obyčejového římského práva – Zákonech dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*), jež stanovovaly za méně závažné delikty (např. pomluva) uložení pokuty.⁶ Peněžitý trest se postupně se transformoval z pokut a různých forem peněžitých kompenzací poskytovaných obětem či panovníkovi. Systematický základ peněžitého trestu jako trestní sankce ukládané pachatelům trestných činů v jeho moderní podobě byl položen v Rakouském trestním zákoníku z roku 1852. Tento zákoník zakotvil peněžitý trest jako samostatnou sankci, určenou především pro méně závažné delikty. Po druhé světové válce došlo k zásadní rekodifikaci trestního práva. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. upravil peněžitý trest jako doplňkovou sankci, avšak jeho praktické využití bylo omezené. V tehdejší trestní politice dominoval trest odnětí svobody, který byl považován za nejúčinnější prostředek

⁴ Např. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

⁵ SCHOLZOVÁ, Ivana. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledíme raději dlouhodobá východiska*. [online]. P21 - Právo21. © Právo21, z. s., ISSN 2570-8813. [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledjme-radeji-dlouhodobavychodiska>.

⁶ LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Přeložil Pavel WURM. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 69.

k ochraně společnosti. Peněžitý trest se proto uplatňoval spíše výjimečně. Trestní zákon č. 140/1961 Sb., rozšířil možnosti ukládání peněžitého trestu, přesto se v praxi jeho aplikace ukázala jako marginální. Soudy jej využívaly zejména u majetkových trestných činů, avšak obecně přetrvávala preference odnětí svobody, a to i u méně závažných deliktů. Tento trend byl typický pro trestní politiku socialistického období, která kladla důraz na represivní složku trestního práva.

Změna nastala až po roce 1989, kdy se československé trestní právo začalo postupně přibližovat evropským standardům, přičemž v období 1990–2009 se peněžitý trest začal více prosazovat jako alternativa ke krátkodobému odnětí svobody. Novelizace trestního zákona reflektovaly potřebu širšího využívání alternativních sankcí, které by byly méně nákladné pro stát a zároveň efektivnější z hlediska prevence kriminality. Rozšíření využívání peněžitého trestu mělo přinést i přijetí nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., účinného od roku 2010. Tento zákoník zavedl moderní systém denních sazeb, inspirovaný zahraničními právními úpravami (zejména německým a skandinávským modelem). Peněžitý trest konstruován prostřednictvím denních sazeb, jejichž počet odráží závažnost trestného činu a jejichž výše je stanovena s ohledem na majetkové poměry pachatele, umožňuje dosáhnout vysoké míry proporcionality a zároveň zajišťuje, že trest je citelný jak pro pachatele s nízkými příjmy, tak pro osoby ekonomicky silné. Systém denních sazeb představuje moderní koncepci rozhodování o výši peněžitého trestu, která má přispět ke spravedlivému ukládání sankce a zmírnění možné nerovnosti v dopadech peněžitě sankce na pachatele v závislosti od jejich majetkových poměrů. Systém denních sazeb umožňuje u pachatelů dvou stejných trestných činů uložit peněžitý trest se stejným počtem denních sazeb, ale v rozdílné celkové výši v závislosti od určení výše denní sazby závislé od výdělečných a majetkových poměrů. Tím se potenciálně vyrovná relativní dopad uloženého trestu dvěma pachatelům s různými majetkovými poměry.⁷ Tento systém umožňuje důslednější individualizaci výše peněžitého trestu, což má přímý vliv na dosažení jeho účelu.

V prvních letech po přijetí trestního zákoníku však nadále nedošlo k významnému navýšení počtu uložených peněžitých trestu a až do roku 2015 tento počet nepřekročil 4% z celkového počtu uložených sankcí.⁸ V dalších letech docházelo k postupnému navyšování

⁷ KANTOROWICZ-REZNICHENKO, Elena a FAURE, Michael G. (ed.). *Day fines in Europe: assessing income-based sanctions in criminal justice systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 202, s.2.

⁸ TOMÍČEK, Petr - MALÝ, Petr. *Nejvyšší soud a NSZ prosazují větší využívání peněžitých trestů i odklonů v trestním řízení*. [online]. © Nejvyšší státní zastupitelství. [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nasz/nejvyssi-soud-a-nasz-prosazuji-vetsi-vyuzivani-penezitych-trestu-i-odklonu-v-trestnim-rizeni/>.

podílu peněžitých trestů v celkovém počtu uložených sankcí, což bylo ovlivněno i aktivním přesazováním ukládání peněžitého trestu ze strany Nejvyššího soudu ČR i Nejvyššího státního zastupitelství v rámci jejich společné iniciativy v podobě společně pořádaných seminářů, které soudcům, státním zástupcům a policistům vysvětlovaly jednotlivé aspekty ukládání peněžitých trestů.⁹ I když se postupně počet uložených peněžitých trestů zvyšoval, podíl počtu uložených peněžitých trestů ve vztahu k počtu odsouzených osob v porovnání s jinými členskými státy Evropské unie zůstal nízký (k počtu uložených peněžitých trestů viz tabulku níže). Jak uvádí Kontrolní závěr NKÚ z kontrolní akce 24/31¹⁰, tento podíl činil v České republice v r. 2021 necelých 25 %, zatímco v Německu 80 % a ve Finsku a Maďarsku 50 %. Na potřebu častějšího ukládání peněžitého trestu poukazuje i Borčevský, který přitom poukazuje na skutečnost, že část pachatelů jeho uložení „může vnímat intenzivněji než například podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.“¹¹ Přitom právě trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu je nejčastěji ukládaným alternativním trestem.¹²

Tabulka: Počet odsouzených osob a počet uložených peněžitých trestů

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Celkový počet odsouzených	55 704	54 446	55 594	48 556	49 647	50 227	51 399	46 463
Samostatně uložený peněžitý trest	5 647	6 841	7 597	7 821	8 862	9 709	9 826	8 693
Peněžitý trest uložený společně	2 478	2 473	2 360	2 108	2 477	2 711	2 748	2 483

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Kontrolní závěr z Kontrolní akce č. 24/31 [online]. © Nejvyšší kontrolní úřad [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/scripts/rka/detail.asp?cisloakce=24/31>.

¹¹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestné právo hmotné. Obecná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2025, s. 372.

¹² Trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu v posledních letech představuje cca polovinu uložených trestů. Srov. Statistiky o odsouzených osobách [online] © Český statistický úřad (ČSÚ)|2026 [cit.2026-01-31]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/soudnictvi?pocet=10&start=0&podskupiny=082&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady___odsouzene-osoby-v-cesku-podle-typu-trestu.

s jinými tresty								
-----------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Zdroj: Statistika ČSÚ: Soudnictví¹³

Změny v podmínkách ukládání peněžitého trestu k 1. 1. 2026

Novela trestního zákoníku č. 270/2025 Sb., účinná od 1. 1. 2026 přináší zásadní odklon od dosavadní úpravy peněžitého trestu při vymezení okruhu trestních činů, za něž lze tento druh trestu uložit. Modifikace parametrů pro ukládání peněžitého trestu má za cíl zvýšit jeho využívání, a to i jako samostatného trestu, který má být alternativou ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Důvodová zpráva k zákonu č. 270/2025 Sb. nárůst počtu uložených peněžitých trestů v posledních letech nepovažuje za dostatečný a uvádí, že „trestní zákoník pro jeho ukládání stanoví zbytečně omezující podmínky, když praktické poznatky i zahraniční zkušenosti ukazují, že je vhodné umožnit jeho ukládání v co nejširší míře“.¹⁴ Jednoznačně se deklaruje záměr změnou právní úpravy přispět k tomu, aby peněžitý trest byl vnímán jako alternativa trestu odnětí svobody, a to jak u méně závažných trestních deliktů, ale i v situacích, kdy i při závažnějších deliktech lze přistoupit ke zmírnění trestu odnětí svobody jeho uložením pod dolní hranici trestní sazby při současném uložení peněžitého trestu s přihlédnutím k rozsahu, o nějž se dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody snížila. Dle ustanovení § 58 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku lze totiž mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby i v případě, pokud „je vedle něj ukládán také peněžitý trest v takovém počtu denních sazeb, které spolu s ním dosáhnou alespoň dolní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovené za pachatelem spáchaný trestný čin“.

Deklarovaného cíle, tj. zvýšení frekvence ukládání peněžitého trestu a odlehčení vězeňskému systému se zákonodárce snažil dosáhnout zejména odstraněním dosavadních věcných omezení, která podmiňovala uložení peněžitého trestu existencí majetkového prospěchu. Dle aktuální právní úpravy tak peněžitý trest nepředstavuje pouze doplňkovou sankci s možností využití v omezeném počtu případů, ale přiblížil se svou podstatou univerzálnímu trestu, jež je možné uložit za jakýkoliv trestný čin, pokud již při rozhodování není zřejmé, že by byl nedobytný (§ 67 odst. 1 trestního zákoníku). Omezení uložení peněžitého trestu se týkají jeho uložení jako trestu samostatného (§ 67 odst. 2 trestního zákoníku). Soudům

¹³ Statistiky o odsouzených osobách [online] © Český statistický úřad (ČSÚ)|2026 [cit.2026-01-31]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/soudnictvi?pocet=10&start=0&podskupiny=082&rizeni=-datumVydani#data-a-casove-rady__odsouzene-osoby-v-cesku-podle-typu-trestu.

¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 270/2025 Sb.

se otevřel výrazně širší prostor pro individualizaci trestu, protože mohou volit peněžitý trest i tam, kde dříve musely sahat po trestu odnětí svobody. K uložení trestu odnětí svobody by v souladu s jeho povahou jako trestu *ultima ratio* měly přistupovat pouze v případech, kdy izolace pachatele od společnosti je pro dosažení účelu trestu nezbytná. Bude tedy v konkrétním případě potřeba zvažovat, zda k dosažení účelu trestu nebude, vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a k osobě pachatele, dostačující uložení trestu peněžitého.

Co se týče výjimek, kdy je uložení samostatného peněžitého trestu vyloučeno, byl vymezen okruh trestných činů, u nichž je tato sankce nepřípustná (§ 67 odst. 2 trestního zákoníku). Nelze ho uložit za trestné činy týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku) a týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), zločiny uvedené v hlavě první a třetí zvláštní části trestního zákoníku a za zvlášť závažné zločiny. Tato úprava zachovává proporcionalitu trestání u nejzávažnější kriminality, avšak zároveň z ní lze dovodit, že ve všech ostatních případech má být peněžitý trest chápán jako preferovaná sankce, která může plně nahradit krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody. Tím se posiluje jeho význam v systému trestních sankcí a zároveň se podporuje trend směřující k omezení ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody, o jejichž efektivitě se dlouhodobě vedou odborné diskuse.¹⁵ Krátké, několik dnů trvající tresty odnětí svobody, označované jako „šokové“ tresty odnětí svobody, mají odsouzenému způsobit šok z vězeňského prostředí, v jehož důsledku se tam již nikdy nebude chtít vrátit. Ukládání krátkých trestů odnětí svobody je však nezbytné posuzovat v kontextu účelu, který má nepodmíněný trest odnětí svobody naplňovat. U prvopachatele méně závažného trestného činu je primárním účelem trestu, a současně i úkolem společnosti, vytvořit takové podmínky, které jej prostřednictvím pozitivní motivace povedou ke změně postoje k páčání trestné činnosti. Tohoto cíle lze dosahovat zejména ukládáním alternativních trestů, jež umožňují ovlivňovat jeho další chování, předpokládají aktivní spolupráci odsouzeného a současně vytvářejí prostor pro formování odpovědnějšího vztahu k právním normám. Záměrem je, aby pachatel v kriminální kariéře nepokračoval nikoli ze strachu z možného výkonu trestu odnětí svobody, který by byl vyvolaný krátkodobým šokem z vězeňského prostředí, nýbrž proto, že na základě reflexe závažnosti svého předchozího jednání dojde k vnitřní hodnotové změně a přestane trestnou činnost páchat z přesvědčení, že je nesprávná.¹⁶

¹⁵ Viz např. KARABEC, Zdeněk; MACHÁČKOVÁ, Radka a DIBLÍKOVÁ, Simona. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2000, s. 7 až 8.

¹⁶ Viz blíže GALOVCOVÁ, Ingrid. *The Punishment of Imprisonment*. In: JELÍNEK, Jiří - ZÁHORA, Jozef. *Sanction under Criminal Law*. 1 vyd. Budapest: Wolters Kluwer, 2019, s. 9-27.

Významnou změnou je rovněž nové nastavení výměry peněžitého trestu, které spočívá v navázání maximálního počtu denních sazeb na horní hranici trestu odnětí svobody stanovenou pro daný trestný čin. Tím se odstraňuje dřívější disproporce, kdy peněžitý trest nebyl schopen adekvátně reflektovat závažnější trestnou činnost, a současně se posiluje jeho schopnost plnit funkci skutečné alternativy k trestu odnětí svobody i u činů s vyšší trestní sazbou. Nové řešení umožňuje, aby výměra peněžitého trestu lépe reflektovala trestní sazbu stanovenou zákonem, a tím posiluje jeho schopnost plnit funkci sankce, která je vnitřně provázána s celkovým systémem trestů. Pokud se peněžitý trest ukládá vedle trestu odnětí svobody, nesmí počet denních sazeb spolu s délkou trestu odnětí svobody přesáhnout horní hranici trestní sazby (§ 68 odst. 3 trestního zákoníku). Modifikován byl i mechanismus přeměny peněžitého trestu v případě jeho nevykonání, když ustanovení § 69 odst. 2 trestního zákoníku stanoví, že nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za jeden den odnětí svobody, čímž se zvyšuje ekvivalence obou trestů, posiluje se odrazující účinek peněžitého trestu a zajišťuje se, aby přeměna peněžitého trestu byla vnitřně konzistentní s jeho výměrou, což přispívá k větší srozumitelnosti a předvídatelnosti právní úpravy.

Celkově lze konstatovat, že novela systematicky posiluje alternativní roli peněžitého trestu prostřednictvím rozšíření jeho použitelnosti, úpravy jeho výměry a zpřesnění pravidel pro jeho přeměnu. Tyto změny vycházejí z legislativního záměru modernizovat sankční systém a umožnit širší využití finančních sankcí tam, kde to povaha trestné činnosti a osobní poměry pachatele umožňují, aniž by bylo nutné sahát k trestu odnětí svobody.

Efektivita peněžitého trestu jako alternativy k trestu odnětí svobody

Efektivita peněžitých trestů představuje v současné trestní politice jedno z klíčových témat. Peněžitý trest je považován za vhodnou alternativu trestu odnětí svobody a novela č. 270/2025 Sb. k jeho častějšímu využívání v praxi vytváří zákonné podmínky. Je žádoucí, aby peněžitý trest nahradil trest odnětí svobody zejména v případech méně závažné kriminality, kde izolace pachatele neplní žádnou zásadní ochrannou funkci. Peněžitý trest je konstruován tak, aby zasáhl pachatele v jeho majetkové sféře, a tím jednak odčerpал prostředky získané trestnou činností, jednak vytvořil dostatečně citelný zásah, který bude působit preventivně. Jeho účinnost však není dána pouze samotnou právní úpravou, ale především tím, jak je tato sankce ukládána, individualizována a vymáhána v praxi.

Významným faktorem ovlivňujícím celkovou efektivitu peněžitého trestu je jeho dobytost. Trestní zákoník sice výslovně stanoví, že peněžitý trest nelze uložit, je-li zřejmé, že by byl nedobytný, nicméně v praxi se tato podmínka nedaří vždy důsledně naplňovat.

Nedobytnost peněžitých trestů vede k jejich přeměně na trest odnětí svobody, čímž se zcela vytrácí jejich alternativní charakter a zároveň dochází k zatěžování justice i vězeňského systému.

Rozhodující aspekt efektivity peněžitého trestu, jako účinné alternativy k trestu odnětí svobody po změně právní úpravy, bude představovat jeho individualizace, důsledné zvážení podmínek pro jeho uložení a určení výměry tak, aby byl ukládán v situacích, kdy skutečně může naplnit svůj účel. Tam, kde pachatel disponuje stabilním příjmem a kde je trest vymahatelný, představuje peněžitý trest účinný prostředek individuální i generální prevence. Naopak v případech, kdy výdělečné možnosti a majetkové poměry nejsou důsledně zjištěny a reflektovány při rozhodování a pachatel nemá reálnou platební schopnost, uložení peněžitého trestu nenaplní svůj účel a vede k nežádoucím důsledkům v podobě jeho přeměny na trest odnětí svobody. Jeho alternativní charakter se tedy vytrácí. Dochází k paradoxní situaci, kdy je pachatel původně určený k mírnější sankci nakonec vystaven sankci nejpřísnější.

Peněžitý trest může být skutečně účinnou alternativou k trestu odnětí svobody pouze tehdy, je-li důsledně individualizován, je dobytý a ukládán v případech, kde má reálný preventivní účinek. Bez splnění těchto podmínek zůstává jeho potenciál nenaplněn a jeho funkce v systému trestních sankcí oslabena.

Bude nezbytné sledovat, jak se aplikační praxe k modifikaci podmínek pro ukládání peněžitého trestu postaví. Existuje totiž riziko, že sice dojde ke zvýšení počtu ukládaných peněžitých trestů, avšak tyto nebudou ukládány jako tresty samostatné, tj. ve smyslu skutečné alternativy k trestu odnětí svobody, ale „pouze“ jako tresty vedlejší, doplňující uložený trest odnětí svobody, což nevyřeší problém přeplněnosti českých věznic. Jak upozorňuje i UNDOC při hodnocení efektivity ukládání alternativních sankcí, nadšení pro ukládání alternativních sankcí může vést k jejich ukládání vedle trestu odnětí svobody, nikoliv místo něj.¹⁷

Závěr

Novela trestního zákoníku č. 270/2025 Sb. vytvořila vhodný legislativní rámec pro využití peněžitého trestu jako alternativy k trestu odnětí svobody, otázkou však zůstává, jakou podporu bude mít snaha zákonodárce o širší využívání peněžitého trestu a jeho ukládání jako trestu samostatného v rozhodovací praxi soudů. Účinnost peněžitého trestu se přitom neodvíjí pouze od samotné právní úpravy, která stanoví rámec pro jeho ukládání a individualizaci, ale

¹⁷ E4J University Module Series: Crime Prevention and Criminal Justice. Module 7: Alternatives to Imprisonment [online]. © UNDOC [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-7/key-issues/5--evaluating-alternatives.html>.

především od toho, zda soudy dokážou tento rámec naplnit konkrétním obsahem, tedy zda jsou schopny zjistit skutečné majetkové poměry pachatele, určit odpovídající výši denní sazby a zvolit takový počet sazeb, který odpovídá závažnosti trestného činu, a tím zajistit, aby trest byl nejen formálně uložen, ale také reálně citelný a způsobilý naplnit jeho účel. Modifikace podmínek pro ukládání peněžitého trestu v trestním zákoníku tak představuje pouze první krok k dosažení kýženého cíle, tj. jeho vnímání jako relevantní alternativy k trestu odnětí svobody, potažmo odlehčení vězeňskému systému snížením počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BORČEVSKÝ, P. Trestné právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2025. 558 s., ISBN 978-80-7380-975-1.

GALOVCOVÁ, I. *The Punishment of Imprisonment*. In: JELÍNEK, J. - ZÁHORA, J. Sanction under Criminal Law. 1 vyd. Budapest: Wolters Kluwer, 2019, s. 9-27. ISBN 978-963-295-901-6.

KANTOROWICZ-REZNICHENKO, E. - FAURE, M. (ed.). *Day fines in Europe: assessing income-based sanctions in criminal justice systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN 978-1-108-79643-9.

KARABEC, Z. - MACHÁČKOVÁ, R. (eds.). *Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 8086008762.

LYONS, L. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Přeložil Pavel WURM. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 8073520214.

SCHOLZOVÁ, I. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledíme raději dlouhodobá východiska*. [online]. P21 - Právo21. © Právo21, z. s., ISSN 2570-8813. [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobavychodiska>.

TOMÍČEK, P.- MALÝ, P. *Nejvyšší soud a NSZ prosazují větší využívání peněžitých trestů i odklonů v trestním řízení*. [online]. © Nejvyšší státní zastupitelství. [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-soud-a-nasz-prosazuji-vetsi-vyuzivani-penezitych-trestu-i-odklonu-v-trestnim-rozeni/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 270/2025 Sb.

E4J University Module Series: Crime Prevention and Criminal Justice. Module 7: Alternatives to Imprisonment [online]. © UNDOC [cit.2026-01-31]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-7/key-issues/5--evaluating-alternatives.html>.

Kontrolní závěr z Kontrolní akce č. 24/31 [online]. © Nejvyšší kontrolní úřad [cit.2026-01-31].
Dostupné z: <https://www.nku.cz/scripts/rka/detail.asp?cisloakce=24/31>.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.
Sankční politika uplatňovaná soudy v letech 2014–2024. Ukládání trestních sankcí: Trendy v sankční politice [online]. © Institut pro kriminologii a sociální prevenci [cit.2026-01-31].
Dostupné z: <https://iksp.gov.cz/ukladani-trestnich-sankci-2014-2024-trendy>.
Statistiky o odsouzených osobách [online] © Český statistický úřad (ČSÚ)|2026 [cit.2026-01-31]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/soudnictvi?pocet=10&start=0&podskupiny=082&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady___odsouzene-osoby-v-cesku-podle-typu-trestu.
World Prison Brief [online]. © Institute for Crime & Justice Policy Research Faculty of Humanities and Social Sciences Birkbeck, University of London [cit.2026-01-31].
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

ALTERNATÍVNE TRESTY AKO CESTA K EFEKTÍVNEJŠEJ RESOCIALIZÁCII

ALTERNATIVE SANCTION AS AN INSTRUMENT FOR MORE EFFECTIVE OFFENDER RESOCIALIZATION

Nina Uhrovičová

Laura Hlaváčiková

Miroslav Mand'ák¹

Abstrakt

Článok sa zaoberá problematikou alternatívnych trestov ako moderného a efektívnejšieho nástroja resocializácie páchatel'ov v porovnaní s tradičným výkonom trestu odňatia slobody. Pozornosť je venovaná teoretickým východiskám alternatívnych sankcií, ich legislatívnemu zakotveniu a praktickým aspektom ich uplatňovania v podmienkach Slovenskej republiky. Cieľom je poukázať na prínos alternatívnych trestov pri znižovaní recidívy, posilňovaní sociálnej zodpovednosti páchatel'ov a ekonomickej efektívnosti trestného systému. Článok analyzuje aj prekážky využívania týchto foriem trestov a navrhuje opatrenia na ich efektívnejšiu implementáciu v praxi.

Kľúčové slová

trestanie, restoratívna justícia, alternatívny trest, resocializácia, prevencia

Abstract

The article focuses on alternative sanction as a tool for more effective resocialization of offenders within the modern criminal justice system. The aim is to highlight their contribution to reducing recidivism, promoting social reintegration and saving public resources compared to traditional forms of punishment. The paper also analyses the challenges associated with the implementation of alternative sanction and offers recommendations for their more effective implementation in practice.

Keywords

punishment, restorative justice, alternative sanction, resocialization, prevention,

¹ JUDr. Mgr. Nina Uhrovičová, doktorandka na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnej fakulty UMB v Banskej Bystrici, vyššia súdna úradníčka, Krajský súd v Banskej Bystrici; Ing. Mgr. Laura Hlaváčiková, doktorandka na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnej fakulty UMB v Banskej Bystrici, vyššia súdna úradníčka, Krajský súd v Banskej Bystrici; JUDr. Ing. Miroslav Mand'ák, doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnej fakulty UMB v Banskej Bystrici, sudca, Krajský súd v Banskej Bystrici

Úvod

Znižovanie recidívy a efektívnejšie odškodnenie obetí sú kľúčové výzvy moderného súdnictva. Restoratívna justícia prináša osvedčené mediačné nástroje, ktoré transformujú trestné konanie na konštruktívny dialóg. Predstavuje zásadný odklon od retributívneho modelu trestania, pričom do popredia stavia nápravu narušených sociálnych vzťahov. Na rozdiel od klasického trestného konania, ktoré sa primárne sústreďuje na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu a sankciu, restoratívny prístup definuje kriminalitu ako ujmu spôsobenú konkrétnym jednotlivcom a komunite. Kľúčový význam nadobúda otázka efektivity alternatívnych spôsobov riešenia konfliktov. Prostredníctvom inštitútov ako mediácia či rodinné konferencie ponúka mechanizmus na participatívnu spravodlivosť, ktorá sa zameriava na potreby obetí a reintegráciu páchateľov. Pod vplyvom restoratívnej justície sa od čias rozsiahlej rekodifikácie trestného práva v roku 2005 začalo so zavádzaním a aplikáciou alternatívnych trestov, ktoré sa svojou podstatou radia medzi moderné a efektívne spôsoby trestania, kedy uložený trest nie je spojený s odňatím slobody odsúdeného a jeho izolovaním. Restoratívna justícia tak predstavuje v súčasnej právnej vede posun od retributívneho chápania trestania smerom k modelu nápravnému. Tento posun je spätý s tzv. krízou trestu odňatia slobody, ktorá spočíva v nízkej preventívnej a resocializačnej efektivite trestu odňatia slobody. Evolúcia trestnej politiky v 21. storočí totiž čoraz intenzívnejšie reflektovala limity čisto represívnych opatrení, najmä vo vzťahu k miere recidívy a sekundárnej viktimizácii obetí. V dôsledku toho dochádza k výraznému rozvoju restoratívnej justície, ako alternatívnej stratégie riešenia konfliktov. Predstavuje maximálnu možnú mieru uzdravenia a obnovu trestným činom narušených vzťahov.

1. Alternatívne tresty

Alternatívne tresty sú nástrojom tzv. restoratívnej justície. Ich zavedenie a čoraz častejšie využívanie v aplikačnej praxi súdov sú dôsledkom problémov spojených s nedostatočnou prevenciou a resocializáciou páchateľov, následne ich recidívou a v neposlednom rade aj nepriaznivým stavom väzenstva. Alternatívne tresty tak predstavujú moderný spôsob trestania. Ich podstatou je, že odsúdený páchateľ nie je umiestnený v ústave na výkon trestu odňatia slobody, je ponechaný na slobode a trest uložený mu súdom tak vykonáva bez obmedzenia osobnej slobody. Výkonom alternatívneho trestu nedochádza k tak výrazným a závažným zásahom do života odsúdeného, ktoré by následne sťažovali jeho resocializáciu po výkone trestu, čo spravidla nastáva v prípade odsúdených vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody v ústave na výkon trestu odňatia slobody. Alternatívne tresty by mali upevniť

v páchatel'ovi návyky a postoje potrebné k vedeniu riadneho života aj bez takéhoto zásahu. Zároveň by mali pôsobiť preventívne proti páchaniu ďalšej trestnej činnosti, ochrániť spoločnosť a uspokojiť záujmy obetí trestného činu. Uloženie alternatívneho trestu však nie je možné v každom jednom prípade, ale len za splnenia hmotnoprávných podmienok a vtedy, ak na dosiahnutie funkcií trestu nie je potrebné uloženie a nariadenie výkonu trestu odňatia slobody nepodmienečne a na potrestanie páchatel'a postačuje aj miernejší trest. K podmienkam, za akých je možné uložiť alternatívny trest zaujal stanovisko Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení zo dňa 24. februára 2015, sp. zn. 2Tdo/11/2015, podľa ktorého ustanovenie § 49 ods. 2 Tr. zák. nie je možné chápať ako príkaz na uloženie trestu odňatia slobody bez podmieneného odkladu jeho výkonu namiesto uloženia iného prípustného druhu trestu alebo popri inom prípustnom druhu trestu; to neplatí, ak je splnená premisa uvedená v ustanovení § 34 ods. 6 Tr. zák. veta druhá (horná hranica sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšujúca päť rokov). Je však vždy nutné zohľadniť ustanovenia o nezlučiteľnosti trestov (§ 34 ods. 7, § 56 ods. 2 Tr. zák.). Nie je preto v rozpore s ustanovením § 49 ods. 2 Tr. zák., ak súd uloží trest povinnej práce ako samostatný trest, ak sú splnené podmienky uvedené v § 54 Tr. zák., a ak je taký trest primeraný.

2. Druhy alternatívnych trestov

Podľa právneho poriadku Slovenskej republiky, v zmysle čl. 49 Ústavy slovenskej republiky len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie. Nadväzujúc na základný rámec trestania vymedzený v Ústave Slovenskej republiky, z ustanovenia § 32 Trestného zákona explicitne vyplýva, že za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchatel'ovi, ktorý je fyzickou osobou, len trest odňatia slobody, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, trest zákazu činnosti, trest zákazu pobytu, trest zákazu účasti na verejných podujatiach, trest straty čestných titulov a vyznamenaní, trest straty vojenskej a inej hodnosti, trest vyhostenia. Výpočet trestov je taxatívny a iný, než zákonom uvedený trest nemožno odsúdenému páchatel'ovi uložiť. Náš právny poriadok pojem alternatívne tresty nepoužíva. Z povahy vecí ide o tresty, ktoré sú alternatívou k trestu odňatia slobody. Podľa charakteru medzi alternatívne tresty radíme podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody, podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest a trest zákazu účasti na verejných podujatiach.

3. Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody

Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody je jedným z najviac využívaných a ukladaných alternatívnych trestov. Právny rámec tohto trestu je obsiahnutý v ustanovení § 49 a § 50 Trestného zákona. Podstata tohto alternatívneho trestu spočíva v tom, že odsúdenému sa síce uloží trest odňatia slobody, jeho priamy výkon je mu však odložený a účel trestu v takomto prípade plní už len samotná hrozba jeho výkonu. Svojím spôsobom ide o dobrodenie zákona a je už len na samotnom odsúdenom, aby si uvedené uvedomil a vážil. Súčasne sa odsúdenému ukladá aj skúšobná doba, v ktorej je povinný viesť riadny život. Z dikcie zákona ustanovenia § 49 ods. 1 písm. a), písm. b) Trestného zákona vyplýva, že súd môže podmienečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho tri roky, ak vzhľadom na osobu páchatel'a, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje, a na okolnosti prípadu, má dôvodne za to, že na zabezpečenie ochrany spoločnosti a nápravu páchatel'a výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný, alebo prijme záruku za nápravu páchatel'a a ak vzhľadom na výchovný vplyv toho, kto záruku ponúkol, má za to, že výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný. Súčasne podľa § 50 ods. 1 Trestného zákona pri povolení podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody určí súd skúšobnú dobu na jeden rok až päť rokov. Ak odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život a splnil povinnosť nahradiť škodu spôsobenú trestným činom alebo zaplatiť dlh alebo zameškané výživné, ak boli uložené, súd podľa § 50 ods. 4 Trestného zákona vysloví, že sa osvedčil, inak rozhodne, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby, že sa trest odňatia slobody vykoná.

4. Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom

V prípade tohto alternatívneho trestu ide o prísnejšiu formu podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody. Sprísnenie spočíva v tom, že jeho výkon je podmienený ochranným dozorom probačného a mediačného úradníka. Odsúdený, ktorému bol uložený probačný dohľad, je povinný strpieť nad sebou kontrolu vykonávanú probačným a mediačným úradníkom a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je takáto kontrola nariadená. Ako vyplýva z ustanovenia § 51 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona súd môže za podmienok uvedených v § 49 ods. 1 podmienečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho štyri roky, ak páchatel'ovi zároveň uloží probačný dohľad nad jeho správaním v skúšobnej dobe, pričom pri určení probačného dohľadu ustanoví súd skúšobnú dobu na jeden rok až päť rokov a zároveň súd uloží obmedzenia alebo povinnosti, ktoré sú súčasťou probačného dohľadu. Konkrétne obmedzenia a povinnosti sú upravené v ustanovení § 51 ods. 3, ods. 4 Trestného zákona. Ak odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život, dodržiaval podmienky probačného

dohľadu a splnil uložené obmedzenia a povinnosti, súd podľa § 52 ods. 1 Trestného zákona vysloví, že sa osvedčil, inak nariadi nepodmienečný trest odňatia slobody, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby.

5. Trest domáceho väzenia

Právny rámec tohto alternatívneho trestu je obsiahnutý v ustanovení § 53 Trestného zákona. Súd môže tento trest uložiť len za trestný čin s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou desať rokov, a to na jeden rok až päť rokov, najmenej však na dolnej hranici trestnej sadzby. Odsúdený po dobu výkonu trestu domáceho väzenia je povinný v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydľí vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov, viesť riadny život a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami. Súd môže uložiť páchateľovi počas výkonu trestu domáceho väzenia obmedzenia alebo povinnosti uvedené v § 51 ods. 3 a 4 smerujúce k tomu, aby viedol riadny život. Po dobu výkonu trestu domáceho väzenia môže odsúdený opustiť svoje obydlie len po predchádzajúcom súhlase probačného a mediačného úradníka, a len z naliehavého dôvodu a na nevyhnutne potrebný čas. Tento čas sa započítava do výkonu trestu. Ak odsúdený neplní obmedzenia alebo povinnosti vyplývajúce z trestu domáceho väzenia alebo marí výkon kontroly technickými prostriedkami, súd trest premení na nepodmienečný trest odňatia slobody tak, že nevykonaný deň trestu domáceho väzenia sa rovná jednému dňu nepodmienečného trestu odňatia slobody, a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohto trestu.

6. Trest povinnej práce

Ďalším druhom alternatívneho trestu je trest povinnej práce. Hmotnoprávne podmienky jeho uloženia stanovuje § 54 a § 55 Trestného zákona. Trest povinnej práce môže súd uložiť vo výmere od 40 do 300 hodín, ak ho odsudzuje za prečin, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica sadzby trestu odňatia slobody nepresahuje päť rokov. Už z uvedeného je zrejmé, že tento trest sa ukladá vtedy, kedy by uloženie iného trestu predstavovalo neprimeraný zásah v porovnaní so závažnosťou spáchaného prečinu. Trest povinnej práce je odsúdený povinný vykonať najneskôr do jedného roka od nariadenia výkonu tohto trestu. Súd môže páchateľovi na túto dobu uložiť aj primerané obmedzenia alebo povinnosti smerujúce k tomu, aby viedol riadny život. Trest povinnej práce súd neuloží, ak je páchateľ dlhodobo práceneschopný alebo invalidný. Trest povinnej práce je odsúdený povinný vykonávať osobne a vo svojom voľnom čase bez nároku na odmenu. Ak odsúdený v čase výkonu trestu povinnej práce neviedol riadny život alebo zavinene nevykonával práce v určenom

rozsahu, alebo nesplnil uložené obmedzenia alebo povinnosti, súd premení trest povinnej práce alebo jeho zvyšok na trest odňatia slobody tak, že za každé dve hodiny nevykonanej práce nariadi jeden deň nepodmienečného trestu odňatia slobody a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohto trestu. Súd môže upustiť od výkonu trestu povinnej práce, ak sa odsúdený v čase výkonu tohto trestu nie z vlastnej viny stal trvalo práceneschopným alebo invalidným alebo z iných závažných dôvodov.

7. Peňažný trest

Peňažný trest je alternatívnym trestom, ktorý sa ukladá pri menej závažných trestných činoch. Úprava tohto alternatívneho trestu je obsiahnutá v ustanovení § 56 a § 57 Trestného zákona. Peňažný trest môže súd uložiť od 160 eur do 3 000 000 eur páchateľovi úmyselného trestného činu, ktorým získal alebo sa snažil získať majetkový prospech. Bez splnenia týchto podmienok môže súd peňažný trest uložiť, ak ho ukladá za prečin alebo zločin, ktorý nie je obzvlášť závažným zločinom, a ak vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného trestného činu, okolnosti prípadu, osobu páchateľa, jeho pomery a možnosť nápravy nepodmienečný trest odňatia slobody neukladá. Ako samostatný trest môže byť peňažný trest uložený, ak vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného trestného činu, okolnosti prípadu, osobu páchateľa, jeho pomery a možnosť nápravy uloženie iného trestu nie je potrebné. Pri ukladaní peňažného trestu súd prihliadne na osobné a majetkové pomery páchateľa, pričom môže rozhodnúť, že peňažný trest sa zaplatí v mesačných splátkach s tým, že peňažný trest sa neuloží, ak je zrejmé, že ho odsúdený nebude schopný zaplatiť alebo, ak by sa tým zmarila možnosť náhrady škody spôsobenej trestným činom. Ak súd ukladá peňažný trest, ustanoví pre prípad, že by výkon peňažného trestu mohol byť úmyselne zmarený, náhradný trest odňatia slobody až na päť rokov.

8. Trest zákazu účasti na verejných podujatiach

Tento alternatívny trest bol do nášho právneho poriadku zavedený 1. februára 2014 novelou Trestného zákona, a to zákonom č. 1/2014 Z.z. a je upravený v ustanovení § 62a Trestného zákona. Svojou povahou ide o jeden z najmiernejších trestov. Trest zákazu účasti na verejných podujatiach spočíva v tom, že sa odsúdenému počas doby výkonu tohto trestu zakazuje účasť na športových, kultúrnych alebo iných verejných podujatiach. Súd môže uložiť trest zákazu účasti na verejných podujatiach až na desať rokov, ak sa páchateľ dopustí úmyselného trestného činu v súvislosti s účasťou na verejnom podujatí alebo ak to vyžaduje so zreteľom na doterajší spôsob života páchateľa a okolnosti spáchania činu, ochrana verejného poriadku, zdravia, mravnosti alebo majetku. Ako samostatný trest môže byť trest zákazu účasti

na verejných podujatiach uložený, ak vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného prečinu, osobu a pomery páchatel'a, uloženie iného trestu nie je potrebné. Na dobu výkonu trestu zákazu účasti na verejných podujatiach môže súd odsúdenému uložiť primerané obmedzenia a povinnosti vrátane povinnosti podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je takáto kontrola nariadená.

9. Význam alternatívnych trestov a prekážky ich využívania

Význam alternatívnych trestov je badateľný vo viacerých rovinách. Vyhnutím sa izolácie odsúdeného, ku ktorej zákonite dochádza jeho umiestnením do ústavu na výkon trestu odňatia slobody sa eliminuje potreba odsúdeného resocializovať a opätovne ho začleňovať do bežného života po výkone trestu. Výkonom alternatívneho trestu, a teda ponechaním odsúdeného na slobode nedochádza u odsúdeného k pretrhnutiu rodinných, sociálnych, pracovných a ekonomických väzieb. Súčasne je zamedzený akýkoľvek negatívny vplyv ostatných spoluväzňov či už na psychiku odsúdeného alebo jeho celkové správanie a postoje a samozrejme na prevýchovu a nápravu odsúdeného. Počas výkonu alternatívneho trestu môže odsúdený naďalej pracovať, študovať, byť v priamom kontakte s rodinou a blízkymi, čo je jednoznačne pre spoločnosť prospešné. Širšie využívanie alternatívnych trestov má aj pozitívny ekonomický dopad na spoločnosť. Vzhľadom na obmedzené kapacity ústavov na výkon trestu odňatia slobody sú tieto preplňované, stav väznic je alarmujúci, trpia nedostatkom personálnych kapacít, čím sa samozrejme znižuje efektivita výkonu trestu odňatia slobody v ústavoch. V tejto súvislosti nemožno opomenúť aj tú skutočnosť, že finančné zaťaženie štátu v prípade alternatívnych trestov je niekoľkonásobne nižšie, než pri výkone nepodmienečného trestu odňatia slobody v ústave. I keď význam alternatívnych trestov je zrejmý, implementácia restoratívnej justície a ukladanie alternatívnych trestov nedosahuje takú mieru, ktorá by napĺňala ich potenciál. Sudcovia často uprednostňujú tradičné tresty v obave, že alternatívny trest nebude dostatočne represívny, v obave z nedostatočného dohľadu nad odsúdeným a kontrolou plnenia jemu uložených povinností. Alternatívny trest sa aj v laickej verejnosti vníma ako mäkký trest, pričom tlak verejnosti a médií na ukladanie prísnych trestov nemožno bagatelizovať. Restoratívna justícia a jej efektívnosť je priamo závislá na personálnej vybavenosti (dostatok probačných a mediačných úradníkov), ekonomickom a organizačnom zabezpečení, čo si vyžaduje počiatočné investície a samozrejme na komplexnej legislatívnej úprave. Využívanie alternatívnych trestov je tak limitované konzervatívnym prístupom súdov, nedôverou verejnosti, nedostatočnými kapacitami probácie, legislatívnymi obmedzeniami a organizačnými problémami pri výkone trestu.

Záver

Restoratívna justícia nepredstavuje len alternatívu k trestaniu, ale moderný filozofický prístup, ktorý do centra spravodlivosti stavia človeka a jeho potreby. V duchu tejto filozofie sa kladie dôraz najmä na nápravu škôd a reintegráciu, nie výhradne na izoláciu páchatel'a. Ide o nevyhnutný revolučný krok súčasného trestného práva. Restoratívna justícia predstavuje kľúčový nástroj humanizácie trestného práva, ktorý presúva ohnisko pozornosti z abstraktného porušenia normy na konkrétnu ujmu človeka. Kým tradičný retributívny model izoluje páchatel'a, restoratívny prístup ho motivuje k aktívnemu prevzatiu zodpovednosti, čo je primárnym predpokladom jeho úspešnej resocializácie. Ako ukazujú aktuálne výskumy, prínos restoratívnej justície spočíva v schopnosti transformovať páchatel'a cez empatiu a zodpovednosť, zatiaľ čo obeť poskytuje legitímny priestor na nápravu ujmy. Jej úspešná implementácia si vyžaduje nielen legislatívne zmeny, ale najmä zmenu myslenia odbornej aj laickej verejnosti tak, aby sa tento prístup stal štandardnou súčasťou riešenia trestnoprávných konfliktov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

IVOR, J., ZÁHORA, J., POLÁK, P., Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2021. 560 s. ISBN 978-80-5710-407-0

KLÁTIK, J., a kolektív. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2025, 479 s. ISBN 978-80-87713-26-6.

MEMCEROVÁ, I., a kolektív. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2021. 536 s. ISBN 978-80-8173-103-7.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., a kol. Trestný zákon. Komentár. Zväzok I., Prvé vydanie. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3.

Právne predpisy

Zákon č. 460/1992 Z. z. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Zákon č. 1/2014 Z. z. o organizovaní verejných športových podujatí

ZAVEDENIE DOŽIVOTNÉHO DOHLĎADU PO VÝKONE TRESTU AKO NÁSTROJ PREVENČIE RECIDÍVY

IMPLEMENTATION OF LIFETIME SUPERVISION AFTER THE EXECUTION OF A SENTENCE AS TOOL FOR RECIDIVISM PREVENTION

Paulína Sádecká¹

Abstrakt

Príspevok skúma recidívu a jej prevenciu na Slovensku, analyzuje charakteristiku recidivistov, štatistické údaje podielu recidivistov a súčasný systém dohľadu po výkone trestu. Porovnáva slovenské mechanizmy s americkým modelom doživotného dohľadu a hodnotí jeho efektívnosť pri znižovaní recidívy. Navrhuje možnosti zavedenia podobného inštitútu na Slovensku prostredníctvom úvah de lege ferenda s dôrazom na proporcionalitu, ochranu práv a podporu reintegrácie odsúdených.

Kľúčové slová

recidíva, recidivista, dohľad po výkone trestu, doživotný dohľad

Abstract

The article examines recidivism and its prevention in Slovakia, analyzing the characteristics of recidivists, statistical data on their share, and the current post-sentence supervision system. It compares Slovak mechanisms with the U.S. model of lifetime supervision and evaluates its effectiveness in reducing recidivism. It proposes options for introducing a similar institution in Slovakia through de lege ferenda considerations, with an emphasis on proportionality, protection of rights, and support for the reintegration of offenders.

Keywords

recidivism, recidivist, post-sentence supervision, lifetime supervision

Úvod

Problematika recidívy predstavuje jednu z kľúčových otázok súčasného trestného práva a trestnej politiky štátu, keďže práve opakované páchanie trestnej činnosti zásadným spôsobom spochybňuje preventívnu a resocializačnú funkciu ukladaných trestov. Ak má byť cieľom trestnoprávných opatrení nielen potrestanie páchatel'a, ale aj ochrana spoločnosti a znižovanie kriminality, je nevyhnutné venovať osobitnú pozornosť tým páchatel'om u ktorých dochádza k

¹ Mgr. Paulína Sádecká, externá doktorandka v odbore Trestné právo, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

opakovanému zlyhaniu existujúcich a sankčných mechanizmov. Práve recidivisti, najmä páchatelia závažných násilných trestných činov predstavujú zvýšené riziko ďalšieho protiprávneho konania po výkone trestu. Súčasný dohľad po výkone trestu na Slovensku, hoci podporujú reintegráciu a znižujú riziko recidívy, sa ukazujú ako nedostatočné pri najrizikovejších páchatel'och. Preto bude na základe uvedeného tento príspevok skúmať koncept doživotného dohľadu po výkone trestu ako potenciálneho nástroja prevencie recidívy. Ďalej budeme analyzovať jeho fungovanie v americkom systéme a vytvárať možné návrhy adaptácie do slovenského právneho systému prostredníctvom *de lege ferenda*. Cieľom je preskúmať, do akej miery môže dlhodobý dohľad prispieť k ochrane verejnosti, minimalizácii opakovaného páchania trestných činov a podpore bezpečnej reintegrácie odsúdených do spoločnosti.

1. Recidíva a recidivista - teoretické východiská a štatistický kontext na Slovensku

Ako sme naznačili v úvode príspevku je nevyhnutné vymedziť, čo sa rozumie pod pojmom recidíva a kto je považovaný za recidivistu a to nielen z hľadiska trestnoprávnej dogmatiky, ale aj z pohľadu kriminologickej teórie. Bez jasného pojmového rámca by nebolo možné relevantne posudzovať účinnosť existujúcich nástrojov prevencie recidívy ani analyzovať potrebu zavádzania nových inštitútov, akým by mohol byť aj doživotný dohľad po výkone trestu. Definovanie týchto pojmov zároveň umožňuje odlíšiť jednorazové zlyhanie páchatel'ov od systematického a opakovaného porušovania právnych noriem, ktoré si môže vyžadovať intenzívnejší zásah zo strany štátu.

Keď sa pozrieme na definíciu recidívy z pohľadu trestnoprávnej doktríny, tak v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej ako len „Trestný zákon“) nenájdeme jednotnú legálnu definíciu pojmu recidíva. A však trestný zákonodarca počíta s recidívou v rámci niektorých ustanovení Trestného zákona. Recidívu máme uvedenú v Trestnom zákone ako: kvalifikačný znak jednotlivých skutkových podstat trestných činov zvyšujúci trestnú sadzbu, napríklad v §144 ods. 3 písm. a) pri obzvlášť závažnom zločine úkladnej vraždy máme ustanovené, že *„Trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený.“*, taktiež je recidíva príťažujúcou okolnosť podľa §37 písm. m): *„Príťažujúcou okolnosťou je to, že páchatel' bol už za trestný čin odsúdený; súd môže podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia na túto okolnosť neprihliadať.“* Ďalej recidívu nájdeme v Trestnom zákone v paragrafoch : §47 ods. 2 trest odňatia slobody na doživotie, §48 vonkajšia

diferenciácia výkonu trestu odňatia slobody a §66 podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody.²

Z pohľadu kriminológie je v odbornej literatúre niekoľko definícií recidívy, my sa však pozrieme len na niekoľko vybraných z nich. Definícia recidívy z hľadiska kriminologickej vedy je v značnej miere širšia ako v trestnoprávnej rovine. Keď si ich dáme do porovnania, tak z trestnoprávneho hľadiska recidíva znamená, že páchateľ sa dopustí ďalšieho trestného činu, po tom ako bol už za iný predchádzajúci trestný čin odsúdený, pričom kriminológia chápe recidívu ako opakované páchanie protispoločenských činov bez ohľadu na to, či bol páchateľ za predchádzajúce konanie trestne stíhaný alebo odsúdený. Rozhodujúcim kritériom je osoba páchateľa a faktický stav nasvedčujúci riziku ďalšej deliktnej činnosti a nie existencia predchádzajúceho odsúdenia. Takto koncipované poňatie recidívy umožňuje orgánom činným v trestnom konaní komplexnejšie posudzovať nebezpečnosť páchateľa pre spoločnosť a potrebu uplatňovanie individuálnych preventívnych, reedukačných, liečebných alebo eliminačných opatrení. Môžeme vidieť, že zároveň táto kriminologická definícia dopĺňa užšie trestnoprávne vymedzenie recidívy, ktoré nedokáže postihnúť všetky prípady faktického opakovaného porušovania právnych noriem.³ Zahraničná literatúra ako napríklad americký vládny Národný inštitút pre spravodlivosť (NIJ) definuje recidívu ako „*návrat osoby do kriminálneho správania, často po tom, čo osoba dostane sankcie alebo podstúpi intervenciu za prechádzajúci trestný čin.*“⁴ Podľa jednej zahraničnej štúdie od autorov Zgoba a Salerno máme zase definíciu recidívy na základe 3 troch črt: 1. pred samotnou recidívou musí dôjsť k počiatočnej udalosti napr. k prepusteniu z väzenia, 2. po počiatočnej udalosti nastáva nejaké zlyhanie napr. obmedzenie na osobnej slobode z dôvodu protiprávneho konania, 3. musí existovať obdobie recidívy alebo následné obdobie, v rámci ktorého možno ďalšie tzv. „*okno*“ páchateľa považovať za recidívu.⁵

Teoretické vymedzenie recidívy si nevyhnutne vyžaduje aj analýzu osoby páchateľa, ktorá je nositeľom recidívneho trestného správania. Recidivista je páchateľ, ktorý po predchádzajúcom odsúdení opätovne pácha trestnú činnosť, pričom jeho kriminalita má spravidla dlhodobejší a vývinový charakter. Recidíva nie je len opakovaním protiprávneho konania, ale prejavom špecificky formovanej osobnosti, ktorá vzniká spôsobením

² Zákon č. 300/2005 Z. Z. Trestný zákon

³ KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2020. s. 135-136

⁴ NATIONAL INSTITUTE OF JUSTICE: *Recidivism*. [online]. [cit. 2025-12-29]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/corrections/recidivism>

⁵ ZGOBA, K. M., SALERNO, L. M. : *A three-year recidivism analysis of state correctional releases*, In: Criminal Justice Studies, 30:4, 2017. s. 331-332

individuálnych psychických vlastností, genetických predispozícií a sociálneho prostredia. Osobnosť recidivistu sa v porovnaní s prvopáchateľom vyznačuje vyššou mierou sociálne a psychicky negatívnych znakov, ich intenzívnejším vzájomným pôsobením a zvýšenou pohotovosťou k páchaniu trestnej činnosti. Pre recidivistu sú typické najmä dlhodobo narušené sociálne väzby, inštrumentálne vnímanie medziľudských vzťahov, externalizácia viny a presúvanie zodpovednosti za trestné konanie na obete alebo spoločenské inštitúcie. Charakteristické je tiež absencia pocitu viny a empatie, racionálne a kalkulujuce rozhodovanie pri páchaní trestnej činnosti, ako aj nízka účinnosť resocializačných opatrení. Kriminálne správanie recidivistu sa často rozvíja už v ranných vývinových štádiách a nadobúda podobu tzv. kriminálnej kariéry, čím sa významne zvyšuje riziko opakovania trestnej činnosti, najmä období po výkone trestu.⁶

Ako sme už aj niekoľkokrát uviedli recidíva predstavuje v porovnaní s trestnou činnosťou prvopáchateľov kvalitatívne závažnejší protispoločenský jav, keďže opakované páchanie trestnej činnosti je spravidla spojené s vyššou mierou skúsenosti páchatel'a, premyslenejším a organizovanejším spôsobom konania a s nižšou pravdepodobnosťou jeho nápravy. Recidivisti zároveň negatívne ovplyvňujú svoje sociálne okolie a prispievajú k dlhodobej destabilizácii bezpečnostnej situácie v spoločnosti.⁷ Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné venovať pozornosť aj štatistickým údajom o podiele recidivistov na celkovej kriminalite, keďže práve tieto údaje predstavujú významné meradlo efektívnosti ukladania trestných sankcií a fungovania trestnej politiky štátu. Preto v tejto časti príspevku využijeme poznatky fenomenológie na skúmanie stavu recidívy, aby sme dokázali formulovať odporúčania pre nastavenie budúcej trestnej politiky v oblasti boja proti recidíve a to na základe údajov o odsúdených osobách zbieraných a poskytovaných Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré umožňujú rámcovo poukázať na obraz recidívi za obdobie rokov 2015 až 2024.⁸

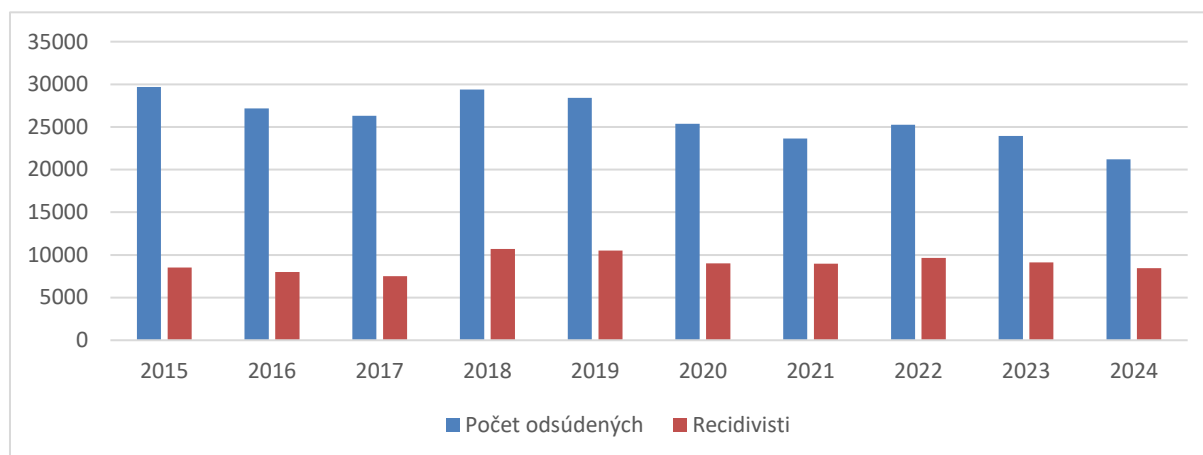
V roku 2015 predstavuje 28,7 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2016 predstavuje 29,4 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2017 predstavuje 28,5 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2018 predstavuje 36,4 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2019

⁶ KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2020. s. 146-149

⁷ KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2020. s. 139

⁸ Táto časť práce je vlastným spracovaním údajov z MINISTERSTVA SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky*. [online]. [cit. 2025-12-30]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>

predstavuje 37,0 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2020 predstavuje 35,5 %, v roku 2021 predstavuje 38 %, v roku 2022 predstavuje 38,2 %, v roku 2023 predstavuje 38 % a v roku 2024 predstavuje 39,9 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. Súhrne, za sledované obdobie bolo odsúdených 268 482 osôb z toho 90 465 osôb predstavovali recidivisti, z čoho vyplýva, že za celé sledované obdobie takmer až 1/3 z celkového počtu odsúdených tvorili recidivisti (35,7 %). Uvedené potvrdzuje aj priemerná recidíva za sledované obdobie vo výške 35,0 %.

Graf: Kvantitatívny stav celkovej recidívy a odsúdených osôb za roky 2015 až 2024 v SR

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že sa počet recidivistov od roku 2015 postupne znižuje, avšak pri bližšom pohľade na percentuálny podiel recidívy vidíme, že recidíva v Slovenskej republike za posledných 10 rokov výrazne neklesá. Dôležité je zdôrazniť, že percento recidívy zostáva stále vysoké, čo znamená, že značná časť odsúdených sa po návrate do spoločnosti dopúšťa ďalších trestných činov. Tento fakt podčiarkuje, že problematika recidívy si vyžaduje systematické a komplexné riešenie a to nielen z preventívneho ale aj trestnoprávneho hľadiska.⁹

Vzhľadom na uvedené štatistické údaje a pretrvávajúce vysoké percento recidívy je zrejmé, že riešenie tejto problematiky je nevyhnutné. Preto v nasledujúcej kapitole sa zameriame na spôsoby, akými je problematika recidívy vyriešená v Slovenskej republike. Preskúmame konkrétne opatrenia, ktoré sú určené pre prepustených väzňov, ako aj mechanizmy dohľadu a podpory po prepustení z výkonu trestu, ktoré majú zabrániť návratu k trestnej činnosti. Cieľom je získať ucelený obraz o tom, aké prostriedky a stratégie Slovenská republika využíva na minimalizáciu recidívy.

⁹ Táto časť práce je vlastným spracovaním údajov z MINISTERSTVA SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky*. [online]. [cit. 2025-12-30]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>

2. Systém dohľadu po výkone trestu v Slovenskej republike

Dohľad nad osobami po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody predstavuje v slovenskom trestnom práve kľúčový nástroj na prevenciu recidívy a podporu resocializácie odsúdených. Slovenská právna úprava umožňuje rôzne formy dohľadu, ktoré sa líšia podľa právneho základu, rozsahu, trvania a miery kontroly. Medzi základné mechanizmy patrí probačný dohľad, ktorý je súčasťou probácie a podmieneného prepustenia, ochranný dohľad, ukladaný pri zvýšenom riziku opakovania trestnej činnosti, a technické alebo elektronické formy monitorovania, používané v špecifických prípadoch na kontrolu správania odsúdených. Doplnkovo systém zahŕňa aj resocializačné programy a poradenstvo probačných úradníkov, ktoré podporujú reintegráciu jednotlivca do spoločnosti a minimalizujú riziko recidívy. Dohľad nad prepustenými osobami tak predstavuje kombináciu kontrolnej, preventívnej a podporné funkcie, pričom jeho cieľom je nielen sledovanie dodržiavania právnych obmedzení, ale aj aktívna pomoc pri návrate odsúdeného do bežného života. V nadväznosti na uvedené sa táto kapitola bude v stručnosti venovať definícií jednotlivých druhov dohľadu, ich právnomu základu a základným charakteristikám, pričom pozornosť bude sústredená najmä na dohľady uplatňované po prepustení z výkonu trestu.

Ako prvý si zadefinujeme probačný dohľad, ktorý spočíva v systematickom sledovaní a usmerňovaní správania odsúdeného po jeho prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, spravidla v rámci podmieneného prepustenia. Vykonáva ho probačný a mediačný úradník, ktorý kontroluje plnenie povinností a obmedzení uložených súdom a zároveň poskytuje odbornú pomoc pri resocializácii odsúdeného. Ukladá sa na skúšobnú dobu, ktorú súd určí v rozhodnutí o podmienenom prepustení, maximálna dĺžka takejto skúšobnej doby je sedem rokov. Probačný dohľad má kontrolno-preventívny aj podporný charakter, keďže jeho cieľom je zníženie rizika recidívy a podpora vedenia riadneho života.¹⁰

Ďalším spôsobom kontroly je ochranný dohľad, je to osobitný ochranný prostriedok v trestnom práve Slovenskej republiky, ktorý súd ukladá páchatelovi pri závažnom trestnom čine, najmä ak je odsúdený na nepodmienený trest odňatia slobody a nie je reálne očakávať, že po prepustení povedie riadny život bez kontrolnej intervencie. Tento inštitút slúži ako dočasný doplnok k trestu odňatia slobody, zameraný na prevenciu ďalšej protispoločenskej činnosti a dovŕšenie nápravy osobnosti odsúdeného prostredníctvom monitorovania jeho správania po prepustení. Ochranný dohľad sa ukladá na minimálne jeden a maximálne tri roky, a ak je uložený opakovane pred vykonaním predchádzajúceho obdobia, celková doba nesmie prekročiť

¹⁰ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Probácia*. [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/sluzby/probacia-a-mediacia-v-trestnom-prave/probacia/>

päť rokov. Počas výkonu ochranného dohľadu je osoba povinná napríklad oznamovať údaje o spôsobe a zdrojoch svojej obživy, osobne sa hlásiť v určených termínoch a vopred oznamovať zmenu pobytu, pričom súd môže uložiť aj ďalšie povinnosti alebo obmedzenia. Výkon ochranného dohľadu má zároveň ochrannú a sociálne resocializačnú funkciu, keďže do systému dohľadu môže byť zahrnutá aj kontrola technickými prostriedkami v súlade s osobitnou právnou úpravou. Tento mechanizmus je taktiež považovaný za prostriedok zníženia recidívy a zvýšenia bezpečnosti spoločnosti tým, že zvyšuje mieru kontroly správania osôb, u ktorých existuje zvýšené riziko opakovania trestnej činnosti.¹¹

Ako je uvedené už pri ochrannom dohľade existuje aj kontrola prostredníctvom technických prostriedkov, takýto dohľad sa v Slovenskej republike realizuje ako elektronický monitoring (EM), ktorý umožňuje kontrolovať dodržiavanie určitých obmedzení či sankcií pomocou technických zariadení (napr. GPS náramkov alebo iných senzorov) v reálnom čase a dopĺňa tradičný probačný dohľad či alternatívne sankcie ako domáce väzenie. EM je v SR zavedený ako súčasť elektronického systému monitoringu osôb (ESMO), ktorý umožňuje sledovanie pohybu osoby, dodržiavania zákazu pobytu v určenom mieste a iných povinností stanovených súdom, čím sa zvyšuje účinnosť kontroly mimo ústavov. EM možno uložiť na dobu trvania alternatívnej sankcie alebo skúšobnej doby, pričom pri domácom väzení sa spravidla využíva na celú dobu trestu, a pri doplnkovom dohľade počas probácie maximálne počas skúšobnej doby, ktorá môže byť podľa slovenského práva až 7 rokov. Tento spôsob monitorovania vznikol v SR ako národný program od roku 2016, aby sa posilnila prevencia recidívy a využívanie alternatívnych sankcií s nižšími nákladmi než tradičné väzenie. Technický dohľad umožňuje probačným úradníkom aktívne aj pasívne monitorovať správanie osoby a flexibilne reagovať na porušenia podmienok uložených súdom. V praxi tento systém prispieva k efektívnejšej kontrole správania a potenciálne nižšiemu riziku recidívy, keďže poskytuje presnejšie údaje o dodržiavaní uložených obmedzení v porovnaní s výlučne osobným dohľadom.¹²

Predstavili sme si hlavné formy dohľadu, ktoré sa na Slovensku uplatňujú po výkone trestu a slúžia ako nástroje kontroly správania odsúdených a prevencie recidívy. Tieto mechanizmy majú predovšetkým časovo obmedzený charakter – probačný dohľad a ochranný

¹¹ Ochranný dohľad (Trestný zákon) [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: <https://www.legis.gov.sk/term/790/ochranny-dohlad-trestny-zakon/>

¹² KRIŠTOF, P. – KLÁTIK, J. – MIHÓK, P.: *ELECTRONIC MONITORING OF OFFENDERS IN SLOVAKIA: INFLUENCED BY THE EU?*. In: Review of Socio-Economic Perspectives, Vol. 3, 2018, Issue. 2. s. 68-76 [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: https://reviewsep.com/index.php/rsep/article/download/43/76/153?utm_source=chatgpt.com

dohľad sú viazané na skúšobnú dobu alebo určený čas, zatiaľ čo elektronický monitoring sa zvyčajne ukladá počas trvania alternatívnej sankcie alebo skúšobnej doby. Napriek existencii týchto nástrojov, ako sme už uviedli na základe štatistických údajov, recidíva medzi odsúdenými stále výrazne neklesá. Tento fakt naznačuje, že súčasné formy dohľadu, hoci prispievajú k zníženiu rizika opakovanej trestnej činnosti, môžu byť v prípade najrizikovejších páchatel'ov nedostatočné. Preto je na mieste úvaha o možnosti zavedenia prísnejšieho a dlhodobejšieho dohľadov tzv. doživotného dohľadu. V nasledujúcej časti sa preto budeme venovať prehľadu fungovania doživotného dohľadu v americkom právnom systéme, aby sme mohli pochopiť jeho účinnosť a mechanizmy, a následne zhodnotíme, či a akým spôsobom by bolo možné podobný inštitút zaviesť na Slovenskej republike.

3. Doživotný dohľad po výkone trestu – americký model a aplikácia na Slovensku

Federálne právo Spojených štátov amerických upravuje problematiku dohľadu nad odsúdenými po výkone trestu odňatia slobody prostredníctvom ustanovenia 18 U.S.C. § 3583, ktoré stanovuje podmienky tzv. supervised release („dohľadu po prepustení“). Tento inštitút má za cieľ umožniť súdom monitorovať správanie odsúdených po výkonnej fáze trestu a podporiť ich úspešnú reintegráciu do spoločnosti, pričom zároveň poskytuje mechanizmus na ochranu verejnosti pred opakovaním trestnej činnosti. Podľa § 3583 môže súd pri vynášaní trestu odňatia slobody rozhodnúť o uloženie dohľadu po prepustení na presne stanovené obdobie, ktoré sa líši podľa závažnosti trestného činu. Bežné maximálne trvanie dohľadu je od jedného do piatich rokov. V špecifických prípadoch však zákon umožňuje, aby dohľad trval až doživotne. Ide predovšetkým o prípady závažných trestných činov, ako sú napríklad závažné sexuálne delikty proti deťom či iným osobám, kde zákon umožňuje uložiť dohľad na „*any term of years not less than five or life*“, to znamená, že pri týchto kategóriách je doživotný dohľad právne možný, hoci jeho uloženie vždy závisí od rozhodnutia súdu a okolností konkrétneho prípadu. Doživotný dohľad sa ukladá ako preventívne opatrenie s cieľom minimalizovať riziko recidívy a zabezpečiť trvalú kontrolu nad správaním odsúdeného. Zákon presne definuje povinnosti a obmedzenia dohľadu. Odsúdený je povinný dodržiavať podmienky určené súdom alebo dozorným úradníkom, ktoré môžu zahŕňať pravidelné hlásenia, zákaz kontaktu s obetami, obmedzenia pohybu, podrobenie sa testom na alkohol alebo drogy a ďalšie kontrolné opatrenia. Porušenie podmienok dohľadu môže viesť k jeho zrušeniu a návratu odsúdeného do výkonu väzby. § 3583 zároveň ustanovuje právomoci súdu modifikovať alebo predĺžiť dohľad, čo umožňuje flexibilné prispôsobenie dohľadu individuálnym okolnostiam prípadu. Doživotný dohľad podľa § 3583 nie je v USA univerzálny, ale striktne podmienený povahou spáchaného

trestného činu. Tento typ dohľadu odráža prístup federálneho práva, ktorý kombinuje trestnoprávnu sankciu s preventívnym dohľadom, pričom zabezpečuje dlhodobú ochranu verejnosti. Súčasne poskytuje rámec, v ktorom súd aj dozorný úradník môžu monitorovať reintegráciu odsúdeného a reagovať na prípadné rizikové správanie. Tento model doživotného dohľadu sa tak stáva významnou zložkou trestnoprávnej politiky v USA, predovšetkým v prípadoch, kde by prepustenie bez dohľadu predstavovalo neprimerané riziko pre spoločnosť. Celkovo § 3583 predstavuje kľúčový nástroj federálneho systému dohľadu, ktorý umožňuje kombinovať kontrolu, prevenciu a podporu reintegrácie. Zároveň stanovuje jasné hranice, pri ktorých môže byť dohľad predĺžený na celý život odsúdeného, čím sa zabezpečuje ochrana verejnosti pred najzávažnejšími formami trestnej činnosti.¹³

O tom ako sa uplatňuje doživotný dohľad v praxi poskytuje pohľad empirická štúdia z Federal Probation Journal, skúma faktory ovplyvňujúce uloženie, ale aj efektivitu uloženia doživotného dohľadu pri páchatel'och detskej pornografie vo federálnych súdnych konaniach USA. Výskum ukazuje, že len približne 38 % odsúdených za detskú pornografiu dostalo skutočne lifetime supervised release, čo odhaľuje rozdiel medzi legislatívnou možnosťou a rozhodnutiami federálnych súdov. Tento rozdiel nie je spôsobený len právnymi kritériami, ale aj tzv. extralegal faktormi, ako sú socioekonomické zázemie, osobná história odsúdeného či ďalšie kontextové okolnosti. Pri rozhodovaní o dĺžke dohľadu súdy zvažujú tradičné štatutárne faktory – povahu a okolnosti trestného činu, charakter odsúdeného, verejnú ochranu a potrebu rehabilitácie. Aj napriek tomu však prax ukazuje, že súdna diskrecia a kontextové okolnosti zohrávajú významnú úlohu pri udeľovaní doživotného dohľadu, čo môže viesť k rozdielnostiam medzi zákonom a jeho implementáciou (sentencing disparity). Jedným z kľúčových zistení štúdie je, že odsúdení, ktorým súd uloží lifetime supervised release, už nikdy nebudú zbavení tejto formy dohľadu, pokiaľ súd nerozhodne inak. Dohľad je teda celoživotný, kontinuálny a nepretržitý, čo výrazne znižuje pravdepodobnosť recidívy počas celého života odsúdeného. Navyše, ak odsúdený poruší podmienky dohľadu, zákon umožňuje jeho revokáciu¹⁴ a návrat do väzenia na zvyšok trvania termínu, čím sa predlžuje prevencia ďalších trestných činov a posilňuje účinnosť systému. Efektívnosť doživotného dohľadu spočíva v niekoľkých kľúčových aspektoch:

¹³ LEGAL INFORMATION INSTITUTE. *18 U.S. Code § 3583 - Inclusion of a term of supervised release after imprisonment.* [online]. [cit. 2026-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3583>

¹⁴ Revokácia - zrušenie alebo odvolanie podmienok dohľadu a prípadný návrat odsúdeného do väzenia.

1. Trvalá monitorovacia prítomnosť: pravidelné kontakty s dozornými pracovníkmi, povinnosť oznamovať zmeny bydliska, zamestnania a komunikácie, často aj elektronické sledovanie. Tento dohľad redukuje príležitosti páchateľa k opätovnému spáchaniu trestného činu, pretože jeho aktivity sú priebežne monitorované.
2. Právny preventívny mechanizmus: akékoľvek porušenie podmienok dohľadu môže byť okamžite postihnuté, vrátane revokácie dohľadu a návratu do väzenia. Tento mechanizmus vytvára stály stimul na dodržiavanie pravidiel.
3. Kontinuálna kontrola rizika: lifetime supervision predstavuje dlhodobý nástroj manažmentu rizika, pričom odsúdení pod týmto dohľadom vykazujú výrazne nižšie pravdepodobnosti recidívy v porovnaní s krátkodobými dohľadmi (3–5 rokov), čo je obzvlášť významné pri závažných sexuálnych deliktoch.
4. Prispôsobiteľnosť podmienok dohľadu: dohľad môže byť flexibilne prispôbovaný podľa správania odsúdeného a vyhodnotenia rizika, pričom základný charakter dohľadu ostáva celoživotný.
5. Pretrvávajúce riziko revokácie: každé porušenie podmienok môže viesť k väzenskému návratu, čím dohľad nie je len monitorovacím, ale aj preventívnym nástrojom, ktorý efektívne udržiava vysokú mieru compliance.¹⁵

Empirické dôkazy ukazujú, že lifetime supervised release je efektívny nástroj ochrany verejnosti, pretože zabezpečuje kontinuálny právny rámec, v ktorom sú odsúdení stále pod dohľadom a riziko recidívy je priebežne manažované. Kombinácia monitorovania, prevencie a právnej zodpovednosti umožňuje súdom a dozorným orgánom efektívne riadiť riziko spojené s najzávažnejšími páchateľmi aj po ukončení výkonu trestu, pričom sa znižuje recidíva, zvyšuje compliance a stabilizuje ochrana verejnosti.¹⁶

Analýza doživotného dohľadu federálneho práva USA poukazuje na efektívnosť dlhodobého monitorovania odsúdených a jeho prínos pre ochranu verejnosti. Empirické štúdie ukazujú, že kontinuálny dohľad znižuje riziko recidívy, podporuje reintegráciu a poskytuje flexibilný rámec, v ktorom je možné prispôbovať podmienky dohľadu individuálnym potrebám odsúdeného. Ako sme aj uviedli v predchádzajúcej kapitole na Slovensku je aktuálne možné uložiť dohľad po výkonnej väzbe len v obmedzenej forme, pričom explicitná možnosť doživotného dohľadu neexistuje. Súčasný právny rámec umožňuje uložiť dohľad maximálne

¹⁵ Compliance - keď odsúdený pod doživotným dohľadom dodržiava všetky pravidlá

¹⁶ VINYARD N. M.: *Extralegal Factors and the Imposition of Lifetime Supervised Release for Child Pornography Offenders*. [online]. [cit. 2026-01-30]. Dostupné na internete: https://www.uscourts.gov/sites/default/files/80_1_6_0.pdf?utm_source=chatgpt.com

na obdobie niekoľkých rokov a jeho podmienky sú menej striktne definované než v USA. Z pohľadu slovenského práva by implementácia obdobného mechanizmu mala rešpektovať základné princípy, ako sú proporcionalita trestu, ochrana osobnosti a ľudské práva, zakotvené v Ústave SR a Európskej zmluve o ľudských právach. Pre prenos modelu do slovenského kontextu je možné uvažovať o týchto *de lege ferenda* návrhoch: 1) Zavedenie inštitútu doživotného dohľadu pre špecifické kategórie trestných činov, najmä závažné sexuálne delikty proti deťom alebo násilné trestné činy so zvýšeným rizikom recidívy. Tento dohľad by sa ukladal po výkone trestu rozhodnutím súdu a jeho podmienky by boli prísne definované v zákone. 2) Flexibilné prispôsobovanie dohľadu individuálnym rizikám odsúdeného, podobne ako v USA, vrátane povinných pravidelných hlásení, elektronického monitorovania, zákazov kontaktu s obetami alebo podrobenia sa psychologickému dohľadu a testom na alkohol a drogy. 3) Mechanizmus revokácie dohľadu pri porušení podmienok, ktorý by umožňoval návrat odsúdeného do výkonu trestu na zostávajúcu dobu alebo iné sankcie, čím by sa posilnila preventívna funkcia dohľadu. 4) Právna úprava transparentného rozhodovania o uložení doživotného dohľadu, ktorá by zohľadňovala štatutárne faktory (povahu a závažnosť trestného činu, osobnú históriu odsúdeného, ochranu verejnosti) a zároveň eliminovala diskriminačné alebo extralegal faktory, čím by sa zabezpečila spravodlivosť a predvídateľnosť rozhodovania. 5) Podpora reintegrácie odsúdených prostredníctvom súbežného sociálneho, psychologického a profesijného dohľadu, čo by reflektovalo prístup USA, kde dohľad nie je len kontrolným, ale aj preventívnym a rehabilitačným nástrojom.

Implementácia takéhoto modelu na Slovensku by mohla výrazne zvýšiť efektivitu ochrany verejnosti pri závažných trestných činoch, minimalizovať riziko recidívy a poskytnúť súdom a dozorným orgánom nástroje pre kontinuálny manažment rizika odsúdených. Dôležitou podmienkou je však zákonná jasnosť, proporcionalita a ochrana základných práv, aby sa predišlo možným porušeniam právnej istoty alebo osobných slobôd.

Záver

Recidíva predstavuje pre slovenský trestnoprávny systém významnú výzvu, keďže takmer tretina odsúdených sa opätovne dopúšťa trestnej činnosti. Súčasný formy dohľadu po výkone trestu, síce podporujú reintegráciu a znižujú riziko recidívy, avšak pri najrizikovejších páchatel'och sa ukazujú ako nedostatočné. Analýza amerického modelu doživotného dohľadu preukázala, že kontinuálny, celoživotný dohľad, kombinujúci monitorovanie, preventívne mechanizmy a flexibilné prispôsobenie podmienok podľa individuálneho rizika, významne znižuje pravdepodobnosť opakovaného páchania závažných trestných činov. Pre Slovenskú

republiku by implementácia obdobného mechanizmu prostredníctvom de lege ferenda návrhov mohla priniesť výrazný prínos v oblasti ochrany verejnosti, minimalizácie recidívy a manažmentu rizika odsúdených, pričom je nevyhnutné zabezpečiť proporcionalitu, právnu jasnosť a ochranu základných práv. Zavedenie doživotného dohľadu by tak predstavovalo komplexný nástroj kombinujúci kontrolu, prevenciu a podporu reintegrácie, čím by sa naplnili ciele trestnoprávnej politiky zameranej na bezpečnosť spoločnosti a efektívnu resocializáciu páchatel'ov, čím by sa zabezpečila dlhodobá ochrana verejnosti, podobne ako v americkom federálnom systéme.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie:

KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2020. s. ISBN 978-80-571-0251-9

Články:

ZGOBA, K. M., - SALERNO, L. M.: *A three-year recidivism analysis of state correctional releases*. In: *Criminal Justice Studies*, 30:4, 2017. s. 331-332

Právne predpisy:

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Internetové zdroje:

KRIŠTOF, P. – KLÁTIK, J. – MIHÓK, P.: *ELECTRONIC MONITORING OF OFFENDERS IN SLOVAKIA: INFLUENCED BY THE EU?*. In: *Review of Socio-Economic Perspectives*, Vol. 3, 2018, Issue. 2. s. 67-80 [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: https://reviewsep.com/index.php/rsep/article/download/43/76/153?utm_source=chatgpt.com

LEGAL INFORMATION INSTITUTE. *18 U.S. Code § 3583 - Inclusion of a term of supervised release after imprisonment*. [online]. [cit. 2026-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3583>

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Probácia*. [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/sluzby/probacia-a-mediacia-v-trestnom-prave/probacia/>

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky*. [online]. [cit. 2025-12-30]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>

NATIONAL INSTITUTE OF JUSTICE. *Recidivism*. [online]. [cit. 2025-12-29]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/corrections/recidivism>

Ochranný dohľad (Trestný zákon) [online]. [cit. 2026-01-05]. Dostupné na internete: <https://www.lewik.org/term/790/ochranny-dohlad-trestny-zakon/>

VINYARD N. M.: *Extralegal Factors and the Imposition of Lifetime Supervised Release for Child Pornography Offenders*. [online]. [cit. 2026-01-30]. Dostupné na internete: https://www.uscourts.gov/sites/default/files/80_1_6_0.pdf?utm_source=chatgpt.com

ELEKTRONICKÝ SYSTÉM MONITORINGU OSÔB

ELECTRONIC MONITORING SYSTEM OF PERSON

Rebeka Puchalla

Abstrakt

Príspevok sa venuje elektronickému systému monitoringu obvinených a odsúdených osôb (ESMO) ako nástroju modernej trestnej politiky Slovenskej republiky. Jeho cieľom je priblížiť historický vývoj elektronického monitoringu, analyzovať platný legislatívny rámec upravujúci využívanie technických prostriedkov a vysvetliť princíp fungovania systému ESMO v aplikačnej praxi. Pozornosť sa venuje najmä úlohám probačného a mediačného úradníka, významu inštitútu predbežného šetrenia, režimom kontroly technickými prostriedkami a územnému pokrytiu monitoringu. Záverečná časť príspevku poukazuje na problematické oblasti fungovania systému ESMO s návrhmi jeho ďalšieho rozvoja v rovine de lege ferenda.

Kľúčové slová: elektronický monitoring, trestná politika, probácia a mediácia, predbežné šetrenie, technické prostriedky, alternatívne tresty

Abstract

The paper focuses on the Electronic Monitoring System for Accused and Convicted Persons (ESMO) as a tool of modern criminal policy in the Slovak Republic. Its aim is to outline the historical development of electronic monitoring, to analyse the current legislative framework governing the use of technical monitoring devices, and to explain the practical functioning of the ESMO system. Particular attention is paid to the role of probation and mediation officers, the significance of the preliminary assessment, the modes of control using technical means, and the territorial coverage of electronic monitoring. The final part of the paper identifies problematic aspects of the functioning of the ESMO system and proposes directions for its further development de lege ferenda.

Keywords: electronic monitoring, criminal policy, probation and mediation, preliminary assessment, technical monitoring devices, alternative sanctions

Úvod

Dynamický rozvoj digitálnych technológií sa v posledných rokoch prirodzene premietajú aj do spôsobu, akým štát vykonáva trestnú politiku. V podmienkach Slovenskej republiky možno za jeden z prejavov tejto transformácie považovať projekt MSSR Elektronický systém monitoringu obvinených a odsúdených osôb (ESMO)¹, ktorého cieľom je vytvárať podmienky

¹ Poznámka: Projekt bol MSSR spustený v roku 2013 a okrem prevádzky systému a jeho servisu, ktoré boli financované so štátneho rozpočtu, bol projekt financovaný z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja, konkr. Operačného programu Informatizácia spoločnosti.

pre reálne využívanie kontroly dodržiavania vybraných rozhodnutí technickými prostriedkami, najmä v záujme posilnenia alternatívnych trestov a odklonov v trestnom konaní.²

Zavádzanie ESMO je zároveň sprevádzané viacerými praktickými otázkami, predovšetkým pokiaľ ide o jeho efektívnosť, ekonomickú náročnosť a reálny prínos pre trestnoprávnu prax. Cieľom príspevku je preto vymedziť základné pojmy ESMO, priblížiť jeho historický vývoj, analyzovať legislatívny rámec, vysvetliť princíp fungovania systému a ponúknuť stručné zhodnotenie jeho výhod a limitov.

Elektronický systém monitoringu obvinených a odsúdených osôb

Elektronický systém monitoringu obvinených a odsúdených osôb je primárne spájaný s výkonom trestu domáceho väzenia, čo však nemožno považovať za jedinou oblasť kde sa ESMO využíva. Okrem spomenutého trestu domáceho väzenia sa ESMO využíva pri monitorovaní zákazu požitia alkoholu, zákazu pohybu a pobytu v zakázaných zónach ako i zákazu priblíženia sa k chránenej osobe.

Elektronický monitoring osôb vznikol ako odpoveď na dlhodobo diskutované limity trestu odňatia slobody – najmä na jeho ekonomickú náročnosť, resocializačné riziká a v určitých obdobiach aj kapacitné problémy väzenstva. V európskom priestore sa postupne etabloval ako dôsledok presadzovania myšlienok restoratívnej justície ako súčasť širšieho trendu presadzovania alternatívnych sankcií a individualizácie výkonu trestov. Alternatívnu justíciu možno deliť dvoma spôsobmi, a to nasledovne: „Prvým sú alternatívne tresty, ktoré dodnes teória jasne nezadefinovala. Druhou kategóriou sú tzv. alternatívne postupy, ktoré je možno definovať ako tzv. osobitné spôsoby konania.“³ V tejto spojitosti možno ESMO označiť za spôsob kontroly výkonu alternatívnej justície.

V slovenských podmienkach sa ESMO výraznejšie presadil v rokoch 2012 - 2015, a to v spojitosti s prijatím zákona č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov a uvedomovaním si potreby vybudovania silného organizačného zázemia v rámci probácie a mediácie. Významným impulzom pre realizáciu národného projektu ESMO bola snaha o zvýšenie praktickej využiteľnosti trestu domáceho väzenia a kontrolu ďalších rozhodnutí technickými prostriedkami, čo sa premietlo aj do metodických a projektových aktivít rezortu spravodlivosti.

² <https://esmo.gov.sk/>

³ PETRIČKO, D.: Problémy pri implementácii alternatívnych prístupov v justičnej praxi, str. 78

Legislatívny rámec ESMO

Základným právnym predpisom je už spomenutý zákon č. 78/2015 Z. z., ktorý vymedzuje technické prostriedky a podmienky ich použitia pri kontrole výkonu niektorých rozhodnutí.⁴ Je dôležité podotknúť, že „kontrola technickými prostriedkami nie je sankčným mechanizmom, ale je nástrojom kontroly výkonu zákonom ustanovených rozhodnutí, ktorými sa ukladajú tresty, obmedzenia alebo povinnosti, prípadne nariaďuje predbežné opatrenie.“⁵ Technické prostriedky sú taxatívne vymedzené v ust. § 3 zákona č. 78/2015 v aktuálnom znení.

Medzi technické prostriedky patrí osobné identifikačné zariadenie, ktoré slúži na jednoznačnú identifikáciu kontrolovanej osoby. Toto zariadenie sa upevňuje priamo na telo kontrolovanej osoby, spravidla vo forme náramku umiestneného na ruke alebo nohe.

Ďalším technickým prostriedkom je zariadenie na kontrolu prítomnosti v mieste výkonu rozhodnutia, ktorého účelom je preverovanie, či sa kontrolovaná osoba nachádza v určenom čase na určenom mieste. Uvedené zariadenie sa inštaluje v obydlí kontrolovanej osoby a je prítomné počas celého trvania kontroly technickými prostriedkami.

Zákon ďalej upravuje zariadenie na určenie polohy kontrolovanej osoby, ktoré umožňuje zistenie jej aktuálnej geografickej polohy. Funkčne ide o zariadenie porovnateľné s mobilným telefónom, ktoré je kontrolovaná osoba povinná mať pri sebe počas celého trvania elektronického monitoringu.

Osobitnú kategóriu predstavuje zariadenie varovania blízkosti, ktoré je určené pre potreby chránenej osoby a funguje na princípe vydania varovného signálu v prípade priblíženia sa kontrolovanej osoby k chránenej osobe alebo do zakázanej zóny. Počas trvania kontroly je nevyhnutné, aby chránená osoba mala toto zariadenie nepretržite pri sebe. Treba vyzdvihnúť skutočnosť, že sme iba jednou z troch krajín Európskej únie, ktorá elektronický monitoring využíva aj na monitorovanie zákazu priblíženia sa ku chránenej osobe.

Súčasťou systému technických prostriedkov je aj zariadenie na kontrolu požitia alkoholu, ktoré slúži na kontrolu dodržiavania uloženého zákazu požívania alkoholu. Kontrola prebieha na základe merania hladiny alkoholu v dychu za súčasnej biometrickej identifikácie kontrolovanej osoby, pričom zariadenie funguje na princípe náhodných kontrol. Kontrolovaná osoba je v prípade náhodnej kontroly vyzvaná na dychovú skúšku, ktorú je povinná strpieť za súčasného snímania biometrických údajov prostredníctvom kamery.

⁴ Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 1 ods. 1)

⁵ USAČEV, B.: Electronic system for individual monitoring, dostupné na: <https://www.projustice.sk/trestne-pravo/elektronicky-system-monitoringu-osob>

Zákon vymedzuje aj zariadenie hlasového overenia prítomnosti kontrolovanej osoby, ktoré umožňuje telefonické overenie jej prítomnosti na určenom mieste v určenom čase, pričom overenie je doplnené o hlasovú biometrickú identifikáciu.

Osobitným technickým prostriedkom je zariadenie probačného a mediačného úradníka, prostredníctvom ktorého je možné vykonávať kontrolu dodržiavania uložených obmedzení, povinností alebo zákazov, a to aj overením prítomnosti kontrolovanej osoby na konkrétnom mieste bez jej vedomia.

Kombinované využívanie týchto prostriedkov umožňuje nepretržitú kontrolu dodržiavania uložených obmedzení, povinností alebo zákazov, ako aj zaznamenávanie incidentov relevantných pre ďalšie rozhodovanie súdu. Elektronický monitoring prebieha nepretržite, pričom súd môže kontrolovanej osobe povoliť časovo a vecne vymedzené vzdialenie sa z obydli, napríklad za účelom výkonu práce.

Systém ESMO je technicky a organizačne nastavený tak, aby umožňoval výkon kontroly na takmer celom území Slovenskej republiky, pričom v súčasnosti pokrýva približne 95 % územia štátu. Ide tak o celoplošný nástroj trestnej politiky, ktorý prispieva k jednotnej aplikačnej praxi.

Úlohy subjektov a význam predbežného šetrenia

Zákon č. 78/2015 Z. z. v prvom rade vymedzuje postavenie a základné povinnosti kontrolovanej osoby, ktorá je povinná strpieť výkon kontroly technickými prostriedkami, riadne používať pridelené zariadenia, chrániť ich pred poškodením, stratou alebo zneužitím a zároveň poskytovať potrebnú súčinnosť subjektom zabezpečujúcim výkon elektronického monitoringu. Kontrolovaná osoba je povinná zdržať sa akéhokoľvek konania, ktoré by mohlo viesť k narušeniu funkčnosti technických prostriedkov alebo k znemožneniu riadneho výkonu kontroly. Súčasne je povinná bezodkladne oznámiť technické poruchy, poškodenie zariadenia alebo iné skutočnosti, ktoré môžu mať vplyv na priebeh monitoringu.

Osobitná pozornosť je v zákone venovaná úlohám probačného a mediačného úradníka, ktorý vystupuje ako kľúčový medzičlánok medzi súdom, kontrolovanou osobou a operačným strediskom monitorovacieho pracoviska. Probačný a mediačný úradník zabezpečuje najmä realizáciu predbežného šetrenia, koordinuje zavedenie technických prostriedkov, priebežne vyhodnocuje dodržiavanie uložených obmedzení a povinností a v prípade zistených porušení informuje príslušný súd. Jeho činnosť má nielen kontrolný, ale aj preventívny a motivačný charakter, keďže cieľom elektronického monitoringu nie je výlučne represia, ale aj podpora riadneho vedenia života kontrolovanej osoby. V tejto stati je viac ako žiaduce spomenúť inštitút

predbežného šetrenia a vyzdvihnúť jeho dôležitosť. Predstavuje totiž jeden z kľúčových aplikačných nástrojov systému ESMO, keďže vytvára predpoklady pre realizovateľnosť a efektívny výkon kontroly technickými prostriedkami. Jeho cieľom je komplexné posúdenie osoby, jej sociálneho prostredia, technických a priestorových podmienok, ako aj identifikácia potenciálnych rizík spojených s výkonom elektronického monitoringu. Výsledky predbežného šetrenia slúžia súdu ako významný podklad pri rozhodovaní o uložení trestu alebo opatrenia spojeného s elektronickým monitoringom a zároveň umožňujú nastavenie individuálnych podmienok kontroly zohľadňujúcich konkrétnu situáciu kontrolovanej osoby.

Zákon zároveň upravuje činnosť monitorovacieho pracoviska, ktoré zabezpečuje nepretržitú technickú prevádzku systému, vyhodnocovanie incidentov a eskalačné postupy v prípade porušenia uložených podmienok. Monitorovacie pracovisko zaznamenáva všetky relevantné udalosti, ktoré môžu mať význam pre ďalšie rozhodovanie súdu, pričom tieto záznamy môžu slúžiť ako podklad pre procesné úkony v trestnom konaní alebo vo výkone trestu.

V ustanoveniach § 17 až § 23 predmetného zákona zákonodarca ďalej upravuje postup pri porušení uložených obmedzení a povinností, ako aj spôsob informovania príslušných orgánov. V závislosti od povahy a závažnosti porušenia môže ísť o menej závažné incidenty technického charakteru, ale aj o závažné porušenia, ktoré môžu viesť k zmene spôsobu výkonu trestu alebo k rozhodnutiu o jeho premene. Zákon č. 78/2015 Z. z. v aktuálnom znení pritom umožňuje diferencovaný prístup k jednotlivým porušeniam, čím vytvára priestor pre individualizované posúdenie správania kontrolovanej osoby.

Z hľadiska ochrany základných práv a osobných údajov zákon výslovne ustanovuje, že údaje získané prostredníctvom technických prostriedkov možno spracúvať výlučne na účely kontroly výkonu rozhodnutí a len v rozsahu nevyhnutnom na dosiahnutie sledovaného účelu. Zákon tak reflektuje potrebu vyváženia verejného záujmu na kontrole výkonu rozhodnutí s ochranou súkromia kontrolovaných osôb.

Ustanovenia § 17 až § 23 zákona č. 78/2015 Z. z. tak vytvárajú komplexný rámec výkonu elektronického monitoringu, ktorý prepája technickú, organizačnú a procesnú rovinu systému ESMO a zabezpečuje jeho praktickú realizáciu v aplikačnej praxi. Funkčnosť tohto rámca je však podmienená jeho systematickým prepojením na ďalšie právne predpisy, ako aj na sekundárnu normotvorbu, ktoré vytvárajú materiálny a procesný priestor pre ukladanie a výkon monitorovaných rozhodnutí.

Právny rámec ESMO nadväzuje na sekundárnu normotvorbu a aplikačné prepojenia na trestnoprávne predpisy, najmä v hmotnoprávnej rovine Trestného zákona, kde trest domáceho

väzenia predstavuje alternatívu k nepodmienečnému trestu odňatia slobody, ako aj v procesnej rovine Trestného poriadku upravujúcej výkon rozhodnutí a dohľad nad ich plnením. Tieto prepojenia sú doplnené rezortnými materiálmi, ktoré reflektujú rozširovanie možností praktického využitia ESMO v trestnoprávnej praxi. Z pohľadu systematiky je ESMO založený na kombinácii osobitnej právnej úpravy technických prostriedkov a nosných trestnoprávných predpisov umožňujúcich ukladanie rozhodnutí podliehajúcich elektronickej kontrole.

Výhody a nevýhody ESMO

Elektronický systém monitoringu obvinených a odsúdených osôb predstavuje významný nástroj modernizácie trestnej politiky štátu, ktorý reaguje na potrebu posilňovania alternatívnych trestov a individualizácie výkonu sankcií. Medzi jeho hlavné výhody patrí možnosť nahradenia alebo doplnenia trestu odňatia slobody menej invazívnymi opatreniami, ktoré umožňujú kontrolovanej osobe zotrvať v prirodzenom sociálnom prostredí, zachovať pracovné a rodinné väzby a zároveň zabezpečiť primeranú mieru kontroly zo strany štátu. Elektronický monitoring zároveň prispieva k ochrane chránenej osoby, najmä pri kontrole zákazu priblíženia sa, čím posilňuje preventívnu funkciu trestného práva a zvyšuje bezpečnosť obetí trestných činov. Za pozitívum možno považovať aj flexibilitu systému ESMO, ktorý umožňuje kombinovať rôzne technické prostriedky a režimy kontroly v závislosti od povahy uloženého rozhodnutia a individuálnych okolností konkrétneho prípadu. Systém vytvára priestor pre diferencovaný prístup súdov a probácie a mediácie, pričom jeho potenciál spočíva aj v racionalizácii výkonu trestov a v možnosti dlhodobého znižovania zaťaženia ústavov na výkon trestu odňatia slobody.

Na druhej strane, si však treba priznať, že sa doposiaľ nepodarilo naplniť ciele stanovené rekodifikáciou trestných kódexov, ktorého hlavnou myšlienkou bola zmena „celkovej filozofie ukladania trestných sankcií – chápanie trestu odňatia slobody ako riešenia ultima ratio, a to najmä v prípade menej závažných trestných činov - dôraz na individuálny prístup pri riešení trestných vecí na základe širokej možnosti využitia alternatívnych sankcií a odklonov.“⁶ Aplikačná prax odhalila viaceré nevýhody a limity fungovania elektronického monitoringu. Medzi najvýraznejšie patrí nízka miera reálneho využívania systému v porovnaní s pôvodne plánovanými kapacitami. V roku 2025 bolo kontrolovaných osôb 620 a chránených osôb 38. Ďalšou nevýhodou sú vysoké ekonomické náklady na jeho prevádzku, ktoré v doterajšej podobe nepreukázali očakávané úspory verejných financií. Ak by štát technické prostriedky nevlastnil,

⁶ BURSKÝ, S.: Potrebné zmeny v oblasti zabezpečovania prípravy a výkonu sankcií nespojených s odňatím slobody, str. 21

ale by si ich napríklad iba prepožičal (ako je to napríklad v Belgicku), vedel by výrazným spôsobom znížiť náklady potrebné na ich spravovanie a zefektívniť tak nakladanie s verejnými financiami ako i tými európskymi. Problematickým aspektom je aj technologická náročnosť systému a jeho závislosť od technického zázemia, vrátane existencie území s obmedzeným alebo nedostatočným signálovým pokrytím (tzv. čierne / sivé zóny), čo má priamy vplyv na rozhodovaciu činnosť súdov a rovnosť prístupu k alternatívnym trestom. Za nevýhodu možno považovať aj organizačné a personálne nároky kladené na probáciu a mediáciu, ako aj nejednotnú aplikačnú prax, ktorá môže prameniť z opatrnosti súdov alebo z nedostatočnej znalosti možností systému. V neposlednom rade si elektronický monitoring vyžaduje citlivé vyvažovanie medzi efektívnou kontrolou výkonu rozhodnutí a ochranou základných práv kontrolovaných osôb, najmä práva na súkromie a ochranu osobných údajov.

Záver

Elektronický systém monitoringu obvinených a odsúdených osôb predstavuje významný posun v smere modernizácie trestnej politiky Slovenskej republiky a posilňovania alternatívnych foriem trestania. Jeho potenciál spočíva najmä v možnosti individualizácie výkonu trestov, znižovania negatívnych sociálnych dopadov trestu odňatia slobody a v posilnení ochrany chránenej osoby prostredníctvom kontroly zákazu priblíženia sa. Z hľadiska systematiky právnej úpravy možno konštatovať, že zákon č. 78/2015 Z. z. vytvára funkčný rámec pre využívanie technických prostriedkov, ktorý je vhodne prepojený s hmotnoprávnymi a procesnoprávnymi predpismi trestného práva. Aplikačná prax však zároveň odhalila viaceré limity fungovania systému ESMO. Ide najmä o nízku mieru jeho reálneho využívania v porovnaní s pôvodne plánovanými kapacitami, vysoké ekonomické náklady na jeho prevádzku, ako aj technologické a organizačné nároky spojené s jeho fungovaním. Osobitne problematická je otázka efektívnosti vynaložených verejných prostriedkov a existencia území s obmedzeným technickým pokrytím, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať rovnosť prístupu k alternatívnym trestom. Významným faktorom úspešného fungovania systému zostáva aj kvalita predbežného šetrenia, ktoré je nevyhnutným predpokladom realizovateľnosti a efektívnosti elektronického monitoringu.

Do budúca možno za žiaduce považovať najmä prehodnotenie ekonomického modelu fungovania ESMO, posilnenie jednotnej aplikačnej praxe, systematickejšie vyhodnocovanie štatistických údajov a zvýšenie informovanosti súdov o možnostiach využitia elektronického monitoringu. Len za týchto podmienok môže ESMO naplno plniť svoju úlohu ako efektívny, primeraný a udržateľný nástroj výkonu trestnej politiky štátu.

Zoznam bibliografických odkazov

BURSKÝ, S.: Potrebné zmeny v oblasti zabezpečovania prípravy a výkonu sankcií nespojených s odňatím slobody, In Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II., Zborník príspevkov z konferencie Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II. 2022, ISBN 978-80-7160-646-8

ĎURKECHOVÁ, R.: Restoratívna justícia na Slovensku cez juristickú prizmu, In Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku I., Zborník príspevkov z konferencie Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku I. 2021, ISBN 978-80-555-2770-3

HORÁK, J.: Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených, Trestní právo, roč. 10, 2005, č. 12, ISSN 1211-2860

PETRIČKO, D.: Problémy pri implementácii alternatívnych prístupov v justičnej praxi, In Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II., Zborník príspevkov z konferencie Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II. 2022, ISBN 978-80-7160-646-8

RAJNIČ, M.: Trest domáceho väzenia – stav po 15 rokoch, In Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku I., Zborník príspevkov z konferencie Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku I. 2021, ISBN 978-80-555-2770-3

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna Justícia, Praha: Leges, 2015, 344 s., ISBN 978-80-7502-075-8

ŠPEJRA, M., DIBLÍKOVÁ, S., VLACH, J.: Aplikace elektronického monitorovacího systému ve vztahu ke kriminální kariéře odsouzených, Trestní právo, 2024, č. 1, ISSN 2788-3787

USAČEV, B: Electronic system for individual monitoring. In Projustice, 2017, dostupné na: <https://www.projustice.sk/trestne-pravo/elektronicky-system-monitoringu-osob>

ZÁHORA, J. Európske štandardy pre monitorovanie osôb v trestnom konaní. Trestněprávní revue, 2014, č. 11-12, ISSN 1213-5313

Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov

MEDZINÁRODNÉ ÚNOSY DETÍ V TRESTNOPRÁVNÝCH REÁLIÁCH

INTERNATIONAL CHILD ABDUCTIONS FROM A CRIMINAL LAW PERSPECTIVE

Martina Ilková¹

Martin Mihók²

Abstrakt

Autori v predkladanom príspevku analyzujú relevantnú trestnoprávnú úpravu súvisiacu s medzinárodnými únosmi detí, upravenými Dohovorom o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí prijatým 25. októbra 1980 v Haagu, ktorý je v zmysle oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 49/1999 Z. z. záväzný aj pre Slovenskú republiku, so zameraním sa na identifikáciu prípadných nedostatkov právneho stavu de lege lata v kontexte analyzovanej problematiky.

Kľúčové slová

medzinárodný únos, rodičovský únos, trestné stíhanie, trestné konanie, trestná zodpovednosť

Abstract

In the following article, the authors analyse the relevant criminal law provisions relating to international child abductions, regulated by the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction adopted on October 25, 1980, in Hague, which, pursuant to the announcement of the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic No. 49/1999 Coll., is also binding on the Slovak Republic, with a focus on identifying potential shortcomings in the legal situation de lege lata in the context of the issue under analysis.

Keywords

international abduction, parental abduction, criminal prosecution, criminal proceedings, criminal liability

Úvod

Narastajúca globalizácia spoločnosti so sebou prináša aj negatívne dôsledky, súčasťou ktorých je tiež sociologický fenomén tzv. „medzinárodných únosov detí“, ktorý si v polovici minulého storočia vyžiadala pozornosť medzinárodného spoločenstva a medzinárodnú spoluprácu zameriavajúcu sa na predchádzanie a riešenie takto vzniknutých situácií. V porovnaní s inými druhmi medzinárodných únosov detí vykazujú medzinárodné rodičovské únosy určité špecifiká, spojené prirodzene s existenciou blízkeho príbuzenského pomeru medzi

¹ Mgr. Bc. Martina Ilková, LL.M., vyššia súdna úradníčka Okresného súdu Banská Bystrica

² JUDr. PhDr. Martin Mihók, PhD., LL.M., prokurátor Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici

dieťaťom a únosom, či osobitné pohnútky konania únosu. Niektorí autori poukazujú na to, že k medzinárodnému rodičovskému únosu dochádza po tom, čo nositelia opatrovníckeho práva prestanú spolu žiť, v dôsledku čoho ani ich deti nemôžu naďalej žiť s oboma nositeľmi opatrovníckeho práva a „únosca“, teda jeden z dvoch nositeľov opatrovníckeho práva, koná jednostranne (bez súhlasu druhého nositeľa opatrovníckeho práva), čím dochádza k porušeniu jeho opatrovníckeho práva a toto konanie má za následok trvalú zmenu pobytu dieťaťa. V mnohých prípadoch býva snahou únoscu svojim konaním umelo založiť právomoc súdov iného štátu na konanie o rodičovských právach a povinnostiach k dieťaťu, pričom cieľom tohto *forum shopping* je zabezpečiť vydanie rozhodnutia, ktoré bude preňho priaznivejšie.³ Určitú súvislosť s postupným prehĺbovaním tohto problému v našich podmienkach možno do istej miery badať v kontexte prijatia Slovenskej republiky do Európskej únie a neskôr vstúpením do schengenského priestoru. V dôsledku uvedených skutočností je prirodzené, že proces premiestňovania ako taký je menej náročný a široké možnosti štúdia, či pracovných aktivít, ktoré otvorenie hraníc prinieslo, má za následok vzrastajúci počet medzinárodných rodičovstiev a manželstiev,⁴ z ktorých prameniace nezhody môžu u rodičov viesť až k medzinárodným únosom detí.

Pojem medzinárodný únos dieťaťa nemá svoju exaktnú legálnu definíciu a kľúčový medzinárodný dokument, v danom prípade Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí prijatý 25. októbra 1980 v Haagu (ďalej aj ako „Dohovor“), napriek jeho použitiu v názve, v samotnom texte pracuje s pojmom *neoprávnené premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa*. Článok 3 Dohovoru poskytuje bližšiu definíciu toho, kedy bude premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa považované za neoprávnené. V zásade možno uviesť, že pôjde o prípady, keď jeden rodič nemá súhlas druhého rodiča, ani súhlas súdu štátu, v ktorom malo dieťa pred premiestnením obvyklý pobyt, s jeho premiestnením na územie iného štátu. Práva a povinnosti oboch rodičov sú rovnocenné, pričom platí zásada, v zmysle ktorej o bežných záležitostiach dieťaťa môže rozhodovať každý z rodičov samostatne, avšak o podstatných záležitostiach rozhodujú spoločne.⁵ Z podstaty veci je zrejmé, že premiestnenie maloletého dieťa z územia jedného štátu na územie iného, bude tak podstatným zásahom a zmenou v živote maloletého dieťaťa, ktorá bude bez pochyb spadať medzi podstatné

³ BURDOVÁ, K.: *Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2016, s. 5.

⁴ BOHRNOVÁ, M.: Právne postavenie Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí. In: *Policajná teória a prax* [online]. Dostupné na internete: <https://akademiapz.sk/archiv-3-2017> [cit. 2026-01-25].

⁵ BOHRNOVÁ, M.: Právne postavenie Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí. In: *Policajná teória a prax* [online]. Dostupné na internete: <https://akademiapz.sk/archiv-3-2017> [cit. 2026-01-25].

záležitosti a preto si bude vyžadovať súhlas oboch rodičov. Pokiaľ súhlas oboch rodičov nie je daný, ani nahradený rozhodnutím súdu, tzv. „oprávnený rodič“ má následne možnosť iniciovať konanie o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní (porovnaj § 123 a nasl. zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok) proti rodičovi „únoscovi“ (tomu, kto podľa navrhovateľa porušuje právo). Vzhľadom na obsahové zameranie článku, uvedené nebude predmetom podrobnejšej analýzy, čo však možno osobitne vyzdvihnúť je, že ide o problematiku, ktorá je spoľahlivo riešená v rámci civilného práva. V aplikačnej praxi však napriek tomu možno častokrát pozorovať snahu rodičov „preniesť“ takto vzniknutý konflikt do trestnoprávnej roviny.

Trestnoprávna ne/zodpovednosť rodiča v prípade neoprávneného premiestnenia dieťaťa

V prvom rade je nevyhnutné upriamiť pozornosť na skutočnosť, že súdy v rámci civilného konania rozhodujú výlučne o tom, či premiestnenie alebo zadržanie maloletého bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého.⁶ Návratové konanie, ako to *expressis verbis* vyplýva aj z čl. 19 Dohovoru, svojou povahou nie je konaním vo veci samej, teda jeho výsledkom nie je úprava výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, ale má charakter predbežného konania, v ktorom je zisťovaný konflikt v otázke jurisdikcie a v ktorom má byť s konečnou platnosťou zodpovedaná otázka jurisdikcie nad maloletým dieťaťom.⁷ Ide tak o špecifické konanie týkajúce sa maloletého dieťaťa, ktorého cieľom je obnoviť pôvodný stav a umožniť tak práve príslušnému orgánu v štáte obvyklého pobytu maloletého dieťaťa, aby rozhodol vo veci starostlivosti o maloleté dieťa. Súd teda rozhoduje výlučne o tom, či navráti alebo nenavráti dieťa do krajiny jeho obvyklého pobytu⁸ a v tejto súvislosti aj v prípade rozhodnutia o navrátení dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu formuluje povinnosť povinnému rodičovi („únoscovi“), aby maloleté dieťa navrátil na územie príslušného štátu.

Vychádzajúc z aktuálnej trestnoprávnej úpravy nemožno jednoznačne skonštatovať, že by samotné konanie vo vyššie naznačenej súvislosti (neoprávnené premiestnenie maloletého dieťaťa na územie iného štátu) bolo posudzované ako samostatný trestný čin. Ako vplýva z doterajšieho výkladu, ochrana pred tzv. medzinárodnými únosi je koncipovaná predovšetkým v intenciách civilného práva, a to možnosťou iniciovať tzv. návratové konanie. Zároveň je nevyhnutné dať do pozornosti skutočnosť, že v prípade ak povinný rodič

⁶ Pozri § 123 ods. 1 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

⁷ Porovnaj napr. uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 32P/132/2024 zo dňa 07. 10. 2024

⁸ Porovnaj napr. uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 12CoP/40/2025 zo dňa 29. 04. 2025

nerespektuje právoplatné rozhodnutie súdu, ktorým tento nariadil návrat maloletého a zároveň mu uložil povinnosť navrátiť maloleté dieťa do krajiny jeho obvyklého pobytu, oprávnený rodič má zachovanú možnosť iniciovať tiež konanie o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých⁹ podľa § 370 a nasl. zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej ako „CMP“). Práve bezvýsledné využitie opatrení v rámci civilného procesu je nevyhnutným predpokladom toho, aby bolo možné vôbec zvažovať uplatnenie trestnoprávnej represie, neopomínajúc skutočnosť, že prostriedky trestného práva predstavujú za daných okolností *ultima ratio*, teda až krajný prostriedok ochrany práv.

Ako už bolo naznačené, v našich podmienkach absentuje samostatný trestný čin „medzinárodného únosu dieťaťa“, ktorý by exaktne koncipoval takéto konanie v rámci skutkovej podstaty trestného činu, aby tak bolo možné bez pochybností vyvodzovať trestnoprávnu zodpovednosť vo vzťahu k rodičovi „únoscovi“. Z hľadiska právnej kvalifikácie tohto konania, vychádzajúc z právneho stavu *de lege lata*, sa však javí ako vhodné bližšie analyzovať ustanovenia § 210 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len ako „Trestný zákon“) a § 349 Trestného zákona.

Ustanovenie § 210 Trestného zákona predstavuje privilegovanú skutkovú podstatu k trestnému činu *únosu* podľa § 209 Trestného zákona, nakoľko v danom prípade pôjde o špeciálny subjekt, ktorým je rodič alebo príbuzný v priamom rade.¹⁰ Objektívna stránka tohto trestného činu spočíva v odňatí dieťaťa alebo osoby postihnutej duševnou poruchou alebo duševne nedostatočne vyvinutej, z opatrovania toho, kto má podľa zákona alebo podľa úradného rozhodnutia povinnosť starať sa o nich. Z hľadiska subjektívnej stránky sa bude vyžadovať úmyselné zavinenie. Vychádzajúc z vymedzenej objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu (pre účely analyzovanej problematiky zameranej na odňatie dieťaťa) je zrejmé, že ťažiskovým predpokladom bude v danom prípade existencia úradného rozhodnutia, resp. zákonného oprávnenia týkajúceho sa výkonu starostlivosti. V druhom uvádzanom prípade (zákonné oprávnenie) je však nevyhnutné skonštatovať, že zákon vo všeobecnosti priznáva rodičom rovnocenné postavenie a s tým súvisiace rovnocenné práva a povinnosti. Na úrovni najvyšších justičných autorít bolo zhodne ustálené, že nepôjde o únos, pokiaľ rodič (hoci aj násilím alebo ľst'ou) odníme dieťa druhému rodičovi za situácie, kedy rodičia už spolu nežijú, avšak dieťa sa len fakticky zdržuje u jedného z rodičov a súd doposiaľ

⁹ § 370 ods. 2 CMP výslovne upravuje, že dotknuté ustanovenia sa uplatňujú aj pri výkone rozhodnutia o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní.

¹⁰ TURAY, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. I. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2025, s. 788.

právoplatne nerozhodol, ktorému z rodičov sa dieťa zveruje do výchovy.¹¹ Ako už bolo naznačené v úvode, rozhodnutie o návrate maloletého dieťaťa je výlučne rozhodnutím o otázke jurisdikcie nad maloletým, teda súd rozhoduje výhradne o tom, či navráti alebo nenavráti dieťa do krajiny jeho obvyklého pobytu a až súd tej-ktorej krajiny, kde má maloletý obvyklý pobyt, je oprávnený rozhodovať o úprave rodičovských práv a povinností. Je tak zrejmé, že aj v prípade, ak by súd vyhovel návrhu a nariadil návrat maloletého dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu, nejde o rozhodnutie o úprave rodičovských práv a povinností a súd nijakým spôsobom nerozhoduje o zverení maloletého do starostlivosti toho-ktorého rodiča, teda aj v prípade nerešpektovania súdneho rozhodnutia o návrate maloletého nie je možné vyvodit' trestnú zodpovednosť za trestný čin únosu podľa analyzovaného ustanovenia, hoci pojmové označenie daného trestného činu v praxi častokrát zvádza oznamovateľov k podaniu trestného oznámenia pre podozrenie nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný práve tento trestný čin. Z dôvodu absencie naplnenia jednotlivých znakov objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu tak nie je nevyhnutná hlbšia analýza, keďže už následkom tejto skutočnosti bude nemožnosť vyodenia trestnej zodpovednosti za daný trestný čin.

Pre úplnosť však možno poukázať na eventualitu, kedy by k medzinárodnému únosu dieťaťa došlo až v čase nasledujúcom po tom, ako príslušný justičný orgán otázku starostlivosti o maloleté dieťa upravil úradným rozhodnutím a v rozpore s ním by uvedeným konaním došlo k odňatiu dieťaťa zo starostlivosti oprávneného rodiča. Za takto ustáleného skutkového stavu už dochádza k naplneniu znakov objektívnej stránky trestného činu únosu podľa § 210 Trestného zákona, nakoľko tento je spáchaný už jednorazovým konaním páchatel'a spočívajúcim v odňatí dieťaťa z opatrovania oprávnenej osoby, momentom samotného odňatia (prirodzene za predpokladu naplnenia ostatných zákonných znakov skutkovej podstaty).¹² Samotné „odňatie“ pritom môže mať rôznu podobu, od únosu v bežnom ponímaní (teda ak páchatel' prinúti inú osobu, aby proti vôli s ním išla na určené miesto), až po dobrovoľný odchod osoby s páchatel'om na spoločne dohodnuté miesto, nakoľko otázka súhlasu hmotného predmetu útoku s odňatím zo starostlivosti oprávnenej osoby je pre účely posúdenia naplnenia znakov objektívnej stránky skutkovej podstaty irelevantná. Zároveň nemožno opomínať, že z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie, teda bude nevyhnutné preukázať minimálne nepriamy úmysel páchatel'a (a v tejto súvislosti predovšetkým

¹¹ R 53/1980

¹² STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 415.

identifikovať stupeň oboznámenia sa páchatel'a s predmetným súdnym rozhodnutím upravujúcim otázku starostlivosti o maloletého).¹³

Nadväzujúc na skôr spomínané ustanovenie § 349 Trestného zákona sa v prezentovanom kontexte javí ako vhodné analyzovať aj túto skutkovú podstatu trestného činu *marenia výkonu úradného rozhodnutia*. Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý po tom, čo sa proti nemu bezvýsledne použili opatrenia v civilnom procese smerujúce k výkonu rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí, marí výkon takého rozhodnutia alebo dohody alebo ktorý marí výkon neodkladného opatrenia uloženého v civilnom procese na ochranu osôb ohrozených násilím alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých. Páchatel'om môže byť výlučne trestne zodpovedná fyzická osoba, na ktorú sa vzťahuje jedna z vymedzených povinností, resp. podmienok.¹⁴ Z hľadiska zvolenej formulácie objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu sa do určitej miery vyskytli pochybnosti, či je nevyhnutným predpokladom bezvýsledné vyčerpanie opatrení v rámci civilného procesu aj v prípade marenia neodkladného opatrenia uloženého v civilnom procese na ochranu osôb ohrozených násilím alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých. Z hľadiska aplikačnej praxe však naznačená problematika bola vyriešená Najvyšším súdom Slovenskej republiky, ktorý v tomto kontexte ustálil, že trestnoprávna ochrana sa neposkytuje vydanému vykonateľnému neodkladnému opatreniu, pokiaľ nebolo začaté konanie o jeho výkone niektorým zo zákonných spôsobov. Bližšie poukázal na to, že neodkladné opatrenia sa nevykonávajú bezprostredne po nadobudnutí vykonateľnosti, ale ich výkon nastupuje až za predpokladu, že povinná osoba dobrovoľne nerešpektuje uloženú povinnosť, preto najskôr musí dôjsť k bezvýslednému použitiu mimotrestných opatrení smerujúcich k výkonu neodkladného opatrenia a až následné úmyselné konanie páchatel'a smerujúce k zmareniu jeho výkonu by bolo možné posúdiť ako prečin podľa § 349 Trestného zákona.¹⁵ Uvádzanú skutočnosť zhodne premietajú do svojej rozhodovacej činnosti aj orgány činné v trestnom konaní.¹⁶ V kontexte problematiky medzinárodných únosov však aj v tomto prípade narážame na skutočnosť, že rozhodnutie súdu o nariadení návratu maloletého dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu, nie je rozhodnutím súdu o výchove maloletých detí, ani prípadné neodkladné opatrenie nariadené

¹³ STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 418.

¹⁴ STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 1154.

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Tdo/59/2013 zo dňa 26. 02. 2014.

¹⁶ Porovnaj napr. uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I sp. zn. 1 Pv 142/20/8802 zo dňa 16. 09. 2022 alebo uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I sp. zn. 4 Pv 38/21/8802 zo dňa 19. 01. 2024, uznesenie Okresnej prokuratúry Lučenec sp. zn. 1 Pn 222/23/6606 zo dňa 30. 10. 2023.

v návratovom konaní (porovnaj § 130 CMP, ktorý pracuje s pojmom „vhodné opatrenie“) nespadá medzi neodkladné opatrenia vo veciach starostlivosti súdu o maloletých (k tomu porovnaj § 360 a nasl. CMP, eventuálne § 111 CMP taxatívne stanovujúci okruh vecí prejednávaných v konaniach vo veciach starostlivosti súdu o maloletých¹⁷). Z uvedeného dôvodu tak opätovne, s ohľadom na špecifickosť rozhodnutia súdu o nariadení návratu maloletého dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu, nemožno dôjsť k záveru, že by boli naplnené jednotlivé znaky objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 349 Trestného zákona. Aj na tomto mieste sa javí ako vhodné zdôrazniť, že účelom konania o návrate maloletého v prípade jeho neoprávneného premiestnenia alebo zadržania, je zabezpečiť jeho návrat do krajiny, na území ktorej mal pred konaním únoscu svoj obvyklý pobyt tak, aby súdy tohto štátu rozhodli o otázke starostlivosti o maloleté dieťa. Nie je správny ani taký výklad, ktorý si v tejto súvislosti častokrát osvojuje laická verejnosť, že rozhodnutie súdu o nariadení návratu maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu je rozhodnutím, ktorým ich súd *de facto* „núti“ vrátiť sa a zotrvať na území štátu, z ktorého bolo maloleté dieťa neoprávnene premiestnené, ale účelom je výlučne navrátenie maloletého do jurisdikcie štátu, na území ktorého má svoj obvyklý pobyt, aby práve justičný orgán daného štátu rozhodol o otázkach starostlivosti o maloletého. Nie je preto vylúčené, aby v konečnom dôsledku súd toho-ktorého štátu zveril maloleté dieťa aj do starostlivosti „únoscú“ a udelil súhlas s vycestovaním namiesto druhého rodiča. Uvedené však musí prebehnúť v rámci riadneho súdneho konania, nie na základe svojvôle jedného z rodičov. Zároveň, ako vyplýva z doterajšieho výkladu, v prípade nerešpektovania rozhodnutia zo strany rodiča „únoscú“ je nevyhnutné uplatniť civilnoprávne opatrenia, nakoľko z dôvodu nenaplnenia objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu, nie je možné toto konanie trestne stíhať ani ako trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 349 Trestného zákona.

Pre úplnosť možno poukázať na určitú výnimku súvisiacu s ustanovením § 130 ods. 2 CMP, ktoré upravuje možnosť súdu rozhodnúť v návratovom konaní o dočasnej úprave styku navrhovateľa (teda rodiča, ktorý s premiestnením nesúhlasí) s maloletým v rámci tzv. „vhodných opatrení“, pričom otázka úpravy styku s maloletým *expressis verbis* spadá do

¹⁷ Podľa § 111 CMP, v konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých súd rozhoduje o a) mene a priezvisku maloletého, b) úprave výkonu rodičovských práv a povinností, c) výžive maloletého, d) styku s maloletým, e) poručníctve, f) opatrovníctve maloletého, g) odovzdaní maloletého, h) veciach maloletého, o ktorých sa rodičia nevedia dohodnúť, i) schválení právneho úkonu maloletého, j) zastupovaní maloletého, k) správe majetku maloletého, l) ústavnej starostlivosti, m) výchovných opatreniach, n) ochranných opatreniach, o) pestúnskej starostlivosti, p) zverení dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti, r) iných veciach, ak to vyplýva z osobitného predpisu.

okruhu prejednávaných vecí v rámci konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých¹⁸. Hoci teda uvedené vhodné opatrenie bude mať dočasný charakter, svojou povahou je zhodné s neodkladnými opatreniami, ktorých marenie zákonodarca za naplnenia zákonných predpokladov sankcionuje prostriedkami trestného práva. Nemožno však opomínať, že ich trvanie býva spravidla časovo ohraničené právoplatným skončením návratového konania, preto uplynutím času, na ktorý boli nariadené, zaniknú. Zároveň však naznačená výnimka nereflektuje na otázku trestnej zodpovednosti v prípade medzinárodného únosu dieťaťa a len okrajovo súvisí s analyzovanou problematikou.

Záver

Pokiaľ jeden z rodičov, ktorému bolo dieťa fakticky odňaté a premiestnené na územie iného štátu bez jeho súhlasu, disponuje právoplatným rozhodnutím súdu, ktorým bol nariadený návrat maloletého na územie krajiny jeho obvyklého pobytu, nemožno dospieť k záveru, že uvedená skutočnosť ho bez všetkého oprávňuje domáhať sa vyvodenia trestnoprávnej zodpovednosti proti rodičovi, ktorý dieťa neoprávnene premiestnil. Právna úprava *de lege lata* v kontexte súvisiacich ustanovení (§ 210 Trestného zákona a § 349 Trestného zákona) pracuje s ústrednými pojmami, ktoré vznik trestnej zodpovednosti viažu na súdne rozhodnutia upravujúce starostlivosť o maloleté deti. Ako sme však opakovane zdôrazňovali, rozhodnutie o nariadení návratu maloletého dieťaťa je svojou povahou špecifické, a to v tom, že otázku starostlivosti o maloleté dieťa nijakým spôsobom neupravuje a obmedzuje sa na to, že povinnému rodičovi uloží povinnosť neoprávnene premiestnené alebo zadržané dieťaťo navrátiť na územie štátu, ktorého justičné orgány si zachovávajú svoju právomoc rozhodnúť práve o otázke starostlivosti o maloletého. Žiada sa však upriamiť pozornosť na skutočnosť, že samotné „návratové“ konanie je striktne viazané prísnyimi lehotami a súdy majú povinnosť vydať rozhodnutie spravidla do šiestich týždňov od začatia konania,¹⁹ v opačnom prípade by dochádzalo k mareniu účelu sledovaného Dohovorom, ktorým je okamžitý návrat neoprávnene premiestneného dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu. V rámci aplikačnej praxe (hodnotiac stav v rámci Banskobystrického kraja) však len výnimočne dochádza k dobrovoľnému splneniu takto uloženej povinnosti a nie je ničím výnimočným, že po návratovom konaní nasleduje konanie o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých, kde však súdy majú len obmedzenú možnosť vynútiť jej splnenie a pristúpiť k ukladaniu pokút povinnému do výšky 1 000 eur²⁰,

¹⁸ Pozri § 111 písm. d) CMP.

¹⁹ § 134 ods. 1 CMP.

²⁰ § 382 ods. 1 CMP.

resp. rozhodnúť o zastavení výplaty rodičovského príspevku alebo prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa povinnému²¹, až následne výkon rozhodnutia fakticky uskutočniť²², čo predstavuje pomerne zložitý proces, ktorý však vzhľadom na obsahové zameranie článku nie je potrebné bližšie analyzovať. Z doposiaľ uvedeného však vyplýva, že v prípade konania o nariadení návratu maloletého dieťaťa sa síce pri rozhodovaní uplatňujú striktné lehoty, avšak faktický výkon tohto rozhodnutia sa im značne vymyká. Pokiaľ zákonodarca vzhliadol potrebu trestnoprávnej represie v prípadoch, kedy sú porušované súdne rozhodnutia upravujúce starostlivosť o maloleté dieťa, ostáva na pováženie, či aj v kontexte analyzovanej problematiky možno vzhliadnuť nevyhnutnosť uplatnenia prostriedkov trestného práva tak, aby bolo možné účinne prispieť k naplneniu účelu sledovaného Dohovorom, ktorého význam je určite rovnocenný. Javí sa pritom ako vhodné zamerať sa predovšetkým na ustanovenie § 349 upravujúce trestný čin *marenia výkonu úradného rozhodnutia*, pri ktorom autori vyzdvihujú osobitný záujem spoločnosti na ochrane najzraniteľnejších subjektov účastných civilného konania, ktorými sú maloleté deti,²³ na ktorých záujem súdy prihliadajú aj v rámci návratového konania. Pokiaľ by v rámci objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu bolo ustanovenie doplnené spôsobom, ktorý by okrem marenia rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí, *expressis verbis* upravoval aj *rozhodnutie súdu o nariadení návratu maloletého dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu*, v prípade ak by povinný rodič („únosca“) maril výkon takéhoto právoplatného a vykonateľného rozhodnutia (za zachovania predpokladu bezvýsledného využitia opatrení v civilnom procese) a maloleté dieťa by v súlade so súdnym rozhodnutím nenavrátil na územie krajiny jeho obvyklého pobytu, bolo by pri naplnení zákonných predpokladov možné vyvodenie zodpovednosti za uvedené konanie pomocou noriem trestného práva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BURDOVÁ, K.: *Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2016, 118 s. ISBN 978-80-7160-423-5

Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí prijatý 25. októbra 1980 v Haagu

R 53/1980

²¹ § 383 ods. 1 CMP.

²² § 384 ods. 1 CMP.

²³ TURAY, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. I. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2025, s. 1332.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Tdo/59/2013 zo dňa 26. 02. 2014

STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie.* Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1536 s. ISBN 978-80-7676-534-4

TURAY, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. I. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2025, 1603 s. ISBN 978-80-8232-071-1

Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 32P/132/2024 zo dňa 07. 10. 2024

Uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I sp. zn. 1 Pv 142/20/8802-56 zo dňa 16. 09. 2022

Uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I sp. zn. 4 Pv 38/21/8802 zo dňa 19. 01. 2024

Uznesenie Okresnej prokuratúry Lučenec sp. zn. 1 Pn 222/23/6606 zo dňa 30. 10. 2023

Uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 12CoP/40/2025 zo dňa 29. 04. 2025

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

VYBRANÉ FINANČNOPRÁVNE ASPEKTY VÝKONU VÄZBY

THE CHOSEN DETENTION FINANCIAL AND LEGAL ASPECTS

Júlia Ondrová¹

Michal Úradník²

Abstrakt

Väzba predstavuje jeden z najzávažnejších zásahov do osobnej slobody a práv obvineného. Vzhľadom na túto závažnosť sa po celý čas vyžaduje kontrola jej ústavnosti a zákonnosti. Doba väzby obvineného nesmie prekročiť nevyhnutnú hranicu. S tým súvisí nielen otázka rýchlosti konania, ale aj nákladov na výkon väzby. Podľa Útvaru hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky sú v dôsledku vysokého počtu väzňov v prepočte na obyvateľa výdavky Slovenska na väzenstvo vyššie ako priemer krajín Európskej únie. Príspevok sa preto zameriava aj na súvisiace finančné a rozpočtové opatrenia znižovania nákladov výkonu väzby.

Kľúčové slová

väzba, obmedzenie osobnej slobody, náklady, financie, opatrenia

Abstract

Detention stands for one of the most serious intrusions into the accused personal freedom and rights. In consideration of this seriousness, the control of constitutionality and lawfulness is needful during the whole detention period. The detention period of the accused must not last more than a reasonable time. The mentioned reason is not only connected with the problem of fast proceeding, but the costs and the detention execution have to be taken into consideration as well. By the Department Values for Money of the Slovak Republic Ministry of Finance, it is declared that in consequence of the prisoners high number, the population expenditure of Slovakia regarding the prison service are higher than the average of the other EU countries. Besides that, the presented contribution concentrates its attention on the related financial and budget measures in order to decrease the expenses connected with the detention execution.

Keywords

Detention, Personal Freedom Restriction, Expedition, Finances, Measures

Úvod

Väzba predstavuje trestnoprávny inštitút, ktorý je azda najzásadnejším zásahom do osobnej slobody jednotlivca v rámci trestného konania, s výnimkou už samotného výkonu trestu

¹ JUDr. Júlia Ondrová, PhD., univ.doc., Katedra ústavného práva a teórie práva, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

² JUDr. Michal Úradník, PhD., Katedra finančného práva a správneho práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1748-6399>

odňatia slobody. Ústavnoprávny základ precizuje čl. 17 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“), podľa ktorého možno vziať osobu do väzby iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Zároveň sa po celý čas trvania väzby vyžaduje súdna kontrola, ktorá je zabezpečená od zatknutia, čo predstavuje prvú záruku súdnej kontroly. Povinnosť predviesť zatknutú osobu pred sudcu je bezpodmienečná a koná sa tak bez žiadosti osoby, ktorej sloboda je obmedzená. Druhú záruku súdnej kontroly predstavuje kontrola väzby, aby sa tak zabezpečilo trvanie väzby len na nevyhnutnú dobu.³ Práve závažnosťou väzby sa odôvodňuje potreba venovať jej širšiu pozornosť, čím autori tohto príspevku nadväzujú a prepájajú svoj doterajší publikačný exkurz k tomuto inštitútu.

Dôvodom, pre ktorý sa väzba považuje za najzávažnejší zásah do osobnej slobody jednotlivca je ten, že okrem práva na osobnú slobodu zasahuje aj do práva na ochranu súkromia, ľudskej dôstojnosti, práva na zachovávanie listového tajomstva a ďalších Ústavou Slovenskej republiky zaručených ľudských práv a slobôd. Vo všeobecnosti, ide o skupinu občianskych a politických práv, ktoré sú obvinenému garantované nielen na základe ústavy, ale aj Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „dohovor“), ktorého ustanovenia sa premietajú do ústavnej precizácie. Všeobecne vo vzťahu k nim platí, že na jednej strane sa tieto práva garantujú, ale absencia ich vymedzenia ako absolútnych práv implikuje možnosť určitých zásahov do nich (obmedzení), a to pri akceptácii rešpektovania podmienok, ktoré sú ustanovené zákonom, sledujúc pritom dosiahnutie legálneho, legitímneho a proporcionálneho cieľa. Tým je práve zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v platnom znení.⁴

Ústavné a zákonné limity väzby

Zo zmieňovaného čl. 17 ods. 5 ústavy vyplýva, že obmedziť osobnú slobodu formou väzbou možno iba fyzickej osobe, z dôvodov ustanovených zákonom, presnejšie zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení (ďalej aj „trestný poriadok“), a na základe rozhodnutia súdu a len na zákonom ustanovený čas. Z ústavy a rovnako aj z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd teda vyplýva, že každé obmedzenie osobnej slobody väzbou môže nastať len z dôvodov ustanovených zákonom. Preto úprava obsiahnutá v trestnom poriadku je integrálnou súčasťou ústavného rámca osobnej slobody.⁵ *„Nerešpektovanie zákonnej úpravy je zároveň nerešpektovaním Ústavy, a tým i porušením ňou*

³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 55/1998 zo dňa 18.10.2001.

⁴ TITLOVÁ, M. *Zákon o výkone väzby. Komentár*. Bratislava. Wolters Kluwer s.r.o., 2017. s. 28.

⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 315/06 zo dňa 15.3.2007.

zaručeného práva na osobnú slobodu. Ústavné záruky osobnej slobody jednotlivca sa však v prípade väzby len odkazom na zákonnú úpravu nevyčerpávajú.”⁶ Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva⁷ vyplýva, že súd rozhodujúci o pozbavení slobody nemusí dať odpoveď na každý argument osoby pozbavovanej slobody, avšak nesmie ignorovať obvineným rozporované skutočnosti, ktoré by mohli spochybniť zákonnosť pozbavenia osobnej slobody.⁸ Každé pozbavenie osobnej slobody totiž musí sledovať účel ochrany jednotlivca pred svojvôľou.⁹

Trestný poriadok upravuje inštitút väzby v ustanoveniach § 71 až § 84. V intenciách trestno-procesnej teórie i praxe väzba plní výlučne zaistovaciu funkciu a nechápe sa ako opatrovanie so sankčnými prvkami. V tomto zmysle ani platná právna úprava nepozná žiadny väzobný dôvod, ktorý by čo aj minimálne pripúšťal väzbu ako opatrenie odplatnej či sankčnej povahy. Väzba sa často signifikuje ako krajné a výnimočné opatrenie (*ultima ratio*).¹⁰ Z tohto dôvodu sa o väzbe hovorí ako o nutnom zle trestného konania. O „zlo“ ide z dôvodu, že štát prostredníctvom svojich orgánov zbavuje osobu slobody, o ktorej až v budúcnosti bude možné s určitosťou povedať či sa dopustila trestného činu, čím sa podvedome sťažuje aj jej obhajoba.¹¹ Navyše je možné hovoriť aj o vytvorení určitej stigmy pre osobu vo výkone väzby, ktorá sa niekedy ťažko vo vnímaní verejnosti, alebo blízkeho okolia odstraňuje, hoci dokazovanie neskôr môže preukázať, že sa stíhaného trestného činu nedopustila.

Zároveň negatívny aspekt väzby spočíva aj v tom, že ak má štát prostredníctvom štátnych orgánov náležite plniť svoje ochranné funkcie, tak sa bez inštitútu väzby v niektorých prípadoch nezaobíde. V zmysle platnej právnej úpravy je väzba zásadne opatrením fakultatívnej povahy a len jedným z prostriedkov zaistenia obvineného na účely trestného konania. O väzbe nemožno nikdy rozhodovať iba na základe prezumpcie, ale obligatórne na základe zistených skutočností v každom jednotlivom prípade. Osobitne pri uplatňovaní väzby je nutné rešpektovať zásadu primeranosti a zdržanlivosti, kedy sa musí prihliadať aj na závažnosť stíhaného trestného činu, ako aj na použitie iných, miernejších zaistovacích

⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 703/2014 zo dňa 18.2.2015.

⁷ K tomu pozri: KLÁTIK, J. Garantovanie Európskych záruk procesných práv v trestnom konaní. In: *Interpolis* '24. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2024. [online]. s. 221-232. [11.8.2025]. ISBN 978-80-557-2215-3. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.24040/2024.9788055722153>.

⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Iljkov proti Bulharsku, sťažnosť č. 33977/96, zo dňa 26.7.2001.

⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Veľkej komory, vo veci S., V. a A. proti Dánsku, sťažnosti č. 35553/12, č. 36678/12 a č. 36711/12, zo dňa 22.10.2018.

¹⁰ K tomu pozri aj: MAĐAR, M. Subsidiarita trestnej represie. In: *Zborník z medzinárodnej konferencie „Konsenzus v Práve“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum. 2013, s. 387.

¹¹ ONDROVÁ, J. - ÚRADNÍK, M. *Obmedzenie osobnej slobody v judikatúre súdnych autorít*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2025. s. 41.

prostriedkov, ktorými možno takisto dosiahnuť účel väzby.¹² V aplikačnej praxi sa však nie vždy uvedené postuláty dodržiavajú, čo neraz vedie ku konštatovaniu nezákonnosti väzby.

Obsahom základného práva podľa čl. 17 ods. 5 ústavy je aj oprávnenie trestne stíhanej osoby, aby súd rozhodujúci o jej väzbe skúmal významné skutočnosti pre a proti väzbe vrátane možnosti nahradiť ju inými inštitútmi, ako napríklad zárukou, sľubom alebo peňažnou zárukou podľa § 80 a nasl. trestného poriadku, pričom ak sa rozhodne trestne stíhanú osobu do väzby vziať alebo ju v nej ďalej držať, aby boli takéto rozhodnutia založené na konkrétnych skutočnostiach, a nie na abstraktnej úvahe.¹³

Preskúmanie zákonnosti väzby

V právnom systéme Slovenskej republiky sa zákonnosťou trestného konania ako celku opakovane v rámci posudzovania individuálnych ústavných sťažností podľa čl. 127 ústavy zaoberal aj Ústavný súd Slovenskej republiky.¹⁴ Pritom v zásade platí, že ústavný súd nezasahuje do trestného konania v ktoromkoľvek jeho štádiu, ale zväčša po vydaní meritórneho rozhodnutia. Výnimku predstavuje podanie ústavnej sťažnosti proti rozhodnutiu o vzatí obvineného do väzby v prípadoch, ak došlo k vyčerpaniu riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov proti takémuto rozhodnutiu. Ústavný súd Slovenskej republiky stabilne judikuje, že väzba predstavuje jeden z najzávažnejších zásahov do osobnej slobody a práv obvineného, a preto sa po celý čas vyžaduje súdna kontrola jej ústavnosti a zákonnosti.¹⁵ Je výsostným právom, ale aj povinnosťou všeobecného súdu dbať o to, aby doba väzby obvineného neprekročila nevyhnutnú hranicu. Na tento účel patrí všeobecnému súdu skúmať všetky okolnosti spôsobilé vyvrátiť alebo potvrdiť existenciu skutočného verejného záujmu odôvodňujúceho, so zreteľom na prezumpciu neviny,¹⁶ výnimku z pravidla rešpektovania osobnej slobody a uviesť ich v rozhodnutiach o väzbe. Ústavný súd Slovenskej republiky

¹² IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava, IURA EDITION, 2010. s. 324-325.

¹³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 207/07 zo dňa 7.11.2007, Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 115/08 zo dňa 24.9.2008.

¹⁴ Podľa nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 58/98 zo dňa 13. januára 1999, za porušenie niektorého zo základných práv a slobôd nemožno považovať to, že orgány činné v trestnom konaní svoje rozhodnutia odôvodnili nie podľa predstáv podnecovateľa.

¹⁵ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 26/01 zo dňa 8.3.2001.

¹⁶ K tomu pozri: MAĐAR, M. Prezumpcia neviny v trestnom konaní po rozsudku Súdneho dvora EÚ z 5. 9. 2019 vo veci C-377/2018. In: *Banskobystrické zámocké dni práva : zborník z 5. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie, Víglaš, 14. - 15. 11. 2019. Sekcia verejného práva „Vplyv rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie na rozvoj odvetví verejného práva“. Sekcia medzinárodného a európskeho práva.* Postavenie dieťaťa v medzinárodnom a európskom práve". 1. vyd. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020. [online]. s. 116 - 125. [cit. 30.1.2026]. ISBN 978-80-557-1702-9. Dostupné na internete: <https://www.prf.umb.sk/veda-a-vyskum/konferencie-a-konferencne-on-line-vystupy/v-banskobystricke-zamocke-dni-prava/>

opakovane zdôraznil, že jeho právomoc na rozhodovanie vo väzobných veciach predpokladá výlučne skúmanie toho, či sa v konaní pred väzobnými súdmi dodržali ústavno-procesné princípy takeého obmedzenia osobnej slobody, akým je väzba obvineného.¹⁷

Do obsahu právomoci ústavného súdu tak nepatrí preskúmať postup, ako ani správnosť skutkových a právnych záverov všeobecných súdov, ktoré viedli k záveru o existencii zákonného dôvodu na vzatie do väzby. Uvedený postup skúma druhostupňový súd v riadnom inštančnom postupe, ktorý je funkčne usporiadaný na preskúmanie obsahu trestného spisu, súvisiacich listín, podaní obvineného a prípadne aj ďalších dôkazov osvedčujúcich použitie takehoto zabezpečovacieho prostriedku, akým je väzba v trestnom konaní.¹⁸ Ústavný súd Slovenskej republiky ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti preto nekoná v postavení súdu tretej alebo štvrtej inštancie, ale jeho úlohou je preskúmať práve zlučiteľnosť opatrenia, ktorým je jednotlivec pozbavený svojej osobnej slobody, s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁹

Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody.²⁰ Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že rozhodnutie vnútroštátneho súdu narúša spravodlivosť konania, ak je arbitrárne, alebo sú v ňom vyjadrené dôvody založené na zjavnej skutkovej alebo právnej chybe, dôsledkom čoho došlo k odopretiu spravodlivosti.²¹ V prípade ak nie sú splnené tieto predpoklady, Ústavný súd Slovenskej republiky nemôže dospieť k záveru o vecnej spojitosti medzi namietanými základnými právami alebo slobodami a napádaným rozhodnutím všeobecných súdov a postupom, ktorý im predchádzal.²² V takom prípade ústavný súd považuje ústavné sťažnosti fyzických osôb za zjavne neopodstatnené.

Pri rozhodovaní o väzbe musia byť súčasne splnené formálne predpoklady väzby, a teda musí existovať uznesenie o začatí trestného stíhania a uznesenie o vznesení obvinenia a

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 147/09 zo dňa 20.5.2009, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 94/2012 zo dňa 19.4.2012.

¹⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 237/2021 zo dňa 28.4.2021, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 239/2022 zo dňa 24.5.2022.

¹⁹ ONDROVÁ, J. - ÚRADNÍK, M. *Obmedzenie osobnej slobody v judikatúre súdnych autorít*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2025. s. 43.

²⁰ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 20/2013 zo dňa 24.1.2013.

²¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Navalnyy a Ofitserov proti Rusku, sťažnosti č. 46632/13 a č. 28671/14, zo dňa 23.2.2016, bod 119.

²² K tomu pozri: KORPÁŠ, E. Super ústavostrážca? In: *Princípy konštitucionalizmu*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. s. 96-135.

materiálne predpoklady väzby, t. j. musia existovať skutočnosti osvedčujúce kvalifikované podozrenie, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, a že sa obvinený trestného činu dopustil a zároveň musí existovať niektorý z väzobných dôvodov.²³ Existuje teda dôvodná obava pre tzv. útekovú väzbu, kolúznú väzbu alebo preventívnu väzbu podľa § 71 a nasl. trestného poriadku.²⁴

Podľa judikatúry, požiadavka preskúmania hmotných podmienok väzby znamená povinnosť preskúmať okolnosti svedčiace pre a proti väzbe a s poukazom na právne kritériá rozhodnúť, či sú dané dôvody opodstatňujúce väzbu, alebo pokiaľ také dôvody neexistujú, musí dôjsť k prepusteniu osoby na slobodu.²⁵ Zmieňovaná povinnosť zahŕňa aj preskúmanie odôvodnenosti podozrenia zo spáchania trestného činu, na základe ktorého došlo k zadržaniu, a preskúmanie, či zadržanie a následná väzba sledujú legitímny účel.²⁶ Odôvodnenosť podozrenia predpokladá existenciu skutočností alebo informácií, ktoré objektívnemu pozorovateľovi umožnia urobiť si záver, že daná osoba mohla spáchať trestný čin.²⁷ Konanie páchatelia musí vykazovať znaky, ktoré v danom čase podľa platného vnútroštátneho práva naplňajú skutkovú podstatu niektorého trestného činu,²⁸ a musí byť jasné, o aký konkrétny trestný čin ide.²⁹

V tomto kontexte je nutné akcentovať, že právo na vznesenie obvinenia a trestné stíhanie inej osoby na základe podaného trestného oznámenia alebo na podanie obžaloby proti nej na súde prokurátorom nie je súčasťou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.³⁰ Ani z čl. 6 dohovoru nevyplýva právo na začatie a vedenie trestného stíhania proti tretej osobe alebo právo na jej odsúdenie v trestnom konaní.³¹ Napokon

²³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 522/2021 zo dňa 12.11.2021, Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 319/2025 zo dňa 17.7.2025. Porovnaj: Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 100/04 zo dňa 8.10.2004, Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 33/2021 zo dňa 13.5.2021.

²⁴ MINÁRIK, Š. a spol. *Trestný poriadok. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava : IURA EDITION s.r.o. 2010. s. 239.

²⁵ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Schiesser proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 7710/76, zo dňa 4.12.1979.

²⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ijckov proti Bulharsku, sťažnosť č. sťažnosť č. 33977/96, zo dňa 26.7.2001.

²⁷ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Michalko proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 35377/05, zo dňa 21.12.2010.

²⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Lukanov proti Bulharsku, sťažnosť č. 21915/93, zo dňa 20.3.1997.

²⁹ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Berktaş proti Turecku, sťažnosť č. 22493/93, zo dňa 1.3.2001, Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 33/2021 zo dňa 13.5.2021.

³⁰ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 526/2016 zo dňa 17.8.2016, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 539/2017 zo dňa 8.11.2017.

³¹ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Dziedzic proti Poľsku, sťažnosť č. 50428/99, zo dňa 25.11.2003, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Helmers proti Švédsku, sťažnosť č. 11826/85,

ani z jednotlivých ustanovení trestného poriadku nemožno vyvodiť subjektívne právo osoby, ktorá podala trestné oznámenie, na začatie trestného konania proti inej osobe.³²

Vo vzťahu k odôvodnenosti podozrenia pri vznesení obvinenia vo svojej judikatúre Ústavný súd Slovenskej republiky opakovane uviedol, že pri rozhodovaní o väzbe postačuje dostatočne preukázať podozrenie, že obvinený spáchal skutok, ktorým naplnil znaky skutkovej podstaty príslušného trestného činu. Dôvodné podozrenie teda predpokladá existenciu faktov alebo informácií, ktoré by objektívnemu pozorovateľovi umožnili úsudok, že konkrétna osoba mohla spáchať trestný čin, pričom jeho dôvodnosť závisí vždy od všetkých okolností každého konkrétného prípadu.³³ Naopak, v tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že až po vznesení obvinenia sa v rozhodujúcej miere otvára priestor na dokazovanie v prípravnom konaní, v dôsledku čoho sa dôvodnosť vzneseného obvinenia postupne „odkrýva“. To znamená, že sa buď potvrdzuje, alebo vyvracia, a to práve dokazovaním, ako to vyplýva aj z dohovoru, ktorý akcentuje, že skutočnosti, ktoré vyvolali podozrenie, nemusia byť rovnakého stupňa ako tie, ktoré sú nutné k odôvodneniu odsúdenia alebo, ktoré na začiatku postačovali pre vydanie uznesenia o vznesení obvinenia.³⁴ Skutočnosti, na ktorých sa obvinenie zakladá však nemôžu byť rovnakej intenzity ako skutočnosti, ktorými sa odôvodňuje podanie obžaloby, alebo odsúdenie páchatel'a.³⁵ Samotné dôvody väzby podľa § 71 ods. 1 trestného poriadku rátajú s existenciou takéhoto dokazovania počas prípravného konania.³⁶

Niektoré finančnoprávne aspekty výkonu väzby

Okrem vyššie zmieňovanej dôvodnosti väzby sa s jej výkonom spája nielen obmedzenie niektorých práv väzobne stíhaných osôb, ale na strane druhej vznikajú štátu náklady spojené so zabezpečením výkonu väzby.

Priemerný počet obvinených v ústavoch na výkon väzby v roku 2024 dosiahol 1 244 osôb, pričom priemerný počet odsúdených na trest odňatia slobody v ústavoch na výkon trestu

zo dňa 29.10.1991, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kusmierek proti Poľsku, sťažnosť č. 10675/02, zo dňa 21.9.2004.

³² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 391/2023 zo dňa 18.7.2023.

³³ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Fox, Cambell a Hartley proti Veľkej Británii, sťažnosti č. 12244/86 12245/86 12383/86, zo dňa 30.8.1990.

³⁴ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Veľkej komory, vo veci Murray proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 14310/88, zo dňa 28.10.1994, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Khodorkovskiy proti Rusku, sťažnosť č. 5829/04, zo dňa 31.5.2011.

³⁵ KMEC, J. - KOSAŘ, D. - KRATOCHVÍL, J. - BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 514.

³⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 341/2022 zo dňa 12.7.2022, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 380/2025 zo dňa 1.7.2025.

odňatia slobody v roku 2024 bol 7 959 osôb.³⁷ Pri celkom počte 9 203 väznených³⁸ osôb v roku 2024 predstavujú bežné výdavky na 1 väznenú osobu 31 897 eur, čo je v prepočte na jednu osobu za deň 87,15 eur.³⁹

Náklady na väznenú osobu v príslušnom roku predstavujú podiel čerpania bežných výdavkov Zboru väzenskej a justičnej stráže v danom roku a priemerného počtu väznených osôb v tomto roku. V rámci čerpania bežných výdavkov zboru sú zahrnuté všetky náklady, ktoré v súvislosti s výkonom väzby, respektíve výkonom trestu odňatia slobody zboru vznikli, ako je ubytovanie, stravovanie, energie, stráženie, mzdy a platy personálu, doprava, bežné opravy a podobne. Jednotlivé sumy sa medzi ústavmi líšia a rozdiely sú spôsobené charakterom ústavu, a z toho vyplývajúcich osobitostí a špecifik.⁴⁰

Podľa správy Útvaru hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky kvôli vysokému počtu väzňov na obyvateľa sú výdavky Slovenskej republiky na väzenstvo vyššie ako predstavuje priemer krajín Európskej únie, pričom výdavky Zboru väzenskej a justičnej stráže v roku 2024 dosiahli 315 mil. eur a za posledných 10 rokov rástli rýchlejšie ako celkové verejné výdavky. Priemerný počet väzňov⁴¹ bol do roku 2023 stabilne nad 10-tisíc osôb, v roku 2024 vplyvom novely zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení klesol medziročne o 16 % na 8,2-tisíc väzňov. Podľa útvaru hodnoty za peniaze má novela trestného zákona spolu s implementáciou odporúčaní revízie potenciál znížiť väzenskú populáciu o 2 070 osôb. „Väznenie je nákladný spôsob trestu,⁴² ktorý nie je pri menej závažnej kriminalite efektívny. Novela Trestného zákona podľa prepočtov revízie v porovnaní s rokom 2023 dlhodobo zníži počet väzňov o približne 900. Revízia navrhuje dodatočné opatrenia, ktoré majú potenciál viesť k častejšiemu využívaniu alternatívnych trestov a zníženiu počtu väzňov o ďalších 1 170 osôb. Ide o častejšie ukladanie alternatívnych trestov pri menej závažných a

³⁷ Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2024. [online]. s. 33 a nasl. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/en/annual-report>

³⁸ Poznámka autorov: Tou sa v danom kontexte správy Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej aj „ZVJS“) rozumie aj osoba vo výkone trestu odňatia slobody.

³⁹ Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2024. [online]. s. 120 a 121. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/en/annual-report>

⁴⁰ Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2024. [online]. s. 120. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/en/annual-report>

⁴¹ Revízia výdavkov na väzenstvo, Apríl 2025 - Útvar hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky. [online]. s. 6. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizia-vydavkov/revizia_vydavkov_na_vazenstvo.pdf - pod pojmom väzeň rozumie tak obvinených, ako aj odsúdených. – bližšie str. 6 tejto správy.

⁴² Poznámka autorov: väzenie nie je trestom, keďže je potrebné odlišovať od väzby a samotným trestom odňatia slobody, avšak správa útvaru hodnoty za peniaze tieto pojmy nesprávne neodlišuje.

nenásilných trestných činoch a o prechod na zahraničnú trestnú prax pri vybraných trestných činoch.“⁴³

Správa útvaru hodnoty za peniaze zároveň zdôrazňuje, že na častejšie využívanie alternatívnych trestov je potrebné zvýšiť počet probačných a mediačných úradníkov a rozšíriť ich kompetencie, pretože ich nedostatok znižuje možnosti ukladať alternatívne tresty.⁴⁴ Navrhované opatrenia sú preto podmienené navýšením nízkeho počtu probačných úradníkov na úroveň Českej republiky, čo si vyžiada približne 5 miliónov eur.⁴⁵ Na strane druhej zefektívnenie prevádzky väzníc môže viesť k úspore vo výške najmenej 3 miliónov eur ročne. Zároveň útvary hodnoty za peniaze odporučil zvážiť zmenu štruktúry zamestnancov, digitalizovať niektoré procesy a zvýšiť kompetencie ZVJS pri preradovaní väzňov. Podľa odhadu je možné „scivilniť“ niektoré pozície v administratíve s potenciálnou úsporou do približne 1 milióna eur. Ochrana civilných súdov justičnou strážou nie je opodstatnená a môže byť nahradená bezpečnostnou službou, keď pri 41 pozíciách sa predpokladá úspora 0,5 milióna eur. Úsporu by prinieslo aj zavedenie videokonferencií pre kontakt odsúdených so súdom, čo by viedlo k zníženiu počtu transportov odsúdených na súdy, a tým k ušetreniu 1,5 milióna eur.⁴⁶

Záver

Podľa nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 319/2025 zo 17. júla 2025 s narastajúcou dĺžkou väzobného stíhania sa oslabuje udržateľnosť trvania väzby. Preto je potrebné obzvlášť starostlivo zvažovať dôvodnosť väzobného stíhania. Ipso facto, dôvodnosť väzobného stíhania je potrebné skúmať od začiatku úvah o možnom stíhaní osoby vo väzbe, t. j. v čase rozhodovania o vzatí obvineného do väzby, ako aj počas jej trvania. Tým sa opodstatňuje nielen požiadavka zákonnosti, ale osobitne vnímania inštitútu väzby ako krajného prostriedku, ktorým možno obvinenú osobu obmedziť na osobnej slobode. S tým prirodzene súvisí aj reflexia na výdavky spojené s výkonom väzby a výkonom trestu odňatia slobody.

⁴³ Revízia výdavkov na väzenstvo, Apríl 2025 - Útvary hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky. [online]. s. 6. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizie-vydavkov/revizia_vydavkov_na_vazenstvo.pdf

⁴⁴ K tomu pozri: ORVISKÝ, M. - VALENTOVIČ, Z. Nahradenie väzby elektronickým monitoringom. In: COFOLA 2018 : sborník z konference, Brno, 19. - 21. apríl 2018. VI., *Permanentní reforma trestního řízení (konceptní a nekonceptní změny na půdě trestního práva procesního)*. Brno : Masarykova univerzita, 2018. [online]. s. 147-159. [cit. 20.01.2026]. ISBN 978-80-210-9070-5. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/45879>

⁴⁵ Revízia výdavkov na väzenstvo, Apríl 2025 - Útvary hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky. [online]. s. 6 a 19. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizie-vydavkov/revizia_vydavkov_na_vazenstvo.pdf

⁴⁶ Revízia výdavkov na väzenstvo, Apríl 2025 - Útvary hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky. [online]. s. 6 a 27. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizie-vydavkov/revizia_vydavkov_na_vazenstvo.pdf

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava, IURA EDITION s.r.o., 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.

KMEC, J. - KOSAŘ, D. - KRATOCHVÍL, J. - BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck. 2012. 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

MINÁRIK, Š. a spol. *Trestný poriadok*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava : IURA EDITION s.r.o. 2010. 1392 s. ISBN 978-80-8078-369-3.

ONDROVÁ, J. - ÚRADNÍK, M. *Obmedzenie osobnej slobody v judikatúre súdnych autorít*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2025. 108 s. ISBN 978-80-557-2265-8. Dostupné na: <https://doi.org/10.24040/2025.9788055722658>

TITTLOVÁ, M. *Zákon o výkone väzby. Komentár*. Bratislava. Wolters Kluwer s.r.o., 2017. 305 s. ISBN 978-80-8168-702-0.

Periodiká a zborníky:

KLÁTIK, J. Garantovanie Európskych záruk procesných práv v trestnom konaní. In: *Interpolis '24*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2024. [online]. s. 221-232. [11.8.2025]. ISBN 978-80-557-2215-3. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.24040/2024.9788055722153>.

KORPÁŠ, E. Super ústavostrážca? In: *Princípy konštitucionalizmu*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 291 s. ISBN 978-80-7380-586-9.

MAĐAR, M. Prezumpcia neviný v trestnom konaní po rozsudku Súdneho dvora EÚ z 5. 9. 2019 vo veci C-377/2018. In: *Banskobystrické zámocké dni práva : zborník z 5. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie, Viglaš, 14. - 15. 11. 2019. Sekcia verejného práva „Vplyv rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie na rozvoj odvetví verejného práva“. Sekcia medzinárodného a európskeho práva.“ Postavenie dieťaťa v medzinárodnom a európskom práve*. 1. vyd. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020. [online]. s. 116 - 125. [cit. 30.1.2026]. ISBN 978-80-557-1702-9. Dostupné na internete: <https://www.prf.umb.sk/veda-a-vyskum/konferencie-a-konferencne-on-line-vystupy/v-banskobystricke-zamocke-dni-prava/>

MAĐAR, M. Subsidiarita trestnej represie. In: *Zborník z medzinárodnej konferencie „Konsenzus v Práve“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Mateja Bela v Banskej*

Bystrici, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Belianum. 2013, s. 387. ISBN 978-80-557-0523-1.

ORVISKÝ, M. - VALENTOVIČ, Z. Nahradenie väzby elektronickým monitoringom. In: *COFOLA 2018 : sborník z konferencie, Brno, 19. - 21. apríl 2018. VI., Permanentní reforma trestního řízení (koncepční a nekoncepční změny na půdě trestního práva procesního)*. Brno : Masarykova univerzita, 2018. [online]. s. 147-159. [cit. 20.01.2026]. ISBN 978-80-210-9070-5. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/45879>

Súdne rozhodnutia:

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Berktaş proti Turecku, sťažnosť č. 22493/93, zo dňa 1.3.2001.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Dziedzic proti Poľsku, sťažnosť č. 50428/99, zo dňa 25.11.2003.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Schiesser proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 7710/76, zo dňa 4.12.1979.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Fox, Campbell a Hartley proti Veľkej Británii, sťažnosti č. 12244/86 12245/86 12383/86, zo dňa 30.8.1990.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Helmers proti Švédsku, sťažnosť č. 11826/85, zo dňa 29.10.1991.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Lukanov proti Bulharsku, sťažnosť č. 21915/93, zo dňa 20.3.1997.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ilijkov proti Bulharsku, sťažnosť č. 33977/96, zo dňa 26.7.2001.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kusmirek proti Poľsku, sťažnosť č. 10675/02, zo dňa 21.9.2004.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Michalko proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 35377/05, zo dňa 21.12.2010.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Khodorkovskiy proti Rusku, sťažnosť č. 5829/04, zo dňa 31.5.2011.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Navalnyy a Ofitserov proti Rusku, sťažnosti č. 46632/13 a č. 28671/14, zo dňa 23.2.2016.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Veľkej komory, vo veci Murray proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 14310/88, zo dňa 28.10.1994.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Veľkej komory, vo veci S., V. a A. proti Dánsku, sťažnosti č. 35553/12, č. 36678/12 a č. 36711/12, zo dňa 22.10.2018.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II ÚS 58/98 zo dňa 13.1.1999.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 100/04 zo dňa 8.10.2004.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 315/06 zo dňa 15.3.2007.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 207/07 zo dňa 7.11.2007.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 115/08 zo dňa 24.9.2008.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 703/2014 zo dňa 18.2.2015.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 33/2021 zo dňa 13.5.2021.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 522/2021 zo dňa 12.11.2021.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 319/2025 zo dňa 17.7.2025.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 26/01 zo dňa 8.3.2001.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 55/1998 zo dňa 18.10.2001.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 147/09 zo dňa 20.5.2009.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 94/2012 zo dňa 19.4.2012.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 20/2013 zo dňa 24.1.2013.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 526/2016 zo dňa 17.8.2016.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 539/2017 zo dňa 8.11.2017.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 237/2021 zo dňa 28.4.2021.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 239/2022 zo dňa 24.5.2022.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 341/2022 zo dňa 12.7.2022.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 391/2023 zo dňa 18.7.2023.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 380/2025 zo dňa 1.7.2025.

Právne predpisy:

Dohovor o ochrane ľudských právach a základných slobôd

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v platnom znení

zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení

zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení

zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v platnom znení

Internetové zdroje:

Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2024. [online]. 164 s. [cit. 20.01.2026].

Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/en/annual-report>

Revízia výdavkov na väzenstvo, Apríl 2025 - Útvar hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky. [online]. 48 s. [cit. 20.01.2026]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizie-vydavkov/revizia_vydavkov_na_vazenstvo.pdf

OCHRANA FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE OPTIKOU EURÓPSKEJ A NÁRODNEJ LEGISLATÍVY

PROTECTION OF THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION THROUGH THE LENS OF EUROPEAN AND NATIONAL LEGISLATION

Martin Mihók¹

Abstrakt

Článok sa zaoberá ochranou finančných záujmov EÚ z pohľadu európskej a vnútroštátnej legislatívy. Ochrana finančných záujmov je jednou z priorít EÚ, pričom táto ochrana sa netýka len hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami, ale aj všetkých opatrení, ktoré poškodzujú alebo môžu poškodiť jej aktíva, ako aj aktíva členských štátov, pokiaľ sú tieto opatrenia relevantné pre politiky EÚ. Táto európska priorita si zaslúži ochranu ako na európskej, tak aj vnútroštátnej úrovni.

Kľúčové slová

Finančné záujmy, Európska únia, ochrana finančných záujmov, trestné právo, OLAF, Európska prokuratúra

Abstract

The article deals with the protection of the EU's financial interests from the perspective of European and national legislation. The protection of financial interests is one of the EU's priorities, and this protection concerns not only the management of budgetary resources, but also all measures that damage or may damage its assets, as well as the assets of Member States, insofar as these measures are relevant to EU policies. This European priority deserves protection at both European and national level.

Keywords

Financial interests, European Union, protection of financial interests, criminal law, OLAF, European Public Prosecutor's Office

Introduction

The term "financial interests of the European Union," which is also the central concept of our contribution, is used as an umbrella term in several European Union (hereinafter also "EU" or "Union") legal regulations. The definition of this term can be found mainly in regulations concerning the criminal law protection of the EU's financial interests, with the most

¹ JUDr. PhDr. Martin Mihók, PhD., LL.M., prokurátor, Krajská prokuratúra v Banskej Bystrici

precise definition in this regard being that given in Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council (EU) 2017/1371 on the fight against fraud affecting the financial interests of the Union by means of criminal law (hereinafter also referred to as "*Directive 2017/1371*").²

For the purposes of Council Regulation (EU) 2017/1939 implementing enhanced cooperation for the establishment of the European Public Prosecutor's Office (hereinafter also referred to as "*Regulation No. 2017/1939*"), the term "financial interests of the EU" is defined as all revenue, expenditure and assets covered or acquired by the Union, or owed to its budget and the budgets of the institutions, bodies, offices, and agencies established by the Treaties, as well as the budgets managed and monitored by these entities. Unlike Directive 2017/1371, Regulation 2017/1939 does not consider it necessary to emphasize that budgets falling under the above definition also include those managed only indirectly by EU institutions.³

Another, less precise definition of the EU's financial interests is provided by Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 of the European Parliament and of the Council concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) (hereinafter also referred to as "*OLAF*" and "*Regulation No 883/2013*"), according to which the EU's financial interests include revenue, expenditure and assets within the EU budget, the budgets of institutions, bodies, offices and agencies, as well as the budgets managed and monitored by these entities. There is no clarification that this refers to revenue and expenditure covered or acquired through certain budgets, nor is there any specification that control over budgets may also be indirect.⁴

From the perspective of the systematics of sources of law for the protection of the EU's financial interests, it is necessary to distinguish between funds originating from the general EU budget or European Structural and Investment Funds, other funds, and funds originating from the NextGenerationEU instrument, in particular the Recovery and Resilience Facility. The funds referred to in the first part of the question are part of the general budget of the EU and are therefore subject to the rules of the general budget of the EU.⁵

The planning of the use of funds from the general budget is based on a multiannual financial framework. The current financial framework for 2021 to 2027 is set out in Council

² STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 16

³ STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 16

⁴ STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 17

⁵ STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 18

Regulation (EU, Euratom) 2020/2093, which lays down the multiannual financial framework for the years 2021 to 2027 (hereinafter also referred to as "*Regulation No. 2020/2093*"). A kind of code of rules for the use of funds from the general budget (without distinguishing between individual funds) is Regulation (EU, Euratom) No. 2018/1046 on the financial rules applicable to the general budget of the Union (hereinafter also referred to as "*Regulation No. 2018/1046*"). This regulation on financial rules is subsequently followed by regulations governing individual funds.⁶

The system for protecting European financial interests is based on two pillars: administrative law (administrative sanctions) and criminal law.

Administrative protection

Since more than half of the expenditure of the former European Community (hereinafter also referred to as the "*EC*") was paid to beneficiaries indirectly through Member States, the effectiveness of the fight against fraud affecting the Community's financial interests required the adoption of a common legal framework for all areas covered by Community policies, and since Community law established administrative penalties within the framework of the common agricultural policy, it was necessary to establish such penalties in other areas as well. We are talking about Community administrative penalties, which must also ensure adequate protection of the aforementioned interests. It was therefore necessary to define general rules applicable to these sanctions.⁷

These rules and the common legal framework were embodied in Council Regulation (EC, Euratom) No 2988/95 of 18 December 1995 on the protection of the European Communities' financial interests (hereinafter also referred to as "*Regulation No 2988/95*"). This Regulation establishes a common set of rules for all areas of EU (formerly EC) policy. Its aim is to introduce controls and administrative measures in the event of a breach of the financing rules. The key concept is "irregularity," which is defined as any act or omission by a recipient of EU funds that has the effect of prejudicing the general budget of the EU by reducing or losing revenue from own resources collected directly on behalf of the EU or by an unjustified item of expenditure.⁸

⁶ STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLESIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 18

⁷ Preambula Nariadenia Rady (ES, EURATOM) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 312 , 23/12/1995 S. 0001 – 0004)

⁸ EUROPEAN UNION: Boj proti podvodom - kontroly v krajinách EÚ [online]. eur-lex.europa.eu [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/fighting-fraud-checks-in-eu-countries.html>

In the event of any irregularity, the unduly obtained advantage shall be withdrawn:

- the obligation to pay or return amounts owed or wrongfully obtained,
- the total or partial loss of the guarantee provided in support of the application for the benefit granted or at the time of receipt of the advance payment.⁹

Intentional irregularities or irregularities caused by negligence may result in the following administrative penalties:

- payment of an administrative fine;
- payment of a sum greater than the sums wrongly obtained or unpaid and, where appropriate, interest; this additional sum shall be determined in accordance with a percentage rate to be laid down by specific rules and shall not exceed the level necessary to produce a deterrent effect;
- total or partial withdrawal of the benefit granted under Community legislation, even if the entity has only unduly benefited from part of that benefit;
- exclusion from the benefit or withdrawal of the benefit for a period following the period during which the irregularity occurred;
- temporary withdrawal of consent or authorization to participate in the Community aid program;
- loss of the guarantee or deposit provided in order to meet the conditions laid down by law or replenishment of an unjustifiably released guarantee;
- other penalties of a purely economic nature, corresponding in nature and scope to those laid down by sectoral legislation adopted by the Council with regard to the specific requirements of the sectors concerned and in accordance with the exercise of the powers conferred on the Commission by the Council.¹⁰

Administrative measures and penalties may be imposed on economic operators, namely natural or legal persons and other entities having legal personality under national law, who have committed an irregularity and on those who, in the performance of their duties, are responsible for the irregularity or for ensuring that it does not occur.¹¹

⁹ Čl. 4 ods. 1, ods. 3 a 4 Nariadenia Rady (ES, EURATOM) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 312 , 23/12/1995 S. 0001 – 0004)

¹⁰ Čl. 5 ods. 1 písm. a) až g) Nariadenia Rady (ES, EURATOM) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 312 , 23/12/1995 S. 0001 – 0004)

¹¹ Čl. 7 Nariadenia Rady (ES, EURATOM) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 312 , 23/12/1995 S. 0001 – 0004)

Criminal law protection

Article 325 of the Treaty on the Functioning of the European Union commits the EU and its Member States to combating fraud and any other illegal activities affecting the EU's financial interests through dissuasive measures. More than 90% of the EU budget is managed at national level. The damage caused to the EU budget by criminal activity and other illegal activities amounts to hundreds of millions of euros each year and is a cause for serious concern.¹²

The basic European document laying down minimum rules (meaning that Member States may adopt or maintain stricter rules for crimes affecting the Union's financial interests) concerning the definition of criminal offenses and sanctions in the fight against fraud and other illegal activities affecting the Union's financial interests, in order to contribute effectively to a stronger protection against criminal offenses affecting those financial interests in accordance with the Union *acquis* in this area, is Directive 2017/1371.¹³

The protection of the Union's financial interests does not only concern the management of budgetary funds, but also all measures which damage or are likely to damage its assets, as well as the assets of Member States, insofar as these measures are relevant to Union policies.¹⁴

The financial interests of the Union may also be harmed by certain types of conduct by a public official entrusted with the management of funds or assets, regardless of whether they perform a management or supervisory function, which types of conduct are aimed at misappropriating funds or assets rather than using them for their intended purpose, thereby damaging the financial interests of the Union. For this reason, it is necessary to define precisely the criminal offenses that cover this type of conduct.¹⁵

With regard to the offenses set out in this Directive, the intentional nature must be satisfied by all the elements constituting those offenses. The intentional nature of an act or omission may be inferred from objective factual circumstances. Offenses that do not require intent are not covered by this Directive.¹⁶

¹² EUROPEAN UNION: Boj proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy EÚ, prostredníctvom trestného práva [online]. eur-lex.europa.eu [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html>

¹³ Čl. 1 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

¹⁴ Preambula Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

¹⁵ Preambula Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

¹⁶ Preambula Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

Since the financial interests of the Union may be damaged or compromised by conduct attributable to legal persons, legal persons should be criminally liable for the offenses defined in this Directive committed on their behalf. In order to ensure equivalent protection of the Union's financial interests throughout the Union through dissuasive measures, Member States should also lay down certain types of sanctions and their levels for the criminal offenses defined in this Directive. The level of sanctions should not exceed what is proportionate to the offense.¹⁷

In particular, due to the mobility of perpetrators and the proceeds of criminal activities affecting the Union's financial interests, as well as the complex nature of subsequent cross-border investigations, each Member State should establish its jurisdiction in order to combat such activities. Each Member State should therefore ensure that its jurisdiction also covers situations where the offense was committed using information and communication technologies accessed from its territory.¹⁸

For the purposes of this Directive, 'financial interests of the Union' means all revenue, expenditure and assets covered by the following budgets, acquired through those budgets or to be paid into those budgets:

- the budget of the Union;
- the budgets of the institutions, bodies, offices, and agencies of the Union established in accordance with the Treaties, or budgets directly or indirectly managed and controlled by them.¹⁹

With regard to own resources based on VAT, this Directive shall apply only in cases of serious criminal offenses against the common VAT system, i.e. where the intentional acts or omissions defined in Article 3(2)(d) concern the territory of two or more Member States of the Union and cause total damage of at least EUR 10,000,000.²⁰

Member States shall take the necessary measures to ensure that fraud affecting the financial interests of the Union constitutes a criminal offense when committed intentionally. Fraud affecting the financial interests of the Union shall constitute:

- a) with regard to expenditure not related to public procurement, any act or omission relating to:

¹⁷ Preambula Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

¹⁸ Preambula Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

¹⁹ Čl. 2 ods. 1 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

²⁰ Čl. 2 ods. 2 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

- the use or presentation of false, incorrect or incomplete statements or documents, which has as its effect the misappropriation or wrongful retention of funds or assets from the Union budget or budgets managed by, or on behalf of, the Union; failure to provide information in breach of a specific obligation, with the same result; or misuse of such funds or assets for purposes other than those for which they were originally provided;
- b) with regard to expenditure relating to public procurement, at least where it was carried out with the intention of obtaining an undue advantage for the perpetrator or another person, by damaging the financial interests of the Union, any act or omission relating to the conduct specified in point (a);
- c) in respect of revenue other than own resources based on VAT referred to in point (d), any act or omission relating to:
 - the use or presentation of false, incorrect, or incomplete statements or documents, which has as its effect the illegal depletion of the resources of the Union budget or budgets managed by the Union or on its behalf; failure to provide information in breach of a specific obligation, with the same result; or misuse of a legally acquired benefit, with the same result;
- d) with regard to own resources based on VAT, any act or omission committed in the context of cross-border fraudulent schemes relating to:
 - the use or submission of false, incorrect, or incomplete VAT statements or documents, resulting in a loss of Union budget resources; failure to provide information relating to VAT in breach of a specific obligation, with the same effect; or submission of correct VAT statements for the purpose of fraudulently concealing non-payment or the unjustified creation of VAT refund entitlements.²¹

Under the Directive, Member States are required to ensure that, in addition to fraud as defined above, money laundering involving property derived from criminal activities covered by the Directive, as well as passive and active corruption, if committed intentionally, including embezzlement.²²

Criminal liability applies not only to natural persons, but also to legal entities, without exception, if the offense was committed for their benefit by any person acting either

²¹ Čl. 3 ods. 1, ods. 2 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

²² Čl. 4 ods. 1 až ods. 3 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

independently or as a member of a body of the legal entity who holds a leading position in that legal entity, on the basis of:

- a) the authority to represent this legal entity;
- b) the authority to take decisions on behalf of that legal person; or
- c) the authority to perform inspections within this legal entity.²³

A legal entity is also criminally liable if negligence in supervision or control by a person acting either independently or as a member of a body of the legal entity who holds a leading position in that legal entity has enabled the commission of any of the declared criminal offenses for the benefit of that legal entity by a person who is subordinate to it. Naturally, this provision does not preclude criminal prosecution of a criminally liable natural person for committing these criminal offenses.²⁴

As regards sanctions, those imposed on natural persons for certain criminal offenses should provide for a maximum term of imprisonment of at least four years. Such cases should at least include those involving significant damage or significant gain, where damage or gain should be considered significant if it exceeds EUR 100,000. However, for crimes against the common VAT system, the threshold for a crime to be considered serious should be EUR 10,000,000 in accordance with this Directive. The introduction of minimum levels for the upper limit of the penalty of imprisonment is a necessary prerequisite for ensuring equivalent protection of the Union's financial interests throughout the Union. These penalties should have a significant deterrent effect on potential offenders throughout the Union.

In the case of sanctions for legal persons, the legal person must be subject to effective, proportionate, and dissuasive sanctions, which include criminal or non-criminal sanctions and may include other types of sanctions, such as:

- a) exclusion from entitlement to public benefits or assistance, or temporary or permanent exclusion from public procurement procedures;
- b) temporary or permanent prohibition from engaging in commercial activities;
- c) placement under judicial supervision;
- d) a court decision to dissolve the legal entity; or the temporary or permanent closure of establishments that have been used to commit the offense.²⁵

²³ Čl. 6 ods. 1 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

²⁴ Čl. 6 ods. 2, ods. 3 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

²⁵ Čl. 9 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

Finally, under Article 12 of Directive 2017/1371, Member States are required to take the necessary measures to establish a limitation period that allows for the investigation, prosecution, trial, and sentencing in relation to the designated offenses for a sufficiently long period after the commission of those offenses. For offenses punishable by a maximum term of imprisonment of at least four years, the limitation period must be set at a minimum of five years from the commission of the offenses. By way of derogation from the above, Member States may set a limitation period of less than five years, but not less than three years, provided that they ensure that the limitation period may be interrupted or suspended on the basis of specific acts.

Institutional support

From the perspective of administrative and legal protection of European financial interests, the European Anti-Fraud Office (OLAF) is particularly important. It was established in 1999 as an independent office responsible for administrative investigations of fraud, corruption, and abuse of power in EU institutions. It is hybrid in nature, conducting external investigations in Member States and internal investigations in EU bodies. Its role is not to prosecute, but to issue recommendations and ensure the recovery of funds to the budget. In the Slovak Republic, the first point of contact for OLAF is the National Office for OLAF under the Office of the Government of the Slovak Republic.²⁶

OLAF's main objective is therefore to protect the financial interests of the EU and, consequently, all European taxpayers who finance the EU budget.²⁷

One of the most significant changes in EU criminal law took place in 2017, when Regulation No. 2017/ 1939 was adopted, establishing the European Public Prosecutor's Office (EPPO), which became a new EU body with an extremely difficult task – to combat crimes against the EU budget and protect the financial interests of the Union through criminal law standards. Until then, criminal policy had been applied exclusively at national level by the authorities of the Member States. The establishment of the European Public Prosecutor's Office represented a breakthrough in the protection of the Union's financial interests, as a Union body with the power to investigate and prosecute crimes affecting the EU's financial interests. Its

²⁶ EUROPEAN UNION: OLAF (Európsky úrad pre boj proti podvodom) [online]. eur-lex.europa.eu [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/olaf-european-anti-fraud-office.html>

²⁷ MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Ochrana finančných záujmov. Nahlasovanie podozrení z nezrovnalostí pri čerpaní prostriedkov EÚ [online]. mfsr.sk [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/financne-vztahy-eu/zverejnovane-informacie/ochrana-financnych-zaujmov/>

establishment, together with the laying down of minimum rules on the definition of criminal offenses affecting the Union's financial interests, has strengthened the protection of the EU budget in accordance with Union law in the field of criminal policy. On this basis, the European Public Prosecutor's Office must have defined powers, which are set out in Article 86 of the Treaty on the Functioning of the EU²⁸ and in the aforementioned regulation.²⁹ The European Public Prosecutor's Office operates on the basis of enhanced cooperation and, unlike OLAF, has the power to directly investigate, prosecute, and bring charges for crimes affecting the EU's financial interests before national courts. Its powers cover crimes defined in Directive 2017/1371.

National legislation in the field of protection of the EU's financial interests

The protection of financial interests has also become one of the priorities for the Slovak Republic since its accession to the EU. Pursuant to Article 3(4) of Regulation No. 883/2013, the National Office for OLAF of the Control Section is the first point of contact for OLAF in the Slovak Republic. Its task is to coordinate activities aimed at protecting the financial interests of the EU at the national level.³⁰

However, the need for truly effective protection of financial interests has necessitated the use of repressive measures under criminal law, as evidenced in particular by the aforementioned Directive 2017/1371.

Act No. 214/2019 Coll., amending Act No. 300/2005 Coll. Criminal Code, as amended, and amending certain acts, has fully transposed Directive 2017/1371, which replaced the EU Convention of 26 July 1995 on the protection of the European Communities' financial interests and its protocols, to which the Slovak Republic acceded in 2004 and whose content was transposed into Slovak law. Therefore, most of the requirements arising from Directive 2017/1371 have already been met. Given the link between this Directive and Regulation No. 2017/1939, the provisions of this Directive are crucial for the proper functioning of the European Public Prosecutor's Office, which refers to the Directive defining its jurisdiction. The European Public Prosecutor's Office will be responsible for prosecuting and bringing to justice

²⁸ STRÉMY, T., ŠANTA, J., OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 98

²⁹ BECKOVÁ, D. *The European Public Prosecutor's Office: New Actor in Eu Criminal Law*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2020, s. 163 – 164.

²⁹ BECKOVÁ, D. *The European Public Prosecutor's Office: New Actor in Eu Criminal Law*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2020, s. 163 – 164.

³⁰ MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Ochrana finančných záujmov. Nahlasovanie podozrení z nezrovnalostí pri čerpaní prostriedkov EÚ [online]. mfsr.sk [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/financne-vztahy-eu/zverejnovane-informacie/ochrana-financnych-zaujmov/>

perpetrators of criminal offenses affecting the financial interests of the European Union, as defined in the Directive and in national law, as well as related criminal offenses.³¹ Subsequently, it brought national legislation at this level into full compliance with Directive 2017/1371 and clarified Act No. 40/2024 Coll., amending Act No. 300/2005 Coll. The Criminal Code, as amended, and amending and supplementing certain laws.³²

According to Section 137a of the Criminal Code of the Slovak Republic, the financial interests of the EU are understood to mean all revenue, expenditure and assets covered by the budget of the European Union or the budget managed by the European Union or on behalf of the European Union or the budget of the institutions, bodies, offices, and agencies of the European Union established in accordance with the Treaty on European Union or the Treaty on the Functioning of the European Union, or budgets directly or indirectly managed and controlled by them, which are acquired through these budgets or which are to be paid into these budgets.

The financial interests of the EU are protected by criminal law in the Slovak Republic, in particular through the criminal offense of damaging the financial interests of the European Union under Section 261 et seq. of the Criminal Code, for which the perpetrator may be sentenced to up to four years' imprisonment. Of course, the penalty may be more severe depending on the fulfillment of the so-called qualified elements of the offense. However, the Slovak Criminal Code assumes that other criminal offenses may also damage the financial interests of the EU (e.g., embezzlement, money laundering, bribery, tax crimes, and others).

Conclusion

The protection of the EU's financial interests was not only the central concept of this article, but is also one of the EU's highest priorities, given that more than half of EU expenditure is paid to beneficiaries indirectly through the Member States. Therefore, the effectiveness of the fight against fraud affecting the EU's financial interests required the adoption of a common legal framework for all areas. Naturally, given the primacy of EU law and the binding nature of legislative acts of the Union institutions, these had to be transposed into national law, not only at the level of administrative law but also at the level of criminal law.

³¹ Dôvodová správa k zákonu č. 214/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

³² Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

BIBLIOGRAPHY

BECKOVÁ, D.: The European Public Prosecutor's Office: New Actor in Eu Criminal Law. Bratislava : Univerzita Komenského, 2020. ISSN 2644-6359, s. 163 – 172.

Dôvodová správa k zákonu č. 214/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

EUROPEAN UNION: Boj proti podvodom - kontroly v krajinách EÚ [online]. eur-lex.europa.eu [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/fighting-fraud-checks-in-eu-countries.html>

EUROPEAN UNION: OLAF (Európsky úrad pre boj proti podvodom) [online]. eur-lex.europa.eu [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/olaf-european-anti-fraud-office.html>

MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Ochrana finančných záujmov. Nahlasovanie podozrení z nezrovnalostí pri čerpaní prostriedkov EÚ [online]. mfsr.sk [cit. 2026-01-19]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/financne-vztahy-eu/zverejnovane-informacie/ochrana-financnych-zaujmov/>

Nariadenie Rady (ES, EURATOM) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 312 , 23/12/1995 S. 0001 – 0004)

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28.7.2017, pp. 29–41)

STRÉMY, T. - ŠANTA, J. - OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, 288 s. ISBN 978-80-7676-550-4 (pdf)

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

SEKCIA
STAVEBNÉHO PRÁVA

STAVEBNÝ DENNÍK AKO ZÁKLADNÝ PILIER ZHOTOVOVANIA STAVEBNÝCH PRÁC V KONTEXTE REFORMY STAVEBNÉHO ZÁKONA

THE CONSTRUCTION LOGBOOK AS A FUNDAMENTAL PILLAR OF CONSTRUCTION WORKS IN THE CONTEXT OF THE BUILDING ACT REFORM

Petra Haladejová Preinerová¹

Abstrakt

Autorka sa v príspevku zameriava na právno-teoretické vymedzenie pojmu stavebný denník v kontexte recentnej právnej úpravy zákona č. 25/2025 Z.z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon), skúma význam stavebného denníka pre aplikačnú prax tak z hľadiska stavebno-technického (zhotovovania stavebných prác), ako i právneho.

Kľúčové slová

stavebný denník, zákon č. 25/2025 Z.z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon), zhotovovanie stavebných prác

Abstract

The author focuses in the paper on the legal-theoretical definition of the concept of the construction logbook in the context of the recent legal regulation under Act No. 25/2025 Coll. on Construction and on Amendments and Supplements to Certain Acts (the Construction Act). The paper examines the significance of the construction logbook for practical application both from the construction-technical (execution of construction works) and legal perspectives.

Key words

Logbook, Act No. 25/2025 Coll. on Construction and on Amendments and Supplements to Certain Acts (the Construction Act), execution of construction works

Úvod

Stavebný denník ako súčasť dokumentácie stavby predstavuje významný nástroj na zabezpečenie riadneho zhotovovania stavby v súlade s právnymi a technickými predpismi.

¹ JUDr. Petra Haladejová Preinerová, PhD. – Ekonomická univerzita, Obchodná fakulta, katedra obchodného práva, odborná asistentka.

Povinnosť viesť stavebný denník ustanovoval pôvodný stavebný zákon² a kontinuálne ju, i keď s istými zmenami, prevzal aj aktuálne platný a účinný Stavebný zákon³. Na dosiahnutie hlavného cieľa príspevku, a to identifikovať prínos stavebného denníka pre aplikačnú prax, sú použité metódy analýzy a syntézy, indukcie a dedukcie, ako aj porovnania. Príspevok načrtáva ponímanie stavebného denníka aj v kontexte zmluvných podmienok FIDIC, ktoré sú v praxi v hojnej miere používané. Vymedzenie stavebného denníka z legislatívneho hľadiska je v príspevku čiastočne doplnené aj o výklad relevantnej českej právnej úpravy. Vzťah stavebného denníka k preukazovaniu skutkových okolností a právnej zodpovednosti účastníkov výstavby ilustrujú vybrané relevantné súdne rozhodnutia vnútroštátnych súdnych autorít (Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky, Špecializovaného trestného súdu) ako i Súdneho dvora Európskej únie.

1. Stavebný denník – legislatívne vymedzenie

Ustanovenie § 10 ods. 2 Stavebného zákona vymedzuje stavebný denník ako dokumentačný záznam postupu stavebných prác **od prevzatia staveniska do úplného dokončenia stavebných prác a odovzdania a prevzatia stavby**. Stavebný denník môže byť vedený v písomnej listinnej podobe alebo elektronicky⁴. Pri súbore stavieb sa stavebný denník vedie samostatne pre každú stavbu. Do stavebného denníka sa podľa § 28 ods. 2 písm. a)-g) vyhlášky MŽP SR č. 453/2000 Z.z.⁵ zapisujú všetky dôležité okolnosti týkajúce sa uskutočňovania stavby, najmä údaje o odchýlkach od projektovej dokumentácie overenej stavebným úradom v stavebnom konaní alebo od podmienok určených v stavebnom povolení alebo v inom rozhodnutí či opatrení; ďalšie skutočnosti⁶ ovplyvňujúce stavebné práce a priebeh výstavby, najmä časový postup prác, teplota vo vzťahu k stavebným prácam najmä s mokrým výrobným procesom, počasie, napr. pri zemných prácach a terénnych úpravách; dátum návštevy

² Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „pôvodný stavebný zákon“).

³ Zákon č. 25/2025 Z.z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Stavebný zákon“).

⁴ Na porovnanie česká právna úprava zákona č. 283/2021 Sb. Stavební zákon v znení pozdějších předpisů (ďalej len „Stavební zákon“), § 163 ods. 3 precizuje, že po dokončení alebo odstránení stavby, odovzdá zhotoviteľ objednávateľovi originál stavebného denníka, v prípade jeho vedenia v elektronickej forme, zhotoviteľ ho odovzdá v strojovo čitateľnom formáte alebo ho uchová a zaistí stavebníkovi a ním určeným osobám prístup po dobu 10 rokov od nadobudnutia právoplatnosti kolaudačného rozhodnutia, poprípade od dokončenia stavby, pokiaľ sa kolaudačné rozhodnutie nevyžaduje. Podľa § 163 ods. 5 pri stavbe, ktorá je predmetom verejnej zákazky v nadlimitnom režime, musí byť stavebný denník vedený v elektronickej forme.

⁵ Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 453/2000 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia stavebného zákona (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 453/2000 Z.z.“).

⁶ Napr. archeologický nález – podľa českej právnej úpravy- § 266 zákona č. 283/2021 Sb. Stavební zákon – stavebník má výslovne ustanovenú povinnosť zaznamenať do stavebného denníka čas a okolnosti nálezu, dátum oznámenia stavebnému úradu a popis uskutočnených opatrení na zabránenie poškodenia alebo zničenia nálezu.

staveniska, zistené skutočnosti a opatrenia osoby oprávnenej vykonávať štátny stavebný dohľad a osoby vykonávajúcej štátny dozor; zápisy projektanta a projektanta čiastkových projektov stavby alebo autora architektonického diela, geodeta a kartografa stavby; zápisy stavebníka alebo jeho splnomocneného zástupcu a vlastníka stavby, ak nie je stavebníkom; zápisy osoby vykonávajúcej stavebný dozor alebo kvalifikovanej osoby, ktorá vedie uskutočňovanie stavby, zhotoviteľa (dodávateľa) stavby; údaje o odstránení stavebných väd a nedorobkov podľa podmienok kolaudačného rozhodnutia.⁷

V kontexte začatia vedenia stavebného denníka je dôležité vymedzenie momentu začatia stavby⁸, ktorým sa podľa § 41 Stavebného zákona rozumie začatie uskutočňovania stavebných prác priamo súvisiacich so zhotovovaním stavby. Za začatie stavby sa nepovažuje uskutočňovanie prípravných prác, najmä ohradenie miesta stavby a zriadenie staveniska, vybavenie staveniska potrebným zariadením a vybavením, zabezpečenie prístupu a príjazdu na stavenisko, zabezpečenie prívodu vody a elektrickej energie na stavenisko, odstránenie porastov z miesta stavby, vykonanie skrývky humusového horizontu poľnohospodárskej pôdy a odvoz z miesta stavby a označenie stavby. Právna úprava pôvodného stavebného zákona nevymedzovala jednoznačne moment, odkedy sa činnosť stavebníka a zhotoviteľa stavby mala považovať za začatie stavby. Pôvodný stavebný zákon však ustanovoval obdobne časový úsek počas ktorého mal stavbyvedúci alebo stavebník povinnosť viesť stavebný denník; a to od prvého dňa prípravných prác až do skončenia stavebných prác.⁹ Ako uvádzajú aj Pašková a kol., stavebný denník sa viedol „odo dňa, keď sa začali prípravné práce na stavenisku podľa projektovej dokumentácie overenej stavebným úradom.“¹⁰ Vedenie denníka sa ukončilo „až dňom, keď sa odstránili stavebné závady...“¹¹

2. Stavebný denník v praxi

Vzhľadom na výslovné vymedzenie vedenia stavebného denníka okrem listinnej písomnej formy aj v elektronickej forme až od účinnosti Stavebného zákona¹², je možné s istotou vyvodiť, že dovtedy pri zaznamenávaní priebehu stavebných prác prevažovala

⁷ V českej právnej úprave – v zmysle § 166 ods. 4 Stavebního zákona obsahové náležitosti stavebného denníka a spôsob jeho vedenia ustanovuje vykonávací právny predpis, a to vyhláška č. 131/2024 Sb. o dokumentaci staveb, ktorá (v Prílohe 12) oproti slovenskej úprave vykonávacej vyhlášky MŽP SR č. 453/2000 Z.z. podrobnejšie precizuje obsahové časti stavebného denníka.

⁸ Identifikovanej názvom projektu (stavby), adresou staveniska, číslom rozhodnutia o stavebnom zámere, kontaktnými údajmi o stavebníkovi, zhotoviteľovi a projektantovi a i.

⁹ Porovnaj § 46d ods.1 a ods. 2 pôvodného stavebného zákona.

¹⁰ PAŠKOVÁ, M. a kol. Stavebný zákon. Veľká novela s komentárom. Bratislava: UNIKA, 2005, s. 91.

¹¹ Ibidem, s. 91.

¹² T.j. odo dňa 01.04.2025 (čl. I - §§1-86), odo dňa 15.03.2025 zvyšné články (II-IV).

papierová (listinná) forma.¹³ Zároveň vzhľadom na absenciu sankcií v pôvodnom stavebnom zákone pre neexistenciu stavebného denníka na stavbe, resp. nesprávne vedenie stavebného denníka sa domnievame, že pokiaľ príslušný stavebný úrad výslovne neurčil vo svojom rozhodnutí povinnosť viesť stavebný denník, tak len minimum zmluvných strán si dohodlo vedenie stavebného denníka v zmluvách o dielo. Ako konštatuje zákonodarca, záznamy v stavebnom denníku „majú dokumentárnu hodnotu pre účastníkov výstavby i pre stavebný úrad na účely kolaudácie i na prípadné vyvodzovanie právnej zodpovednosti pri zistených nedostatkov“¹⁴. Dokončenú stavbu, resp. jej časť možno uviesť do trvalého užívania až po kolaudácii (§ 66 Stavebného zákona)¹⁵, pričom návrh na kolaudáciu podáva stavebník a jej prílohou je okrem iných dokumentov aj stavebný denník. Údaje, resp. skutočnosti zaznamenané v stavebnom denníku môžu tiež podať jasný obraz o uskutočňovaní stavebných prác v rámci porovnania projektového zadania stavby so skutočným zhotovením stavby, na ktoré sa kolaudácia zameriava. Z tohto dôvodu je v Stavebnom zákone ustanovený pre prípad porušenia povinností uložených Stavebným zákonom priestupok (§ 79 ods. 1 písm. a) a ods. 6 písm. a)) a iný správny delikt (§ 80 ods. 7 písm. e)).

Digitalizácia stavebného denníka, podľa nášho názoru, nepochybne zaistí trvalejšie a efektívnejšie uchovanie sledovanej dokumentárnej hodnoty. Medzi ďalšie prínosy možno zaradiť zvýšenie dostupnosti stavebného denníka, prístup oprávneným osobám súčasne, ľahká dohľadateľnosť informácií, nemennosť.¹⁶ Bez ohľadu na formu stavebného denníka je

¹³ Zošit vo formáte A4, s očíslovanými stranami, skladá sa z (i) **úvodných listov** (obsahujúcich a) základný list – názov, resp. obchodné meno, sídlo stavebníka, názov, resp. obchodné meno a sídlo generálneho projektanta, názov, resp. obchodné meno zhotoviteľa, názov, resp. obchodné meno poddodávateľov zhotoviteľa, zmeny týchto údajov b) identifikačné údaje stavby podľa projektovej dokumentácie c) prehľady príslušných zmlúv d) dodatky k príslušným zmluvám e) zmeny príslušných zmlúv f) zoznam dokladov, resp. dokumentov týkajúcich sa stavby g) zoznam úradných opatrení týkajúcich sa stavby h) zoznam zmien a doplnkov dokumentácie stavby j) prehľad skúšok každého druhu), (ii) **denných záznamov** (zapisuje čitateľne a podpisuje stavbyvedúci, resp. jeho zástupca v zásade v deň, keď sa práce vykonali alebo keď nastali okolnosti, ktoré sú predmetom zápisu, len výnimočne môže tak učiniť v nasledujúci deň, nesmú sa vynechať voľné miesta z dôvodu dodatočných retroaktívnych zápisov; voľné miesta je potrebné preškrtnúť a podpísať osobou, ktorá preškrtnutie vykonala), pri stavebných prácach jednoduchej stavby sa môže stavebný denník viesť aj zjednodušene – denné záznamy sa môžu nahradiť záznamom za obdobie najviac siedmich dní – vid' § 28 ods. 3 vyhlášky MŽP SR č. 453/2000 Z.z. a (iii) **príloh**.

¹⁴ Dôvodová správa k vládnemu návrhu Stavebného zákona. [online]. [cit. 27.01.2026] Dostupné na: <<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=555659>> .

¹⁵ Kolaudácia sa vyžaduje na novú stavbu, zmenu dokončenej stavby a terénnu úpravu na ktorú bolo potrebné rozhodnutie o stavebnom zámere a pri stavebných úpravách spojených so zmenou v užívaní stavby (inak na stavby, ktoré sa ohlasujú a stavebné úpravy to neplatí).

¹⁶ Pozri bližšie Zahradnická, L. Lekce 9: Vedení stavebního deníku a dalších záznamů při realizaci stavby. [online]. [cit. 27.01.2026] Dostupné na: <<https://www.stavebniklub.cz/33/lekce-9-vedeni-stavebniho-deniku-a-dalsich-zaznamu-pri-realizaci-stavby-uniqueidmRRWSbk196FNf8jVUh4EqtfPSimURdg3maZOi8YpxN37SdeyuYvNw/>> .

nevyhnutné, aby bol tento dostupný na stavenisku pri uskutočňovaní stavebných prác¹⁷, aby doň mohli oprávnené osoby bezodkladne vykonať zápis, resp. nahliadnuť do príslušných záznamov. Stavebný denník je žiaduce viesť priebežne počas celej výstavby.

3. Osoby oprávnené na zápis do stavebného denníka

Stavebník, ktorý uskutočňuje stavebné práce svojpomocou¹⁸ je podľa ustanovenia § 30 ods. 6 písm. f)-g) Stavebného zákona povinný zabezpečiť, aby počas zhotovovania stavby sa na stavenisku nachádzala dokumentácia stavby, najmä overený projekt stavby, rozhodnutie o stavebnom zámere a stavebný denník a viesť stavebný denník, zapisovať do neho podstatné udalosti na stavbe a priebeh uskutočňovania stavebných prác. Ak stavebník zabezpečuje zhotovenie stavby zhotoviteľom, originál stavebného denníka vedie a uchováva v súlade so Stavebným zákonom a príslušnou zmluvou o dielo zhotoviteľ stavby prostredníctvom svojho stavbyvedúceho – stavebný denník je u neho k dispozícii na zápisy a kontrolu **od prvého dňa zriadenia staveniska až do dňa odovzdania stavby** (§§ 37 ods. 1 a 39 ods. 1 Stavebného zákona). Fotokópie stavebného denníka si môže vyhotoviť objednávatel' (investor) a stavebný dozor objednávatel'a na účely kontroly, dokumentácie a archivácie postupu stavebných prác. Zákonodarca vymedzil osoby¹⁹, oprávnené na zápis do stavebného denníka (§ 39 ods. 2 Stavebného zákona) sledujúc tak, podľa nášho názoru, garanciu zachovania odbornej povahy stavebného denníka ako potencionálneho relevantného dôkazného prostriedku pri sporoch, kontrolách a pod. V zásade platí, že zapisovať do stavebného denníka možno len úkony, ktoré bezprostredne súvisia s uskutočnením stavebných prác a ich kontrolou a len oprávnenými osobami. Účelom je vylúčiť zo zapisovania nepríslušné a odborne nespôsobilé osoby, čo sa v praxi nátlakom na stavbyvedúceho stávalo, najmä zo strany účastníkov povoľovacieho konania a rôznych aktivistov.²⁰

V § 39 ods. 2 Stavebného zákona sú taxatívne vymenované osoby, ktorým je stavbyvedúci povinný umožniť zápis do stavebného denníka, a to a) generálnemu projektantovi, projektantom častí projektovej dokumentácie a špecialistovi požiarnej ochrany; b) stavebníkovi a vlastníkovi stavby, ak nie je stavebníkom; c) geodetovi; d) osobe poverenej vykonávať stavebný dozor; e) osobe vykonávajúcej štátny stavebný dohľad alebo kontrolnú

¹⁷ Vid' § 6 ods. 5 Stavebného zákona „Na stavenisku musí byť po celý čas výstavby projektová dokumentácia stavby, overená stavebným úradom a stavebný denník vedený oprávnenou osobou, ktoré sú potrebné na uskutočňovanie stavby a na výkon štátneho stavebného dohľadu.“

¹⁸ Podľa § 26 ods. 2-5 Stavebného zákona.

¹⁹ Stavebný zákon v podstate prevzal v § 39 právnu úpravu pôvodného stavebného zákona (§ 46d ods. 2 a 3).

²⁰ Porovnaj Dôvodová správa k vládnemu návrhu Stavebného zákona (§ 39). [online]. [cit. 27.01.2026] Dostupné na: <<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=555659>> .

prehliadku; f) oprávnenej osobe orgánu vykonávajúceho štátny dohľad alebo dozor²¹ podľa osobitných predpisov; g) koordinátorovi projektovej dokumentácie, bezpečnostnému technikovi a koordinátorovi bezpečnosti; h) autorovi architektonického diela na výkon autorského dohľadu; i) geológovi a geotechnikovi; j) správcovi bytovému domu, správcovi nebytového domu alebo predsedovi spoločenstva vlastníkov bytov a nebytových priestorov, ak ide o zmenu, stavebnú úpravu alebo údržbu bytového domu.

4. Stavebný denník v tzv. zmluvných podmienkach na výstavbu FIDIC

Pri komplexnejších dielach v rámci medzinárodne akceptovaných obchodných, resp. zmluvných podmienok FIDIC²² (Červená kniha, Žltá kniha)²³, dlhodobo používaných aj v slovenskej praxi, ktorých inkorporáciu do zmluvy o dielo uvedením odkazu v nej Obchodný zákonník²⁴ výslovne pripúšťa, má zhotoviteľ podľa podčlánku 4.21 predkladať stavebnému dozoru²⁵ mesačné správy o postupe prác, ktoré sú pomerne detailné.²⁶ Pokiaľ v osobitných podmienkach²⁷ nie je tento podčlánok zmenený, resp. odstránený zhotoviteľ je povinný takto

²¹ Napr. štátny dozor podľa § 21 ods. 2 zákona č. 254/1998 Z.z. o verejných prácach v znení neskorších predpisov je oprávnený dôležité zistené skutočnosti zaznamenať do stavebného denníka; orgány štátneho odborného dozoru podľa § 2 vyhlášky Federálneho ministerstva dopravy, ktorou sa vykonáva zákon o pozemných komunikáciách (cestný zákon) č. 35/1984 Zb. sú oprávnení nazeráť do stavebnej dokumentácie a vykonávať zápisy do stavebného denníkov, v prípadoch, keď nedodržaním schválenej dokumentácie alebo spôsobom stavebnej činnosti sú ohrozené záujmy dotknutej komunikácie (diaľnice alebo cesty inej triedy).

²² *Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils* – Medzinárodná asociácia konzultačných inžinierov.

²³ Zmluvné podmienky na výstavbu pre stavebné a inžinierske diela projektované objednávatelom (*Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer – CONS; Red Book*), Zmluvné podmienky pre technologické zariadenie a projektovanie – realizáciu pre elektrotechnické a strojno-technologické diela a pre stavebné a inžinierske diela projektované zhotoviteľom - *Conditions of Contract for Plant and Design-Build P/DB; Yellow Book* ako najčastejšie používané na Slovensku z viacerých typov zmluvných podmienok FIDIC.

²⁴ § 273 ods.1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

²⁵ Podľa slovenskej verzie Červenej knihy z roku 2017, rovnako tak Žltej knihy z roku 2017 označovanému ako „Správca“.

²⁶ Každá správa musí obsahovať a) grafické znázornenia a podrobné popisy postupu vrátane každej etapy postupu projektovania, spracovania dokumentov zhotoviteľa, zadávanie, výrobu a dodávky na stavenisko, výstavbu, montáž a skúšanie, vrátane týchto etáp pre práce každého z menovaných podzhotoviteľov (článok 5 Červenej knihy); b) fotografie znázorňujúce stav výroby a postup na stavenisku c) pri výrobe každej z hlavných položiek technologického zariadenia a materiálov, meno výrobcu, percentuálne vyjadrenú rozpracovanosť a skutočný alebo predpokladaný dátum: (i) začatia výroby, (ii) zhotoviteľových kontrol (iii) skúšok a (iv) odosielania a doručenia na stavenisko; d) údaje popísané v podčlánku 6.10 (Záznamy o personále a vybavenie zhotoviteľa) e) fotokópie dokumentov o zaistení kvality, výsledkoch skúšok a certifikátov materiálov; f) zoznam oznámení podaných podľa podčlánku 2.5 (Nároky objednávatel'a) a oznámenia podaného podľa podčlánku 20.1 (Nároky zhotoviteľa) g) štatistiky bezpečnosti práce, vrátane podrobností o akýchkoľvek nebezpečných nehodách a činnostiach vzťahujúcich sa k životnému prostrediu a verejnosti; a h) porovnanie skutočného a plánovaného postupu s uvedením podrobností o akejkoľvek udalosti alebo okolnosti, ktorá môže ohroziť dokončenie v súlade so zmluvou a s uvedením opatrení, ktoré sú alebo budú prijaté k prekonaniu omeškania – vid' Zmluvné podmienky na výstavbu pre stavebné a inžinierske diela projektované objednávatelom, verzia 1999 a Zmluvné podmienky pre technologické zariadenie a projektovanie – realizáciu pre elektrotechnické a strojno-technologické diela a pre stavebné a inžinierske diela projektované zhotoviteľom, verzia 1999.

²⁷ "Particular Conditions".

postupovať až dokým nedokončí všetky práce, ktoré k dátumu dokončenia uvedenom v protokole o prevzatí prác nie sú dokončené. Osobitnými (špeciálnymi) zmluvnými podmienkami môže byť však tento podčlánok upravený alebo úplne odstránený. Modifikácia by tak napr. mohla spočívať v tom, že by mal zhotoviteľ zároveň povinnosť viesť stavebný denník²⁸ v súlade so Stavebným zákonom, vyhláškou MŽP SR č. 543/2000 Z.z. a inými relevantnými právnymi predpismi platnými a účinnými v Slovenskej republike.

Ak je postup prác zaznamenávaný v podrobnej mesačnej správe alebo/a v stavebnom denníku náležitým spôsobom, tieto údaje môžu byť rozhodujúcim dôkazným prostriedkom pri zmenách (*variations and adjustments*) diela, resp. predmetu diela a pri nárokoch (*claims*) objednávateľa, resp. zhotoviteľa.

5. Stavebný denník ako dôkazný prostriedok v judikatúre

Vymedzenie stavebného denníka ako dokumentu preukazujúceho priebeh stavebných prác potvrdzujú aj súdne rozhodnutia. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „NS SR“) v rozsudku zo dňa 01.12.2016 spisová značka 1Sžf/81/2015 v právnej veci žalobcu KOPSTAV, s.r.o. proti žalovanému Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia správneho orgánu v daňovom konaní, na odvolanie žalobcu proti rozsudku Krajského súdu (ďalej len „KS“) v Košiciach²⁹ poukázal na charakter tvrdenej činnosti dodávateľa (montážne práce, výkopové práce, búracie práce) o uskutočnení ktorých sa mala v zmysle zákona³⁰ viesť dotknutými osobami povinná dokumentácia, ako aj zápisy v stavebnom denníku. NS SR predmetný rozsudok KS v Košiciach potvrdil a zároveň dôvodil, že pokiaľ žalobca pri uplatnení práva na odpočet dane, ktorej základom sú poskytnuté služby pri výkone činností spojených s realizáciou stavieb, nepredkladá pri svojich tvrdeniach svedectvá, resp. zákonom uvedenú dokumentáciu o stavebných činnostiach údajne vykonaných žalobcom alebo jeho dodávateľmi, potom neuniesol dôkazné bremeno (viď časť IV. bod 25 rozsudku).

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (ďalej len „NSS SR“) rozsudkom zo dňa 22.08.2024 spisová značka 3Sfk/29/2023 v právnej veci žalobcu (sťažovateľa) Stavoinvest - SK, s.r.o. proti žalovanému Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného, konaní o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku KS v

²⁸ Aplikovaná prax FIDIC dopĺňa ďalšie povinnosti zhotoviteľa popri tých, ktoré definujú všeobecné zmluvné podmienky v článku 4 podčlánkoch 4.1-4.24, vrátane požiadavky na vedenie stavebného denníka – pozri OLERÍNY, M. Zmluvy v stavebnej praxi. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 195, 199.

²⁹ zo dňa 27. mája 2015 č. k. 6S/207/2013-139

³⁰ Pôvodného stavebného zákona.

Žiline³¹ kasačnú sťažnosť zamietol, pričom poukázal na význam inštitútu stavebného denníka, konkrétne, že je potrebné vo vzťahu ku plneniam, majúcim povahu stavebných prác považovať stavebný denník za zásadný dokument, zaznamenávajúci priebeh stavby od jej začatia až do skončenia, ktorý dokument, pokiaľ je vedený v súlade s uvedeným zákonným vymedzením, je dôležitým a významným dôkazom pri uplatňovaní nárokov zo zmluvných vzťahov, predmetom ktorých boli stavebné práce. Zároveň pre pomery danej veci by stavebný denník týkajúci sa plnenia, ktoré bolo predmetom fakturácie, poskytol informácie aj o subjektoch a konkrétnych fyzických osobách zúčastnených na plnení (viď bod 8. odôvodnenia rozsudku). NSS SR ako kasačný súd sa stotožnil s KS v Žiline ako správnym súdom ohľadne povahy fakturovaného plnenia – pomocných stavebných prác, kde bežné subjekty sú na plnení priamo jeho vlastnou realizáciou zúčastnené a disponujú dodacími listami, súpismi vykonaných prác, zápismi z kontrolných dní, odovzdávacích, preberacích protokolov a stavebnými denníkmi (viď bod 44. rozsudku). Podľa NSS SR bolo v záujme sťažovateľa viesť podrobnú evidenciu, napríklad aj prostredníctvom stavebného denníka, čo však neučinil, čím sa dostal do dôkaznej núdze v daňovom konaní (viď bod 46. rozsudku).

NSS SR v rozsudku zo dňa 13.07.2022 spisová značka 4Sfk/25/2021 v právnej veci žalobcu (sťažovateľa) HOLES, s.r.o., vo veci organizačnej zložky BOOM & SMART Slovakia proti žalovanému Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného, konajúc o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku KS v Banskej Bystrici³² daný rozsudok KS v Banskej Bystrici zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konania. NSS SR považoval argumentáciu sťažovateľa ohľadne vyhodnotenia stavebného denníka a dôkazného bremena za správnu, a to v tom smere že vo vzťahu k oprávnenosti uplatneného nadmerného odpočtu dane z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) spolu úzko súvisia (viď časť IV. bod 48. rozsudku). Zároveň v tejto súvislosti NSS SR odkázal na rozhodnutie NSS SR 1Sžf/81/2015 (vyššie v tejto časti príspevku uvádzané), ktorý KS v Banskej Bystrici opomenul zohľadniť. NSS SR ako kasačný súd zdôraznil, že napriek splneniu všetkých zákonných náležitostí stavebného denníka, KS v Banskej Bystrici a správca dane (Daňový úrad v Banská Bystrica) konštatovali, že tento nemá výpovednú hodnotu (v dôsledku neuvedenia mien zamestnancov, ktorých nebolo možné vyslychnúť) na účely preukázania vzniku práva na odpočítanie dane. Podľa NSS SR správca dane nemôže od daňového subjektu vyžadovať ďalšie náležitosti stavebného denníka, ktoré mu nevyplývajú z platných právnych predpisov, a to až následne, keď o tejto konkrétnej povinnosti nebol vopred upovedomený a objektívne už nemá

³¹ Č.k. 31/S/95/2021-103 zo dňa 15. novembra 2022.

³² Č.k. 24S/182/2019-250 zo dňa 01.10.2020.

možnosť obsah stavebného denníka nijako ovplyvniť. Je logické, že v priebehu rekonštrukčných alebo akýchkoľvek stavebných prác stavebník (resp. objednávateľ, investor, zhotoviteľ a pod.) sleduje v prvom rade súlad stavebnej dokumentácie s prislúchajúcimi stavebnými predpismi a bezprostredne nepreveruje túto dokumentáciu z hľadiska je v budúcnosti možného využitia v daňovom konaní na účely preukázania dôvodnosti uplatneného nároku na odpočítanie DPH. V tomto smere potom skutočne dochádza k nezákonnému rozširovaniu a prenášaní dôkazného bremena na daňový subjekt.

Z rozsudku Špecializovaného trestného súdu v Pezinku (ďalej len „ŠTS“) zo dňa 10.09.2021 spisová značka 14T/9/2021³³ je možné vyvodiť, že na preukázanie uskutočnenia prác (dodania jednotlivých položiek) na stavbe neboli účtovné doklady, výpisy z bankového účtu, zoznam deklarovaných výdavkov pre kontrolu ŽOP na účel prijatia NFP dostačujúce, ak chýbal stavebný denník. Z rozsudku ŠTS zo dňa 20.01.2020 spisová značka 4T/42/2018³⁴ je obdobne zrejmé, že stavebný denník, spolu s protokolom o odovzdaní a prevzatí dokončených stavieb boli podkladom pre súd na zistenie, kedy boli práce začaté a ukončené.

V rozsudku Súdneho dvora EÚ zo dňa 02.03. 2023 vo veci C-31/21 návrhu na začatie prejudiciálneho konania podaným návrhom *Corte suprema di cassazione* (Najvyššieho kasačného súdu Talianska) v súvislosti s konaním *Eurocostruzion Srl proti Regione Calabria*³⁵ Súdny dvor rozhodol, že pokiaľ ide o konečného príjemcu financovania výstavby budovy, ktorý ju zrealizoval vlastnými prostriedkami, možno stavebný denník a účtovné záznamy

³³ V trestnej veci obžalovaného A.G. bol tento uznaný za vinného, že ako konateľ v mene spoločnosti N., spol. s r.o. podal dňa 25.10.2012 na Slovenskú agentúru pre cestovný ruch žiadosť (ďalej len „SACR“) o záverečnú platbu č. 16 (ďalej len „ŽOP č. 16“) o refundáciu celkovej sumy 508 749, 12 EUR bez DPH z prostriedkov Európskych spoločenstiev (ES) a štátneho rozpočtu SR v rámci projektu s názvom „A.V.T.T.“, spadajúceho pod operačný program „Konkurencieschopnosť a Hospodársky rast“, a to v zmysle uzatvorenej Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku dňa 15.06.2009 medzi spoločnosťou N., spol. s r.o. ako prijímateľom nenávratného finančného príspevku (ďalej len „NFP“) a Ministerstvom hospodárstva SR v zastúpení SACR ako poskytovateľa, pričom kontrolou na mieste zo strany SACR dňa 26.11.2012 zameranej na preverenie oprávnenosti a správnosti ŽOP č. 16 bolo zistené, že obvinený do súpisu vykonaných prác a výdavkov, ktoré ako žiadateľ deklaroval za realizované a dodané, dané konkrétne položky rozpočtu realizáciu ktorých deklaroval faktúrou č. 2100 000 020 zo dňa 21.09.2012 spolu so súpisom realizovaných fakturovaných prác, výpisom z účtovného denníka, výpismi z účtu k zrealizovaným platbám za úhradu vyhotovenej faktúry, pričom však špecifikované práce neboli zrealizované vôbec, čím bolo 125 535,91 EUR bez DPH identifikovaných ako neoprávnené výdavky, a na predmetné nerealizované aktivity mal byť prijímateľovi poskytnutý NFP v celkovom objeme 50 % z hodnoty každej aktivity, t.j. 62 767, 91 EUR bez DPH, a v prípade akceptovania ŽOP č. 16 a úhrady nákladov aj za nerealizované práce a aktivity projektu by bola spôsobená škoda rozpočtu ES vo výške 53 353,01 EUR bez DPH, (85 % z výšky príspevku) a škoda štátnemu rozpočtu vo výške 9 415,24 EUR bez DPH (15 % z výšky dotácie)

³⁴ v trestnej veci obžalovaného R.T. a spol., pre zločin subvenčného podvodu podľa § 225 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona boli títo obžalovaní oslobodení (obvinený R.T. ako samostatne činná osoba podnikajúca pod obchodným menom R.T. uzatvoril dňa 17.03.2015 s Pôdohospodárskou platobnou agentúrou Zmluvu o poskytnutí NFP na účel spolufinancovania „Modernizácia objektu na nízko kapacitné ubytovacie zariadenie“, v záujme o vyplatenie uplatňovaných finančných nákladov za stavebné práce.

³⁵ V súvislosti s nariadením Komisie (ES) č. 1685/2000 z 28.07.2000, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá na vykonávanie nariadenia Rady (ES) č. 1260/1999 s ohľadom na uplatniteľnosť výdavkov pre činnosti spolufinancované štrukturálnymi fondami (pozn.: už v súčasnosti neúčinným) – bodom 2.1 pravidla č. 1 prílohy

kvalifikovať ako „účtovné doklady s rovnocennou [dôkaznou] hodnotou len vtedy, ak vzhľadom na ich konkrétny obsah a príslušné vnútroštátne predpisy môžu tieto dokumenty svojou povahou preukázať, že ide o výdavky skutočne vynaložené uvedeným konečným príjemcom poskytnutím hodnoverného a presného obrazu o týchto výdavkoch.

V rozsudku Súdneho dvora zo dňa 06.12.2012 vo veci C-31/21 návrhu na začatie prejudiciálneho konania³⁶ podaným Legfelsőbb Bíróság (Maďarsko) ktorý súvisí s konaním *Gábor Tóth proti Nemzeti Adó- és Vámhivatal Észak-magyarországi Regionális Adó Főigazgatósága*³⁷ sa vykonanie stavebných prác (sčasti aj prostredníctvom subdodávateľov), predovšetkým prostredníctvom samostatného podnikateľa M.L. preukazovalo stavebným denníkom. Súdny dvor (okrem iného) rozhodol, že Smernica Rady 2006/112/ES o spoločnom systéme DPH a zásada daňovej neutrality bránia daňovému úradu zamietnuť zdaniteľnej osobe právo na odpočítanie splatnej alebo už zaplatenej DPH za služby, ktoré jej boli dodané, z dôvodu, že vyhotoviteľovi faktúry bolo odňaté živnostenské oprávnenie samostatného podnikateľa pred poskytnutím predmetných služieb alebo pred vyhotovením príslušnej faktúry, ak daná faktúra obsahuje všetky požadované údaje.³⁸

Aj keď v podmienkach slovenského právneho poriadku nie sú súdne rozhodnutia záväznými prameňmi práva, prax ukazuje, že aplikácia práva súdmi významne prispieva k formovaniu výkladových pravidiel jednotlivých inštitútov, vrátane vymedzenia zodpovednosti subjektov, a to nielen v kontexte výstavbových vzťahov založených zmluvami o diele.

Záver

Stavebný denník predstavuje v podmienkach aktuálnej právnej úpravy podľa Stavebného zákona jeden zo základných dokumentačných pilierov zhotovovania stavebných prác. Jeho význam ďaleko presahuje rámec čisto technickej evidencie priebehu výstavby a nadobúda zásadný význam aj z hľadiska právnej istoty účastníkov výstavby, výkonu verejného dozoru, kolaudačného konania, ako aj pri vyvodzovaní zodpovednosti v súkromnoprávných, správnych či trestnoprávných vzťahoch. Nová právna úprava prináša precíznejšie vymedzenie okamihu začatia stavby, okruhu osôb oprávnených vykonávať zápisy do stavebného denníka, ako aj možnosť jeho vedenia v elektronickej forme, čím reaguje na praktické potreby aplikačnej

³⁶ Týka sa výkladu smernice Rady 2006/112/ES z 28.11.2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty, ktorého predmetom je zamietnutie zo strany daňového orgánu priznania odpočtu danej z pridanej hodnoty

³⁷ Regionálne daňové riaditeľstvo severného Maďarska, ktoré je súčasť vnútroštátnej daňovej a colnej správy)

³⁸ Podľa článku 226 smernice Rady 2006/112/ES z 28.11.2006

praxe a trendy digitalizácie. Digitalizácia stavebného denníka zároveň vytvára predpoklady pre vyššiu transparentnosť, dostupnosť a dôkaznú hodnotu zaznamenaných údajov.

Judikatúra vnútroštátnych súdov, ako aj Súdneho dvora Európskej únie, jednoznačne potvrdzuje, že stavebný denník je významným dôkazným prostriedkom, ktorý môže mať rozhodujúci vplyv pri posudzovaní oprávnenosti uplatňovaných nárokov, resp. pri hodnotení skutočného rozsahu a priebehu stavebných prác. Súčasne však judikatúra zdôrazňuje limity dôkazného bremena a neprípustnosť dodatočného rozširovania zákonných náležitostí stavebného denníka na ujmu účastníkov konania.

V kontexte zmluvných podmienok FIDIC možno stavebný denník vnímať ako vhodný doplnok k zmluvnej dokumentácii o postupe prác, najmä vo vzťahu k preukazovaniu zmien diela a uplatňovaniu nárokov zhotoviteľa či objednávateľa. Z uvedeného vyplýva, že dôsledné a priebežné vedenie stavebného denníka v súlade s právnymi predpismi predstavuje nevyhnutný predpoklad predchádzania sporom a posilnenia právnej istoty všetkých účastníkov predovšetkým výstavbových zmluvných vzťahov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie:

OLERÍNY, M.: Zmluvy v stavebnej praxi. Bratislava: C.H.Beck, 2013. 296 s., ISBN 978-80-89603-05-3.

PAŠKOVÁ, M. a kol.: Stavebný zákon, Veľká novela s komentárom. Bratislava: UNIKA, 2005. 229 s. ISBN 80-88966-48-5.

Internetové zdroje:

Dôvodová správa k vládnomu návrhu Stavebného zákona. [cit. 28.01.2026]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=555659>

Zahradnicka, L. Lekce 9: Vedení stavebního deníku a dalších záznamů při realizaci stavby. [cit. 28.01.2026]. Dostupné na: <https://www.stavebniklub.cz/33/lekce-9-vedeni-stavebniho-deniku-a-dalsich-zaznamu-pri-realizaci-stavby-uniqueidmRRWSbk196FNf8jVUh4EqtfPSimURdg3maZOi8YpxN37SdeyuYvNw/>

Zmluvné podmienky:

FIDIC. *Zmluvné podmienky na výstavbu pre stavebné a inžinierske diela projektované objednávateľom, verzia*, Červená kniha, Prvé vydanie 1999, Bratislava: SACE, 2008.

FIDIC. *Zmluvné podmienky pre technologické zariadenie a projektovanie – realizáciu pre elektrotechnické a strojno-technologické diela a pre stavebné a inžinierske diela projektované zhotoviteľom*, Žltá kniha, Prvé vydanie 1999, Bratislava: SACE, 2008.

Právne predpisy:

Zákon č. 25/2025 Z.z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

Vyhláška č. 131/2024 Sb. o dokumentaci staveb

Zákon č. 283/2021 Sb. Stavební zákon v znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/1998 Z.z. o stavebných prácach v znení neskorších predpisov

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

Vyhláška Federálneho ministerstva dopravy, ktorou sa vykonáva zákon o pozemných komunikáciách (cestný zákon) č. 35/1984 Zb.

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 455/2000 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia stavebného zákona

Súdne rozhodnutia:

Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 22.08.2024 spisová značka 3Sfk/29/2023

Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 13.07.2022 spisová značka 4Sfk/25/2021

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 01.12.2016 spisová značka 1Sžf/81/2015

Rozsudok Špecializovaného trestného súdu v Pezinku zo dňa 10.09.2021 spisová značka 14T/9/2021

Rozsudok Špecializovaného trestného súdu v Pezinku zo dňa 10.09.2021 spisová značka 4T/42/2018

Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 02.03. 2023 vo veci C-31/21[cit. 28.01.2026]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0031>

Rozsudok Súdneho dvora EU zo dňa 06.12.2012 vo veci C-324/11 [cit. 28.01.2026].

Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0324>

SEKCIA
MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

RECEPT NA ROVNOVÁHU – SUVERENITA ČLENSKÝCH ŠTÁTOV A FARMACEUTICKÁ REFORMA EURÓPSKEJ ÚNIE

THE RECIPE FOR BALANCE – MEMBER STATE SOVEREIGNTY AND THE EU PHARMACEUTICAL REFORM

Dominika Krištofičová¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou zásahu do suverenity členských štátov zo strany Európskej únie v rámci pripravovanej reformy regulácie farmaceutického sektora. Cieľom je preskúmať mechanizmy regulácie liekov, ktoré pripravovaná legislatíva obsahuje a následne identifikovať konkrétne kompetencie a právomoci, ktoré členským štátom poskytuje a právomoci, ktoré sú centralizované na úrovni Európskej únie.

Kľúčové slová

farmaceutická reforma, kompetencie, Európska Únia, centralizovaný postup

Abstract

The article deals with the issue of interference in the sovereignty of Member States by the European Union in the context of the planned reform of the regulation of the pharmaceutical sector. The aim is to examine the mechanisms for regulating medicines contained in the planned legislation and subsequently to identify the specific competences and powers granted to Member States and those powers that are centralized at the level of the European Union.

Keywords

pharmaceutical reform, competences, European Union, centralized procedure

Úvod

Lieky - ich vývoj, dostupnosť, povoľovanie a distribúcia sú v súčasnosti v rámci Európskej únie dôležitou a mimoriadne aktuálnou témou. Farmaceutický sektor sa pred niekoľkými rokmi v súvislosti s pandémiou COVID-19 dostal do nečakanej a bezprecedentnej situácie. Globálna pandémia podrobila sektor náročnej skúške - či už z pohľadu urgentného nátlaku na vývoj a povolenie vakcín alebo z pohľadu ich dostupnosti či distribúcie.

¹ Mgr. Dominika Krištofičová; interná doktorandka na Ústave európskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Na túto situáciu reagovala v roku 2020 aj Európska komisia, a to vypracovaním Farmaceutickej stratégie pre Európu². V tomto oznámení Komisia uznala, že pandémie COVID-19 poukázala na slabiny v oblasti regulácie liekov v Európskej únii a ako jeden z cieľov Farmaceutickej stratégie pre Európu slúžiacich na transformáciu farmaceutickej politiky navrhla revíziu farmaceutických právnych predpisov. Cieľom článku je zodpovedať výskumnú otázku- aký je rozsah regulačných právomocí Európskej únie a členských štátov v oblasti udeľovania povolenia na uvedenie liekov na trh v zmysle centralizovaného a decentralizovaného postupu a posúdenie miery rovnováhy medzi týmito právomocami. Za účelom dosiahnutia uvedeného cieľa budú použité metódy deskriptívno-analytické, komparácia a syntéza. V prvej časti sa príspevok venuje deskripcii systému regulácie farmaceutického sektora na úseku povoľovania liekov na trh a právomoci Európskej únie. Druhá a tretia časť príspevku sa venuje centralizovanému a decentralizovanému postupu v zmysle súčasnej úpravy a navrhovanej úpravy regulácie.

1. Regulácia farmaceutického sektora

Regulácia farmaceutického sektora v Európskej únii v súčasnosti pozostáva z prepleteného uzla sekundárnych predpisov, ktorého každé rozšírenie o ďalší predpis významne ovplyvňuje regulačné právomoci členských štátov v dotknutej oblasti. Ako jedny z najvýznamnejších regulačných nástrojov a v zmysle reformy v budúcnosti výrazne modifikovaných, možno uviesť Nariadenie 726/2004, ktorým sa stanovujú postupy pre povoľovanie liekov na humánne použitie³ (ďalej ako „nariadenie 726/2004“) a Smernicu 2001/83/ES, ktorou sa ustanovuje zákonník spoločenstva o humánných liekoch (ďalej aj ako „smernica 2001/83“)⁴, avšak nie je možné opomenúť ani sekundárne predpisy upravujúce lieky na pediatrické použitie⁵ či lieky na ojedinelé ochorenia⁶. Práve smernica 2001/83 obsahuje v článku 6 ods. 1 všeobecné pravidlo, v zmysle ktorého sa v rámci Európskej únie nesmie na

² EURÓPSKA KOMISIA. Generálne riaditeľstvo pre zdravie a bezpečnosť potravín. *Farmaceutická stratégia pre Európu*. 2020. Luxembourg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021.[online]. Dostupné na: https://health.ec.europa.eu/document/download/92714c9c-6880-4708-b649-287ee9e86670_sk?filename=pharma-strategy_report_en.pdf

³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 26/2004 z 31. marca 2004, ktorým sa stanovujú postupy spoločenstva pri povoľovaní liekov na humánne použitie a na veterinárne použitie a pri vykonávaní dozoru nad týmito liekmi a ktorým sa zriaďuje Európska agentúra pre lieky

⁴ Smernica 2001/83/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 6. novembra 2001, ktorým sa ustanovuje zákonník spoločenstva o humánných liekoch (konsolidované znenie).

⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č.1901/2006 z 12. decembra 2006 o liekoch na pediatrické použitie, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1768/92, smernica 2001/20/ES, smernica 2001/83/ES a nariadenie (ES) č. 726/2004

⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 141/2000 zo 16. decembra 1999 o liekoch na ojedinelé ochorenia

trh uviesť žiaden liek, ak mu nebolo vydané povolenie podľa smernice 2001/83 zo strany členského štátu alebo povolenie zo strany Komisie podľa nariadenia 726/2004, tak ako potvrdil Súdny dvor EÚ vo veci C-178/20 *Pharma Expressz*.⁷

1.2. Právomoc Európskej únie

Vo vzťahu k otázke suverenity členských štátov a k ich právomociam v určitom sektore je nevyhnutné vymedziť právomoci Európskej únie v tejto oblasti, a teda aj právny základ vytvorenia regulačných nástrojov v sekundárnom práve. Farmaceutický sektor (a oblasť zdravotníctva) sú v rámci Európskej únie regulované prostredníctvom ustanovení o vnútornom trhu a ustanovení týkajúcich sa súťažného práva.⁸ Ako uvádza Patakyová⁹, súťažné právo patrí medzi exkluzívne právomoci, avšak vymáha sa špecifickým spôsobom aj na úrovni Európskej únie. Prípádov, v ktorých bolo posudzované porušenie pravidiel hospodárskej súťaže v rámci farmaceutického sektora nie je málo. Ako príklad možno uviesť „Servier ságu“ (C-201/19 P), spočívajúcu v konaní výrobcov lieku perindopril po jeho sprístupnení pre generických výrobcov, ktoré Komisia považovala za porušenia pravidiel hospodárskej súťaže.¹⁰

Oblasť vnútorného trhu patrí v zmysle článku 4 Zmluvy o fungovaní Európskej únie medzi spoločné právomoci. Ide teda o oblasť, v ktorej Európska únia uplatňuje svoju legislatívnu právomoc.¹¹ Súdny dvor EÚ už v rozhodnutí C-215/87 *Schumacher*¹² vyložil, že lieky spadajú pod oblasť vnútorného trhu. Nariadenie 726/2004 a smernica 2001/83, upravujúce centralizovaný a decentralizovaný postup povoľovania liekov na trh, odkazujú na článok 95 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, teda dnešný článok 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Ide o ustanovenie slúžiace na harmonizáciu a aproximáciu predpisov s cieľom dosiahnutia cieľu vnútorného trhu v zmysle článku 26 Zmluvy o fungovaní

⁷Rozsudok Súdneho dvora z 8. júla 2021, *Pharma Expressz Szolgáltató és Kereskedelmi Kft proti Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet*, C-178/20, ECLI:EU:C:2021:551. § 35.

⁸HERVEY, T.K.: EU health law. In: BARNARD, Catherine and PEERS, Steve(ed): *European Union Law. Fourth Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2023. s. 662.

⁹PATAKYOVÁ, M.T.: How Does EU Law Influence the Enforcement of Competition Law on the National Level? In: *European Law as a Tool for Approximation of Slovak Law and Ukrainian Law. Collection of Papers from the International Conference, 14-16 November 2019, Bratislava*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2020. s. 57.

¹⁰PATAKYOVÁ, M.T.: What Does „By Object“, In Effect, Mean? In Search for the Ultimate Determination Criterion. In: *Market and Competition Law Review*. 2025, vol. IX, no.2. s. 59.

¹¹PATAKYOVÁ, M.T., BELEŠ, A., NOSA, M., KIŠŠOVÁ, S., MÁČAJ, A., BLAŽO, O., KOVÁČIKOVÁ, H. *Právo EÚ. Inštitucionálny systém a systém práva*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025. s. 138.

¹² Rozsudok z 7. marca 1989, *Heinz Schumacher proti Hauptzollamt Frankfurt am Main-Ost*, C-215/87, ECLI:EU:C:1989:111.

Európskej únie.¹³ Medzi právny základ je zahrnutý aj článok 168 ods. 4 písm. c.) Zmluvy o fungovaní Európskej únie, týkajúci sa normám kvality a bezpečnosti liekov.

Stav reformy právnych predpisov regulujúcich farmaceutický sektor na úrovni Európskej únie, podnietenou Farmaceutickou stratégiou pre Európu je k januáru 2026 podľa tlačovej správy Rady EÚ v štádiu dosiahnutej dohody medzi Radou a Parlamentom vo vzťahu k „farmaceutickému balíku“.¹⁴

2. Centralizovaný postup

Jedným z postupov, akým je možné schváliť uvedenie lieku na trh v rámci Európskej únie je centralizovaný postup. „Heslom“ tohto postupu, v ktorom hrá výraznú rolu Európska agentúra pre lieky (EMA), je „*single application, single evaluation and a single authorisation throughout the European Union*“¹⁵. Lieky, ktoré musia obligatórne získať povolenie cez centralizovaný postup predtým ako sú uvedené na trh, sú napríklad humánne lieky, ktoré obsahujú novú účinnú látku na liečbu rakoviny, HIV, cukrovky alebo iných ochorení vymedzených v nariadení 726/2004. V roku 2025 bolo prostredníctvom centralizovaného postupu Komisiou napríklad udelené povolenie¹⁶ na uvedenie na trh lieku Vorango, slúžiaceho na liečbu rakoviny mozgu. Informácie o liekoch, na ktoré bolo povolenie udelené, sa zverejňujú v registri¹⁷. V danom registri sa zverejňujú vykonávacie rozhodnutia Komisie, ktoré v zmysle čl. 10 ods. 2 nariadenia 726/2004 sú rozhodnutím s konečnou platnosťou. Teda aj napriek významnej roli EMA a jej stanovísk v rámci centralizovaného postupu je Komisia inštitúciou, ktorá má rozhodnutie o udelení alebo neudelení povolenia v svojich rukách.

¹³ KELLERBAUER M.: Chapter 3. Approximation of Laws. In: KELLERBAUER, Manuel; KLAMERT, Marcus and TOMKIN, Jonathan (ed.): *The EU Treaties and The Charter of Fundamental Rights. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2019. s. 1236.

¹⁴ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. „Farmaceutický balík“: Rada a Parlament dosiahli dohodu o nových pravidlách pre spravodlivejší a konkurencieschopnejší farmaceutický sektor EÚ“. Tlačová správa z 11. decembra 2025. Dostupná online na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2025/12/11/pharma-package-council-and-parliament-reach-a-deal-on-new-rules-for-a-fairer-and-more-competitive-eu-pharmaceutical-sector/>

¹⁵ EUROPEAN MEDICINES AGENCY. *Centralised Procedure*. Dostupné online na: <https://www.ema.europa.eu/en/glossary-terms/centralised-procedure>

¹⁶ VYKONÁVACIE ROZHODNUTIE KOMISIE z 17.9.2025 ktoré sa týka povolenia na uvedenie na trh lieku humánnej medicíny na ojedinelé ochorenia "Vorango - vorasidenib" v zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 726/2004. C(2025)6469 final. Dostupné online na: https://ec.europa.eu/health/documents/community-register/2025/20250917167230/dec_167230_sk.pdf

¹⁷ EURÓPSKA KOMISIA. *Union Register of medicinal products for human use*. dostupný online na: https://ec.europa.eu/health/documents/community-register/html/reg_hum_act.htm?sort=a

2.1. Súčasná úprava centralizovaného postupu

Ako je už vyššie uvedené, v súčasnosti je centralizovaný postup udelenia povolenia na udelenie lieku na humánne použitie upravený nariadením 726/2004, ktoré upravuje aj činnosť EMA. Aj keď ide o postup centralizovaný na úrovni Európskej únie a z prevažnej miery koordinovaný jednotlivými výbormi EMA, ponecháva nariadenie 726/2004 členským štátom určitý vplyv na reguláciu.

Všetky žiadosti, ktoré v zmysle nariadenia 726/2004 spadajú pod centralizovaný postup (rozlišujú sa obligatórne a fakultatívne) musia byť podľa čl. 4 ods.1) predložené EMA a spĺňať stanovené náležitosti – dokumenty o klinických skúškach, technickú dokumentáciu, posúdenie rizika pre životné prostredie a iné. K žiadosti vypracováva stanovisko Výbor pre lieky na humánne použitie, o výsledku ktorého žiadateľa informuje EMA. Nariadenie 726/2004 oprávňuje Výbor pre lieky na humánne použitie aby prostredníctvom písomnej žiadosti požiadal príslušný členský štát o zaslanie informácií, týkajúcich sa schopnosti vyrábať liek či vykonávať potrebné skúšky zo strany výrobcu lieku alebo dovozcu z tretej krajiny.¹⁸ Ide o prvý moment v centralizovanom postupe, v ktorom sa EMA prostredníctvom jedného zo svojich výborov obracia na členský štát, avšak tento mechanizmus nemožno považovať za regulačný vplyv členských štátov, keďže zaslanie vyžadovanej informácie nie je spôsobilé ovplyvniť výsledok udelenia povolenia konaním členského štátu.

Po vypracovaní stanoviska Výboru pre lieky na humánne použitie informuje EMA žiadateľa o výsledku stanoviska vo vzťahu k jeho žiadosti. Ak žiadateľ nepožiada o nové posúdenie stanoviska Výboru pre lieky na humánne použitie, stanovisko zašle EMA Komisii a členským štátom¹⁹. Ide však iba o informačný charakter, nariadenie 726/2004 neposkytuje členským štátom možnosť k stanovisku vydať vlastné stanovisko či napríklad položiť otázky – je však potrebné podotknúť, že ide o stanovisko EMA, ktoré nie je pre Komisiu ako inštitúciu rozhodujúcu o vyhovení alebo zamietnutí žiadosti záväzné. V lehote 15 dní od prijatia vyššie uvedeného stanoviska vypracuje Komisia návrh rozhodnutia o žiadosti, o obsahu ktorého taktiež informuje členské štáty. Vo vzťahu k tomuto rozhodnutiu o žiadosti majú členské štáty v zmysle čl. 10 ods. 4) nariadenia 726/2004 možnosť zaslať písomné postrehy k rozhodnutiu či písomne a odôvodnene požiadať aby bol návrh rozhodnutia Komisie prediskutovaný na plenárnom zasadnutí Stáleho výboru pre lieky na humánne použitie. V tejto, skoro už finálnej časti centralizovaného procesu, sa členským štátom otvára možnosť ovplyvnenia procesu vyhodnotenia žiadosti o povolenie na uvedenie lieku na trh – v prípade, že členský štát v svojich

¹⁸ Čl. 8 ods.1) nariadenia 726/2004

¹⁹ Čl. 9 ods. 3) nariadenia 726/2004

písomných pripomienkach, ktoré zaslal návrhu rozhodnutia Komisie uviedol *dôležité nové otázky vedeckej alebo technickej povahy*, ktoré neboli adresované v stanovisku EMA, pozastaví sa postup a žiadosť sa vráti EMA na ďalšie posúdenie. Je však dôležité poukázať na to, že posúdenie, či ide otázky položené členským štátom spĺňajú vyššie uvedené atribúty je v rukách Komisie, ktorá ich zhodnocuje v rámci interného stanoviska a nie je zverejňované. Ak tak Komisia vyhodnotí, obligatórne postup posudzovania žiadosti pozastaví a žiadosť sa vráti EMA na ďalšie posúdenie.

2.3. Plánované zmeny

V rámci vyššie spomínanej reformy farmaceutických predpisov v rámci Európskej únie vydala Komisia návrh²⁰ nariadenia, ktorým sa okrem iných predpisov zrušuje nariadenie 726/2004 (ďalej ako „Návrh nariadenia“). V zmysle preambuly Návrhu nariadenia je cieľom reformy právneho predpisu upravujúceho centralizovaný postup *zaručiť vysokú úroveň verejného zdravia zabezpečením kvality, bezpečnosti a účinnosti liekov pre pacientov v EÚ*.

Návrh nariadenia v rámci kapitoly II oddielu I upravuje žiadosť o centralizované povolenie na uvedenie na trh, teda centralizovaný postup. Návrh nariadenia upravuje aj oblasti, ktoré v súčasnej legislatíve upravujú iné predpisy ako nariadenie 726/2004 – napríklad lieky na ojedinelé ochorenia či lieky na pediatrické použitie, avšak tak ako v nariadení 726/2004 Komisia vydáva povolenie na uvedenie na trh liekom explicitne uvedeným v Prílohe I a fakultatívne je možné udeliť povolenie na uvedenie liekov na trh ktoré spĺňajú podmienky v článku 3 písm. 2 ods. a) a b) Návrhu nariadenia. Žiadateľ o povolenie na udelenie na trh podáva žiadosť EMA.²¹ EMA po prijatí žiadosti overuje, či obsahuje náležitosti stanovené Návrhom nariadenia. Výbor pre lieky na humánneho použitie následne vypracováva svoje stanovisko, pričom sa aj v rámci reformy zachováva postup upravený už v nariadení 726/2004, v rámci ktorého zasiela členský štát oslovený prostredníctvom písomnej žiadosti overenie schopnosti výrobcu lieku alebo dovozcu z tretej krajiny liek vyrábať a vykonávať kontrolné skúšky – avšak súhlasne s vyššie opísaným názorom, nejde o postup v ktorom by mal členský štát regulačný vplyv na centralizovaný postup udeľovania povolenia liekov na trh.

²⁰ Návrh NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorým sa stanovujú postupy Únie pri povoľovaní liekov na humánne použitie a vykonávaní dozoru nad nimi a určujú sa pravidlá platné pre Európsku agentúru pre lieky a ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1394/2007 a nariadenie (EÚ) č. 536/2014 a zrušuje nariadenie (ES) č. 726/2004, nariadenie (ES) č. 141/2000 a nariadenie (ES) č. 1901/2006. COM(2023) 193 final. 2023/0131 (COD).

²¹ Návrh nariadenia však na rozdiel od Nariadenia 726/2004 ustanovuje povinnosť žiadateľa dohodnúť s EMA dátum predloženia žiadosti o povolenie na trh.

Informačná povinnosť žiadateľovi o výsledku stanoviska Výboru pre lieky na humánne použitie zostáva aj v rámci reformy. Komisia a členské štáty sú oboznámené až s konečným stanoviskom Výboru pre lieky na humánne použitie a následne vypracováva Komisia návrh rozhodnutia o žiadosti, ktorý zasiela členským štátom a žiadateľovi. Tak ako aj v súčasnej úprave, aj Návrh nariadenia obsahuje ustanovenie venované prípadnému vzneseniu *nových dôležitých otázok vedeckého alebo technického charakteru*, ktoré neboli riešené v stanovisku EMA²². Text tohto ustanovenia však neodkazuje na stanovisko Komisie, ktoré vyhodnotí či ide o *nové dôležité otázky vedeckého alebo technického charakteru*, tak ako tomu je v súčasnej úprave, ale ustanovuje že Komisia na základe týchto otázok *môže* (v anglickom znení *may*) postup pozastaviť a vrátiť žiadosť EMA na ďalšie posúdenie. Aj napriek tomuto zneniu je však možnosť členských štátov ovplyvniť postup udelenia povolenia lieku obmedzená, keďže aj v súčasnej aj v navrhovanej úprave má Komisia v plnom rozsahu jediná právomoc proces pozastaviť a vrátiť späť na štádium posudzovania EMA.

3. Decentralizovaný postup

Druhým zo spôsobov, prostredníctvom ktorého je možné v rámci Európskej únie získať povolenie na uvedenie lieku na trh je takzvaný decentralizovaný postup. Podstatou tohto postupu je možnosť výrobcu lieku požiadať o vydanie povolenia na udelenie na trh vo viacerých členských štátoch Európskej únie. Tento postup upravuje Smernica 2001/83/ES a v porovnaní s centralizovaným postupom v zmysle nariadenia 726/2004 hrajú kľúčovú rolu členské štáty, avšak nie je vylúčená pomerne významná rola Komisie a EMA. Tento postup sa uplatňuje vo vzťahu k liekom, ktoré nie sú vymedzené v prílohe I nariadenia 726/2004 a ani nespĺňajú požiadavky na fakultatívne využitie centralizovaného postupu. ŠÚKL²³ na základe decentralizovaného postupu na základe žiadosti výrobcu povolil napríklad uvedenie na trh pre liek Apremilast Teva, slúžiaci pre osoby trpiace psoriázou.²⁴ Je potrebné poukázať na rozhodnutie Súdneho dvora EÚ vo veci C-109/12 Laboratoires Lyocentre, na základe ktorého nie je vylúčené, aby výrobok, ktorý bol klasifikovaný jedným členským štátom ako zdravotnícka pomôcka, bol iným členským štátom klasifikovaný ako liek v zmysle smernice

²² Čl. 13 ods. 3) Návrhu nariadenia

²³ Štátny ústav pre kontrolu liečiv, Slovenská republika.

²⁴ Detail lieku Apremilast Teva 30 mg – informácia o type registračnej procedúry konkrétneho lieku dostupná na : https://www.sukl.sk/hlavna-stranka/slovenska-verzia/pomocne-stranky/detail-lieku?page_id=386&lie_id=1979F

2001/83.²⁵ Takýto výrobok je potom spôsobilý na posudzovanie v rámci procesov upravených smernicou 2001/83.

3.1. Súčasná úprava decentralizovaného postupu

Žiadateľ, ktorý má záujem o vydanie povolenia na uvedenie na trh vo viacerých členských štátoch a zároveň nespadá pod vecnú pôsobnosť nariadenia 726/2004 podáva žiadosť simultánne v tých členských štátoch, v ktorých má záujem získať povolenie na uvedenie na trh. Decentralizovaný postup teda prebieha v „skupine“ členských štátov, v ktorej jeden z dotknutých členských štátov vystupuje v úlohe *referenčného členského štátu*. Členský štát sa referenčným členským štátom stane na základe žiadosti žiadateľa²⁶. Úlohou tohto štátu je vypracovanie návrhu hodnotiacej správy a iných dokumentov vymedzených v smernici 2001/83/ES, ktoré následne zašle ostatným dotknutým členským štátom a žiadateľovi. Referenčný členský štát plní v decentralizovanom postupe obdobnú funkciu ako EMA v centralizovanom postupe, keďže vykonáva hodnotiaci a koordinačnú funkciu. Ak niektorý z členských štátov nevyhodnotí žiadosť ako potenciálne závažné riziko pre verejné zdravie²⁷, schválenie dokumentov oznámi referenčnému členskému štátu, ktorý po obdržaní takejto informácie od všetkých dotknutých členských štátov uzavrie postup a informuje o výsledku žiadateľa. Súdny dvor EÚ vo veci C- 557/16 Astellas Pharma vyslovil, že po dosiahnutí konsenzu a skonštatovaní výsledku všeobecnej dohody už nemajú členské štáty možnosť spochybniť výsledok tohto postupu pri následnom prijímaní rozhodnutí vo vzťahu k vydaniu povolenia alebo zamietnutí lieku na trh na národnej úrovni. Podľa názoru Súdneho dvora EÚ by výklad, ktorý by takúto možnosť povoľoval, zbavil decentralizovaný postup akéhokoľvek zmyslu a ohrozil by voľný pohyb liekov.²⁸ Podstatou decentralizovaného postupu je spoločné hodnotenie lieku skupinou členských štátov, výsledkom však nie je jedno povolenie, ale povolenie na uvedenie na trh v jednotlivých členských štátoch vydané na základe spomenutého spoločného hodnotiaceho procesu.

V prípade, že nie všetky z dotknutých členských štátov schvália hodnotiacu správu referenčného členského štátu a vyhodnotia existenciu potenciálneho závažného rizika pre

²⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 3. októbra 2013, *Laboratoires Lyocentre proti Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, C-109/12*, ECLI:EU:C:2013:626. § 48.

²⁶ Čl. 28 ods. 1) smernice 2001/83/ES

²⁷ Definícia možného vážneho rizika pre verejné zdravie je definovaná v Usmernení o vymedzení možného vážneho rizika pre verejné zdravie v súvislosti s článkom 29 ods. 1 a ods. 2 smernice 2001/83/ES (2006/C 133/05) ako: „... situácia, keď existuje značná pravdepodobnosť, že vážne riziko vyplývajúce z humánneho lieku v súvislosti s jeho navrhovaným používaním bude mať vplyv na verejné zdravie.“

²⁸ Rozsudok Súdneho dvora z 14. marca 2018, *Astellas Pharma GmbH, C- 557/16*, ECLI:EU:C:2018:181. §26.

verejné zdravotníctvo, daný členský štát/štáty v zmysle čl. 29 ods. 1) smernice 2001/83/ES vypracujú vysvetlenie, ktoré sa obligatórne zašle ostatným dotknutým členským štátom, referenčnému členskému štátu a žiadateľovi. Členské štáty sa následne usilujú o dosiahnutie dohody, v prípade ktorej sa jej znenie zaznamená a referenčný členský štát postup uzavrie. V takomto prípade nasleduje vydanie povolenia na uvedenie na trh jednotlivými členskými štátmi tak ako je uvedené vyššie. V prípade že medzi členskými štátmi nie je dosiahnutá dohoda v rámci stanovenej lehoty²⁹ je do decentralizovaného postupu zapojená EMA tým, že jej je vec postúpená. Je však potrebné poznamenať, že v takomto prípade môže žiadateľ požiadať členské štáty, ktoré dokumenty schválili, požiadať o vydanie povolenia – takéto vydanie povolenia však nemá vplyv na výsledok postupu po odovzdaní veci EMA³⁰. Postup na úrovni EMA sa uskutočňuje na Výbore pre lieky na humánne použitie, teda na rovnakom výbore, ktorý hrá kľúčovú rolu v rámci centralizovaného postupu. Výbor pre lieky na humánne použitie následne vypracováva svoje stanovisko k žiadosti, ktoré následne zasiela Komisii, členským štátom a žiadateľovi. Nasledujúci postup Komisie je totožný s centralizovaným postupom – Komisia prijme konečné rozhodnutie, pričom pred jeho vyhotovením majú členské štáty možnosť vzniesť otázky s vyššie spomínanými atribútmi, avšak ich posúdenie a teda aj rozhodnutie o zastavení procesu a vrátenie žiadosti do štádia posúdenia EMA je v plnom rozsahu na Komisii. Na rozdiel od centralizovaného postupu však konečné rozhodnutie Komisie nie je posledným krokom v postupe posudzovania žiadosti – na základe konečného rozhodnutia Komisie dotknuté členské štáty osobitne vydávajú alebo zamietajú žiadosť o povolenie na uvedenie na trh.³¹ Referenčný členský štát plní v decentralizovanom postupe obdobnú funkciu ako EMA v centralizovanom postupe, keďže vykonáva hodnotiaci a koordinačnú funkciu.

3.2. Zmeny v zmysle reformy

Smernica 2001/83 má byť v rámci reformy farmaceutického sektora v Európskej únii zrušená a nahradená Návrhom smernice³². Zmena, ktorú v rámci reformy sekundárneho prameňa upravujúceho decentralizovaný postup sledujeme, je možnosť členského štátu, ktorému nebola zo strany žiadateľa zaslaná žiadosť o udelenie povolenia zapojiť sa do postupu³³. Daný členský štát tak môže urobiť v prípade opodstatnených dôvodov ochrany

²⁹ V zmysle čl. 29 ods. 4) smernice 2001/83/ES je lehota 60 dní.

³⁰ Čl. 29 ods. 7) smernice 2001/83/ES

³¹ Čl. 34 ods. 3) smernice 2001/83/ES

³² Návrh SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY o kódexe Únie o liekoch na humánne použitie a o zrušení smernice 2001/83/ES a smernice 2009/35/ES. COM(2023) 192 final. 2023/0132 (COD).

³³ Čl. 34 ods. 3) Návrhu smernice

verejného zdravia. V takomto prípade daný členský štát informuje žiadateľa a referenčný členský štát o svojom záujme byť súčasťou hodnotiaceho postupu. Následne referenčný členský štát vypracováva hodnotiacu správu, na základe ktorej dotknuté členské štáty v prípade zhody žiadosť jednotlivito zamietnu alebo povolia, alebo v prípade nedosiahnutia konsenzu na úrovni členských štátov vec postúpia Výboru pre lieky na humánne použitie v rámci EMA a následne o veci vydá konečné stanovisko Komisia.

Záver

Reforma farmaceutických predpisov Európskej únie prináša mnoho zmien, avšak v oblasti centralizovaného a decentralizovaného postupu udeľovania povolení na uvedenie lieku na trh a úlohe členských štátov v týchto postupoch ich s porovnaním s oblasťou dátovej ochrany či v oblasti duševného vlastníctva možno pozorovať pomenej. Výraznejšiu zmenu, ktorú prináša reforma, pozorujeme v rámci decentralizovaného postupu.

V rámci reformy decentralizovaného postupu vnímame rozšírenie možnosti členských štátov, ktoré neboli žiadateľom zahrnuté do skupiny členských štátov, v ktorých má záujem získať povolenie na uvedenie lieku na trh, ak sú splnené opodstatnené dôvody ochrany verejného zdravia. Takto koncipovaná zmena korešponduje s cieľom posilnenia včasného a spravodlivého prístupu k liekom v rámci celej Európskej únie, ktorý je vymedzený v rámci dôvodovej správy Návrhu smernice ale aj v rámci samotnej Farmaceutickej stratégie pre Európu. Takáto možnosť členského štátu zapojiť sa do decentralizovaného postupu je prínosom k snahe zabezpečiť liečebné potreby a rovnaký prístup k liekom v rámci Európskej únie. Je však potrebné túto možnosť posudzovať s ohľadom na zásadu proporcionality vo vzťahu k požiadavke zabezpečenia efektívneho a časovo primeraného uvedenia liekov na trh, aby nedochádzalo k ohrozeniu dosahovania ochrany verejného zdravia na úkor predlžovania procesu udelenia povolenia. Túto zásadu možno považovať za naplnenú stanovením 30 dňovej lehoty pre zainteresovaný členský štát na podanie žiadosti o zapojenie do decentralizovaného postupu.³⁴

Na druhej strane v rámci centralizovaného postupu neprichádza k rozšíreniu regulačného vplyvu pre členské štáty, ktorým v súčasnosti z faktického hľadiska nedisponujú. Nariadenie 726/2004 aj Návrh nariadenia síce vymedzujú možnosť členským štátom položiť v rámci konečných štádií otázky, ktoré by potenciálne mohli ovplyvniť hodnotiaci proces, avšak z dôvodu stanovenia splnenia viacerých atribútov a z dôvodu neuloženej povinnosti

³⁴ Čl. 34 ods. 3) Návrhu smernice

Komisii zverejniť a odôvodniť stanovisko k splneniu týchto atribútov ide o procedúru *de facto* závislú na posúdení Komisie. Takáto úprava môže vyvolávať otázky týkajúce sa transparentnosti, ktorej nedostatok už bol v rámci farmaceutického sektora a činnosti EMA riešený na úrovni Európskeho ombudsmana.³⁵ S cieľom vyvarovania sa takýmto situáciám a zabezpečeniu právnej istoty by bolo vhodné v rámci reformy stanoviť Komisii povinnosť zverejniť stanovisko k otázkam položeným členskými štátmi a stanovením lehoty, aby takáto povinnosť neohrozila rýchly prístup liekov na trh a nezapríčinila nedostatok liekov, ktorý bol jedným z dôvodov vypracovania Farmaceutickej stratégie pre Európu.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že za účelom efektívneho prístupu k liekom pre pacientov v rámci Európskej únie je prínosné, aby boli procesy založené na spolupráci Európskej únie a členských štátov. EMA a Komisia majú v rámci decentralizovaného postupu možnosť vydať stanovisko a ovplyvniť udelenie alebo zamietnutie žiadosti o povolenie, avšak takúto faktickú možnosť pre členské štáty neobsahuje úprava centralizovaného postupu. Stanovenie atribútov kladených na otázky položené členskými štátmi predstavuje proporcionálne opatrenie, ktoré zabezpečuje predchádzaniu neopodstatneného predlžovania hodnotiaceho procesu a oddiaľovania potenciálneho prístupu k lieku. *De lege ferenda* by za účelom transparentnosti a „rovnováhy“ vplyvu členských štátov na postupy udelenia povolenia na uvedenie na trh bolo vhodné stanoviť povinnosť zverejnenia stanoviska Komisie vo vzťahu k položeným otázkam zo strany členských štátov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Právne predpisy:

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 26/2004 z 31. marca 2004, ktorým sa stanovujú postupy spoločenstva pri povoľovaní liekov na humánne použitie a na veterinárne použitie a pri vykonávaní dozoru nad týmito liekmi a ktorým sa zriaďuje Európska agentúra pre lieky

Smernica 2001/83/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 6. novembra 2001, ktorým sa ustanovuje zákonník spoločenstva o humánných liekoch (konsolidované znenie).

Zmluva o fungovaní Európskej únie

³⁵HERVEY, T.K.: EU health law. In: BARNARD, Catherine and PEERS, Steve(ed): *European Union Law. Fourth Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2023. s. 681.

Judikatúra:

Rozsudok Súdneho dvora z 14. marca 2018, *Astellas Pharma GmbH*, C- 557/16, ECLI:EU:C:2018:181.

Rozsudok Súdneho dvora z 3. októbra 2013, *Laboratoires Lyocentre proti Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, C-109/12*, ECLI:EU:C:2013:626.

Rozsudok Súdneho dvora z 8. júla 2021, *Pharma Expressz Szolgáltató és Kereskedelmi Kft proti Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet*, C-178/20, ECLI:EU:C:2021:551.

Rozsudok z 7. marca 1989, *Heinz Schumacher proti Hauptzollamt Frankfurt am Main-Ost*, C-215/87, ECLI:EU:C:1989:111.

Monografie, učebnice a komentáre:

HERVEY, T.K.: EU health law. In: BARNARD, Catherine and PEERS, Steve (ed): *European Union Law*. Fourth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2023. ISBN 978-0-19-286383-6. s. 662-691.

KELLERBAUER M.: Chapter 3. Approximation of Laws. In: KELLERBAUER, Manuel; KLAMERT, Marcus and TOMKIN, Jonathan (ed.): *The EU Treaties and The Charter of Fundamental Rights. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2019. ISBN 978-0-19-879456-1. s. 1231-1269.

PATAKYOVÁ, M.T., BELEŠ, A., NOSA, M., KIŠŠOVÁ, S., MÁČAJ, A., BLAŽO, O., KOVÁČIKOVÁ, H. *Právo EÚ. Inštitucionálny systém a systém práva*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025. ISBN 978-80-571-0752-1. 568 s.

Periodiká a zborníky:

PATAKYOVÁ, M.T.: How does EU law influence the enforcement of competition law on the national level? In: *European Law as a Tool for Approximation of Slovak Law and Ukrainian Law. Collection of Papers from the International Conference, 14-16 November 2019, Bratislava*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2020. ISBN 978-80-7160-518-8. s. 57-64.

PATAKYOVÁ, M.T.: What Does „By Object“, In Effect, Mean? In Search for the Ultimate Determination Criterion. In: *Market and Competition Law Review*. 2025, vol. IX, no.2. ISSN: 2184-0008. s. 37-68.

Internetové zdroje:

EUROPEAN MEDICINES AGENCY. *Centralised Procedure*. Dostupné online na :<https://www.ema.europa.eu/en/glossary-terms/centralised-procedure>

EURÓPSKA KOMISIA. Generálne riaditeľstvo pre zdravie a bezpečnosť potravín. *Farmaceutická stratégia pre Európu*. 2020. Luxembourg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021.[online]. Dostupné na: [https://health.ec.europa.eu/document/download/92714c9c-6880-4708-b649-](https://health.ec.europa.eu/document/download/92714c9c-6880-4708-b649-287ee9e86670_sk?filename=pharma-strategy_report_en.pdf)

[287ee9e86670_sk?filename=pharma-strategy_report_en.pdf](https://health.ec.europa.eu/document/download/92714c9c-6880-4708-b649-287ee9e86670_sk?filename=pharma-strategy_report_en.pdf)

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. „*Farmaceutický balík*“: Rada a Parlament dosiahli dohodu o nových pravidlách pre spravodlivejší a konkurencieschopnejší farmaceutický sektor EÚ“.

Tlačová správa z 11. decembra 2025. Dostupná online na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2025/12/11/pharma-package-council-and-parliament-reach-a-deal-on-new-rules-for-a-fairer-and-more-competitive-eu-pharmaceutical-sector/>

Iné:

Návrh NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorým sa stanovujú postupy Únie pri povoľovaní liekov na humánne použitie a vykonávaní dozoru nad nimi a určujú sa pravidlá platné pre Európsku agentúru pre lieky a ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1394/2007 a nariadenie (EÚ) č. 536/2014 a zrušuje nariadenie (ES) č. 726/2004, nariadenie (ES) č. 141/2000 a nariadenie (ES) č. 1901/2006. COM(2023) 193 final. 2023/0131 (COD).

Návrh SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY o kódexe Únie o liekoch na humánne použitie a o zrušení smernice 200/83/ES a smernice 2009/35/ES. COM(2023) 192 final. 2023/0132 (COD).

Usmernenie o vymedzení možného vážneho rizika pre verejné zdravie v súvislosti s článkom 29 ods. 1 a ods. 2 smernice 2001/83/ES (2006/C 133/05).

VYKONÁVACIE ROZHODNUTIE KOMISIE z 17.9.2025 ktoré sa týka povolenia na uvedenie na trh lieku humánnej medicíny na ojedinelé ochorenia "Vorango - vorasidenib" v zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 726/2004. C(2025)6469 final. Dostupné online na: https://ec.europa.eu/health/documents/community-register/2025/20250917167230/dec_167230_sk.pdf

PRÁVNÁ POMOC V STYKU S CUDZINOU PO ZMENÁCH VNÚTROŠTÁTNYCH NORIEM MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO

LEGAL ASSISTANCE IN DEALINGS WITH FOREIGN COUNTRIES (CROSS-BORDER LEGAL ASSISTANCE) FOLLOWING CHANGES TO SLOVAK DOMESTIC PRIVATE INTERNATIONAL LAW STANDARDS

Miloš Levrinc¹

Abstrakt

Právna pomoc v styku s cudzinou predstavuje predpoklad efektívneho výkonu spravodlivosti v prípadoch, keď slovenský justičný orgán nemôže vykonať určitý procesný úkon na vlastnom území a rovnako v prípadoch keď slovenský justičný orgán vykonáva procesné úkony na základe dožiadania cudzích orgánov. V slovenskom právnom poriadku je právna pomoc v súkromnoprávných veciach s cudzím prvkom upravená predovšetkým zákonom č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ďalej len „ZMPSP“), ktorý sa uplatňuje subsidiárne popri medzinárodných zmluvách a práve Európskej únie, ktoré sa stali vzorom aj pre vnútroštátnu právnu úpravu.

Kľúčové slová

Právna pomoc v styku s cudzinou, aktívna právna pomoc v styku s cudzinou, pasívna právna pomoc v styku s cudzinou, vykonanie dôkazu dožiadaným súdom, doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností

Abstract

Legal assistance in dealings with foreign countries is a prerequisite for the effective administration of justice in cases where a Slovak judicial authority cannot perform a certain procedural act on its own territory and also in cases where a Slovak judicial authority performs procedural acts at the request of foreign authorities. In the Slovak legal order, legal aid in private law matters with a foreign element is regulated primarily by Act No. 97/1963 Coll. on international private and procedural law (hereinafter referred to as the “ZMPSP”), which is applied subsidiary to international treaties and European Union law, which have also become a model for national legislation.

¹ The contribution was elaborated as a part of the research project VEGA No.1/0300/24 "Strategic Challenges for the Application of EU Regulation 650/2012 on Cross-Border Succession" (2024-2026) [Slovak: Strategické výzvy aplikácie Nariadenia EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedeniach (2024- 2026)]

Keywords

Legal assistance in dealings with foreign countries, active mutual judicial cooperation, passive mutual judicial cooperation, taking of evidence in cross-border proceeding, cross-border service of judicial and extrajudicial document

Úvod

Pod právnu pomoc v styku s cudzinou patria procesné úkony, najmä doručovanie písomností, výsluch osôb a vykonávanie ďalších dôkazov, na účely súdneho konania vedeného v Slovenskej republike vykonávané v cudzine na základe dožiadania slovenských justičných orgánov alebo úkony vykonávané na území Slovenskej republiky na základe dožiadania cudzích orgánov. Právna pomoc v styku s cudzinou sa v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom tradične používa na označenie *spolupráce medzi justičnými orgánmi štátov*, resp. ako bude uvedené ďalej aj na označenie *spolupráce justičných orgánov štátu s inými cudzími orgánmi* do ktorých právomoci sú zverené procesné úkony v civilných konaniach s cudzím prvkom, resp. v civilných konaniach, ktorých je potrebné vykonať niektoré procesné úkony v cudzine, resp. vo vzťahu k cudzine.

Úprava podmienok právnej pomoci v styku s cudzinou² je obsiahnutá v niekoľkých prameňoch, jednak vnútroštátneho pôvodu, medzinárodných zmluvách, prípadne európskeho pôvodu. Pre aplikovateľnosť toho ktorého prameňa, je potrebné poznať charakter veci a úkonu v rámci poskytovanej právnej pomoci, čas a miesto vykonania konkrétneho úkonu, prípadne aj dátum začatia konania, na účely ktorého sa právna pomoc poskytuje. Na základe poznania uvedených skutočností je možné potom stanoviť právny režim právnej pomoci v styku s cudzinou.

Ako už bolo uvedené medzinárodná právna pomoc je upravená nielen *vnútroštátnymi normami štátu*, historicky sa stala súčasťou mnohých *bilaterálnych a multilaterálnych medzinárodných zmlúv*, nakoniec aj predmetom záujmu európskeho práva, predovšetkým konkrétnych *sekundárnych aktov – nariadení*³, ktoré zjednocujú a upevňujú medzinárodnú

²Ako bude uvedené ďalej, pojmom justičný orgán, alebo „súd“ označiť orgány, ktoré vykonávajú funkcie justičného orgánu, konajú na základe poverenia justičného orgánu alebo pod dohľadom justičného orgánu a ktoré sú príslušné podľa vnútroštátneho právneho poriadku na vykonávanie dôkazov na účely súdneho konania v občianskych alebo obchodných veciach.

³ Aplikčná prednosť právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie pred zákonmi Slovenskej republiky vyplýva z čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Rovnako v čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky je upravená aplikčná prednosť medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodných zmlúv, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodných zmlúv, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, pred zákonmi. Vzťah medzi prameňmi medzinárodného a európskeho práva je upravený často v samotných sekundárnych aktoch EÚ (nariadeniach). Pokiaľ nie, na daný vzťah je potrebné

právnú pomoc poskytovanú medzi justičnými orgánmi členských štátov Európskej únie. Prijaté nové európske nariadenia, *o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie)*⁴ a *o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov) (prepracované znenie)*⁵, významne ovplyvnili a podnietili prijatie podstatných zmien právnej pomoci v styku s cudzinou aj v rámci vnútroštátnej právnej úpravy Slovenskej republiky.⁶

Spomínané nariadenia sú priamo uplatniteľné a majú prednosť pred zákonmi (porov. článok 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky). Nariadenia Európskej únie ako právne akty komunitárneho práva sú vo všeobecnosti v členských štátoch priamo aplikovateľné bez nutnosti prijatia vnútroštátnej transpozície normy.

Avšak s cieľom predísť v budúcnosti možným interpretačným problémom a z toho prameniaca nejednotným postupom v aplikačnej praxi, teda v záujme zabezpečenia správneho a jednotného uplatňovania citovaných nariadení v podmienkach slovenskej aplikačnej praxe sa javí ako žiaduce a účelné vykonať vybrané vnútroštátne legislatívne zmeny, ktoré zabezpečia ich bezproblémovú implementáciu v Slovenskej republike. Vnútroštátna právna úprava či už aktívnej právnej pomoci v styku s cudzinou, ako aj pasívnej právnej pomoci v styku s cudzinou bola značne doplnená zákonom č. 108/2022 Z. z. Na relevantné procesné ustanovenia zákona č. 97/1963 Zb. sa primerane, resp. subsidiárne použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku a Civilného mimosporového poriadku.⁷

aplikovať všeobecné konkurenčné pravidlá vyplývajúce z primárnych prameňov práva EÚ a judikatúry Súdneho dvora EÚ.

⁴Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1784 z 25. novembra 2020 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie) Ú. v. EÚ L 405, 2.12.2020, s. 40 – 78. Nariadenie sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch EÚ vrátane Dánska od 1.7.2022. Výnimkou sú články 5, 8 a 10, týkajúce sa komunikácie prostredníctvom decentralizovaného informačného systému, ktoré nadobudnú účinnosť 1.5.2025. Na účinnosť článkov 5, 8 a 10 je viazaná účinnosť článkov 4 a 6 predchádzajúceho nariadenia č. 1393/2007, ktoré sú dovtedy naďalej účinné.

⁵Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1783 z 25. novembra 2020 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov) (prepracované znenie) Ú. v. EÚ L 405, 2.12.2020, s. 1 – 39. Nariadenie sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch EÚ okrem Dánska od 1. júla 2022 s výnimkou ustanovenia článku 7 nariadenia (povinnosť zasielať žiadosti cez decentralizovaný informačný systém ako je napr. e-Codex), ktoré sa začne uplatňovať 1. mája 2025. V súlade s čl. 1 a 2 Protokolu č. 22 o postavení Dánska, ktorý je pripojený k Zmluve o EÚ a Zmluve o fungovaní EÚ, sa Dánsko nezúčastňuje na prijatí tohto nariadenia, nie je ním viazané ani nepodlieha jeho uplatňovaniu.

⁶Pozri zmeny prijaté Zákonom č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 s účinnosťou od 01.07.2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁷Pozri dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (A. Všeobecná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505567>.

Jadro

Otázky právnej pomoci v styku s cudzinou boli a sú doposiaľ upravené vnútroštátnymi normami MPS iba parciálne, pričom vnútroštátna právna úprava doposiaľ vôbec neupravovala (nedefinovala) všeobecné normatívne vymedzenie právnej pomoci v styku s cudzinou. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom navyiac v § 55 až 60 upravoval iba rámcovo niektoré aspekty právnej pomoci v styku s cudzinou. V ostatnom sa akoby spoliehal, resp. predpokladal právnú úpravu obsiahnutú v iných prameňoch medzinárodného práva súkromného, predovšetkým medzinárodných zmluvách a neskôr dá sa povedať reglementovanú aj právnymi aktami EÚ. Vzhľadom na skutočnosť, že poskytovanie medzinárodnej právnej pomoci je primárne založené na spolupráci jednotlivých štátov, ktorá sa formálne završuje prijatím konkrétnych záväzkov, či už v medzinárodnej zmluve, alebo konkrétnom právnom akte s priamym účinkom pre jeho viacerých adresátov, niet čo takémuto legislatívnemu vnútroštátnemu nastaveniu medzinárodnej právnej pomoci ani zazlievať. V konkrétnostiach, napr. vo vzťahu k cudzím štátom kde potom absentovala, či už medzinárodná alebo európska spoločná právna úprava, spravujú sa niektoré otázky (napr. náležitosti dožiadania slovenských justičných orgánov do cudziny) subsidiárne inými slovenskými príbuznými vnútroštátnymi procesnými predpismi.⁸

Zákon č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 s účinnosťou od 01.07.2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „ZMPSP“) a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony priniesol do vnútroštátnej právnej úpravy právnej pomoci v styku s cudzinou (medzinárodnej právnej pomoci) niekoľko významných zmien, ktorých prijatie ovplyvnili práve uvedené nové európske nariadenia *o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie)*⁹ a *o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov)*.¹⁰ Súčasné znenie ZMPS upravuje niektoré

⁸ Vid'. napr. Zákon č. 160/2015 Z. z. z 21.05.2015 Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov

⁹Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1784 z 25. novembra 2020 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie) Ú. v. EÚ L 405, 2.12.2020, s. 40 – 78. Nariadenie sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch EÚ vrátane Dánska od 1.7.2022. Výnimkou sú články 5, 8 a 10, týkajúce sa komunikácie prostredníctvom decentralizovaného informačného systému, ktoré nadobudnú účinnosť 1.5.2025. Na účinnosť článkov 5, 8 a 10 je viazaná účinnosť článkov 4 a 6 predchádzajúceho nariadenia č. 1393/2007, ktoré sú dovtedy nad'alej účinné.

¹⁰Ako doslovne vyplýva z dôvodovej správy k zákonu č. 108/2022 Z. z. s cieľom predísť v budúcnosti možným interpretačným problémom a z toho prameniaticim nejednotným postupom v aplikačnej praxi, teda v záujme zabezpečenia správneho a jednotného uplatňovania citovaných nariadení v podmienkach slovenskej aplikačnej praxe sa javí ako žiaduce a účelné vykonať vybrané vnútroštátne legislatívne zmeny, ktoré zabezpečia

významné otázky právnej pomoci v styku s cudzinou ako existencia vzájomnosti, možnosť odmietnuť vykonať úkon právnej pomoci slovenským justičným orgánom, otázku styku slovenských justičných orgánov s cudzími orgánmi, existenciu vzájomnosti, normatívne vymedzuje predmet právnej pomoci v styku s cudzinou, vymedzuje obsah pojmu cudzí orgán, stanovuje miestnu príslušnosť pri poskytovaní právnej pomoci vykonanej na území Slovenskej republiky, vecnú a miestnu príslušnosť justičných orgánov na vybavenie cudzieho dožiadania, reguluje komunikáciu s cudzími justičnými orgánmi, spôsob zasielania dožiadania, jazyk dožiadania a písomností, podmienky doručovania písomností do cudziny, vykonávanie právnej pomoci slovenskými zastupiteľskými a konzulárnymi orgánmi, otázku právnych účinkov úkonov vykonaných cudzími orgánmi.

Otázky právnej pomoci v styku s cudzinou prešli cit. novelizáciou ZMPS významnou zmenou a to najmä vymedzením predmetu právnej pomoci v styku s cudzinou (prijatím normatívneho obsahu právnej pomoci v styku s cudzinou), rozšírením okruhu cudzích orgánov, ktoré môžu žiadať a ktorým môže byť poskytnutá právna pomoc vykonaná na území Slovenskej republiky, upustením od podmienky vzájomnosti pri doručovaní písomností osobe v Slovenskej republike, stanovením miestnej príslušnosti pri poskytovaní právnej pomoci slovenskými súdmi, úpravou komunikácie s cudzími justičnými orgánmi, spôsobu zasielania dožiadania, jazyk dožiadania a písomností, podrobnejšou úpravou doručovania písomností na základe dožiadania cudzieho orgánu, zavedením možnosti prítomnosti zástupcov cudzích orgánov a iných osôb na úkone právnej pomoci vykonávanom slovenským súdom, zavedenie možnosti priameho výkonu dôkazu cudzím orgánom na území Slovenskej republiky, zavedením možnosti doručovania písomností do cudziny osobe s obvyklým pobytom v cudzine, vrátane možnosti náhradného doručenia.

Uchopením medzinárodnej právnej pomoci vymedzením jej všeobecnej právnej definície (vymedzením jej predmetu) sa medzinárodná právna pomoc najmä *sprehl'adňuje pre aplikačnú prax*. Zákonodarca zdôrazňuje, že úkony medzinárodnej právnej pomoci v Slovenskej republike vykonávajú *slovenské justičné orgány*. Podľa novelizovaného ust. § 55 ZMPS právnou pomocou sa rozumejú procesné úkony, najmä doručovanie písomností, výsluch osôb a vykonávanie ďalších dôkazov, na účely súdneho konania vedeného v Slovenskej republike vykonávané v cudzine na základe dožiadania slovenských justičných

ich bezproblémovú implementáciu v Slovenskej republike. Na relevantné procesné ustanovenia zákona č. 97/1963 Zb. sa primerane resp. subsidiárne použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku a Civilného mimosporového poriadku.

orgánov alebo úkony vykonávané na území Slovenskej republiky na základe dožiadania cudzích orgánov.

Podľa nového ust. § 56 ZMPSP došlo k *rozšíreniu okruhu cudzích orgánov, ktoré môžu žiadať a ktorým môže byť poskytnutá právna pomoc vykonaná na území Slovenskej republiky*, upustenie od podmienky vzájomnosti pri doručovaní písomností osobe v Slovenskej republike, pričom slovenské justičné orgány poskytujú na dožiadanie cudzím orgánom právnu pomoc za podmienky vzájomnosti. Na doručenie písomností osobe v Slovenskej republike sa podmienka vzájomnosti neuplatňuje. Vypustenie slova „*justičným*“ v ust. § 56 ods. 1 ZMPSP súvisí s novým odsekom 3 v ust. § 55. Ods. 3 ust. § 56 je doplnený o „iné orgány a osoby“ vzhľadom na rozličnú právnu úpravu jednotlivých štátov, kde o právnu pomoc môžu žiadať aj iné orgány alebo osoby, ako napríklad *hussier* (doručovateľ) vo Francúzsku alebo advokátske kancelárie v USA. Pod pojmom „iné orgány“ však nemožno chápať správne orgány konajúce v správnom konaní ani doručovanie písomností v správnom konaní, a to z dôvodu, že správne veci sú vylúčené z rozsahu pôsobností tohto zákona. Ustanovenie § 1 ZMPSP vymedzuje pôsobnosť a limituje ju výhradne na veci občianskoprávne, obchodné, rodinné a pracovné s medzinárodným prvkom.¹¹ Právnu pomoc v styku s cudzinou v rámci vecnej pôsobnosti ZMPSP poskytujú v Slovenskej republike výhradne slovenské súdy, do ktorých kompetencie patrí rovnako dožadovanie sa vykonania právnej pomoci v zahraničí na účely súdneho konania vedeného v SR. Na druhej strane o *vykonanie úkonov právnej pomoci na území SR* môžu slovenské justičné orgány *dožiadať rôzne cudzie orgány a to nielen justičné*. Zákonodarca teda vzhľadom na rôznu cudziu právnu úpravu rozšíril okruh cudzích orgánov, ktoré sa môžu na území Slovenskej republiky dožadovať vykonania úkonov právnej pomoci v styku s cudzinou. Zákom č. 108/2022 Z. z. sa v ZMPSP zavádza výnimka, kedy sa pri poskytovaní právnej pomoci v styku s cudzinou nebude vyžadovať vzájomnosť, t. j. na doručovanie písomností osobe v Slovenskej republike. Táto zmena bola inšpirovaná právnou úpravou doručovania písomností v právnom styku s cudzinou v trestných veciach, kde sa vzájomnosť na takéto doručenie taktiež nevyžaduje. Odmietnutie poskytnutia právnej pomoci cudziemu orgánu pri doručení písomnosti účastníkovi v SR len z dôvodu absencie vzájomnosti by mohlo ohroziť procesné práva tohto účastníka v konaní v cudzine, najmä rozsah uplatnenia jeho práva na obhajobu v tom konaní.¹² Konštatujeme, že prijatie takejto zmeny možno rozhodne iba uvítať.

¹¹ Pozri dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

¹² Pozri tamtiež.

Doterajšia neexistencia vnútroštátnej právnej úpravy miestnej príslušnosti pri poskytovaní právnej pomoci prinášala rôzne aplikačné problémy. Navrhovaná zmena jasne ustanovuje miestnu príslušnosť súdu pri poskytovaní právnej pomoci cudziemu orgánu.¹³ Na vybavenie dožiadania cudzieho orgánu o právnu pomoc je miestne príslušný justičný orgán, v ktorého obvode sa požadovaný úkon právnej pomoci má vykonať. Dožiadanie na zistenie údajov z úradných evidencií, ku ktorým majú prístup všetky justičné orgány, vykoná justičný orgán, ktorému bolo dožiadanie doručené.

Žiadaná právna pomoc sa poskytuje podľa slovenských predpisov; na žiadosť cudzieho orgánu možno postupovať podľa cudzieho procesného predpisu, ak sa žiadaný postup neprieči slovenskému verejnému poriadku. Výsledok vybavenia dožiadania zasiela justičný orgán dožadujúcemu orgánu rovnakou cestou, akou mu bolo doručené dožiadanie, ak z dožiadania nevyplýva iný postup. Ak ZMPS, medzinárodná zmluva alebo právne záväzný akt Európskej únie neustanovuje inak, stýkajú sa justičné orgány s cudzími orgánmi prostredníctvom ministerstva spravodlivosti. K dožiadaniu a priloženým písomnostiam, vrátane písomností určených na doručenie osobe v cudzine, sa pripojí overený preklad do úradného jazyka dožiadaného štátu. Ak má dožiadaný štát viacero úradných jazykov, ktoré sa uplatňujú v územných celkoch tohto štátu, pripojí sa overený preklad do jazyka toho územného celku, kde sa má dožiadanie vykonať.

Chýbajúca úprava komunikácie s cudzími súdmi spôsobovala neprehľadnosť pre aplikačnú prax a prijaté nové riešenie v ust. 57 ZMPSP ju odstraňuje. Vítaná je rovnako úprava spôsobu zasielania vybavenia dožiadania, ktorá tiež doposiaľ chýbala. Prioritne sa výsledok dožiadania bude zasielať postupom podľa požiadaviek dožadujúcemu orgánu, inak justičný orgán zasiela vybavenie dožiadania dožadujúcemu orgánu rovnakou cestou, akou mu bolo doručené dožiadanie. Ustanovenie § 58e preberá pôvodné znenie § 55, pričom text je mierne zmenený na aktuálnu dobu. Ustanovením § 58e sa reaguje aj na § 161 ods. 2 písm. b) CMP, ktorý ustanovuje, že v konaní o dedičstve môže žiadať o právnu pomoc aj notár, ak z osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná, nevyplýva, že o poskytnutie právnej pomoci môže požiadať výlučne súd. Vzhľadom na nariadenie (EÚ) 2020/1783 a Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1784 z 25. novembra 2020

¹³ Pozri dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie) (ďalej len „nariadenie (EÚ) 2020/1784“) uvedené znamená, že o právnu pomoc môže požiadať aj *notár, ktorý vedie konanie ako súdny komisár*. Týmto ustanovením nie je vylúčený styk diplomatickou cestou.¹⁴ Zákon zároveň zvyrazňuje, že styk justičných orgánov s cudzími orgánmi nemusí byť upravený iba zákonom, ale okrem zákona medzinárodnými zmluvami alebo právnymi aktami Európskej únie. Doterajšia zákonná vnútroštátna právna úprava neupravovala jazyk dožiadania a písomností pri komunikácii slovenských justičných orgánov a cudzích orgánov. Novela č. 108/2022 Z. z. neopomína a precizuje aj tieto podmienky vzájomnej komunikácie dožadujúcich sa a dožiadaných orgánov.

Zákonodarca dopĺňa podmienky doručenia písomnosti na základe dožiadania cudzieho súdu. V ust. § 58 odseku 1 ZMPSP zákonodarca upravil postup doručenia podľa všeobecných procesných predpisov (§ 111 CMP) v prípadoch, kedy je doručovaná písomnosť v slovenskom jazyku, alebo v jazyku, o ktorom je predpoklad, že vzhľadom na všetky okolnosti prípadu je adresátovi zrozumiteľný. Obdobná úprava je obsiahnutá aj v Trestnom poriadku (§ 541). Ako ďalej uvádza dôvodová správa zákona č. 108/2022 Z. z. účelom odseku 2, ust. § 58 je zachovanie zmyslu pôvodného § 58 a teda ochrana adresáta v prípadoch, kedy písomnosť nie je vyhotovený v jazyku podľa odseku 1.¹⁵

Novo prijaté ustanovenie § 58a ZMPSP zavádza osobné doručenie, ktoré existuje v mnohých cudzích právnych poriadkoch. Dožadujúci orgán môže preto požiadať o osobné doručenie a v takom prípade je nutné písomnosť doručiť osobe tak, aby bolo zaručené, že danú písomnosť prebrala jedine osoba uvedená v žiadosti. Vzhľadom na to, že doručenie do vlastných rúk nezaručuje, že písomnosť preberie osoba, ktorej má byť písomnosť doručená, zákonodarca v dôvodovej správe k novele č. 108/2022 Z. z. odporúča inštitút doručenia prostredníctvom zamestnanca súdu alebo súdneho exekútora, prípadne predvolanie adresáta súdom za účelom doručenia.¹⁶ Podrobnejšia úprava doručovania písomností na základe dožiadania cudzieho orgánu.

¹⁴ Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

¹⁵ Pozri Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

¹⁶ Pozri tamtiež.

Možnosť priameho výkonu dôkazov uplatňovaná v režime poskytovanej právnej pomoci podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1783 z 25. novembra 2020 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov) (prepracované znenie) (ďalej len „nariadenie (EÚ) 2020/1783“) alebo podľa čl. 7 Dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach (Haag 18. marca 1970, vyhl. č.129/1976 Zb.) vo vnútroštátnom práve nebola upravená. Zákonodarca túto možnosť novelou ZMPS zaviedol. Úprava v § 58d sa navrhuje z dôvodu, že úprava priameho výkonu dôkazu cudzím justičným orgánom nie je v právnom poriadku SR upravená, avšak takáto úprava je potrebná vzhľadom na niektoré ustanovenia osobitných predpisov napríklad čl. 19 nariadenia (EÚ) 2020/1783. Z citovaného nariadenia vyplýva, že súhlas na priamy výkon dôkazu dáva ústredný orgán alebo iný príslušný orgán. Ústredným orgánom pre účely tohto nariadenia je Ministerstvo spravodlivosti SR a preto sa navrhuje, aby dávalo súhlas na priamy výkon. Ak z dôvodu obsahu žiadosti o priamy výkon dôkazu vyplýva, že sa vyžaduje súčinnosť príslušného súdu, ministerstvo túto žiadosť postúpi (napríklad videokonferencia).¹⁷ Rovnako sa logicky ustanovením § 58c ZMPSP prijíma možnosť prítomnosti zástupcov cudzích orgánov, ktorá je nielen vhodná ale aj potrebná vzhľadom na niektoré ustanovenia osobitných predpisov, podľa ktorých sa účasť na úkone riadi vnútroštátnym právom - napríklad čl. 14 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1783 z 25. novembra 2020 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov) (prepracované znenie) (ďalej len „nariadenie (EÚ) 2020/1783“) alebo čl. 7 Dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach (Haag 18. marca 1970, vyhl. č.129/1976 Zb.).¹⁸

Ustanovenie § 58g ods. 1 ZMPSP dopĺňa a zavádza povinnosť súdu doručovať písomnosti do cudziny osobe s obvyklým pobytom v cudzine. Navrhovaná zmena má zabezpečiť, aby osobe ktorá nemá obvyklý pobyt v SR boli písomnosti doručované do cudziny a teda nebola využitá fikcia doručenia podľa § 106 ods. 3 CSP aj v situáciách, kedy je zrejmé, že osoba má obvyklý pobyt v cudzine. Odsek 2 tohto paragrafu rieši situácie, kedy sa nepodarilo doručiť písomnosti do cudziny, alebo je doručovanie spojené s ťažko prekonateľnými prekážkami. Predmetné ustanovenie reflektuje na časté problémy súdov, kedy sa nepodarí doručiť písomnosti do cudziny ani po niekoľkých pokusoch. Vzhľadom na dĺžku doručovania

¹⁷ Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

¹⁸ Pozri tamtiež.

do cudziny, súd čaká aj niekoľko rokov a vo väčšine prípadoch je doručenie aj tak neúspešné a súd nemôže pokračovať v konaní. Z uvedeného dôvodu je potrebné zaviesť *možnosť náhradného doručenia*, čím sa urýchlí konanie a nebude dochádzať k prieťahom v konaní len z dôvodu nemožnosti doručenia do cudziny.¹⁹

Záver

Otázky právnej pomoci v styku s cudzinou, resp. poskytovanie právnej pomoci cudzími orgánmi na účely súdneho konania vedeného pred slovenským justičným orgánom, ako aj úkony vykonávané na území Slovenskej republiky na základe dožiadania cudzích orgánov sú z hľadiska vnútroštátnej právnej úpravy Slovenskej republiky obsiahnuté v § 55 až § 60 ZMPS. Slovenské justičné orgány poskytujú podľa cit. ustanovení vnútroštátneho práva na dožiadanie cudzím orgánom právnu pomoc za podmienky vzájomnosti. Tieto ustanovenia sa teda uplatnia, len ak neupravuje niečo iné medzinárodná zmluva alebo právny akt Európskej únie. Posúdením cit. ustanovení vnútroštátneho práva možno konštatovať, že vnútroštátne normy slovenského medzinárodného práva súkromného neriešia otázku právnej pomoci v styku s cudzinou komplexne, regulujú jej niektoré aspekty. Po posledných legislatívnych zmenách uvedenej vnútroštátnej úpravy badať zblíženie relevantnej právnej úpravy najmä s niektorými európskymi nariadeniami, ktoré sa stali nielen jej akousi inšpiráciou, na strane druhej sa jednotlivé postupy poskytovanej právnej pomoci s cudzinou určitým spôsobom zblížujú, zjednocujú, a takto uľahčujú prístup k spravodlivosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

CSACH, K.- ŠIRICOVÁ, E. 2011. Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav Európskeho práva, 2011

LYSINA P., HAŤAPKA, M., Burdová K. a kol. Medzinárodné právo súkromné. 3. vydanie. Bratislava: C.H.BECK, 2023, 590 s.

PAUKNEROVÁ, M. 2013. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2013

¹⁹ Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>.

Právne predpisy

Zmluva o fungovaní Európskej únie (Konsolidované znenie) Ú. v. EÚ C 202, 7.6.2016, s. 1 – 388

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1784 z 25. novembra 2020 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) (prepracované znenie) Ú. v. EÚ L 405, 2.12.2020, s. 40 – 78

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1783 z 25. novembra 2020 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (vykonávanie dôkazov) (prepracované znenie) Ú. v. EÚ L 405, 2.12.2020, s. 1 – 39

Dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach (Haag 18. marca 1970, vyhl. č.129/1976 Zb.)

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Zákon č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 s účinnosťou od 01.07.2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (A. Všeobecná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505567>

Dôvodová správa k Zákonu č. 108/2022 Z. z. zo 16. marca 2022 (B. Osobitná časť), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=505568>

Zákon č. 160/2015 Z. z. z 21.05.2015 Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov

Stanovisko Najvyššieho súdu ČSSR z 27. augusta 1987, sp. zn. Cpjf 27/1986, R 26/1987)

BANSKOBYSSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

VIII. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie

Autor: Kolektív autorov

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor: prof. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

Predseda edičnej komisie: JUDr. Jozef Michalko, PhD.

Všetky príspevky vo vedeckom zborníku prešli nezávislým dvojitém recenzným konaním.

Zostavovateľ: JUDr. Ing. Andrea Bilas Ševčíková, PhD.
JUDr. Ing. Zuzana Maruškinová,
Mgr. Dalibor Vnenčák

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity
Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela
Návrh obálky: Mgr. Ján Humaj

Rok vydania: 2026

Počet strán: 205

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.“

Za obsahovú a jazykovú stránku textu sú zodpovední autori publikovaných príspevkov.

ISBN 978-80-557-2349-5

EAN 9788055723495

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723495>

ISBN 978-80-557-2349-5

